

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

26 novembre 2019

**DOSSIERS URGENTS
RELATIFS AU CLIMAT:
COP 25 – PLAN NATIONAL
ÉNERGIE-CLIMAT**

**Auditions et
échanges de vues**

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE L'ÉNERGIE, DE L'ENVIRONNEMENT ET DU CLIMAT
PAR
MME **Tinne VAN DER STRAETEN**

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

26 november 2019

**DE DRINGENDE
KLIMAATDOSSIERS:
COP 25 – NATIONAAL
ENERGIE-KLIMAATPLAN**

**Hoorzittingen en
gedachtewisselingen**

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR ENERGIE, LEEFMILIEU EN KLIMAAT
UITGEBRACHT DOOR
MEVROUW **Tinne VAN DER STRAETEN**

**Composition de la commission à la date de dépôt du rapport/
Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag**
Président/Voorzitter: Vincent Van Quickenborne

A. — Titulaires / Vaste leden:

N-VA	Yngvild Ingels, Anneleen Van Bossuyt, Bert Wollants
Ecolo-Groen	Samuel Cogolati, Sarah Schlitz, Tinne Van der Straeten
PS	Malik Ben Achour, Mélissa Hanus, Daniel Senesael
VB	Kurt Ravyts, Reccino Van Lommel
MR	David Clarinval, Marie-Christine Marghem
CD&V	Nawal Farih
PVDA-PTB	Thierry Warmoes
Open Vld	Vincent Van Quickenborne
sp.a	Kris Verduyck

B. — Suppléants / Plaatsvervangers:

Sophie De Wit, Tomas Roggeman, Jan Spooren, Kristien Van Vaerenbergh
Séverine de Laveleye, Barbara Creemers, Albert Vicaire, Evita Willaert
Christophe Lacroix, Patrick Prévot, Eliane Tillieux, Laurence Zanchetta
Ortwin Depoortere, Nathalie Dewulf, Erik Gilissen
Michel De Maegd, Philippe Goffin, Benoît Piedboeuf
Jan Briers, Leen Dierick
Greet Daems, Raoul Hedebouw
Christian Leysen, Kathleen Verhelst
Meryame Kitir, Joris Vandenbroucke

C. — Membre sans voix délibérative / Niet-stemgerechtigd lid:

cdH	Georges Dallemagne
-----	--------------------

N-VA	: Nieuw-Vlaamse Alliantie
Ecolo-Groen	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
PS	: Parti Socialiste
VB	: Vlaams Belang
MR	: Mouvement Réformateur
CD&V	: Christen-Democratisch en Vlaams
PVDA-PTB	: Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique
Open Vld	: Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	: socialistische partij anders
cdH	: centre démocrate Humaniste
DéFI	: Démocrate Fédéraliste Indépendant
INDEP-ONAFH	: Indépendant - Onafhankelijk

Abréviations dans la numérotation des publications:		Afkorting bij de numerering van de publicaties:	
DOC 55 0000/000	Document de la 55 ^e législature, suivi du numéro de base et numéro de suivi	DOC 55 0000/000	Parlementair document van de 55 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA	Questions et Réponses écrites	QRVA	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV	Version provisoire du Compte Rendu Intégral	CRIV	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV	Compte Rendu Analytique	CRABV	Beknopt Verslag
CRIV	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)	CRIV	Integraal Verslag, met links het defi nitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN	Séance plénière	PLEN	Plenum
COM	Réunion de commission	COM	Commissievergadering
MOT	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

SOMMAIRE	Pages
I. Audition de M. Ed Nijpels, président du Climatberaad néerlandais	4
II. Audition de M. Miguel Arias Canete, commissaire européen chargé de l'Action pour le climat et de l'Énergie	30
III. Audition de M. Jos Delbeke, directeur général honoraire de la DG Climat de la Commission européenne et professeur à la KULeuven	51
IV. Audition de M. Nicolas Van Nuffel, président de la Coalition climat et de MM. Toon Lambrechts et Bram Michielsens, représentants de <i>Youth for Climate</i>	70
V. Audition de M. Peter Wittoeck, Service <i>Climate Change</i> , SPF Santé publique et de Mme Nancy Mahieu, directrice général a.i., et de Mme Karen Geens, DG Énergie, SPF Économie	84
VI. Audition de M. François-Xavier de Donnea, président du Conseil fédéral du Développement durable, M. Romain Weikmans, vice-président du groupe de travail Énergie et Climat, et M. Marc Depoortere, directeur du Conseil fédéral du Développement durable	99
VII. Échange de vues avec le ministre de l'Agenda numérique, des Télécommunications et de la Poste, chargé de la Simplification administrative, de la Lutte contre la fraude sociale, de la Protection de la vie privée et de la Mer du Nord	115
VIII. Échange de vues avec la ministre de l'Énergie, de l'Environnement et du Développement durable ..	116
Annexes	117

INHOUD	Blz.
I. Hoorzitting met de heer Ed Nijpels, voorzitter van het Nederlandse Klimaatberaad	4
II. Hoorzitting met de heer Miguel Arias Canete, EU-commissaris voor Energie en Klimaatactie	30
III. Hoorzitting met de heer Jos Delbeke, eredirecteur-generaal van de DG Klimaat van de Europese Commissie en hoogleraar KULeuven	51
IV. Hoorzitting met de heer Nicolas Van Nuffel, voorzitter van de Klimaatcoalitie en de heren Toon Lambrechts et Bram Michielsens, vertegenwoordigers van <i>Youth for Climate</i>	70
V. Hoorzitting met de heer Peter Wittoeck, Dienst <i>Climate Change</i> , FOD Volksgezondheid en met mevrouw Nancy Mahieu, directeur generaal a.i., en mevrouw Karen Geens, AD Energie, FOD Economie	84
VI. Hoorzitting met de heer François-Xavier de Donnea, voorzitter, de heer Romain Weikmans, ondervoorzitter van de werkgroep Energie en Klimaat, en de heer Marc Depoortere, directeur van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling	99
VII. Gedachtewisseling met de minister van Digitale Agenda, Telecommunicatie en Post, belast met Administratieve Vereenvoudiging, Bestrijding van de sociale fraude, Privacy en Noordzee	115
VIII. Gedachtewisseling met de minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling	116
Bijlagen	117

MESDAMES, MESSIEURS,

Au cours de ses réunions des 24 septembre 2019, 1er, 2, 9 et 22 octobre 2019, votre commission a procédé à une série d'auditions et d'échanges de vues avec des responsables politiques et des acteurs européens et belges en vue de faire le point sur les dossiers urgents relatifs au climat COP 25 et sur le Plan national Énergie-Climat.

Plusieurs invités ont présenté un exposé introductif basé sur un diaporama *Power point*. Les diapositives présentées sont annexées au présent rapport.

I. — AUDITION DE M. ED NIJPELS, PRÉSIDENT DU KLIMAATBERAAD NEDERLAND

A. Exposé introductif de M. Ed Nijpels

En signant l'accord sur l'Énergie en 2013, les Pays-Bas ont franchi la première étape de la conclusion d'un accord sur le climat. Cet "accord sur l'énergie pour une croissance durable" a réuni 47 acteurs de la société, qui en ont lancé cette initiative. Ensuite, ces parties ont invité le gouvernement néerlandais à y prendre part. L'inconsistance et la confusion qui régnaient autour de la politique néerlandaise de l'énergie à ce moment-là ont été à l'origine de cet accord. Sa conclusion fut également liée aux fréquents changements de majorité, qui n'ont pas non plus favorisé la cohérence de la politique énergétique. Un aspect remarquable de cet accord réside dans le fait que des acteurs sociaux, qui n'avaient pas souhaité collaborer jusqu'à cette date, se sont quand même rencontrés dans le cadre de cet accord sur l'énergie. Ensuite, cet accord a également été adopté par le Parlement néerlandais.

L'accord précité poursuivait les cinq objectifs suivants:

- 2020: porter la part des énergies renouvelables à 14 %;
- 2023: 16 % d'énergies renouvelables;
- chaque année: 1,5 % d'économies d'énergie;
- 100 petajoule (PJ) d'économies d'énergie supplémentaires;
- créer 15 000 emplois à temps plein par an.

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft tijdens haar vergaderingen van 24 september 2019, 1, 2, 9, en 22 oktober 2019 over de stand van zaken van de dringende klimaatdossiers COP 25 en het Nationaal Energie-Klimaatplan een reeks hoorzittingen en gedachtewisselingen georganiseerd met Europese en Belgische beleidsverantwoordelijken en actoren.

Verscheidene genodigden hielden een inleidende uiteenzetting aan de hand van een powerpointpresentatie. De slides van deze presentaties worden in bijlage bij dit verslag opgenomen.

I. — HOORZITTING MET DE HEER ED NIJPELS, VOORZITTER VAN HET KLIMAATBERAAD NEDERLAND

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Ed Nijpels

De eerste stap in Nederland naar het sluiten van een klimaatakkoord werd in 2013 gezet met het afsluiten van het Energieakkoord. Dit "energieakkoord voor duurzame groei" betrof een overeenkomst met 47 maatschappelijke partijen, die hiervoor het initiatief hebben genomen. Vervolgens nodigden deze partijen de Nederlandse regering uit om mee te doen. De reden van het tot stand komen van dit akkoord was omdat het Nederlandse energiebeleid op dat ogenblik warrig en inconsistent was. Het had ook te maken met geregelde politieke machtswissels waardoor de coherentie in het energiebeleid zoek was. Het opmerkelijke aan dit akkoord was dat maatschappelijke partijen die tot dan niet met elkaar wensten samen te werken, elkaar toch vonden in dit Energieakkoord. Dit Energieakkoord werd vervolgens ook goedgekeurd door het Nederlandse Parlement.

Het akkoord bevatte de volgende vijf doelstellingen:

- In 2020: 14 % hernieuwbare energie;
- In 2023: 16 % hernieuwbare energie;
- 1,5 % jaarlijkse energiebesparing;
- 100 petajoule (PJ) extra energiebesparing;
- Per jaar creatie van 15 000 fulltimebanen.

À cette époque, cet accord ne visait aucunement à maîtriser les émissions de CO₂. Les objectifs étaient de développer la part des énergies renouvelables, d'économiser l'énergie et de créer des emplois.

En revanche, l'accord sur le climat conclu cette année vise exclusivement à réduire les émissions de CO₂. Il va sans dire que les énergies renouvelables et les économies d'énergie sont deux outils fondamentaux pour atteindre cet objectif.

Après la conclusion de l'accord sur l'énergie, les bureaux du Plan ont été chargés de vérifier chaque année si les objectifs de l'accord étaient atteints. Dans la négative, une concertation a été organisée avec les parties concernées et des mesures supplémentaires ont été édictées, mesures qui ont également été approuvées par le gouvernement néerlandais. Grâce à cette méthode, les calendriers ont été respectés. Ces cinq objectifs ont donc été atteints.

La création d'emplois a connu un tel succès que la principale menace qui pèse aujourd'hui sur la transition énergétique est la pénurie de travailleurs qualifiés.

La méthode utilisée pour l'accord sur l'énergie a inspiré les travaux relatifs à la conclusion de l'accord sur le climat.

La conclusion de l'Accord de Paris en 2015 a clairement montré que tous les signataires de l'accord devaient formuler des objectifs plus ambitieux en vue de réduire les émissions de CO₂ à l'échelle mondiale afin d'enrayer le réchauffement climatique. La gravité du problème est suffisamment connue.

Après neuf mois de négociations, un nouveau gouvernement s'est formé aux Pays-Bas. Cette coalition gouvernementale a regroupé des partis modérés et des partisans d'une politique climatique ambitieuse. L'accord de gouvernement de 2017 comportait l'engagement de réduire les émissions de CO₂ de 49 % pour 2030 par rapport à 1990, et prévoyait même de les réduire de 55 % si les Pays-Bas arrivaient à conclure un accord en ce sens avec ses voisins, notamment avec la Belgique et l'Allemagne. Il a également été convenu de concrétiser ces objectifs dans le cadre d'un "Accord sur le climat" devant être conclu entre toutes les composantes de la société et dont le gouvernement néerlandais devait être le coordinateur. Dans ce cadre, cinq groupes de travail ("*tafels*") ont été mis en place afin d'encadrer les discussions entre 150 parties. L'accord de gouvernement prévoyait enfin l'adoption d'une "Loi sur le climat". L'avant-projet de cette loi a été rédigé par les partis d'opposition de l'époque mais, après négociations et modifications, ce texte a été approuvé par le Parlement

Dit akkoord had toen geen betrekking op het beheersen van de CO₂-uitstoot. De bekommernissen waren de evolutie naar hernieuwbare energie, energiebesparing en jobcreatie.

Het dit jaar afgesloten klimaatakkoord is uitsluitend gericht op de reductie van de CO₂-uitstoot. Het spreekt voor zich dat hiervoor duurzame energie en energiebesparing belangrijke bouwstenen zijn.

Na het afsluiten van het Energieakkoord werd er jaarlijks door de Planbureaus gerapporteerd of de doelstellingen van het akkoord werden behaald. Indien de doelen niet werden gehaald, werd een overleg georganiseerd door de betrokken partijen en werden extra maatregelen afgesproken, die ook door de Nederlandse regering werden goedgekeurd. Op deze wijze bleef men op schema. De vijf vooropgestelde doelstellingen werden dan ook behaald.

De jobcreatie was een zeer groot succes, met voor gevolg dat de grootste bedreiging op vandaag voor de energietransitie, een tekort is aan opgeleide vakmensen.

De werkwijze rond het energieakkoord heeft als inspiratiebron gediend voor de werkzaamheden rond het afsluiten van het klimaatakkoord.

Naar aanleiding van het afsluiten van de Overeenkomst van Parijs in 2015, werd het duidelijk dat alle ondertekenaars van dit akkoord ambitieuzere doelen moeten formuleren met het oog op de reductie van de CO₂-uitstoot wereldwijd om de klimaatopwarming tegen te gaan. De ernst van het probleem is genoegzaam gekend.

Na 9 maanden onderhandelen werd in Nederland een nieuwe regering gevormd. In deze coalitieregering werden de gematigde partijen en de voorstanders van een streng klimaatbeleid bij elkaar gebracht. In het regeerakkoord van 2017 werd het engagement genomen om een CO₂-uitstoot reductie van 49 % in 2030 te halen ten opzichte van 1990 en wordt er zelfs gestreefd naar een reductie in CO₂-uitstoot van 55 % indien Nederland hiervoor een coalitie met haar buurlanden, waaronder België en Duitsland zou kunnen sluiten. Er werd voorts afgesproken deze doelen te concretiseren in een Klimaatakkoord, af te sluiten tussen alle maatschappelijke partijen, maar met de Nederlandse regering als coördinator ervan: er werden vijf tafels opgericht waarbij 150 partijen met elkaar zouden onderhandelen. Tot slot werd in het regeerakkoord afgesproken dat er een Klimaatwet zou worden aangenomen. Het voorontwerp van deze wet was van de hand van de toenmalige oppositiepartijen, maar werd, na onderhandelingen en bijsturingen van de tekst, goedgekeurd door het Nederlandse Parlement in

néerlandais au printemps 2019. L'objectif final prévu par cette loi est une réduction des émissions de CO₂ de 95 % à l'horizon 2050.

La loi prévoit en outre:

— l'organisation d'une journée nationale du climat le quatrième jeudi d'octobre. À cette date, le *Planbureau voor de Leefomgeving* (PBL) publiera un état des lieux qui mentionnera les derniers chiffres et tendances en matière de climat et d'énergie, et le gouvernement présentera sa note climatique annuelle, dans laquelle les partis de la coalition en place justifieront les actions menées au cours de l'année écoulée;

— l'élaboration par le cabinet, tous les cinq ans, d'un "plan climat" qui mentionnera les décisions les plus importantes à prendre en matière de climat au cours des années suivantes. Ce plan climat sera le cadre de référence de la note climatique annuelle.

Le *Klimaatberaad* est l'organe néerlandais de concertation et de coordination chargé d'élaborer un Accord sur le climat à l'échelon national. Il se compose des présidents des groupes de travail sectoriels et des organisations sociales, des autorités partenaires et des ONG. Le comité du *Klimaatberaad* est soutenu par les organisations suivantes: CNV, NVDE, FNV, Greenpeace, Inter provinciaal Overleg, Jonge Klimaatbeweging, Milieudefensie, MKB-Nederland, Natuur en Milieu, Unie van Waterschappen, VNG et VNO-NCW.

Le *Klimaatberaad* veille à l'efficacité et à la cohérence de l'action menée et doit également veiller à ce que des thèmes transversaux tels que le marché de l'emploi et la formation, l'innovation, le financement et l'aménagement du territoire soient pris en compte à tous les niveaux. Le *Klimaatberaad* veille également à ce que les accords conclus bénéficient d'un appui tant au sein de la population qu'auprès de l'administration.

Les missions du comité du *Klimaatberaad* sont les suivantes:

- veiller à l'avancement du processus;
- veiller à la cohérence entre les secteurs et les plans;
- encadrer le chiffrage des plans;
- faire des propositions de législation et de réglementation, contrôler les plans et en fixer les termes.

Les tâches des organisations sociales et administratives sont les suivantes:

het voorjaar 2019: in deze wet is ingeschreven dat het uiteindelijke doel is: 95 procent CO₂-reductie in 2050.

Voorts is voorzien dat:

— elke vierde donderdag in oktober de nationale Klimaatdag wordt. Op deze dag publiceert het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) een Klimaat- en Energieverkenning, met de laatste cijfers en actuele ontwikkelingen. De regering presenteert de jaarlijkse Klimaatnota, waarin de partijen uit het huidige kabinet verantwoorden wat ze het afgelopen jaar hebben gedaan;

— het kabinet verder iedere vijf jaar een klimaatplan maakt, met daarin de belangrijkste beslissingen op klimaatgebied voor de komende jaren. Dit klimaatplan is een houvast voor de jaarlijkse Klimaatnota.

Het Klimaatberaad is het Nederlandse coördinerend overlegorgaan om tot een nationaal Klimaatakkoord te komen. Het Klimaatberaad bestaat uit de voorzitters van de sectortafels en maatschappelijke organisaties, medeoverheden en niet-gouvernementele organisaties (ngo's). De kern van het Klimaatberaad wordt ondersteund door CNV, NVDE, FNV, Greenpeace, Inter provinciaal Overleg, Jonge Klimaatbeweging, Milieudefensie, MKB-Nederland, Natuur en Milieu, Unie van Waterschappen, VNG, VNO-NCW.

Het Klimaatberaad ziet toe op de voortgang en de samenhang en moet zorgen dat doorsnijdende thema's als arbeidsmarkt en scholing, innovatie, financiering en ruimtelijke inpassing overal worden uitgewerkt. Ook zorgt het Klimaatberaad ervoor dat afspraken zowel een maatschappelijk als bestuurlijk draagvlak hebben.

De taken van de kern van het Klimaatberaad zijn:

- bewaken van de voortgang van het proces;
- zorgen voor samenhang tussen de sectoren en de plannen;
- begeleiden van de doorrekeningen van de plannen;
- voorstellen maken voor wet- en regelgeving voor, toezicht op en vastlegging van de plannen;

De taken van de bestuurlijke en maatschappelijke organisaties zijn:

— signaler à temps les opportunités et les risques par rapport au soutien de la population;

— réfléchir à la question de l'adhésion du public aux mesures préconisées;

— mobiliser, au sein de la société, les forces susceptibles de renforcer cette adhésion.

M. Ed Nijpels précise qu'il est président non seulement du *Klimaatberaad*, mais aussi de la commission de garantie (*Borgingscommissie*) de l'actuel accord sur l'énergie. Il est également membre, nommé par la Couronne, du Conseil économique et social (SER), président du *Climate Centre* de la Croix-Rouge internationale et président du conseil d'administration de *Milieu Centraal*.

Des groupes de travail (GT ci-après) "climat" ont été créés et chacun a reçu une mission sectorielle:

— GT mobilité: objectif: 7,3 Mt = 15 %;

— GT agriculture et utilisation des sols: objectif: 3,5 Mt = 7 %;

— GT électricité: objectif: 20,2Mt = 41 %;

— GT industrie: objectif: 14,3 Mt = 30 %;

— GT environnement bâti: objectif: 3,4 Mt = 7 %.

Ensemble, ces groupes de travail ont soumis un plan visant à réduire de 49 % les émissions de CO₂ par rapport à 1990, soit une diminution équivalente à 48,7 Mt de CO₂. Il s'agit de l'objectif prévu dans l'"Accord sur le climat".

Trois *task forces* thématiques ont également été constituées: financement, emploi et innovation. Ces thèmes étaient en effet importants pour chacun des cinq groupes de travail. Les *task forces* ont travaillé de manière transversale pour les cinq groupes de travail sectoriels. Sous la direction d'un président, chaque *task force* a mis les connaissances et l'expertise pertinentes à la disposition des différents groupes de travail, et ont réalisé un travail préparatoire en vue d'intégrer les mesures relevant de chaque thème spécifique en un ensemble cohérent.

Pour la participation aux groupes de travail sectoriels, le gouvernement a invité des organisations et des entreprises susceptibles de contribuer de manière concrète à la transition au sein de chaque secteur. Les ministères ont également participé aux groupes de travail couvrant les matières relevant de leurs compétences. Un président indépendant a été désigné à la tête de chaque groupe de

— tijdig kansen en risico's voor draagvlak signaleren;

— reflecteren op voorgenomen maatregelen met het oog op draagvlak;

— krachten in samenleving mobiliseren die draagvlak kunnen versterken.

De heer Ed Nijpels verduidelijkt dat hij niet alleen voorzitter is van het Klimaatberaad. Hij is ook de voorzitter van de Borgingscommissie van het huidige Energieakkoord. Daarnaast is hij kroonlid van de Sociaal Economische Raad (SER), voorzitter van het *Climate Centre* van het Internationale Rode Kruis en voorzitter van het bestuur van Milieu Centraal.

Er werden klimaattafels opgericht die elk een opdracht kregen per sector:

— Tafel mobiliteit: doel: 7,3 Mt = 15 %;

— Tafel landbouw en landgebruik: doel: 3,5 Mt = 7 %;

— Tafel elektriciteit: doel: 20,2Mt = 41 %;

— Tafel industrie: doel: 14,3 Mt = 30 %;

— Tafel gebouwde omgeving: doel: 3,4 Mt = 7 %.

Samen legden deze tafels een plan voor dat leidt tot het verlagen van de CO₂-uitstoot van Nederland met 49 % ten opzicht van 1990, goed voor 48,7 Mt minder CO₂-uitstoot: het Klimaatakkoord.

Daarnaast waren er ook drie taakgroepen actief: financiering, werkgelegenheid en innovatie. Deze thema's waren immers voor elk van de vijf tafels belangrijk. Deze taakgroepen werkten transversaal voor de vijf sectortafels. Onder leiding van een gezaghebbend voorzitter hebben de taakgroepen relevante kennis en expertise aangereikt en de voorbereidingen getroffen om de voor hun thema relevante maatregelen te integreren tot een samenhangend pakket.

Voor deelname aan de sectortafels heeft het Rijk organisaties en bedrijven uitgenodigd die concreet konden bijdragen aan de transitie binnen de sector. Aan elke sectortafel nam ook het verantwoordelijke departement deel. Per sectortafel werd een onafhankelijke voorzitter benoemd, die verantwoordelijk was voor een goed verloop van de besprekingen. De voorzitters hebben de ruimte

travail afin d'assurer le bon déroulement des discussions. Les présidents ont également pris la liberté d'associer aux discussions des acteurs susceptibles d'apporter une contribution mais qui n'étaient pas directement représentés au sein des groupes de travaux sectoriels.

La cohérence mutuelle entre toutes les mesures et tous les instruments est garantie par le *Klimaatberaad*, composé des présidents des groupes de travail sectoriels, d'un représentant du ministère de l'Économie et du Climat assurant la coordination, et des représentants des trois organisations faîtières des autorités décentralisées.

À un moment donné, M. Nijpels a toutefois insisté auprès des départements responsables, en tant que président, afin que ceux-ci participent, au plus haut niveau, aux groupes de travail sectoriels. Selon le cas, un responsable du ministre a été délégué, ou le directeur général du département concerné.

La chronologie du processus qui a abouti à l'Accord climatique se présente comme suit:

mars 2018: début des travaux des groupes de travail; juillet 2018: les grandes lignes de l'accord ont été fixées et présentées; octobre 2018: le gouvernement néerlandais a rendu son avis; décembre 2018: un projet d'accord a été transmis au gouvernement; janvier 2019-juin 2019: concertation *cockpit* entre le gouvernement néerlandais et les groupes politiques du Parlement; 28 juin 2019: un accord climatique définitif a été signé; 3 juillet 2019: le Parlement néerlandais approuve l'Accord climatique et, au cours des mois d'octobre et de novembre 2019, il est demandé à toutes les parties de faire connaître leur engagement à l'égard de cet accord. À cette fin, M. Nijpels a adressé les trois questions suivantes à ces parties en juillet 2019, qui ont pu y répondre jusqu'au 1er octobre 2019:

— Reconnaissez-vous l'urgence et en ferez-vous également écho?

— Adhérez-vous à l'objectif fondamental de réduire les émissions de CO₂ de 49 % par rapport à 1990 à l'horizon 2030?

— Lierez-vous votre propre organisation aux accords?

Afin de s'assurer que les objectifs climatiques seront effectivement atteints, le processus suivant a été prévu dans la loi climat pour la politique climatique:

— Le gouvernement néerlandais rédigera chaque année une note climatique qui sera soumise à l'avis du Conseil d'État.

genomen om ook partijen te betrekken die op specifieke onderwerpen een bijdrage kunnen leveren, maar niet direct vertegenwoordigd zijn aan de sectortafels.

De onderlinge samenhang van alle maatregelen en instrumenten is gewaarborgd door het Klimaatberaad bestaande uit de voorzitters van de sectortafels, een vertegenwoordiger van het coördinerend ministerie van Economische Zaken en Klimaat en vertegenwoordigers van de drie koepels van decentrale overheden.

Op een bepaald ogenblik heeft de heer Nijpels als voorzitter er bij de verantwoordelijke departementen wel op aangedrongen dat zij op het hoogste niveau aan de sectortafels zouden deelnemen: ofwel werd een verantwoordelijke van de minister afgevaardigd, ofwel de directeur-generaal van het betreffende departement.

De tijdlijn van het hele proces dat heeft geleid tot het Klimaatakkoord was als volgt:

maart 2018: start tafels, juli 2018: hoofdlijnen van het akkoord werden vastgelegd en voorgesteld, oktober 2018: de Nederlandse regering gaf haar oordeel, december 2018: een ontwerp van akkoord werd aan de regering bezorgd, januari 2019-juni 2019: cockpitoverleg tussen Nederlandse regering en parlementsfracties, 28 juni 2019: een definitief klimaatakkoord werd ondertekend, 3 juli 2019: het Parlement stemt in met het Klimaatakkoord en in de maanden oktober en november 2019 worden aan alle partijen gevraagd hun engagement ten aanzien van dit akkoord kenbaar maken. Hiervoor stelde de heer Nijpels in juli 2019 de volgende drie vragen aan deze partijen, die de tijd hebben tot 1 oktober 2019 om daarop te antwoorden:

— Erkent u de urgentie en zal u dit ook uitdragen?

— Stemt u in met het centrale doel van de 49 % CO₂-uitstootreductie voor 2030 ten opzichte van 1990?

— Zal u uw eigen organisatie verbinden aan de afspraken?

Om er zeker van te zijn dat de klimaatdoelen effectief zouden worden gehaald, werd volgend proces voor het klimaatbeleid uitgewerkt in de Klimaatwet.

— Elk jaar maakt de Nederlandse regering een Klimaatnota op die voor advies aan de Raad van State wordt voorgelegd.

— Les Bureaux du plan réaliseront chaque année une étude exploratoire relative au climat et à l'énergie (*Klimaat- en Energieverkenning, KEV*)).

— La Cour des comptes rendra un avis à ce sujet.

— Une journée du climat incluant un débat parlementaire sera organisée tous les quatrièmes jeudis d'octobre.

— Le gouvernement néerlandais élaborera tous les cinq ans un plan climatique qui sera soumis à l'avis du Conseil d'État.

— Un plan intégral énergie et climat (*Integraal Energie- en Klimaatplan, INEK*) sera élaboré tous les cinq ans et devra être transmis à la Commission européenne.

Un premier plan intégral énergie et climat (INEK) sera présenté à la fin de cette année.

Lorsque le texte de l'Accord climatique a été publié, tant ses partisans que ses opposants l'ont abondamment commenté dans la presse. Le *Klimaatberaad* a été dénigré par une certaine presse, accusé d'être un "épouvantail vert". On lui a ainsi fait beaucoup de publicité, négative comme positive, ce qui a été source de remous à la base des différents partis politiques.

Il existe pourtant une grande adhésion dans la population néerlandaise. Cela ressort également d'une étude récemment réalisée à la demande de l'association néerlandaise pour l'énergie durable (*Nederlandse Vereniging Duurzame Energie, NVDE*), indiquant que 96 % des Néerlandais connaissent l'Accord climatique ou en ont entendu parler, que 79 % des Néerlandais estiment qu'il est important de produire de l'énergie différemment, et que 78 % d'entre eux adoptent un point de vue positif ou neutre à l'égard de la question de savoir si l'Accord climatique est un bon premier pas dans le sens de la durabilité.

Il importe de combattre le mythe selon lequel l'Accord climatique ne serait pas finançable. M. Nijpels souligne que ce point de vue traduit en effet un mensonge flagrant. Il ressort en effet d'une analyse de la prévision des recettes et des dépenses de 2019, ainsi que de l'analyse de l'Accord climatique réalisée par le Bureau du Plan pour l'Environnement, que le coût national des propositions de cet accord s'élèverait plus ou moins à un montant situé entre 1,6 et 1,9 milliard d'euros en 2030. À titre de comparaison: dans la prévision des recettes et des dépenses de 2019, 81,9 milliards d'euros sont prévus pour la sécurité sociale; 79,7 milliards d'euros pour les soins, 38,5 milliards d'euros pour l'enseignement,

— Elk jaar wordt een Klimaat- en Energieverkenning (KEV) opgesteld door de Planbureaus.

— De Rekenkamer brengt hierover advies uit.

— Elke vierde donderdag van oktober wordt een Klimaatdag gehouden met een Parlementair debat.

— Elke vijf jaar maakt de Nederlandse regering een klimaatplan op dat voor advies aan de Raad van State wordt voorgelegd.

— Elke vijf jaar wordt een Integraal Energie- en Klimaatplan (INEK) opgesteld, dat bij de Europese Commissie moet worden ingediend.

Op het einde van dit jaar zal een eerste INEK en Klimaatplan worden voorgelegd.

Toen de tekst van het Klimaatakkoord bekend werd gemaakt, werd er in de pers heel wat over geschreven door zowel voor- als tegenstanders. Door bepaalde pers werd het Klimaatberaad als "groene bangmakers" weggezet. Het Klimaatberaad kreeg dan ook heel wat publiciteit, zowel positieve als negatieve. Dit leidde tot onrust bij de achterban van de verschillende beleidspartijen.

Toch is er een groot draagvlak bij de Nederlandse bevolking. Dit blijkt ook uit een recent onderzoek van dat uitgevoerd werd in opdracht van de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) 96 % van de Nederlanders is bekend met of heeft gehoord van het Klimaatakkoord, 79 % vindt het belangrijk dat er op een andere manier energie wordt opgewekt, en 78 % staat er positief of neutraal tegenover dat het Klimaatakkoord een goede eerste stap is richting verduurzaming.

Belangrijk is dat de mythe dat het Klimaatakkoord onbetaalbaar zou zijn, onderuit wordt gehaald. De heer Nijpels wijst erop dat deze stelling immers een flagrante leugen is: immers, uit een analyse van de miljoenennota van 2019 en de analyse door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) van het Klimaatakkoord, blijkt dat de nationale kosten van de voorstellen van het Klimaatakkoord ongeveer 1,6 tot 1,9 miljard euro in 2030 zou bedragen. Ter vergelijking: in de Miljoenennota 2019 wordt 81,8 miljard euro voorzien voor de sociale zekerheid; 79,7 miljard euro voor zorg, 38,5 miljard euro voor onderwijs, cultuur en wetenschap, 10 miljard euro voor defensie, 9,5 miljard euro voor infrastructuur en

la culture et les sciences, 10 milliards d'euros pour la défense, 9,5 milliards d'euros pour l'infrastructure et la gestion des eaux, 6,8 milliards d'euros pour la croissance dans les soins curatifs et 4 milliards d'euros de dépenses en matière de tabagisme.

M. Nijpels estime en outre qu'il importe que chacun soit bien conscient des chiffres exacts: aux Pays-Bas, les émissions s'élèvent à 10,2 tonnes par habitant tandis que la moyenne européenne des émissions est de 6,9 tonnes par habitant; les émissions baissent de 8,2 % par habitant aux Pays-Bas tandis qu'elles diminuent de 18 % en moyenne au niveau européen; et la part de l'énergie renouvelable dans la production d'énergie totale est de 6,6 % aux Pays-Bas, de 6,4 % au Luxembourg, de 7,2 % à Malte et de 17,5 % au sein de l'Union européenne. En d'autres termes, les Pays-Bas sont en queue du peloton européen. C'est la raison pour laquelle les Pays-Bas tenteront de rattraper leur retard grâce à cet accord climatique ambitieux.

L'orateur se déclare optimiste, étant donné la vitesse avec laquelle les nouvelles technologies se développent dans ce domaine: les évolutions sont extrêmement rapides et les nouvelles technologies coûtent de moins en moins cher. L'orateur illustre cela au moyen des exemples suivants:

1. les batteries sont essentielles en matière de stockage d'énergie: ces deux dernières années, leur prix a diminué de moitié;

2. énergie solaire et éolienne on shore: depuis 2010, la baisse du prix de la production d'énergie durable s'est intensifiée au niveau mondial: pour l'énergie solaire, elle atteint -84 % et pour l'énergie éolienne "on shore", -49 %;

3. énergie éolienne offshore: en 2013, on s'attendait à une baisse des prix atteignant -40 %, mais en 2018, on avait déjà réalisé une baisse atteignant -70 %; pour la dernière concession relative à l'éolien offshore, les exploitants doivent même payer les pouvoirs publics pour pouvoir obtenir la concession: autrement dit, le modèle est devenu très rentable;

4. panneaux solaires chez les particuliers: actuellement, aux Pays-Bas, un panneau solaire est placé toutes les 5 secondes; en 2013, on s'attendait à atteindre l'objectif de 50 000 panneaux solaires en 2018 aux Pays-Bas; en 2018, 712 000 panneaux solaires avaient déjà été installés chez des particuliers.

En raison de toutes ces nouvelles technologies, en 2030, 70 % de l'énergie aux Pays-Bas proviendra de sources d'énergie renouvelables.

waterstaat, 6,8 miljard euro voor de groei in de curatieve zorg en 4 miljard euro in de uitgave aan roken.

Voorts is de heer Nijpels van oordeel dat het belangrijk is dat eenieder zich bewust wordt gemaakt van de juiste cijfers: in Nederland bedraagt de uitstoot per inwoner 10,2 ton, terwijl het Europees gemiddelde 6,9 ton uitstoot per inwoner bedraagt; in Nederland daalt de uitstoot per inwoner met 8,2 %, terwijl dit voor het Europese gemiddelde de uitstoot daalt met 18 %; het aandeel hernieuwbare energie in de totale energieproductie staat voor Nederland op 6,6 %, voor Luxemburg op 6,4 %, voor Malta op 7,2 % en voor de Europese Unie op 17,5 %. Nederland zit met andere woorden achteraan in het Europese peloton. Daarom dat Nederland met het ambitieuze klimaatakkoord de opgelopen achterstand zal pogin in te halen.

De spreker verklaart optimistisch te zijn gezien de snelheid waarmee nieuwe technologieën zich in dit domein ontwikkelen: de ontwikkelingen gaan razendsnel en de nieuwe technologieën worden steeds goedkoper. De spreker verduidelijkt dit aan de hand van de volgende voorbeelden:

1. accu's zijn essentieel in de opslag van energie: de laatste twee jaren is de prijs ervan met de helft verminderd;

2. zonne-energie en wind op land: sinds 2010 heeft zich een wereldwijde prijsdaling doorgezet voor duurzame energieopwekking: voor zonne-energie: tot -84 % en voor wind op land tot -49 %;

3. wind op zee: in 2013 verwachtte men een prijsdaling tot -40 %, maar in 2018 was er reeds een prijsdaling gerealiseerd van -70 %; voor de laatste concessie voor wind op zee, moeten de uitbaters zelfs betalen aan de overheid om de concessie te kunnen bemachtigen: het model is met andere woorden zeer winstgevend geworden;

4. zonnepanelen bij huishoudens: er wordt in Nederland op vandaag 1 zonnepaneel per 5 seconden geplaatst; in 2013 verwachtte men in Nederland het doel van 50 000 zonnepanelen in 2018 te halen, in 2018 waren er reeds 712 000 zonnepanelen bij huishoudens geplaatst.

Door al deze nieuwe technologieën zal in Nederland in 2030 70 % van de energie opgewekt zijn door hernieuwbare energiebronnen.

La transition énergétique est la concrétisation de la politique climatique. Cinq maillons ont de l'importance dans le cadre de cette transition énergétique: la production, le transport, le stockage, l'intégration des systèmes et l'utilisation.

1. la production d'énergie: il sera possible de répondre à la demande d'énergie par un éventail infini de nouvelles technologies: l'éolien, le solaire, les biocarburants, le gaz vert, la géothermie, l'aquathermie, l'énergie marémotrice, la poudre de fer, l'acide formique;

2. le transport d'énergie: ce point pose encore problème: toutes les nouvelles formes de production d'énergie doivent en effet pouvoir s'adapter à notre système technique; lors des pointes, on produit tellement d'énergie durable que la capacité des réseaux d'électricité est dépassée; de gros investissements dans les réseaux s'imposent dès lors; par ailleurs, la recherche et le développement relatifs au transport d'électricité par l'hydrogène doivent être poursuivis assidûment; vu que les Pays-Bas ont décidé d'abandonner le gaz, les anciennes conduites de gaz pourront être utilisées pour transporter de l'hydrogène;

3. l'intégration des systèmes: tous les systèmes doivent pouvoir communiquer entre eux et répondre aux exigences suivantes: être davantage indépendants des conditions météorologiques, évoluer d'une orientation par la demande vers une orientation par l'offre, développer des réseaux intelligents, intégrer l'électricité et le gaz dans un seul système, conserver l'hydrogène et l'importation et l'exportation comme systèmes de *backup*;

4. l'utilisation: l'utilisation d'électricité augmentera encore en raison de l'augmentation du nombre de pompes à chaleur, l'électrification de l'industrie, l'augmentation du nombre de véhicules électriques; on chauffera de manière durable et on mettra encore plus sur les économies d'énergie. En ce qui concerne l'augmentation de la consommation d'électricité, M. Nijpels souligne que les 28 principaux centres de données aux Pays-Bas consomment autant que 850 000 ménages.

Enfin, M. Nijpels souligne qu'en raison des évolutions résultant de l'Accord climatique, la transition énergétique est devenue irréversible. Le système énergétique est déjà tellement en pleine transition qu'aucun décideur politique ne pourrait faire revenir les choses en arrière.

B. Questions et observations des membres

M. Bert Wollants (N-VA) demande des précisions quant aux éléments comptabilisés dans l'objectif de réduction de 49 %. La plupart du temps, lorsqu'il est

Energietransitie is de concretisering van het klimaatbeleid. Vijf schakels zijn van belang in deze energietransitie: opwekking, transport, opslag, systeemintegratie en gebruik.

1. opwekking van energie: de vraag naar energie zal kunnen worden beantwoord door een oneindig veel mogelijkheden aan nieuwe technologieën: wind, zon, biobrandstof, groen gas, geothermie, aquathermie, getijde-energie, ijzerpoeder, mierenzuur;

2. transport van energie: hier wordt men wel nog met problemen geconfronteerd: alle nieuwe vormen van energie-opwekking moeten immers kunnen passen in ons technisch systeem; er wordt op piekmomenten zoveel duurzame energie opgewekt dat de elektriciteitsnetwerken dit niet aankunnen; een forse investering in de netwerken dringt zich dan ook op; voorts moet het onderzoek en de ontwikkeling van het vervoer van elektriciteit door waterstof naarstig worden verder gezet; aangezien Nederland beslist heeft om van het gas af te gaan, kunnen oude gasleidingen worden gebruikt om waterstof te transporteren;

3. systeemintegratie: alle systemen moeten met elkaar kunnen praten en moeten aan de volgende vereisten voldoen: meer weersafhankelijk zijn, evolueren van vraag-gestuurd naar aanbodgestuurd, ontwikkelen van slimme netwerken, stroom en gas integreren in één systeem, waterstof en im- en export als *backup* systemen houden;

4. gebruik: het gebruik van elektriciteit zal nog toenemen door de toename van warmtepompen, de elektrificatie van de industrie, de toename van elektrisch rijden; er zal duurzaam verwarmd worden en er zal nog meer ingezet worden op energiebesparen. In verband met de toename van elektriciteitsverbruik, wijst de heer Nijpels erop dat de 28 grootste datacentra in Nederland evenveel verbruiken als 850 000 huishoudens.

Tot slot benadrukt de heer Nijpels dat door de ontwikkelingen ten gevolge van het Klimaatakkoord de energietransitie onomkeerbaar is geworden. Het energiesysteem is reeds zodanig in transitie dat dit door geen enkele politieke beleidsmaker zou kunnen worden teruggeschoefd.

B. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bert Wollants (N-VA) vraagt meer informatie over de elementen die moeten leiden tot de verlaging van de CO₂-uitstoot met 49 %. Meestal wordt bij de

question de fixer de tels objectifs, une distinction est faite et les efforts sont répartis entre les secteurs ETS et les secteurs non ETS. Qu'en est-il dans le cadre du *Klimaatakkoord*?

Il ressort de l'exposé introductif que le coût de la transition énergétique proposée dans le *Klimaatakkoord* a été évalué à 1,9 milliards d'euros. Ce chiffre semble faible: il est équivalent au montant dépensé aujourd'hui par la Belgique pour la politique énergétique, alors que notre pays n'a pas encore conclu d'accord global comparable.

M. Wollants souligne que le *Klimaatakkoord* prévoit d'abandonner le gaz. En Belgique, le débat bat son plein autour de la construction éventuelle de nouvelles centrales au gaz. Pour quelles raisons les Pays-Bas s'engagent-ils vers une sortie du gaz? Comment combiner cette décision avec la réalisation des objectifs de réduction d'émissions ambitieux imposés au secteur de l'énergie?

Enfin, force est de constater qu'en Belgique, de nombreux obstacles ralentissent la transition énergétique et pèsent sur l'attractivité des énergies renouvelables. Quelles mesures les Pays-Bas ont-ils mises en œuvre afin d'accroître le dynamisme du marché?

Mme Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) souligne la particularité du processus tel que décrit par M. Nijpels. La méthode suivie constitue une importante source d'inspiration. Malgré le grand nombre de participants et la divergence de leurs intérêts respectifs, le résultat est ambitieux. Quels éléments clés ont pu contribuer au succès de cette entreprise? Combien de temps les discussions ont-elles duré avant d'arriver à un accord? Quels furent précisément le rôle joué par et l'influence des hommes et femmes politiques? Quel fut le rôle des *Planbureaus* (Bureaux du Plan)? Enfin, l'oratrice demande si un suivi et une évaluation du *Klimaatakkoord* sont prévus et dans l'affirmative de quelle manière.

Mme Mélissa Hanus (PS) s'informe des écueils rencontrés dans la mise en place du *Klimaatakkoord*. La question du coût des mesures proposées a-t-elle constitué un obstacle important? Quelles solutions de financement ont pu être dégagées?

L'oratrice aborde ensuite la question particulière de la mobilité en zone rurale. Les défis auxquels nous faisons face dans la lutte contre le réchauffement climatique ne doivent pas faire oublier la nécessité de protéger les minorités et les plus faibles: l'on ne peut accepter que ceux qui ont le moins payent la facture. Comment réaliser, en milieu rural une mobilité douce tout en s'assurant que les personnes ayant le moins de moyens financiers n'en font pas les frais?

vastlegging van dergelijke doelen een onderscheid gemaakt tussen de inspanningen voor de ETS- en de niet-ETS-sectoren. Quid in het Klimaatakkoord?

Uit de inleidende uiteenzetting blijkt dat de kosten van de energietransitie op 1,9 miljard euro worden geraamd in het Klimaatakkoord. Dat lijkt weinig. Het is evenveel als wat België thans aan energiebeleid uitgeeft, terwijl ons land nog nooit een dergelijk omvattend akkoord heeft gesloten.

De heer Wollants wijst erop dat het Klimaatakkoord beoogt geen aardgas meer te gebruiken. In België woedt het debat over de eventuele bouw van nieuwe aardgascentrales. Waarom neemt Nederland zich voor geen aardgas meer te gebruiken? Hoe valt die beslissing te rijmen met de verwezenlijking van de ambitieuze emissiereductiedoelstellingen die de energiesector worden opgelegd?

Tot slot kan men er in België niet omheen dat verschillende obstakels de energietransitie vertragen en op de aantrekkelijkheid van hernieuwbare energie wegen. Welke maatregelen heeft Nederland genomen voor meer marktdynamiek?

Mevrouw Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) wijst op de bijzonderheid van het proces zoals beschreven door de heer Nijpels. De gevolgde methode vormt een grote inspiratiebron. Het resultaat is ambitieus, ondanks de vele deelnemers en hun uiteenlopende belangen. Welke sleutelementen droegen bij aan het succes van die onderneming? Hoelang hebben de besprekingen geduurd alvorens een akkoord werd bereikt? Welke rol en invloed hadden de politici? Welke rol speelden de Planbureaus? Tot slot wil de spreker weten of wordt voorzien in een *follow-up* en evaluatie van het Klimaatakkoord. Zo ja, hoe?

Mevrouw Mélissa Hanus (PS) vraagt welke valkuilen moesten worden omzeild bij de totstandkoming van het Klimaatakkoord. Vormden de kosten van de voorgestelde maatregelen een belangrijke hindernis? Welke financieringsoplossingen werden aangedragen?

Vervolgens gaat de spreker specifiek in op de mobiliteit in landelijk gebied. De uitdagingen in de strijd tegen de opwarming van de aarde mogen de noodzaak om de minderheden en de zwaksten te beschermen niet overschaduwen: de rekening mag niet worden afgeschoven op wie het minste heeft. Hoe kan zachte mobiliteit in landelijk gebied worden verwezenlijkt zonder dat de mensen met de minste financiële middelen daarvoor moeten opdraaien?

M. Kurt Ravyts (VB) revient sur les chiffres de l'énergie éolienne. Ces derniers sont bien meilleurs qu'en Belgique, et qu'en Flandre. M. Ravyts rappelle cependant que les paysages et que les normes d'organisation du territoire diffèrent entre nos deux pays. Il convient dès lors de rester réaliste.

L'orateur demande des précisions quant à la part des Pays-Bas dans le financement international de la lutte contre le réchauffement climatique.

M. Michel De Maegd (MR) salue l'exposé de l'orateur qu'il juge inspirant.

Il souligne la participation et le soutien du secteur de l'industrie à ce processus. De grandes entreprises néerlandaises se sont déjà engagées à respecter les objectifs ainsi définis. Quelles sont les clés de ce succès?

L'orateur rappelle ensuite qu'une politique climatique nationale suppose une bonne collaboration entre niveaux de pouvoirs. Comment celle-ci est-elle organisée aux Pays-Bas?

M. Nijpels a affirmé dans son exposé que si l'Allemagne et la Belgique joignaient leurs efforts, l'on pourrait ambitionner un niveau de réduction des émissions de 55 %. M. De Maegd souhaite savoir quelle est la forme de collaboration qui est ici précisément envisagée?

M. De Maegd revient ensuite sur une affaire en justice ayant fait grand bruit aux Pays-Bas, et connue sous le nom de *Klimaatzaak*. En 2015, le gouvernement néerlandais a été condamné en première instance à réduire les émissions de gaz à effet de serre de 25 % en 2020. Le gouvernement a introduit un recours contre cette décision devant la Cour d'appel de La Haye, qui l'a débouté de son action. Quel regard porte M. Nijpels sur cette affaire? A-t-elle eu un poids déterminant sur la politique climatique des Pays-Bas?

Mme Nawal Farih (CD&V) souligne la différence importante entre la facture d'électricité des ménages néerlandais, qui se classe parmi les moins chères parmi les pays environnants, et la facture de gaz de ces mêmes ménages qui est très élevée par rapport aux pays voisins. En Belgique la situation inverse est constatée. Le coût élevé du gaz aux Pays-Bas s'explique par d'importantes taxes. Quelles mesures sont financées à l'aide de ces taxes? Comment le pays compensera-t-il la perte de revenus liée à la sortie du gaz?

L'oratrice revient sur l'objectif ambitieux de réduction des émissions de 49 % à l'horizon 2030. L'année de

De heer Kurt Ravyts (VB) komt terug op de cijfers betreffende windenergie. Die zijn aanzienlijk beter dan in België en in Vlaanderen. De heer Ravyts herinnert er echter aan dat het landschap en de wijze waarop het grondgebied is ingedeeld, in beide landen anders zijn. Men moet dus realistisch blijven.

De spreker vraagt verduidelijking aangaande het aandeel van Nederland in de internationale financiering van de strijd tegen de klimaatopwarming.

De heer Michel De Maegd (MR) is blij met de inspirerende uiteenzetting van de spreker.

Hij beklemtoont de betrokkenheid en de steun van de industrie bij die transitie. Grote Nederlandse bedrijven hebben al toegezegd de aldus vastgelegde doelstellingen in acht te zullen nemen. Wat verklaart dat succes?

De spreker herinnert er vervolgens aan dat een nationaal klimaatbeleid een goede samenwerking tussen de beleidsniveaus veronderstelt. Hoe wordt een en ander in Nederland georganiseerd?

De heer Nijpels heeft in zijn uiteenzetting aangegeven dat indien Duitsland en België hun krachten zouden bundelen, het mogelijk zou zijn te streven naar een uitstootvermindering met 55 %. De heer De Maegd wil weten op welke vorm van samenwerking precies wordt gedoeld.

De heer De Maegd komt vervolgens terug op een rechtszaak die in Nederland veel stof heeft doen opwaaien en die bekend staat als "de Klimaatzaak". Op grond van een uit 2015 daterende uitspraak in eerste aanleg zou de regering tegen 2020 de broeikasgasuitstoot met 25 % moeten terugdringen. De Nederlandse regering heeft bij het hof van beroep te 's Gravenhage beroep tegen die beslissing ingesteld, maar dat werd afgewezen. Wat denkt de heer Nijpels van die zaak? Heeft zij het klimaatbeleid van Nederland op beslissende wijze beïnvloed?

Mevrouw Nawal Farih (CD&V) beklemtoont dat er een groot verschil bestaat tussen de elektriciteitsrekening en de gasrekening van de Nederlandse gezinnen, want vergeleken met de buurlanden zijn in Nederland de elektriciteitsstarieven bij de goedkoopste, terwijl gas er veel duurder is. In België is het omgekeerd. De hoge gasprijs in Nederland is het gevolg van hoge taksen. Welke maatregelen worden met die belastingen gefinancierd? Hoe zal het land het inkomensverlies ten gevolge van het afstappen van gas compenseren?

De spreker komt terug op de ambitieuze doelstelling om tegen 2030 de uitstoot te verminderen met 49 %

référence se situe en 1990. A combien s'élève ce pourcentage si l'on prend pour année de référence 2005?

Mme Farih note ensuite que les Pays-Bas ont mis sur pied une taxe nationale CO₂ pour les industries ETS. Comment cette taxe se combine-t-elle avec le système ETS? Comment assurer que celle-ci ne provoque pas de distorsion de la concurrence?

M. Thierry Warmoes (PVDA-PTB) salue les objectifs très ambitieux contenus dans le *Klimaatakkoord*, et souligne le gouffre qui sépare à cet égard la Belgique des Pays-Bas. Il insiste sur la nécessité pour notre pays de revoir ses ambitions à la hausse afin de s'aligner sur les objectifs de l'Accord de Paris. Il rappelle que la future présidente de la Commission européenne a annoncé sa volonté d'engager l'Union européenne sur le même chemin.

M. Warmoes retient du processus ayant mené au *Klimaatakkoord* les points suivants, qu'il juge très positifs: l'approche planifiée, la répartition des objectifs entre les secteurs clés, l'implication de la société civile, l'attention portée à l'hydrogène, clairement identifié comme source d'énergie, ainsi que la volonté d'abandonner le gaz.

Pour revenir à la Belgique, l'orateur estime que le transfert des compétences en matière climatique vers les entités fédérées constitue une erreur. Il convient de refédéraliser cette matière le plus rapidement possible. La société civile et les parties prenantes doivent en outre être impliquées davantage. Enfin, la nécessité de transformer de façon fondamentale notre économie va de pair avec des investissements massifs. Les pouvoirs publics ont un rôle très important à jouer.

L'orateur demande des précisions sur la manière dont, aux Pays-Bas, l'objectif de réduction de 49 % a été calculé. Comment et par qui la clé de répartition entre les différents secteurs a-t-elle été fixée? Les autorités locales ont-elles été impliquées dans cette décision? Quel regard M. Nijpels porte-t-il sur la répartition des compétences telle qu'elle est conçue en Belgique?

M. Warmoes demande ensuite quel dispositif légal encadre le *Klimaatakkoord*. Les objectifs ont-ils été coulés sous forme de loi? Quelles sont les mécanismes de contrôle et les sanctions éventuellement prévus?

Le *Klimaatakkoord* prévoit que la conformité au marché est la norme. Quels sont les efforts financiers à fournir pour atteindre cet objectif et à qui incombent-ils?

ten opzichte van het referentiejaar 1990. Hoe hoog zou dat percentage zijn indien 2005 als referentiejaar zou worden genomen?

Mevrouw Farih merkt vervolgens op dat Nederland een nationale CO₂-belasting voor de ETS-sectoren heeft ingesteld. Hoe valt die belasting te combineren met het ETS-stelsel? Hoe kan ervoor worden gezorgd dat zij niet tot concurrentievervalsing leidt?

De heer Thierry Warmoes (PVDA-PTB) schaaft zich achter de uitermate ambitieuze doelstellingen van het Klimaatakkoord en wijst op de kloof die in dat opzicht tussen België en Nederland bestaat. Hij benadrukt dat ons land zijn ambities moet opschroeven om op het spoor van de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs te blijven. Hij herinnert eraan dat de toekomstige voorzitter van de Europese Commissie heeft aangekondigd dat zij de Europese Unie hetzelfde pad wil doen bewandelen.

Van het proces dat tot het Klimaatakkoord heeft geleid, onthoudt de heer Warmoes de volgende, in zijn ogen uitermate positieve aspecten: de planmatige aanpak, de spreiding van de doelstellingen over de belangrijkste sectoren, de betrokkenheid van het middenveld, de aandacht voor waterstof – dat uitdrukkelijk als energiebron wordt aangemerkt – en de wil om af te stappen van gas.

Met betrekking tot België is de spreker van mening dat de overheveling van de klimaatbevoegdheden naar de deelstaten een vergissing is. Deze aangelegenheid dient onverwijld opnieuw te worden ondergebracht bij de Federale Staat. Bovendien moeten het middenveld en de stakeholders méér bij de zaak worden betrokken. Tot slot gaat de noodzaak van een fundamentele transformatie van onze economie gepaard met grootschalige investeringen. De overheden hebben ter zake een heel belangrijke rol te spelen.

De spreker vraagt nadere uitleg over de wijze waarop in Nederland de reductiedoelstelling van 49 % is berekend. Hoe en door wie werd de verdeelsleutel voor de respectieve sectoren vastgelegd? Werden de lokale overheden bij die besluitvorming betrokken? Hoe kijkt de heer Nijpels aan tegen de bevoegdheidsverdeling zoals België die heeft ingericht?

Vervolgens vraagt de heer Warmoes met welk wetgevingsinstrumentarium het Klimaatakkoord gepaard gaat. Werden de doelstellingen in een wet gegoten? In welke controlemechanismen en sancties wordt in voorkomend geval voorzien?

Het Klimaatakkoord hanteert de marktconformiteit als norm. Welke financiële inspanningen moeten daartoe worden geleverd, en door wie?

Quelles sont les mesures prévues afin de s'assurer du caractère social de la transition climatique?

Quid des investissements dans les énergies fossiles?

M. Christian Leysen (Open Vld) revient sur le processus qui a mené au *Klimaatakkoord*. Les acteurs de la politique climatique sont nombreux en Belgique en raison de la structure fédérale de notre pays. Le nombre des parties prenantes au débat aux Pays-Bas était tout aussi important. Quels enseignements *M. Nijpels* tire-t-il d'un tel processus? Quels conseils peut-il prodiguer afin de faciliter la collaboration? Comment dépasser les intérêts particuliers, et les jeux politiques? Quels furent les éventuels échecs?

M. Leysen constate que le secteur des entreprises et de l'industrie a vu dans ce processus une opportunité. Il ne s'agit visiblement pas seulement pour les entreprises de trouver des solutions à un problème, mais de relever de façon plus globale le défi auquel est confronté la société, et de s'engager vers la transition. *M. Leysen* prend l'exemple de l'industrie portuaire, qui sera représentée au Sommet "Action Climat" des Nations Unies à New York le 23 septembre 2019. Pour *M. Leysen*, cette dynamique transparaît à tous les niveaux du *Klimaatakkoord*: la société néerlandaise semble vouloir aller plus loin que de simples mesures défensives: le changement climatique constitue une opportunité pour la création de davantage de bien-être économique.

M. Kris Verduyckt (sp.a) souligne la particularité de la méthode qui a été suivie et qui consiste à rassembler autour d'une même table toutes les parties prenantes afin de les amener à dégager des solutions concrètes. Comment cette méthode a-t-elle été développée et comment a-t-elle été accueillie? A-t-elle ses opposants?

L'orateur demande des précisions sur le *Planbureau*. Quelle est sa structure? Comment fonctionne-t-il?

Quant au secteur de l'industrie, il est traditionnellement plutôt réticent aux mesures environnementales. De quelle manière le secteur s'est-il laissé convaincre de participer au processus? Comment assurer une juste répartition des efforts de ce secteur d'une part, et des familles d'autre part.

M. Verduyckt demande enfin des précisions sur le *Klimaat- en Energieverkenning* (étude annuellement réalisée par le *Planbureau voor de Leefomgeving*) et sur le suivi qui y est donné.

In welke maatregelen wordt voorzien om de klimaattransitie sociaal verantwoord te doen verlopen?

Quid met de investeringen in fossiele energiebronnen?

De heer Christian Leysen (Open Vld) komt terug op het proces dat tot het *Klimaatakkoord* heeft geleid. Vanwege de Federale Staatsstructuur is het klimaatbeleid in België een zaak van vele actoren. Ook in Nederland waren heel veel partijen bij het debat betrokken. Welke lessen trekt de heer *Nijpels* uit een dergelijk proces? Wat is zijn advies om de samenwerking te vergemakkelijken? Hoe kunnen de particuliere belangen en het politieke getouwtrek worden overstegen? Op welk vlak liep het eventueel mis?

De heer Leysen stelt vast dat de ondernemingen en de industrie in dat proces een kans hebben gezien. Het is er de ondernemingen klaarblijkelijk niet alleen om te doen oplossingen voor een probleem uit te werken; ze willen de uitdaging waar de samenleving tegenaan kijkt ook op een meer omvattende wijze aanpakken en inzetten op de transitie. *De heer Leysen* haalt het voorbeeld aan van de havenindustrie, een thema dat aan bod zal komen op de *Climate Action*-top van de Verenigde Naties op 23 september 2019 in New York. *De heer Leysen* wijst erop dat die dynamiek op alle niveaus van het *Klimaatakkoord* zichtbaar is: de Nederlandse samenleving lijkt verder te willen gaan dan louter defensieve maatregelen. De klimaatverandering biedt immers een kans voor het scheppen van meer economisch welzijn.

De heer Kris Verduyckt (sp.a) benadrukt de bijzondere methode die werd gehanteerd. Alle betrokken partijen zaten rond dezelfde tafel om concrete oplossingen uit te werken. Hoe kwam die werkwijze tot stand en hoe werd ze onthaald? Zijn er tegenstanders?

De spreker vraagt meer duidelijkheid over het *Planbureau*. Hoe is die instelling gestructureerd en hoe werkt ze?

De industriële sector staat doorgaans veeleer terughoudend ten aanzien van milieumaatregelen. Hoe heeft men die sector kunnen overhalen om aan dit proces deel te nemen? Hoe kunnen de inspanningen billijk worden verdeeld over die sector enerzijds en de gezinnen anderzijds?

De heer Verduyckt vraagt ten slotte meer duidelijkheid over de *Klimaat- en Energieverkenning* (een jaarlijks onderzoek door het *Planbureau voor de Leefomgeving*) en de opvolging ervan.

M. Georges Dallemagne (cdH) constate que l'objectif contenu dans le *Klimaatakkoord* s'exprime en termes de réduction des émissions de CO₂. Il souligne cependant que ce critère est de plus en plus fréquemment abandonné au profit du concept de neutralité carbone. Quel est le point de vue de M. Nijpels à cet égard?

L'orateur partage les interrogations déjà formulées quant au cadre légal qui entoure le *Klimaatakkoord*, ainsi qu'aux sanctions et incitants qui l'accompagnent.

C. Réponses de M. Nijpels, président du *Klimaatberaad* néerlandais

Comment est-on parvenu à faire signer l'accord climatique par 150 parties?

Pour répondre à cette question, M. Nijpels indique qu'il existe, aux Pays-Bas, une très longue tradition de collaboration. Le verbe néerlandais "*polderen*" (littéralement, "créer des polders") remonte au 15e siècle, lorsque la population était contrainte de collaborer pour aménager des polders et construire des digues, et protéger ainsi le pays des inondations. La traduction moderne de "*polderen*" signifie "trouver des compromis politiques par la concertation et la collaboration". En d'autres termes, il existe aux Pays-Bas une grande tradition de collaboration, par-delà les partis et les courants de pensée. Cette méthode de travail a encore permis récemment la conclusion d'un accord sur les pensions.

Lorsqu'il était étudiant, l'orateur a étudié le droit constitutionnel belge. Il n'ignore donc pas que la structure de l'État belge est plus complexe que celle des Pays-Bas.

L'orateur précise ensuite qu'aux Pays-Bas, les niveaux de pouvoir inférieurs (provinces, communes et comtés) ont été associés aux débats relatifs aux Groupes de travail climat, de même que les associations de défense de l'environnement, les représentants des ports, les transporteurs, les producteurs d'énergie... La seule condition pour participer était de souscrire au principe de base selon lequel il faut réduire de 49 % les émissions de CO₂ d'ici à 2030. L'ensemble des 150 parties ont donc adhéré dès le départ à cet objectif. Toutes ces parties avaient aussi déjà convenu de la répartition des objectifs entre les différents secteurs: le groupe de travail énergie savait ainsi qu'il devrait fournir près de la moitié des efforts, soit 41 %.

Compte tenu des intérêts parfois opposés des parties autour de la table, les discussions ont été intenses. Cependant, les cinq présidents des groupes de travail

De heer Georges Dallemagne (cdH) stelt vast dat de doelstelling van het *Klimaatakkoord* in termen van vermindering van de CO₂-uitstoot wordt geformuleerd. De spreker benadrukt dat dit criterium echter almaar vaker plaats ruimt voor het concept koolstofneutraliteit. Wat is daarover het standpunt van de heer Nijpels?

De spreker sluit zich aan bij de eerder gestelde vragen over het wettelijk kader van het *Klimaatakkoord* en over de daaraan gekoppelde sancties en stimulansen.

C. Antwoorden van de heer Nijpels, voorzitter van het Nederlandse *Klimaatberaad*

Hoe heeft men 150 partijen zover gekregen het klimaatakkoord te ondertekenen?

Op deze vraag antwoordt de heer Nijpels dat in Nederland een zeer lange traditie van samenwerken bestaat. Het begrip "*polderen*" dateert van de 15^e eeuw waarbij de mensen verplicht moesten samenwerken om polders aan te leggen en dijken te bouwen en zo het land voor overstromingen te behoeden. De moderne vertaling van "*polderen*" betekent via overleg en samenwerking politieke compromissen sluiten. In Nederland bestaat er met andere woorden een grote traditie van samenwerking over verschillende partijen en strekkingen heen. Met deze werkwijze werd recent ook nog een pensioenakkoord afgesloten.

Als student heeft de spreker nog het Belgisch Staatsrecht bestudeerd en hij weet dan ook dat de Belgische staatsstructuur ingewikkelder is dan in Nederland.

Voorts wijst de spreker erop dat de lagere overheden (provincies, gemeenten en graafschappen) in Nederland mee betrokken waren bij de besprekingen rond de Klimaattafels, zoals ook de milieuverenigingen, de vertegenwoordigers van de havens, de transporteurs, de energieproducenten,... De enige voorwaarde om aan tafel te komen was dat men instemde met het uitgangspunt dat men tot de 49 % CO₂-uitstoot tegen 2030 moest komen. Met andere woorden: alle 150 partijen hebben *ab initio* ingestemd met deze doelstelling. Ook waren al deze partijen het eens met de verdeling van de doelen over de verschillende sectoren: zo was de energietafel akkoord dat zij bijna de helft van de inspanning moest leveren, met name 41 %.

Aangezien de partijen aan de tafel onderling soms verschillende belangen hadden, werd er intens gediscussieerd. Maar de vijf tafelvoorzitters hadden de opdracht

avaient pour mission de rechercher un consensus au sein de chacun de ces groupes. Ces présidents étaient des responsables politiques expérimentés.

L'ensemble du processus a en outre été piloté de manière relativement stricte par le gouvernement néerlandais. L'objectif de -49 % inscrit dans l'accord de gouvernement a été fixé sur la base du calcul du *Planbureau voor de Leefomgeving* en vue d'exécuter l'Accord de Paris. La ventilation des 49 % entre les cinq groupes de travail en vue d'obtenir la meilleure répartition en termes de coûts-efficacité a été définie par ce *Planbureau*, en d'autres termes: dans quel groupe de travail obtient-on la plus grande réduction des émissions de CO₂ pour le montant le moins élevé? L'on obtient ainsi, dans le groupe de travail industrie, par exemple, une plus grande réduction des émissions par euro que dans le groupe de travail environnement bâti. Le groupe de travail agriculture a en outre décidé d'aller plus loin que ce que prévoyait le PBL.

Rôle des Bureaux du Plan néerlandais

Les Pays-Bas comptent trois Bureaux du Plan qui remplissent leur mission sans aucune interférence politique: le Bureau central du Plan, le Bureau du Plan pour l'environnement et le Bureau du Plan pour les affaires sociales et la culture. Dans le cadre du *klimaatberaad*, ce sont surtout les avis et les prévisions du Bureau du Plan pour l'environnement qui importent.

Lors de l'élaboration, en 2013, de l'accord sur l'énergie, tous les partis étaient déjà convenus de reconnaître les Bureaux du Plan comme des arbitres indépendants. Ce principe ne pouvait être remis en cause. Chaque année, le Bureau du Plan pour l'environnement établit un rapport Énergie et Climat dans lequel celui-ci examine si la réalisation des objectifs fixés est en bonne voie. Ce rapport fait ensuite l'objet d'un débat politique.

Des sanctions?

S'agissant de la mise en œuvre de l'accord sur l'énergie, deux accords ont été passés avec les cinq groupes de travail précités: pour chaque groupe de travail, un organe de concertation chargé de la mise en œuvre de l'accord sera mis en place au sein du département compétent et réunira à la fois des représentants du département et des participants auxdits groupes. Les travaux de ces cinq organes de concertation feront ensuite l'objet d'un rapport transmis au Parlement et ce rapport sera aussi analysé par les Bureaux du Plan. Le Parlement pourra demander des comptes au gouvernement à propos de tout manquement constaté, et les organisations de la société civile pourront elles aussi être mises devant leurs responsabilités.

om aan elke tafel een consensus na te streven. Deze voorzitters waren ervaren politici.

Het hele proces werd bovendien vrij strak geregisseerd door de Nederlandse regering. De in het regeerakkoord neergeschreven doelstelling van 49 % werd vastgelegd op basis van de berekening van het Planbureau voor de Leefomgeving met het oog op het uitvoeren van de Overeenkomst van Parijs. Ook de verdeling van de 49 % over de vijf tafels met oog voor de meest kosten-efficiënte verdeling, werd bepaald door dit Planbureau, met andere woorden: aan welke tafel krijgt men het meeste CO₂-uitstootreductie voor het kleinste bedrag? Zo krijgt men bijvoorbeeld aan de tafel industrie voor 1 euro veel meer CO₂-uitstootreductie dan aan de tafel gebouwde omgeving. De landbouwtafel heeft bovendien beslist om meer te doen dan hetgeen door het PBL was vooropgesteld.

Rol van de Nederlandse Planbureaus

Nederland heeft drie Planbureaus die onafhankelijk van de politiek hun opdracht uitvoeren: het Centraal Planbureau, het Planbureau Leefomgeving en het Sociaal-cultureel Planbureau. Voor het Klimaatberaad zijn vooral de adviezen en berekeningen van het PBL belangrijk.

Reeds bij de totstandkoming van het energieakkoord in 2013 werd door alle partijen overeengekomen dat de Planbureaus erkend werden als de onafhankelijke scheidsrechters. Over dit uitgangspunt viel er niet te discussiëren. Elk jaar komt het PBL met een Klimaat- en Energie Verkenning waarin wordt nagegaan of men op het spoor zit om de vooropgestelde doelen te halen. Over dit rapport zal dan een politiek debat worden gehouden.

Sancties?

Voor de vijf voornoemde sectortafels werden voor de uitvoering twee afspraken gemaakt: per sector komt er in het bevoegde departement een uitvoeringsoverleg waarin zowel het departement als de partijen rond de tafel zetelen. Van de werkzaamheden van deze vijf uitvoeringsoverlegorganen wordt een verslag opgemaakt dat aan het Parlement wordt bezorgd. De Planbureaus analyseren ook dit verslag. Indien er tekorten worden vastgesteld, zal het kabinet hiervoor ter verantwoording worden geroepen door het Parlement, maar ook de maatschappelijke partijen zullen voor hun verantwoordelijkheid worden geplaatst.

Dans le cadre de la mise en œuvre de l'accord sur l'énergie de 2013, il a été prévu d'utiliser une loi comme moyen de pression. Le secteur de l'industrie s'étant, à un moment donné, refusé à mettre en œuvre des mesures convenues, M. Nijpels, en sa qualité de président de la commission de suivi, a alors mis ce secteur en demeure et lui a signifié que s'il ne tenait pas ses engagements avant une date déterminée, il serait demandé au Parlement d'adopter une loi visant à imposer à ce secteur des mesures contraignantes. Le secteur de l'industrie a fini par s'engager à respecter et à exécuter les accords convenus.

Mesures d'accompagnement

Certaines mesures doivent être fixées par la loi. Aux Pays-Bas, c'est par exemple le cas pour l'imposition des taxes supplémentaires dans le cadre du SEQUE, en sus de la taxation prévue dans le cadre du SEQUE-UE. L'industrie, qui était d'ailleurs mécontente de cette taxation additionnelle, a cependant été consultée lors de l'élaboration de cette mesure.

Le mercredi 10 juillet, cinquante banques, fonds de pension, assureurs et gestionnaires de portefeuilles ont signé l'Accord sur le climat en présence du ministre des Finances Wopke Hoekstra. Par leur signature, il se sont engagés à faire rapport, à partir de 2020, sur les répercussions climatiques de leurs financements et de leurs placements. En outre, ils se sont engagés à élaborer, au plus tard d'ici 2022, des plans d'action contribuant à une réduction des émissions de CO₂. Ce faisant, le secteur financier est devenu le premier secteur à se rallier à l'Accord sur le climat et il espère que d'autres secteurs suivront son exemple. Cette taxation était toutefois nécessaire pour s'assurer que le secteur de l'industrie atteigne les objectifs climatiques.

Conséquences économiques de la transition énergétique

L'expérience a montré que l'accord sur l'énergie et l'accord sur le climat génèrent de nombreux nouveaux emplois. Il ressort d'études que pour chaque emploi perdu dans l'industrie fossile, 7 nouveaux emplois sont créés dans l'industrie des énergies renouvelables. La transition climatique est une véritable machine à emplois. On générera donc ainsi une croissance économique qui, à son tour, offrira la possibilité d'investissements dans les nouvelles technologies, etc.

Le problème est certes que les profils requis pour pourvoir aux nouveaux emplois sont différents de ceux des travailleurs qui perdent leur emploi dans l'industrie fossile. Aussi faut-il résolument miser sur la formation, le recyclage et la formation continue. Le problème est

Bij de uitvoering van het Energieakkoord van 2013 was er een stok achter de deur, met name een wet. Zo is er op een bepaald ogenblik verzet geweest van de industrie om afgesproken maatregelen uit te voeren. Als voorzitter van de opvolgingscommissie heeft de heer Nijpels de industrie dan in gebreke gesteld en aangegeven dat, indien zij niet voor een bepaalde datum alsnog hun engagementen zouden nakomen, het Parlement zou worden verzocht bij wet bindende maatregelen op te leggen aan de industrie. Uiteindelijk heeft de industrie zich er dan toch nog toe verbonden de gemaakte afspraken na te leven en uit te voeren.

Flankerende wetgeving

Sommige maatregelen moeten bij wet worden vastgelegd. Dit is in Nederland bijvoorbeeld zo voor de bijkomende ETS-heffing die bovenop de Europese ETS-heffing komt. De industrie, die overigens niet blij was met deze extra heffing, is wel geconsulteerd bij het tot stand komen ervan.

Vijftig banken, pensioenfondsen, verzekeraars en vermogensbeheerders hebben op woensdag 10 juli in het bijzijn van minister Wopke Hoekstra van Financiën het Klimaatakkoord ondertekend. Met hun handtekening verplichten zij zich ertoe vanaf 2020 te rapporteren over de klimaatimpact van hun financieringen en beleggingen. Daarnaast zullen ze uiterlijk in 2022 actieplannen klaar hebben die bijdragen aan een vermindering van de uitstoot van CO₂. De financiële sector is hiermee de eerste sector die zich achter het Klimaatakkoord schaaft en hoopt dat dit goede voorbeeld wordt gevolgd door andere sectoren. Deze heffing was echter nodig om ervoor te zorgen dat de industrie de klimaatdoelen zou halen.

Economische gevolgen van de energietransitie

De ervaring leert dat zowel het Energieakkoord als het Klimaatakkoord heel wat nieuwe banen genereren. Studies hebben aangetoond dat voor iedere baan die uit de fossiele industrie verdwijnt, er 7 nieuwe banen in de hernieuwbare industrie worden gecreëerd. De klimaattransitie is een ware banenmachine. Er zal dan ook economische groei worden gegenereerd, waardoor er weer marge is voor investeringen in nieuwe technologieën, enzovoort.

Het probleem is wel dat er voor het invullen van de nieuwe banen andere profielen nodig zijn dan de profielen van diegenen die hun baan verliezen in de fossiele industrie. Er moet dan ook sterk ingezet worden in scholing en om- en bijscholing. Het probleem is dat een

qu'un tel processus prend du temps et que les besoins de travailleurs qualifiés pour l'énergie durable sont actuellement nombreux. Les Pays-Bas sont ainsi concrètement confrontés au problème suivant: la fermeture des centrales au charbon entraîne également la perte d'emplois dans les ports. Les travailleurs des centrales au charbon sont hautement qualifiés et retrouvent rapidement un emploi dans le secteur de l'énergie durable, mais il n'en va pas de même pour les travailleurs qui perdent leur emploi dans les ports.

Energies fossiles – énergies durables

Il ressort d'un récent rapport de l'UE que les 28 États membres de l'UE octroient une aide de 55 milliards d'euros par an au secteur des énergies fossiles. Pour le secteur des énergies durables, les dépenses atteignent globalement 74 milliards d'euros. Si l'aide accordée au secteur des énergies fossiles disparaissait, le secteur des énergies durables pourrait d'emblée concurrencer celui des énergies fossiles.

Une telle analyse est également valable au niveau mondial: des rapports de l'OCDE, du FMI et l'AEI en témoignent. L'industrie fossile bénéficie de soutiens financiers massifs, alors qu'elle est très dommageable pour l'environnement et le climat.

Le message à faire passer est dès lors qu'il faut réduire les subsides accordés à l'industrie fossile.

La Belgique doit-elle investir dans de nouvelles centrales au gaz?

M. Nijpels fait observer que le gaz est un combustible fossile. C'est la raison pour laquelle les Pays-Bas ont décidé d'abandonner le gaz. Certes, le gaz est nettement plus respectueux de l'environnement que le charbon et le pétrole, mais cela reste un combustible fossile. La Belgique dispose d'un délai de 32 ans pour atteindre les objectifs de l'accord de Paris. À ce moment, on ne pourra plus recourir aux combustibles fossiles. Aux Pays-Bas, l'arrêté relatif au gaz a tout d'abord suscité un vif émoi dans l'opinion publique, jusqu'à ce qu'il soit clairement établi qu'une période transitoire de 32 ans serait prévue. Le gouvernement néerlandais a également prévu un milliard d'euros pour aider les ménages dans leur transition énergétique à l'aide de primes d'énergie et d'isolation. Le principal facteur de motivation est qu'un investissement dans l'énergie durable est largement récupéré par suite d'une baisse de la consommation d'énergie et donc aussi de la facture énergétique. Pour l'heure, des coopératives de construction d'habitations financent la rénovation de tels logements: si le loyer

dergelijk proces tijd vraagt en dat er nu veel geschoolde mensen nodig zijn voor de duurzame energie. Zo wordt Nederland bijvoorbeeld geconfronteerd met het volgende concrete probleem: het sluiten van kolencentrales heeft ook voor gevolg dat er banen in de havens verdwijnen. De personeelsleden van de kolencentrales zijn hoog opgeleid en kunnen snel aan het werk in de sector van de duurzame energie, maar dit geldt niet voor de mensen die hun baan verliezen in de havens.

Fossiele energie – duurzame energie

Uit een recent verslag van de EU is gebleken dat de 28 EU-lidstaten per jaar voor 55 miljard euro steun verlenen aan de sector van de fossiele energie. Voor de sector van de duurzame energie, wordt globaal genomen 74 miljard euro uitgegeven. Mocht de steun aan de sector van de fossiele energie verdwijnen, dan wordt de sector van de duurzame energie in één klap concurrentieel met de sector van de fossiele energie.

Een dergelijke analyse geldt ook op wereldschaal: dit wordt aangetoond door rapporten van de OESO, het IMF en het IEA. De fossiele industrie wordt massaal financieel gesteund, terwijl deze industrie heel wat schade aanricht aan leefmilieu en klimaat.

De boodschap moet dan ook zijn dat de subsidiëring van de fossiele industrie moet worden afgebouwd.

Moet België investeren in nieuwe gascentrales?

De heer Nijpels wijst erop dat gas een fossiele brandstof is. Om die reden heeft Nederland beslist van het gas af te gaan. Toegegeven, gas is veel milieuvriendelijker dan kolen en olie, maar het blijft een fossiele brandstof. België heeft 32 jaar om de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs te halen. Op dat ogenblik zal men geen beroep meer mogen doen op fossiele brandstoffen, dus ook niet op gas. In Nederland veroorzaakte het gasbesluit in eerste instantie heel wat commotie bij de publieke opinie, totdat duidelijk werd gemaakt dat er wordt voorzien in een overgangperiode van 32 jaar. De Nederlandse regering heeft ook een miljard euro voorzien om de huishoudens te helpen in hun energietransitie door middel van energie- en isolatiepremies. Dé grote motivator is dat een investering in duurzame energie zich dubbel en dik terugverdient door een lager energieverbruik en dus ook een lagere energiefactuur. Op dit ogenblik zijn er woningbouwcoöperaties die de verbouwing van een dergelijk huis financieren: de huurprijs stijgt dan wel, maar dit wordt gecompenseerd door

augmente, cette hausse est compensée par la baisse de la facture énergétique. Les habitants bénéficient d'un confort accru sans devoir payer de supplément.

Durée d'élaboration de l'accord sur le climat

Le processus a été lancé en mars 2018 et l'accord a été conclu le 28 juin 2019, pour un coût total de 240 000 euros. Toutes les informations à ce sujet sont accessibles au public, en application de la loi relative à la publicité de l'administration (*Wet Openbaarheid van bestuur*). On peut par conséquent considérer que cet accord présente un excellent rapport qualité/prix, compte tenu des prix en vigueur dans le secteur de la consultance.

Même si le secteur de la finance n'avait pas reçu pour mission de réduire ses émissions de gaz à effet de serre, celui-ci a décidé seul d'assigner des objectifs climatiques à tous ses financements et placements significatifs, ce qui représente un montant total de 3 000 milliards d'euros. Les efforts du secteur de la finance font l'objet d'un suivi permanent et les accords conclus seront réexaminés tous les cinq ans. Le secteur publiera un rapport annuel à propos de ses résultats.

Combien de parties ont déjà signé l'Accord sur le climat?

Les parties ont jusqu'au 1er octobre 2019 pour signer l'accord, la majorité des parties l'ayant déjà ratifié. Les représentants du secteur de la finance figurent parmi les premières parties signataires importantes. Cette signature s'est faite en présence du ministre des Finances le 3 juillet 2019. Ces représentants gèrent ensemble quelque 3 000 milliards d'euros de placements. Les banques, les fonds de pension, les assureurs et les gestionnaires de portefeuilles ne s'assignent pas uniquement des objectifs climatiques dans le cadre de leurs investissements, prêts et placements, mais aussi dans le cadre de leur propre stratégie. En 2020, ils communiqueront quelle est l'ampleur des émissions de CO₂ résultant de ces 3 000 milliards d'euros de placements. Le secteur de la finance souhaite contribuer à des projets d'amélioration de la durabilité en vue d'une bonne mise en œuvre de la transition énergétique dans les différents secteurs et dans la société. Le secteur entend également renforcer la coopération entre les différents types d'institutions financières, dont Invest-NL, afin d'accroître le nombre de possibilités de financement pour les projets respectueux de l'environnement.

Les quatre organisations faîtières du secteur de la finance (*Nederlandse Vereniging van Banken*, *Verbond van Verzekeraars*, *Pensioenfederatie* et *Dufas*) organisent des réunions d'informations sur la manière de

een lagere energiefactuur. De bewoners krijgen meer comfort zonder ervoor extra te betalen.

Tijdsduur voor het tot stand komen van het Klimaatakkoord

Het proces werd opgestart in maart 2018 en het akkoord werd afgesloten op 28 juni 2019. De kostprijs van het gehele proces bedraagt 240 000 euro in het totaal. Alle gegevens zijn hierover gekend, overeenkomstig de *Wet Openbaarheid van bestuur*. Dit kan dus als zeer kostenefficiënt worden aanzien indien men de gangbare tarieven van de consultancy sector kent.

Hoewel de financiële sector geen opdracht had gekregen om uitstoot van broeikasgassen te verminderen, heeft de sector zelf besloten om klimaatdoelen te stellen aan alle relevante financieringen en beleggingen. Het gaat om in totaal 3 000 miljard euro. De inzet van de financiële sector wordt continu gemonitord en de afspraken worden elke vijf jaar opnieuw beoordeeld. Jaarlijks zal de sector een rapport uitbrengen over de resultaten.

Hoeveel partijen hebben het Klimaatakkoord reeds ondertekend?

De partijen hebben tot 1 oktober 2019 de tijd om te ondertekenen. Het grootste aantal partijen hebben het akkoord ondertekend. De belangrijkste partijen die één van de eersten hebben ondertekend, waren de vertegenwoordigers van de financiële sector. Dit gebeurde in aanwezigheid van de minister van Financiën op 3 juli 2019. Zij vertegenwoordigen allemaal samen ongeveer 3 000 miljard euro aan beleggingen. De banken, pensioenfondsen, verzekeraars en vermogensbeheerders passen de klimaatdoelstellingen niet alleen toe op de investeringen, leningen en beleggingen die zij doen, maar ook op hun eigen strategie. Zij zullen in 2020 meedelen wat deze 3 000 miljard euro aan CO₂-uitstoot impact vertegenwoordigt. De financiële sector wil bijdragen aan verduurzamingsprojecten om de energietransitie in de verschillende sectoren en in de samenleving goed vorm te geven. Ook gaat de sector de samenwerking tussen verschillende soorten financiële instellingen, waaronder Invest-NL, versterken om de financieringsmogelijkheden voor klimaatvriendelijke projecten te vergroten.

De vier financiële koepels (*Nederlandse Vereniging van Banken*, *Verbond van Verzekeraars*, *Pensioenfederatie* en *Dufas*) organiseren bijeenkomsten over het meten van en sturen op klimaatimpact. Hierbij is het Platform

mesurer et d'influencer l'impact climatique des opérations financières, réunions auxquelles participe la plateforme *Duurzame Financiering*. L'objectif est d'y échanger des connaissances et des expériences, qu'il s'agisse de connaissances sur le financement de projets d'amélioration de la durabilité ou sur la mesure de la quantité d'émissions de CO₂ résultant de financements et de placements. Ces plans feront l'objet d'une publication.

La multinationale Shell a signé l'Accord climatique, tout comme l'ensemble du secteur de l'énergie, qu'il s'agisse des entreprises de production ou des entreprises de distribution, de même que certaines fédérations professionnelles comme les ingénieurs, et l'ensemble du secteur de la construction.

En octobre-novembre 2019, les communes et les provinces organisent leurs congrès en vue de ratifier l'Accord climatique.

M. Nijpels s'attend à ce qu'une majorité écrasante des partenaires de la société civile signent l'accord, même si certains transmettront certainement des remarques écrites aux composantes spécifiques. Celles-ci ne pourront toutefois pas avoir pour effet de s'éloigner de la trajectoire convenue.

Mobilité

Aux Pays-Bas également, la mobilité et ses conséquences pour les zones rurales ont suscité une grande inquiétude. Les deux groupes de travail climat qui ont généré les discussions les plus rudes étaient celles consacrées à la mobilité et à l'environnement bâti. Tant la mobilité que le logement sont essentiels pour la liberté de la population. Il a toutefois été convenu dans l'accord de gouvernement qu'au-delà de 2030, seules des voitures électriques seraient encore vendues dans le pays. C'est un objectif très ambitieux. C'est pourquoi les Pays-Bas doivent clairement miser, pour désenclaver les campagnes, sur un renforcement des transports publics. À l'avenir, il faudra également payer davantage pour la mobilité individuelle. Néanmoins, la tarification kilométrique a toujours été une solution controversée dans les milieux politiques. Le gouvernement néerlandais actuel a toutefois convenu que des études seraient réalisées en vue d'instaurer cette tarification kilométrique durant une législature ultérieure. La tarification kilométrique est en effet l'expression ultime du principe du pollueur payeur. Ce système se justifie également sur le plan social. Chez les personnes défavorisées, l'utilisation de la voiture est en effet en moyenne beaucoup plus faible que chez les automobilistes disposant de moyens financiers

pour *Duurzame Financiering* impliqués. Le but est de partager mutuellement connaissances et expériences. Il s'agit de partager des connaissances sur le financement de projets de durabilité ou sur la mesure de la quantité de CO₂ émise par les financements et les placements. Ces plans seront publiés.

De multinationale Shell heeft het Klimaatakkoord ondertekend, alsook de gehele energiesector, zowel de producenten als de distributiebedrijven, ook bepaalde beroepsverenigingen, zoals de ingenieurs, en ook de gehele bouwsector.

In oktober-november 2019 houden de gemeenten en de provincies hun congressen, met het oog op het ondertekenen van het Klimaatakkoord.

De heer Nijpels verwacht dat een overgrote meerderheid van de maatschappelijke partijen het akkoord zullen ondertekenen, maar sommigen zullen ongetwijfeld schriftelijke kanttekeningen overmaken over specifieke onderdelen. Maar deze zullen er niet toe kunnen leiden dat er van het afgesproken pad wordt afgeweken.

Mobiliteit

Ook in Nederland was er een grote bekommernis voor de mobiliteit en de gevolgen voor het platteland. De twee klimaatbureaus waar er het heftigst werden gediscussieerd waren de tafel van de mobiliteit en van de gebouwde omgeving. Zowel mobiliteit en wonen is zeer belangrijk voor de vrijheid van de mensen. In het regeerakkoord is echter afgesproken dat er na 2030 enkel nog elektrische auto's zullen worden verkocht in ons land. Dit is een zeer ambitieuze doelstelling. Zo moet er voor het ontsluiten van het platteland duidelijk ingezet worden op het versterken van het openbaar vervoer. Ook zal er in de toekomst meer moeten betaald worden voor de individuele mobiliteit. Maar rekeningrijden is altijd een zeer controversiële oplossing gebleken in politieke middelen. De huidige Nederlandse regering heeft echter wel afgesproken dat er studies zullen worden uitgevoerd om tijdens een volgende kabinetsperiode het rekeningrijden in te voeren. Rekeningrijden is immers de ultieme uitvoering van het principe van de vervuiler betaalt. Een dergelijk systeem is ook maatschappelijk rechtvaardig. Immers, het autogebruik bij de arme man of vrouw ligt gemiddeld veel lager dan bij meer kapitaalkrachtige autogebruikers. Er bestaan zelfs berekeningen dat personen die minder dan 15 000 km per jaar rijden er financieel op vooruit

importants. Certains calculs font même apparaître que les personnes qui roulent moins de 15 000 km par an y gagneraient, financièrement, par rapport à la situation actuelle, si la tarification kilométrique était instaurée.

Suivi de l'accord climatique

Une concertation d'exécution et une concertation d'avancement sont prévues pour chaque département. La concertation d'avancement veille à ce que les organes des concertations d'exécution obtiennent des résultats suffisants. Les présidents des cinq groupes de travail du *Klimaatberaad* sont aussi étroitement associés à ce suivi. Un mécanisme de contrôle intense a par conséquent été développé.

Chaque année, le gouvernement doit par ailleurs publier une note climatique, intégrant un avis du Conseil d'État, les Bureaux du Plan rédigent leur *Klimaatverkenning*, la Cour des comptes rédige un rapport et le Parlement organise son *Klimaatdag*.

En d'autres termes, le processus est bien ancré sur le plan politique, des garanties suffisantes ont été prévues pour contrôler sa progression.

L'hydrogène

L'hydrogène est le "*love baby*" de la transition climatique. L'hydrogène a en effet trois fonctions: il sert à transporter l'électricité, à la stocker et il sert aussi de combustible. Il existe trois sortes d'hydrogène: l'hydrogène vert, fabriqué avec de l'électricité durable, l'hydrogène bleu, fabriqué avec de l'énergie fossile, le CO₂ étant stocké dans le sous-sol, et enfin, l'hydrogène gris, fabriqué avec des carburants fossiles, qui rejettent du CO₂. Lorsqu'on parle d'hydrogène, il importe dès lors de bien vérifier de quelle sorte d'hydrogène il est question. Les évolutions liées à la technologie de l'hydrogène sont importantes: ainsi, il y a des voitures et des bus qui roulent à l'hydrogène. Ils sont provisoirement encore très chers et il y a provisoirement peu de possibilités pour se réapprovisionner en hydrogène. Une discussion technologique est en cours pour savoir qui, des voitures électriques ou des voitures à l'hydrogène, l'emportera: on ne sait pas encore quelle technologie percera vraiment en fin de compte.

Construire des centrales au gaz?

Les centrales au gaz continuent à utiliser des carburants fossiles. Cependant, l'orateur estime que la Belgique ferait preuve d'intelligence en utilisant, dans le cadre de sa transition énergétique, une centrale au gaz néerlandaise non utilisée qui est prête à l'emploi et peut être raccordée au réseau d'électricité belge. Il

zoudent gaan ten opzichte van de huidige situatie bij het invoeren van rekeningrijden.

Opvolging van het klimaatakkoord

Per departement komt er een uitvoeringsoverleg en ook telkens een voortgangsoverleg. Dit voortgangsoverleg houdt in de gaten of de uitvoeringsoverlegorganen voldoende resultaten boeken. Bij deze opvolging zijn ook de voorzitters van de vijf tafels van het Klimaatberaad nauw betrokken. Er is met andere woorden een intens controlemechanisme uitgewerkt.

Voorts is er jaarlijks de Klimaatnota van de regering met een advies van de Raad van State, en is er de Klimaatverkenning van de Planbureaus, er is rapportage vanwege de Rekenkamer en er is de jaarlijkse Klimaatdag in het Parlement.

Het proces is met andere woorden politiek goed verankerd met voldoende waarborgen om de voortgang te monitoren.

Waterstof

Waterstof is de "*love baby*" van de klimaattransitie. Waterstof heeft immers drie functies: transport van elektriciteit, opslag van elektriciteit en brandstof. Er bestaan drie soorten van waterstof: groene waterstof, gemaakt met duurzame elektriciteit, blauwe waterstof, gemaakt met fossiele energie, waarbij de CO₂ wordt opgeslagen in de ondergrond, en tenslotte, grijze waterstof, gemaakt met fossiele brandstoffen, die CO₂ uitstoten. Als men over waterstof praat, is het dan ook belangrijk om goed na te gaan over welke waterstof men praat. De ontwikkelingen met waterstoftechnologie gaan hard: zo zijn er auto's en bussen die rijden op waterstof. Deze zijn voorlopig nog zeer duur en er zijn voorlopig weinig mogelijkheden om waterstof te tanken. Momenteel is er een technologische discussie aan de gang tussen elektrische wagens of waterstof wagens: het is nog niet zeker welke technologie uiteindelijk echt zal doorbreken.

Gascentrales bouwen?

Gascentrales blijven gebruik maken van fossiele brandstof. Maar de spreker vindt het verstandig dat België in het kader van zijn energietransitie gebruik zou maken van een ongebruikte Nederlandse gascentrale die gebruiksklaar is en die kan worden aangesloten op het Belgische elektriciteitsnet. Het betreft de centrale

s'agit de la centrale de Maasbracht. Il conviendra juste de décider si le CO₂ émis par cette centrale doit être imputé aux Pays-Bas ou à la Belgique. Cela semble simple, mais les discussions à ce sujet sont tout de même en cours depuis quatre ans et aucune décision définitive n'a encore été prise. Cette centrale néerlandaise n'a cependant jamais été utilisée: autrement dit, elle est sous cocon.

Rôle des provinces et des communes

Les provinces et les communes ont participé aux groupes de travail sur le climat. Elles vont également adopter l'accord climatique et elles joueront un rôle très important dans l'exécution de cet accord. En effet, près de 30 à 40 % des mesures de l'accord climatique concernent les provinces et les communes. Elles sont activement associées aux décisions relatives aux parcs éoliens, à l'abandon du gaz, ...

Des obstacles?

M. Nijpels précise que l'élaboration de l'Accord climatique ne s'est pas passée sans heurts. Lors de son exécution, de nouveaux obstacles se présenteront sans doute presque chaque jour. Au niveau de son ampleur, la transition énergétique peut être comparée à la révolution industrielle et à la révolution numérique.

Aménagement du territoire

M. Nijpels est d'accord sur le fait que les Pays-Bas connaissent une belle tradition en matière d'aménagement du territoire. Cependant, cette tradition s'est un peu perdue ces vingt dernières années. Mais elle est importante et les communes jouent un rôle primaire à cet égard. Il a cependant été décidé dans l'Accord climatique que, si les communes omettent de prendre une décision sur l'implantation nécessaire de sources d'énergie renouvelable – par exemple des parcs éoliens –, les provinces ou le gouvernement néerlandais peuvent la leur imposer. Pour réaliser la transition énergétique, les décideurs politiques devront tenir bon. Le syndrome NIMBY réapparaît inévitablement ici et là lorsqu'une décision doit être prise concernant des parcs éoliens ou des parcs de panneaux solaires.

D. Répliques

Mme Anneleen Van Bossuyt (N-VA) constate que selon les prévisions de M. Nijpels, le *Klimaatakkoord* permettra de créer 15 000 emplois. Le *Planbureau* ne partage cependant pas cette analyse.

Mme Van Bossuyt revient ensuite sur l'enquête réalisée auprès de la population néerlandaise. Les néerlandais

van Maasbracht. Er zal enkel moeten worden uitgemaakt of de door deze centrale uitgestoten CO₂ op het conto van Nederland dan wel van België moet worden geschreven. Het lijkt eenvoudig, maar toch zijn de besprekingen hierover reeds vier jaar gaande en is er nog steeds geen definitief besluit genomen. Deze centrale is in Nederland echter nog nooit gebruikt en staat met andere woorden in de mottenballen.

Rol van de provincies en de gemeenten

De provincies en de gemeenten zaten mee aan de klimaatbureaus. Zij gaan het klimaatakkoord mee goedkeuren en gaan een zeer belangrijke rol spelen in de uitvoering van het klimaatakkoord. Immers ongeveer 30 tot 40 % van de maatregelen van het klimaatakkoord komen terecht op het bord van de provincies en de gemeenten. Zij zijn actief betrokken bij de beslissingen over de windmolenparken, het afschakelen van het gas,...

Hinderpalen?

De heer Nijpels verduidelijkt dat het tot stand brengen van het Klimaatakkoord niet zonder slag of stoot is gegaan. Bij de uitvoering ervan zullen er wellicht bijna dagelijks nieuwe hinderpalen zijn. De energietransitie kan qua omvang vergeleken worden met de industriële revolutie en de digitale revolutie.

Ruimtelijke ordening

De heer Nijpels beaamt dat Nederland een mooie transitie heeft inzake ruimtelijke ordening. Evenwel, de afgelopen twintig jaar is deze traditie wat losgelaten. Maar het is belangrijk en de gemeenten spelen hierbij een primaire rol. Er is echter wel afgesproken in het Klimaatakkoord dat, indien de gemeenten verzuimen te beslissen over de nodige inplanting van hernieuwbare energiebronnen – bijvoorbeeld windmolenparken –, de provincies of de Nederlandse regering dit alsnog kunnen opleggen. Om de energietransitie waar te maken, zullen de beleidsmakers voet bij stuk moeten houden. Het NIMBY-syndroom duikt onvermijdelijk her en der de kop op indien over windmolenparken of zonnepanelenparken moet worden beslist.

D. Replieken

Mevrouw Anneleen Van Bossuyt (N-VA) stelt dat het Klimaatakkoord volgens de prognoses van de heer Nijpels 15 000 banen kan doen ontstaan. Het Planbureau houdt er echter een andere zienswijze op na.

Vervolgens gaat mevrouw Van Bossuyt opnieuw in op de onder de Nederlandse bevolking verrichte bevraging.

se sont dit, en grande majorité, convaincus par la nécessité d'une transition énergétique et par les mesures proposées dans le *Klimaatakkoord*. Pour l'oratrice, l'on peut douter que cet enthousiasme perdure une fois les mesures mises en œuvre, étant donné leur impact financier pour les familles. A-t-on réalisé une étude plus poussée afin de déterminer combien les ménages sont prêts à déboursier pour contribuer effectivement à cette transition?

L'oratrice constate que si les Pays-Bas se dirigent vers l'abandon de toutes les énergies fossiles, en ce compris le gaz, il n'est nullement question d'une sortie du nucléaire. Mme Van Bossuyt soutient ce raisonnement, soulignant que le nucléaire demeure aujourd'hui l'une des énergies les plus propres et rappelant l'absence d'alternative en Belgique.

Mme Sarah Schlitz (*Ecolo-Groen*) s'intéresse à l'implication de la société civile dans le processus qui a permis la conclusion du *Klimaatakkoord*. Si les ONG ont été conviées aux tables rondes, qu'en est-il des mouvements citoyens moins institutionnalisés?

Mme Schlitz demande ensuite des précisions sur l'état des lieux de la *Klimaatzaak*.

Le risque de délocalisations ou de fermetures d'entreprises constitue un argument souvent avancé en défaveur d'une politique climatique trop contraignante à l'égard des entreprises. Ce risque se vérifie-t-il dans la pratique aux Pays-Bas? Quelle est la réaction des entreprises?

Mme Schlitz revient sur le coût du *Klimaatakkoord*: les montants avancés montrent que des considérations budgétaires ne constituent pas un obstacle à des politiques ambitieuses. Les chiffres avancés sont en outre à mettre en relation avec le coût des changements climatiques et de leurs conséquences.

Enfin, l'oratrice revient sur l'une des recommandations adressées aux autorités publiques par la Coalition Climat en Belgique. Celle-ci plaide pour la mise en place d'un comité d'experts indépendants chargé d'évaluer la conformité des mesures adoptées par les différents niveaux de pouvoirs à nos objectifs climatiques. Les Pays-Bas ont-ils mis en place un mécanisme similaire?

Pour M. Malik Ben Achour (*PS*) le processus décrit par M. Nijpels démontre l'importance de disposer d'un cadre légal contraignant. L'on ne peut espérer atteindre

Verreweg de meeste Nederlanders hebben aangegeven dat zij overtuigd zijn van de noodzaak een energietransitie door te voeren en van de maatregelen die in het Klimaatakkoord zijn vervat. Volgens de sprekerster is het twijfelachtig of dat enthousiasme zal aanhouden zodra de maatregelen concreet uitvoering krijgen; die maatregelen hebben namelijk financiële gevolgen voor de gezinnen. Is meer doorgedreven onderzoek gedaan teneinde te bepalen hoeveel de huishoudens bereid zijn te betalen om daadwerkelijk tot die transitie bij te dragen?

De sprekerster lid merkt op dat hoewel Nederland evolueert naar de afbouw van het gebruik van alle fossiele energievormen (inclusief aardgas), er geenszins sprake is van een kernuitstap. Het lid kan zich daar in vinden. Ze beklemtoont dat kernenergie thans nog steeds een van de schoonste energieën is; ook herinnert zij eraan dat er in België geen alternatief voor is.

Mevrouw Sarah Schlitz (*Ecolo-Groen*) heeft belangstelling voor de betrokkenheid van het middenveld bij het proces op grond waarvan het Klimaatakkoord kon worden gesloten. De ngo's werden voor de rondetafelgesprekken uitgenodigd, maar *quid* inzake de minder geïnstitutionaliseerde burgerbewegingen?

Voorts verzoekt mevrouw Schlitz om nadere toelichting over de stand van zaken aangaande de Klimaatzaak.

Het risico dat ondernemingen hun activiteit naar het buitenland verplaatsen of de deuren sluiten, is een argument dat vaak wordt aangevoerd tegen een voor de bedrijven te strikt klimaatbeleid. Bestaat in de praktijk dat risico daadwerkelijk in Nederland? Wat is de reactie van de bedrijven?

Mevrouw Schlitz heeft het nogmaals over de kosten van het Klimaatakkoord: uit de naar voren geschoven bedragen blijkt dat begrotingsoverwegingen geen belemmering vormen voor ambitieuze beleidsmaatregelen. De verstrekte cijfers moeten ook worden gelinkt aan de kosten van de klimaatveranderingen en de gevolgen daarvan.

Ten slotte komt de sprekerster terug op één van de aanbevelingen van de Klimaatcoalitie in België ten behoeve van de overheid. Ter zake pleit die instantie voor de oprichting van een 'Permanent Onafhankelijk Expertencomité', dat de taak zou krijgen te evalueren of de door de verschillende beleidsniveaus aangenomen maatregelen stroken met onze klimaatdoelstellingen. Heeft Nederland een soortgelijke regeling ingesteld?

Volgens de heer Malik Ben Achour (*PS*) toont het door de heer Nijpels beschreven proces aan dat het ter zake belangrijk is over een bindend wettelijk raamwerk

de tels résultats en comptant exclusivement sur un changement spontané de comportement des individus.

M. Ben Achour demande des précisions sur la répartition des efforts entre les différents secteurs (électricité, mobilité, industrie etc...). Cette répartition est-elle fixée jusqu'au terme de l'accord ou des ajustements en cours d'exécution sont-ils possibles? Comment se sont déroulées les négociations qui ont mené à la fixation de cette répartition: les secteurs se sont-ils livrés à du lobbying?

Concernant le secteur de l'agriculture, l'orateur demande si l'impact de la consommation de viande sur les émissions de CO₂ a fait l'objet d'une étude? De même, pour le secteur de la construction, la question de l'étalement urbain a-t-elle fait l'objet d'une analyse?

Quel impact aura le *Klimaatakkoord* sur le mode de vie des néerlandais: a-t-on déjà identifié des bouleversements importants pour la vie quotidienne de la population?

M. Ben Achour demande ensuite si l'on a calculé la part des efforts qui revient respectivement aux ménages, aux entreprises et aux pouvoirs publics. A-t-on mis en place un système de progressivité de l'effort, afin de tenir compte des moyens financiers des ménages?

Enfin, l'orateur souhaite savoir si M. Nijpels se montre optimiste quant à la capacité des Pays-Bas à atteindre effectivement les objectifs ainsi définis.

M. Christian Leysen (*Open Vld*) demande si des plans d'adaptation aux changements climatiques sont à l'étude, à l'instar du *Deltaplan* mis en œuvre par le passé.

M. Thierry Warmoes (*PVDA-PTB*) revient sur l'importance de conférer à un accord tel que le *Klimaatakkoord* un ancrage légal, et ce afin d'assurer sa pérennité au-delà des changements de majorité et de gouvernement. Le *Klimaatakkoord* a-t-il été coulé sous forme de texte juridique contraignant?

Il demande ensuite des précisions sur son mode de financement: le coût sera-t-il répercuté sur les familles et dans l'affirmative, dans quelle mesure? Des mécanismes de correction sociale sont-ils prévus?

Quant à la répartition des efforts entre les secteurs, M. Nijpels a indiqué qu'il s'agit de la répartition la plus efficiente. Les Pays-Bas n'atteignent cependant ce

te beschikken. Dergelijke resultaten mogen niet worden verwacht door louter en alleen te rekenen op een spontane gedragswijziging van de mensen.

De spreker wil nadere uitleg over de spreiding van de inspanningen over de verschillende sectoren (elektriciteit, mobiliteit, industrie enzovoort). Staat die spreiding vast voor de hele termijn van het Klimaatakkoord, of kan bij de implementering ervan nog een en ander worden bijgestuurd? Hoe verliepen de onderhandelingen die hebben geleid tot die spreiding? Hebben de betrokken sectoren gelobbyd?

Wat de landbouwsector betreft, vraagt de spreker of de impact van de vleesconsumptie op de CO₂-uitstoot werd onderzocht. Werd met betrekking tot de bouwsector de gebouwde omgeving tegen het licht gehouden?

Welke impact zal het Klimaatakkoord hebben op de levenswijze van de Nederlanders? Werd reeds vastgesteld of bepaalde elementen het dagelijkse leven van de bevolking ingrijpend zullen veranderen?

Vervolgens vraagt de heer Ben Achour of werd berekend welk deel van de inspanningen respectievelijk de gezinnen, de ondernemingen en de overheid moeten leveren. Werd een inspanningsprogressiviteitsregeling ingesteld, om rekening te houden met de financiële draagkracht van de gezinnen?

Tot slot vraagt de spreker de heer Nijpels of Nederland volgens hem wel degelijk over voldoende slagkracht beschikt om de aldus bepaalde doelstellingen daadwerkelijk te halen.

De heer Christian Leysen (*Open Vld*) vraagt of er plannen ter tafel liggen om zich aan te passen aan de klimaatverandering; in dat verband verwijst de spreker naar het in het verleden uitgevoerde Deltaplan.

De heer Thierry Warmoes (*PVDA-PTB*) dringt er nogmaals op aan dat het belangrijk is een plan als het Klimaatakkoord wettelijk te verankeren, teneinde te waarborgen dat het het komen en gaan van meerderheden en regeringen doorstaat. Werd het Klimaatakkoord in een bindende juridische tekst gegoten?

Voorts gaat de spreker in op de financiering van het Klimaatakkoord. Zal de kostprijs ervan worden doorerekend aan de gezinnen, en zo ja, in welke mate? Is voorzien in sociale correctiemechanismen?

De heer Nijpels heeft aangegeven dat de inspanningen op de efficiëntste wijze over de sectoren werden gespreid. Toch haalt Nederland aldus slechts een doelstelling van

faisant qu'un objectif de 49 %, inférieur donc à l'objectif fixé par l'Accord de Paris. Pour quelle raison n'a-t-on pas été plus loin?

M. Warmoes estime par exemple l'effort de 15 % imposé au secteur de l'automobile relativement faible. La généralisation des voitures électriques a un coût écologique en raison de la nécessaire production des batteries ainsi que de l'exploitation des métaux précieux qui en découle. L'orateur estime qu'il convient d'explorer d'autres pistes comme l'hydrogène. M. Nijpels avançait également la piste d'une taxe sur l'utilisation des voitures. L'expérience a montré la farouche opposition de l'opinion publique à de telles mesures. Comment dès lors continuer de garantir l'adhésion du public au *Klimaatakkoord*?

Enfin, M. Warmoes demande si le *Klimaatakkoord* contient des dispositions en matière de financement des politiques internationales. Les Pays-Bas ont en effet une responsabilité historique dans la concentration actuelle en CO₂ présente dans l'atmosphère. Il s'agit en outre de garantir le commerce équitable avec les pays tiers.

M. Michel De Maegd ((MR) demande de quelle façon la *Klimaatzaak* pèse sur la politique climatique néerlandaise?

Selon l'invité, la population néerlandaise adhère-t-elle au *Klimaatakkoord* et dans l'affirmative, quelle est la clé de cette adhésion?

Pour M. Van Quickenborne (Open Vld), les Pays-Bas ont fait preuve d'une grande efficacité dans le processus des tables rondes: ces dernières ont permis la confection dans un délai relativement bref d'un accord contenant des mesures concrètes et chiffrées, empreint de rationalité. Cependant, il importe également de gagner le cœur des citoyens et de les convaincre du bien-fondé des décisions prises si l'on entend mener à bien un tel projet. L'orateur se demande dans quelle mesure il s'est avéré nécessaire de briser certains tabous et d'introduire des mesures très impopulaires comme une taxe CO₂, une taxe kilométrique, ou l'augmentation du prix du gaz. Peut-on envisager un plan ambitieux tout en excluant de telles mesures?

M. Van Quickenborne revient ensuite sur le *Climate Action Summit* organisé par les Nations Unies à New York le 23 septembre 2019. Le débat y semble dominé par une vision apocalyptique de la situation, selon laquelle la lutte contre le réchauffement climatique passerait nécessairement par la décroissance. Pour l'orateur, l'Histoire a, au contraire, montré que l'humanité est en mesure de faire face à de nombreux défis grâce à la connaissance et à l'innovation. Dans quelle mesure la lutte contre le réchauffement climatique est-elle, selon

49 % minder uitstoot, waardoor het dus ruimschoots onder de in het Akkoord van Parijs vervatte doelstelling blijft. Waarom werd niet hoger gemikt?

Zo vindt de heer Warmoes dat de inspanning van 15 % voor de automobielsector relatief gering is. Elektrische auto's algemeen ingang doen vinden, heeft ook een ecologische prijs: daarvoor moeten de nodige accu's worden geproduceerd en edelmetalen worden gewonnen. De spreker stelt dat ook andere pistes moeten worden onderzocht, zoals waterstof. De heer Nijpels stelde ook een belasting voor op het gebruik van auto's. De ervaring heeft geleerd dat de publieke opinie fel tegen dergelijke maatregelen is gekant. Hoe kan de steun van het grote publiek voor het Klimaatakkoord derhalve worden veiliggesteld?

Tot slot vraagt de heer Warmoes of het Klimaatakkoord bepalingen bevat om internationale beleidslijnen te financieren; Nederland draagt immers een historische verantwoordelijkheid voor de huidige concentratie CO₂ in de atmosfeer. Voorts komt het er ook op aan te zorgen voor eerlijke handel met de derdewereldlanden.

De heer Michel De Maegd (MR) vraagt in welke mate de *Klimaatzaak* het Nederlandse klimaatbeleid beïnvloedt.

Is de heer Nijpels van oordeel dat de Nederlandse bevolking het Klimaatakkoord steunt? Zo ja, waarop berust die steun?

Voor de heer Vincent Van Quickenborne (Open Vld) heeft Nederland de grote doeltreffendheid van het rondetafelproces aangetoond: dankzij die methode kon op relatief korte termijn een akkoord worden opgesteld met concrete en becijferde maatregelen, doortrokken van rationaliteit. Het is echter ook belangrijk om bij de burgers voor draagvlak te zorgen en hen van de gegrondheid van de genomen beslissingen te overtuigen, wil men een dergelijk project tot een goed einde brengen. De spreker vraagt in hoeverre het nodig bleek bepaalde taboes te doorbreken en heel impopulaire maatregelen te nemen, zoals een CO₂-belasting, een kilometerheffing of een hogere aardgasprijs. Is een ambitieus plan zonder dergelijke maatregelen mogelijk?

De heer Van Quickenborne komt vervolgens terug op de VN-*Climate Action Summit* die op 23 september 2019 in New York plaatsvond. Kennelijk overheerste een apocalyptische kijk op de situatie daar het debat; de strijd tegen de opwarming van de aarde zou noodzakelijkerwijs met een economische krimp samengaan. Volgens de spreker blijkt uit de geschiedenis integendeel dat de mensheid in staat is grote uitdagingen te overwinnen door kennis en innovatie. In hoeverre is de heer Nijpels van oordeel dat de strijd tegen de opwarming van de

M. Nijpels, conciliable avec la croissance économique, et le maintien du mode de vie qui est actuellement le nôtre?

M. Ed Nijpels, président du Klimaatraad néerlandais, apporte les réponses suivantes aux dernières répliques.

Énergie nucléaire

Les groupes de travail néerlandais sur le climat n'ont pas été chargés d'une réflexion sur l'énergie nucléaire. Il s'agissait en l'occurrence d'un choix délibéré opéré par le gouvernement néerlandais. Il n'existe cependant pas d'interdiction légale en matière d'énergie nucléaire aux Pays-Bas. Quiconque souhaite construire et exploiter une centrale nucléaire peut le faire, dans le respect de toutes les autorisations. Aucun candidat ne s'est toutefois manifesté au cours des dernières décennies. Le tout est cependant de savoir si l'énergie nucléaire pourrait jouer un rôle dans la transition énergétique d'ici 2030. La réponse à cette question est négative. Il n'y a de par le monde quasi plus aucun financier désireux d'investir dans l'énergie nucléaire, si ce n'est une autorité publique. L'énergie nucléaire n'est certainement pas considérée comme un facteur significatif dans la transition énergétique dans le monde occidental. Les initiatives récentes prises au Royaume-Uni et en Finlande en attestent.

Mais il n'est pas rationnel d'exclure un moyen de produire de l'énergie qui ne génère pas d'émissions de CO₂. Les rapports du GIEC n'excluent pas non plus l'énergie nucléaire.

Création d'emplois

Toutes les entreprises impliquées dans la transition énergétique sont confrontées à d'importantes pénuries de personnel. Le chiffre selon lequel chaque emploi perdu dans l'économie fossile sera remplacé par 7 emplois dans l'économie non fossile, provient d'un rapport de TNO, l'organisation néerlandaise pour la recherche en sciences naturelles appliquées.

Société civile et citoyens

La société civile, et donc les organisations de défense de l'environnement, ont pris part aux groupes de travail sur le climat. Elles ont participé de façon très active à la réflexion, mais il reste à savoir si les organisations signeront l'accord sur le climat. M. Nijpels l'espère en tout cas. En outre, il a été convenu que la partie qui ne signerait pas l'accord ne serait pas invitée à participer à la mise en œuvre de l'accord sur le climat.

Pour sensibiliser les citoyens, le gouvernement néerlandais a récemment lancé une campagne d'envergure sur

aarde kan samengaan met economische groei en het behoud van onze huidige manier van leven?

De heer Ed Nijpels, voorzitter van het Nederlandse Klimaatberaad, antwoordt vervolgens als volgt op de vragen uit de repliekenronde.

Kernenergie

De Nederlandse klimaatbureaus hebben geen opdracht gekregen om na te denken over kernenergie. Dit was een bewuste beslissing van de Nederlandse regering. Er bestaat in Nederland evenwel geen wettelijk verbod op kernenergie. Iedereen die een kerncentrale wenst te bouwen en te exploiteren, kan dit doen, mits het naleven van alle vergunningen. Er hebben zich de laatste decennia echter geen kandidaten gemeld. Dé vraag is echter of kernenergie een rol zou kunnen spelen in de energietransitie naar 2030. Daarop is het antwoord negatief. Wereldwijd is er zo goed als geen financier meer te vinden die wenst te investeren in kernenergie, tenzij het gaat om een publieke overheid. Zeker in de Westerse wereld wordt kernenergie niet als een factor van betekenis gezien in de energietransitie. De recente initiatieven in het Verenigd Koninkrijk en Finland tonen dit aan.

Maar het is niet rationeel om een wijze van energie-opwekking uit te sluiten die geen CO₂-uitstoot genereert. Ook in de rapporten van het IPCC wordt kernenergie niet uitgesloten.

Jobcreatie

Alle bedrijven die te maken hebben met de energietransitie, kampen met grote personeelstekorten. Het cijfer dat elke baan die verdwijnt uit de fossiele economie, zal worden vervangen door 7 banen in de niet-fossiele economie, komt uit een rapport van TNO, de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek.

Maatschappelijk middenveld en burgers

Het maatschappelijk middenveld zat mee aan de klimaatbureaus, dus ook de milieu organisaties. Zij hebben heel actief meegedacht, maar het is nog maar de vraag of de milieu organisaties het Klimaatakkoord zullen ondertekenen. De heer Nijpels hoopt het in elk geval. Bovendien is er afgesproken dat de partij die niet ondertekent, ook niet zal worden uitgenodigd om mee te werken aan de uitvoering van het Klimaatakkoord.

Om de burgers te sensibiliseren, heeft de Nederlandse regering recent een grote klimaatcampagne op gang

le climat, étalée sur plusieurs années. C'est nécessaire. Les citoyens doivent être correctement informés. Le projet de texte ayant donné lieu à de nombreuses discussions politiques cette année au Parlement, notamment à propos de sa faisabilité financière et pratique, les citoyens ne savaient plus très bien en quoi consistait réellement l'accord sur le climat. Le *Klimaatberaad* n'avait pas pour mission de se pencher sur la faisabilité financière, cette tâche incombant au gouvernement néerlandais. Les discussions parlementaires et les inquiétudes de la population ont toutefois amené le gouvernement à prévoir deux milliards d'euros supplémentaires pour la construction de logements: un milliard d'euros versé dans un fonds et l'autre aux fédérations responsables de la construction de logements. Les mesures initiales relatives à la mobilité ont en outre été légèrement atténuées pour préserver le consensus social.

Pour conquérir le cœur des citoyens, il importe que les responsables politiques parlent vrai et respectent les décisions prises.

Mitigation et adaptation climatiques

Les Pays-Bas se sont forgé une excellente réputation en matière de construction de digues dès lors qu'ils ont dû protéger leurs terres contre la montée des mers. Depuis cinq ans, les services travaillent d'arrache-pied à l'adaptation climatique: un commissaire du delta a été désigné et un budget d'un milliard d'euros par an lui est alloué pour protéger le pays contre la montée du niveau de la mer en collaboration avec les provinces, les communes et les organismes chargés de la surveillance des eaux (*waterschappen*).

L'accord sur le climat ne porte que sur la mitigation, l'adaptation climatique étant à peine débattue aux Pays-Bas. Chacun est convaincu de sa nécessité. Il n'en va toutefois pas de même pour l'accord sur le climat.

Loi sur le climat

Cette loi fixe des objectifs mais ceux-ci ne sont pas formulés comme des obligations. Cependant, le fait que la réduction de 49 % des émissions de CO₂ soit inscrite dans la loi constitue un signal fort.

Procès Urgenda

Une décision de justice oblige l'État néerlandais à se tenir aux déclarations faites par son premier ministre de réduire les émissions de CO₂ de 25 % d'ici à 2020. L'État néerlandais a également été condamné en appel: il ne pouvait pas déroger à l'objectif de 25 % en raison du principe de précaution. La position du gouvernement néerlandais était la suivante: il exécuterait le jugement

getrokken. Dit wordt een meerjarige campagne. Dit is nodig. De burgers moeten grondig worden voorgelicht. Doordat de ontwerptekst begin dit jaar heel wat politieke discussies heeft teweeggebracht in het Parlement over o.m. de betaalbaarheid en de behapbaarheid, is er heel wat verwarring ontstaan bij de bevolking over de werkelijke inhoud van het klimaatakkoord. Het klimaatberaad had niet de opdracht om zich te buigen over de betaalbaarheid, dat is de opdracht van de Nederlandse regering. De parlementaire discussies en de ongerustheid bij de bevolking, hebben er wel toe geleid dat er twee miljard euro extra werd uitgetrokken voor de woningbouw: 1 miljard euro in een fonds en 1 miljard euro voor de woningbouwfederaties. Ook de initiële maatregelen met betrekking tot mobiliteit werden wat afgezwakt om het maatschappelijk draagvlak te behouden.

Om de harten van de burgers te winnen, is het belangrijk dat politici een eerlijk verhaal brengen en vasthouden aan de genomen beslissingen.

Klimaatmitigatie en klimaatadaptatie

Nederland heeft een grote naam opgebouwd waar het om de bouw van dijken gaat. Dit om het land tegen het opkomende zeewater te beschermen. Sedert 5 jaar wordt er ook hard gewerkt rond klimaatadaptatie: er werd een deltacommissaris aangesteld, die beschikt over een budget van 1 miljard euro per jaar om samen met de provincies, de gemeenten en de waterschappen het land te beschermen tegen de stijging van het zeeniveau.

Het klimaatakkoord gaat uitsluitend over mitigatie. Over de klimaatadaptatie is er in Nederland nauwelijks discussie. Iedereen is overtuigd van de noodzaak ervan. Dit geldt echter niet voor het Klimaatakkoord.

Klimaatwet

In deze wet zijn doelen opgenomen, maar ze zijn niet geformuleerd als een verplichting. Het is echter een belangrijk signaal dat de 49 % CO₂-uitstootreductie als een streven in de wet is ingeschreven.

Rechtszaak Urgenda

Er is een uitspraak van de rechtbank die de Nederlandse Staat verplicht zich te houden aan de uitspraken die de Eerste minister had gedaan om 25 % CO₂-uitstootreductie te halen in 2020. Ook in hoger beroep is de Nederlandse Staat veroordeeld: de Nederlandse Staat kon niet afwijken van de 25 % om reden van het voorzorgsbeginsel. Het standpunt van de Nederlandse

mais se pourvoirait néanmoins en appel. À ce stade, l'affaire a été portée devant la Cour suprême des Pays-Bas où elle est en cours d'examen.

Affaire Programma aanpak stikstof (PAS - Programme de lutte contre l'azote)

Le Conseil d'État néerlandais s'est penché sur cette affaire et a estimé que la politique menée par les Pays-Bas en matière de dénitrification ne répondait pas aux promesses faites précédemment. Ici aussi, le gouvernement néerlandais a été condamné par le Conseil d'État.

Durée des pourcentages fixés

Les pourcentages fixés dans l'accord sur le climat s'appliquent aux cinq prochaines années. Après cinq ans, les engagements peuvent être revus en ce qui concerne la répartition des efforts entre les cinq tables rondes.

L'accord sur le climat a-t-il été accepté?

Enfin, M. Nijpels se dit confiant que les engagements pourront être respectés. En ce qui concerne le volet politique, l'orateur se dit également optimiste en raison de la pression qu'exerce aujourd'hui la société. Des changements de comportement seront nécessaires mais ceux-ci n'impliquent pas pour autant un changement radical du mode de vie occidental.

L'orateur considère que les investissements massifs dans les panneaux solaires traduisent la volonté du citoyen de coopérer à la transition énergétique, surtout lorsqu'il apparaît que cet investissement est récupéré dans un délai relativement court.

Volet financier

Les Pays-Bas prélèvent une taxe énergétique qui est progressive et qui n'est perçue qu'à partir d'un certain niveau de revenu. La répartition de cette taxe est de 70 % à charge de l'industrie et de 30 % à charge des ménages.

La transition énergétique ne peut pas se passer de taxe sur le CO₂. Le système européen d'échange de quotas d'émission a également montré ses insuffisances: pendant des années, il n'a pas marché parce que le prix du CO₂ était trop bas. Heureusement, ce prix a augmenté ces derniers mois. Il importe que le mécanisme du marché puisse jouer correctement. Avec la suppression des droits provenant de la commercialisation des quotas d'émission, le mécanisme du marché fonctionne mieux

regering was dat ze het vonnis zouden uitvoeren, maar toch in hoger beroep zouden gaan. Op dit ogenblik is de zaak aanhangig bij de Hoge Raad der Nederlanden.

Rechtszaak Programma aanpak stikstof (PAS)

De Raad van State heeft zich hierover gebogen en heeft geoordeeld dat het Nederlandse stikstofbeleid niet voldoet aan de eerder vooropgestelde beloftes. Ook in deze zaak heeft de Raad de Nederlandse Staat veroordeeld.

Looptijd van de vooropgestelde percentages

De in het Klimaatakkoord vooropgestelde percentages gelden voor de volgende vijf jaar. Na vijf jaar kan er een herziening komen van de afspraken met betrekking tot de verdeling van de inspanningen over de vijf tafels.

Is het Klimaatakkoord aanvaard?

Tot slot verklaart de heer Nijpels dat hij optimistisch is dat de afspraken zullen kunnen worden nagekomen. Ook over het politieke beleid is de spreker optimistisch, gezien de maatschappelijke druk die er op vandaag toch bestaat. Er zullen aanpassingen aan de gedragswijzen nodig zijn, maar dit betekent daarom niet dat deze aanpassingen een drastische wijziging van onze Westerse levensstijl met zich zullen brengen.

Uit de massale investeringen in zonnepanelen ziet de spreker toch dat de burgers mee wensen te werken aan de energietransitie, zeker wanneer blijkt dat een dergelijke investering zich op relatief korte termijn terugverdient.

Financiële plaatje

Nederland heeft een energiebelasting, die progressief is en die pas wordt geheven vanaf een bepaald inkomensniveau. De verdeling van deze belasting is 70 % voor de industrie en 30 % voor de huishoudens.

De energietransitie komt er niet zonder CO₂-heffing. Ook het Europese ETS-systeem heeft tekortkomingen getoond. Het heeft immers jarenlang niet gewerkt omdat de CO₂-prijs te laag was. Gelukkig is de laatste maanden de prijs gestegen. Het is belangrijk dat het marktmechanisme hier correct kan spelen. Door het wegnemen van rechten uit de emissiehandel, functioneert het marktmechanisme nu beter. Er is met andere woorden een marktmeester nodig. Het is dan het bedrijfsleven dat

désormais. Autrement dit, un placier est nécessaire. Aux entreprises de décider ensuite s'il est plus opportun d'investir dans les énergies renouvelables ou de racheter des émissions de CO₂.

II. — AUDITION DE M. MIGUEL ARIAS CAÑETE, COMMISSAIRE EUROPÉEN CHARGÉ DE L'ACTION POUR LE CLIMAT ET DE L'ÉNERGIE

A. Exposé introductif de M. Miguel Arias Cañete, Commissaire européen chargé de l'action pour le climat et de l'énergie¹

Je suis ravi d'être présent aujourd'hui pour cet échange de vues afin de dresser le bilan des politiques climatiques et énergétiques de l'UE et de notre contribution à l'action climatique internationale.

Cette réunion survient à un moment important, juste après le Sommet Action Climat des Nations Unies à New York et les dernières marches en faveur du climat, qui ont fait descendre des millions de personnes dans les rues dans plus de 150 pays – dont environ 15 000 ici, à Bruxelles.

Ce mouvement mondial – porté par les jeunes, les familles, les scientifiques, les entreprises, les personnes issues de toutes les parties de la société – est un appel à l'action pour chacun de nous. Et l'Europe entend bien y répondre.

Au cours des dernières années, l'UE peut se targuer d'un bilan impressionnant en matière de politique et d'ambition climatiques. Il est à présent temps de tirer parti de nos réalisations et d'œuvrer de concert pour accélérer nos efforts.

Aujourd'hui, je voudrais faire le point:

— d'abord, sur les importants processus en marche au niveau de l'UE – les Plans nationaux Énergie-Climat et les délibérations sur la stratégie à long terme de l'UE et

— ensuite, sur les développements à l'échelle internationale, après le Sommet Action Climat des Nations Unies la semaine dernière et en perspective de la COP25 en décembre.

Commençons par les Plans nationaux Énergie-Climat.

¹ Traduction du texte original en anglais: voir *infra* annexe n° 7.

de afweging zal maken om in hernieuwbare energie te investeren of CO₂-uitstoot af te kopen.

II. — HOORZITTING MET DE HEER MIGUEL ARIAS CAÑETE, EU-COMMISSARIS VOOR ENERGIE EN KLIMAATACTIE

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Miguel Arias Cañete, EU-commissaris voor Energie en Klimaatactie¹

Het is een genoegen om hier vandaag aanwezig te zijn voor een gedachtewisseling over de stand van zaken van het klimaat- en energiebeleid van de EU en onze bijdrage aan de internationale klimaatactie.

Deze bijeenkomst komt op een belangrijk moment, net na de Klimaattop van de Verenigde Naties in New York en de laatste klimaatmarsen, met miljoenen mensen in meer dan 150 landen die de straat op gaan – waarvan ongeveer 15 000 hier in Brussel.

Deze wereldwijde beweging – gesteund door jongeren, gezinnen, wetenschappers, bedrijven, mensen uit alle lagen van de samenleving – is een oproep tot actie voor ons allemaal. En Europa geeft gehoor aan deze oproep.

De afgelopen jaren heeft de EU een indrukwekkende staat van dienst opgebouwd op het gebied van klimaatbeleid en -ambitie. De tijd is nu aangebroken om verder te bouwen op onze prestaties tot nu toe en samen onze inspanningen te versnellen.

Vandaag wil ik u een *update* geven:

— ten eerste over belangrijke lopende processen op EU-niveau – de nationale energie- en klimaatplannen en de beraadslagingen over de langetermijnstrategie van de EU, en

— ten tweede over de ontwikkelingen op het internationale toneel, na de VN-top over klimaatactie van vorige week en met het oog op de COP25 in december.

Laat ik beginnen met de nationale energie- en klimaatplannen.

¹ Vertaling van de oorspronkelijke Engelse tekst: zie *infra* bijlage nr. 7.

Comme vous le savez tous, la transition qui nous attend nécessitera des efforts considérables de tous les secteurs économiques et de la société dans son ensemble.

Pendant la Commission Juncker, nous avons mis en place un cadre législatif global sous l'égide de l'Union de l'Énergie afin d'atteindre à coup sûr nos objectifs 2030 sur les réductions des émissions de gaz à effet de serre, les énergies renouvelables et l'efficacité énergétique.

Les Plans nationaux Énergie-Climat, convenus conformément au règlement sur la gouvernance, jouent un rôle essentiel à cet égard en définissant les objectifs, les politiques et les mesures pour la décennie à venir.

Les plans offrent la première approche intégrée pour atteindre nos objectifs énergétiques et climatiques. Par "intégrée", nous entendons notamment d'intégrer les politiques climatiques et énergétiques mais aussi, au sens plus large, les politiques économiques, fiscales, des transports et de l'environnement.

Ce n'est pas un exercice bureaucratique:

— Premièrement, les plans fourniront aux investisseurs la certitude et la prévisibilité politiques à long terme dont ils ont besoin s'ils sont suffisamment solides et détaillés. Ils pourraient devenir un nouvel outil que les États membres pourraient utiliser pour attirer et canaliser des fonds privés vers leurs objectifs nationaux en matière de climat et d'énergie.

— Deuxièmement, le processus de préparation des plans donne à nos États membres l'opportunité d'impliquer étroitement la société civile et la communauté financière dans leur élaboration, afin de partager pleinement les priorités de la transition énergétique.

— Troisièmement, les plans offrent un potentiel inexploré pour amplifier les projets durables et améliorer encore les synergies avec d'autres domaines politiques. Ils peuvent contribuer à une meilleure coordination entre les gouvernements, les acteurs du marché financier et les sociétés multinationales sur des projets spécifiques à grande échelle ou pour des technologies et secteurs spécifiques.

— Quatrièmement, les Plans nationaux Énergie-Climat pourraient représenter le véhicule adéquat pour permettre aux États membres d'obtenir des fonds de l'UE au cours de la prochaine période de programmation. Dans notre proposition pour le prochain cadre financier pluriannuel,

Zoals u allen weet, zal de overgang die voor ons ligt een aanzienlijke inspanning vergen van alle economische sectoren en de samenleving in het algemeen.

Tijdens de Juncker-commissie hebben we onder de koepel van de Energie-Unie een uitgebreid wetgevingskader tot stand gebracht om ervoor te zorgen dat we onze doelstellingen voor 2030 op het gebied van de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, hernieuwbare energie en energie-efficiëntie halen.

De nationale energie- en klimaatplannen die in het kader van de *governance*-verordening zijn overeengekomen, spelen in dit verband een cruciale rol, omdat zij de doelstellingen, beleidslijnen en maatregelen voor het komende decennium vastleggen.

De plannen bieden de eerste geïntegreerde aanpak om onze energie- en klimaatdoelstellingen te bereiken. Met geïntegreerd bedoelen we met name de integratie van het klimaat- en energiebeleid, maar ook in bredere zin, door de integratie van beleidsmaatregelen op economisch, fiscaal, vervoers- en milieugebied.

Dit is geen bureaucratische oefening:

— In de eerste plaats zullen de plannen de investeerders de beleidszekerheid en voorspelbaarheid op lange termijn bieden die zij nodig hebben, mits zij voldoende robuust en gedetailleerd zijn. Zij zouden een nieuw instrument kunnen worden dat de lidstaten kunnen gebruiken om privékapitaal aan te trekken en naar hun nationale klimaat- en energiedoelstellingen te leiden.

— Ten tweede biedt het voorbereidingsproces van de plannen onze lidstaten de mogelijkheid om het maatschappelijk middenveld en de financiële gemeenschap nauw te betrekken bij het vormgeven van de plannen, zodat de prioriteiten van de energietransitie volledig worden gedeeld.

— Ten derde bieden de plannen onbenut potentieel om duurzame projecten op te schalen en verdere synergiën met andere beleidsterreinen te verbeteren. Zij kunnen bijdragen tot een betere coördinatie tussen overheden, financiële marktdeelnemers en multinationale ondernemingen bij specifieke grootschalige projecten of specifieke technologieën en sectoren.

— Ten vierde zouden de nationale energie- en klimaatplannen voor de lidstaten het juiste middel kunnen zijn om in de volgende programmeringsperiode EU-middelen veilig te stellen. In ons voorstel voor het volgende meerjarig financieel kader moeten de fondsen

les fonds de la politique de cohésion devraient prendre en considération les besoins nationaux et régionaux identifiés dans les Plans nationaux Énergie-Climat.

Les États membres ont réalisé un travail exceptionnel en élaborant des projets de Plan dans un délai relativement court.

En juin, nous avons publié une Communication et des Recommandations de la Commission pour évaluer les projets de plans et aider les États membres à finaliser les plans d'ici à la fin de cette année.

L'évaluation globale est positive – mais des améliorations sont manifestement possibles et nécessaires, comme on peut s'y attendre dans ce processus d'apprentissage par la pratique.

La bonne nouvelle, est que, selon les estimations, la réduction globale des gaz à effet de serre pour l'Union d'ici à 2030 est déjà conforme à notre objectif de réduction de 40 % des émissions de gaz à effet de serre par rapport à 1990.

Toutefois, nous n'en sommes pas encore là pour les secteurs en dehors du Système d'Échange de Quotas d'Émission, puisqu'en 2030, les émissions y seront réduites de 28 % par rapport à 2005, au lieu des 30 % spécifiés dans la législation.

Nous observons également un écart en termes d'ambition en ce qui concerne à la fois l'objectif de l'UE en matière d'énergies renouvelables d'au moins 32 % de la consommation finale d'énergie et l'objectif de l'UE en matière d'efficacité énergétique d'au moins 32,5 %.

Pour les énergies renouvelables, l'écart est relativement minime: il pourrait être d'environ 1,6 point en pourcentage.

Pour l'efficacité énergétique, l'écart se creuse: il pourrait se solder à 6 points en pourcentage. Dans ce domaine, la plupart des États membres doivent faire beaucoup mieux.

Les niveaux nationaux d'ambition doivent être relevés rapidement avant la soumission finale des plans. Notre objectif commun est de garantir que la somme des contributions nationales corresponde au moins au niveau des objectifs convenus de l'UE.

Des mesures concrètes doivent par ailleurs être spécifiées pour atteindre les objectifs nationaux. C'est au moins aussi important que le niveau effectif d'ambition. Les plans nationaux doivent pouvoir expliquer

van het cohesiebeleid rekening houden met de nationale en regionale behoeften die in de nationale energie- en klimaatplannen zijn vastgesteld.

De lidstaten hebben bij het opstellen van de ontwerpplannen in relatief korte tijd uitzonderlijk werk verricht.

In juni hebben we een mededeling en aanbevelingen van de Commissie gepubliceerd om de ontwerpplannen te beoordelen en de lidstaten te ondersteunen bij het afronden van de plannen tegen eind dit jaar.

De algemene beoordeling is positief, maar er is nog steeds duidelijk ruimte voor en behoefte aan verbetering, zoals te verwachten is in dit proces van al doende leren.

Het goede nieuws is dat de totale vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in de Unie tegen 2030 naar schatting al in overeenstemming is met onze doelstelling om de uitstoot van broeikasgassen met 40 % te verminderen ten opzichte van 1990.

We zijn er echter nog niet helemaal voor de sectoren die buiten het emissiehandelssysteem vallen, waar de emissies in 2030 met 28 % zullen zijn gedaald ten opzichte van 2005, in plaats van met 30 % zoals in de wetgeving is vastgelegd.

We zien ook een verschil in ambitie met betrekking tot zowel de EU-doelstelling voor hernieuwbare energie van ten minste 32 % van het uiteindelijke energieverbruik als de EU-doelstelling voor energie-efficiëntie van ten minste 32,5 %.

Voor duurzame energie is het verschil relatief klein: het kan ongeveer 1,6 procentpunt bedragen.

Voor energie-efficiëntie is het verschil aanzienlijk: het kan oplopen tot 6 procentpunten. Op dit gebied moeten de meeste lidstaten hun inspanningen opvoeren.

De nationale ambitieniveaus moeten snel worden verhoogd voordat de plannen definitief worden ingediend. Ons gemeenschappelijk doel is ervoor te zorgen dat de som van de nationale bijdragen ten minste overeenkomt met het niveau van de overeengekomen EU-doelstellingen.

Er is ook behoefte aan verdere concretisering van concrete maatregelen om de nationale doelstellingen te bereiken. Dit is van even groot belang als het werkelijke ambitieniveau. De nationale plannen moeten in

le “comment” et le “avec quoi”, notamment des plans d’investissement. La transition vers une économie sobre en carbone et vers des énergies propres est avant tout un défi en termes d’investissement.

La Belgique a communiqué son projet de plan à la Commission dans les délais et je voudrais réitérer mes remerciements pour les efforts consentis jusqu’à présent. Nos recommandations principales sur le projet de plan de la Belgique comprennent la nécessité de compléter et de préciser les politiques et mesures à mettre en œuvre afin de pouvoir évaluer leur capacité à atteindre les ambitions fixées.

En ce qui concerne les émissions de gaz à effet de serre, l’objectif de la Belgique pour 2030 concernant les émissions qui ne sont pas couvertes par le système européen d’échange de quotas d’émission (SCEQ) est de -35 % par rapport à 2005. Les politiques adoptées n’entraîneraient qu’une réduction de 13 %, de sorte que le plan définitif gagnerait à prévoir des mesures supplémentaires, surtout dans les secteurs de la construction et des transports.

Des informations supplémentaires devraient également être communiquées à propos des politiques et mesures spécifiques liées à l’agriculture, l’utilisation des terres, le changement d’affectation des terres et la sylviculture.

En ce qui concerne les énergies renouvelables, la Belgique a proposé de porter leur part à 18,3 % de la consommation finale brute d’énergie en 2030 et j’espère que vous étudierez les possibilités de faire mieux étant donné que ce taux est nettement inférieur à la part de 25 % prévue dans le règlement relatif à la gouvernance.

Je tiens à souligner que la législation européenne prévoit de multiples opportunités pour la Belgique de combler cet écart potentiel au-delà de ses frontières, soit par la coopération avec d’autres États membres dans des projets conjoints, soit par le biais de transferts statistiques.

Nous avons également recommandé à la Belgique d’accroître son ambition en termes d’efficacité énergétique finale [alors que le projet de plan propose de consommer davantage en 2030 qu’en 2020].

Bien sûr, les Plans nationaux ne se limitent pas à définir une ambition adéquate.

Pour offrir tout leur potentiel, les Plans nationaux Énergie-Climat devront être solides, robustes, détaillés et crédibles.

staat zijn om het “hoe” en het “waarmee” uit te leggen, met name de investeringsplannen. De koolstofarme en schone energietransitie is in de eerste plaats een investeringsuitdaging.

België heeft zijn ontwerpplan tijdig bij de Commissie ingediend en ik wil nogmaals mijn dank uitspreken voor de inspanningen die tot nu toe zijn geleverd. Onze belangrijkste aanbevelingen met betrekking tot het Belgische ontwerpplan omvatten de noodzaak om het beleid en de maatregelen die moeten worden uitgevoerd, aan te vullen en nader toe te lichten, om na te gaan of ze de vooropgestelde ambities zullen verwezenlijken.

Wat de broeikasgasemissies betreft, bedraagt de Belgische doelstelling voor emissies die niet onder de EU-regeling voor de handel in emissierechten (niet-ETS) vallen, in 2030 -35 % ten opzichte van 2005. Het goedgekeurde beleid zou slechts tot een vermindering van 13 % leiden, zodat het uiteindelijke plan baat zou hebben bij de uitwerking van aanvullende maatregelen, met name in de bouw- en vervoerssector.

Er is ook meer informatie nodig over de specifieke beleidslijnen en maatregelen met betrekking tot landbouw en landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw.

Wat hernieuwbare energie betreft, heeft België voorgesteld om zijn aandeel in het bruto-eindverbruik van energie in 2030 op te trekken tot 18,3 % en ik hoop dat u meer gaat doen, aangezien dit aandeel aanzienlijk lager is dan het aandeel van 25 % dat voortvloeit uit de *governance*-verordening.

Ik wil benadrukken dat de Europese wetgeving België ruime mogelijkheden biedt om dit potentieel ook buiten zijn grenzen aan te pakken, hetzij door samenwerking met andere lidstaten in gezamenlijke projecten, hetzij door middel van statistische overdrachten.

We hebben België ook aanbevolen om zijn ambitie te verhogen op het vlak van de uiteindelijke energie-efficiëntie [waar het ontwerpplan voorstelt om in 2030 meer te verbruiken dan in 2020].

Natuurlijk gaat het bij de Nationale Plannen om meer dan het stellen van de juiste ambitie.

Om hun potentieel te realiseren, moeten de definitieve Nationale Energie- en Klimaatplannen solide, robuust, gedetailleerd en geloofwaardig zijn.

Je suis convaincu que nous y parviendrons grâce à l'excellente collaboration que nous entretenons jusqu'à présent.

Je voudrais féliciter la Belgique pour ses efforts dans la promotion des coopération et consultation régionales, notamment dans le cadre du Forum pentalatéral. Le renforcement de la coopération régionale sera essentiel dans les années à venir. Le Pacte énergétique interfédéral représente un pas dans la bonne direction, vers une vision nationale intégrée.

À mesure que nous avançons, permettez-moi aussi de souligner l'importance d'associer la société dans son ensemble à tous ces efforts.

Avec la mise en place généralisée du paquet Énergie propre pour tous les Européens, les citoyens peuvent déjà passer du statut de consommateurs passifs à celui de participants actifs dans la transition énergétique. Dans ce contexte, les citoyens, les coopératives, les mouvements énergétiques civiques et les communautés énergétiques locales et renouvelables joueront un rôle considérable dans la transition énergétique.

Ils doivent aussi être étroitement impliqués dans la planification et la mise en œuvre de la transition.

Je salue les efforts déployés par les autorités belges pour entreprendre une vaste consultation de parties prenantes sur le projet de Plan national et les plus de 50 000 réponses reçues. C'est un pas dans la bonne direction mais il est important de poursuivre cet effort par des dialogues continus qui accompagneront l'effort de transition.

En même temps que ce travail à l'horizon 2030, nous voyons naturellement plus loin, en préparation de la stratégie à long terme de l'Union européenne.

La proposition de la Commission visant à atteindre la neutralité climatique de l'Europe d'ici à 2050 prévoit une transformation profonde de notre économie et de notre société – non seulement pour protéger notre environnement mais aussi pour moderniser l'économie européenne en vue d'un avenir durable, pour augmenter les investissements dans les technologies les plus compétitives et pour donner à nos citoyens une meilleure qualité de vie.

Les discussions sur la vision de la Commission et son objectif d'atteindre la neutralité climatique d'ici à 2050 sont en cours depuis toute l'année au niveau de l'Union européenne, aux différents niveaux nationaux et avec les parties prenantes dans toute l'Europe.

Ik heb er vertrouwen in dat we kunnen voortbouwen op de goede samenwerking die we tot nu toe hebben gehad om dit te bereiken.

Ik wil België feliciteren met zijn inspanningen om de regionale samenwerking en raadpleging te bevorderen, met name in het kader van het Pentalaterale Forum. Versterking van de regionale samenwerking zal de komende jaren van essentieel belang zijn. Het Interfederaal Energiepact is een stap in de goede richting, in de richting van een geïntegreerde nationale visie.

Bij het boeken van vooruitgang wil ik ook onderstrepen hoe belangrijk het is om de samenleving als geheel bij al deze inspanningen te betrekken.

Met de volledige tenuitvoerlegging van het pakket "Schone energie voor alle Europeanen" kan de burger nu al overstappen van passieve consumenten naar actieve deelnemers aan de energietransitie. In die context zullen burgers, coöperatieven, burgerbewegingen en lokale energie- en hernieuwbare-energiegemeenschappen een grotere rol spelen in de energietransitie.

Zij moeten ook nauw betrokken worden bij de planning en de uitvoering van de transitie.

Ik ben verheugd over de inspanningen van de Belgische autoriteiten om een brede raadpleging van de belanghebbenden over het ontwerp van het nationaal plan te organiseren en over de meer dan 50 000 reacties die zij hebben ontvangen. Dit is een stap in de goede richting, maar het is belangrijk om deze inspanning te ondersteunen door middel van voortdurende dialogen die de transitie-inspanningen begeleiden.

Naast het werk voor 2030 kijken we natuurlijk verder vooruit, waarbij we ons voorbereiden op de langetermijnstrategie van de Europese Unie.

Het voorstel van de Commissie om Europa tegen 2050 klimaatneutraal te maken gaat over een ingrijpende transformatie van onze economie en samenleving – niet alleen om ons milieu te beschermen, maar ook om de EU-economie te moderniseren met het oog op een duurzame toekomst, meer te investeren in de meest concurrerende technologieën en om onze burgers een betere levenskwaliteit te bieden.

De besprekingen over de visie van de Commissie en haar doelstelling om tegen 2050 klimaatneutraliteit te bereiken, zijn het hele jaar door aan de gang geweest op het niveau van de Europese Unie, op nationaal niveau en met belanghebbenden in heel Europa.

Je me félicite de l'engagement actif et du soutien que notre vision a reçu.

J'espère qu'un accord sur une stratégie ambitieuse à long terme de l'Union européenne pourra être conclu cette année. Cela permettrait de soumettre en temps utile la stratégie à la Convention-cadre des Nations Unies sur les changements climatiques d'ici à 2020, conformément à l'Accord de Paris.

En effet, parvenir à un consensus sur l'objectif 2050 de neutralité climatique est dans l'intérêt de tous. Ce consensus faciliterait également toutes les discussions ultérieures visant à le transposer dans la législation européenne sur le climat l'année prochaine.

Après les élections du Parlement européen et les orientations politiques du Président élu de la Commission, il ne fait aucun doute que l'Union européenne poursuivra sur la voie d'une action climatique ambitieuse.

La transition vers la neutralité climatique est un défi énorme mais aussi une formidable opportunité de façonner une économie et une société européennes prospères, compétitives et modernes.

Dans ce contexte, la garantie d'une transition juste est d'une importance primordiale. Les défis liés à la transformation, auxquels sont confrontés les différents pays et régions d'Europe, présentent des différences évidentes de profondeur et d'échelle. Nous devrions éviter de donner l'impression que la politique climatique met de côté certaines parties d'Europe.

Par conséquent, il convient d'identifier les impacts négatifs potentiels et d'y remédier.

J'aimerais connaître vos réflexions sur la question. Nous apprécions tout effort de sensibilisation et tout engagement constructif sur la question entre les États membres.

Passons à présent au contexte international.

Le Sommet Action Climat de la semaine dernière est intervenu à un moment important, à la fois en termes d'action climatique internationale et dans le contexte d'actions nationales et d'autres engagements au sein de l'Union européenne.

L'objectif du Secrétaire général des Nations Unies, en hébergeant ce Sommet, était d'encourager l'ambition mondiale et d'accélérer rapidement les actions prises pour mettre en œuvre l'Accord de Paris.

Ik ben blij met de actieve betrokkenheid en de steun die onze visie heeft gekregen.

Ik hoop dat er dit jaar een akkoord kan worden bereikt over een ambitieuze langetermijnstrategie van de Europese Unie. Dit zou het mogelijk maken de strategie tijdig in te dienen bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering tegen 2020, in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs.

Het is inderdaad in ons gemeenschappelijk belang om dit jaar een consensus te bereiken over de doelstelling van klimaatneutraliteit voor 2050. Het zou ook de verdere besprekingen vergemakkelijken over de wijze waarop dit volgend jaar in een klimaatwet van de Europese Unie kan worden verwerkt.

Na de verkiezingen voor het Europees Parlement en de politieke richtsnoeren van de verkozen voorzitter van de Commissie is het heel duidelijk dat de Europese Unie de weg van de ambitieuze klimaatactie zal blijven bewandelen.

De overgang naar klimaatneutraliteit is een enorme uitdaging, maar ook een grote kans om een moderne, concurrerende en welvarende Europese economie en samenleving vorm te geven.

In dit verband is een billijke transitie van het grootste belang. Er zijn duidelijke verschillen in de diepte en de omvang van de transformatie-uitdagingen waarmee de verschillende Europese regio's en landen worden geconfronteerd. We moeten elke indruk vermijden dat het klimaatbeleid een beleid is dat delen van Europa achter zich laat.

Daarom moeten mogelijke negatieve effecten worden erkend en aangepakt.

Ik ben benieuwd wat uw overwegingen zijn. Wij waarderen elke vorm van *outreach* en constructieve samenwerking op dit gebied tussen de lidstaten.

Dan kom ik nu op de internationale context.

De Klimaatop van vorige week kwam op een belangrijk moment, zowel wat betreft internationale klimaatactie als het eigen verhaal van de Europese Unie over binnenlandse actie en verdere verbintenissen.

Het doel van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, die als gastheer voor deze top optrad, was om de wereldwijde ambitie te stimuleren en de snelle tenuitvoerlegging van de Overeenkomst van Parijs te versnellen.

Il a réuni des gouvernements et l'économie réelle, les parties prenantes et les représentants de la jeunesse et des ONG. Étant donné qu'il est clair que l'ampleur du défi climatique est telle qu'un gouvernement n'a aucune chance de le relever seul, nous avons besoin du soutien du public, de l'industrie et des entreprises pour unir les efforts.

Comme vous le savez, l'Union européenne avait de bonnes nouvelles à annoncer, elles ont été communiquées au Sommet par Donald Tusk, Président du Conseil européen. Elles portaient principalement sur les 3 éléments suivants:

— Primo, nous avons très bien avancé dans la préparation et la finalisation de notre stratégie à long terme pour la neutralité climatique d'ici à 2050.

— Secundo, nous avons achevé le cadre législatif contraignant qui nous permettra de dépasser notre objectif de 40 % de réduction des émissions d'ici à 2030, y compris des mécanismes de gouvernance, de contrôle et de vérification. Une fois qu'elles auront été pleinement mises en œuvre, les différentes mesures devraient permettre à l'Union européenne d'atteindre environ 45 % de réduction des émissions par rapport au niveau de 1990.

— Tertio, l'Union européenne utilise également son budget pour garantir que les investissements sont alignés sur nos objectifs climatiques et y contribuent activement. C'est le cas de notre budget actuel que nous proposons de renforcer encore dans cette optique lors du prochain budget pour 2021-2027.

Les multiples annonces faites lors du Sommet ont démontré les progrès réalisés dans la mise en place ou le développement de politiques climatiques et les mouvements dans l'économie réelle en faveur d'un agenda climatique ambitieux.

Nous devons cependant garder à l'esprit que notre échéance n'est pas fixée à 2019, mais à 2020 lorsque les parties à l'Accord de Paris seront invitées à communiquer ou à mettre à jour leur contribution déterminée au niveau national et à soumettre des stratégies à long terme.

Des dispositions de suivi seront prises pour suivre la progression, garantir la prise de responsabilité et faciliter la mise en œuvre des propositions du Sommet.

De ce fait, le Sommet et les nombreux engagements et initiatives annoncés à New York sont un tremplin important –notamment en préparation de la COP25 à Santiago du Chili et de la COP26 à Glasgow, dont

Hij bracht regeringen en de reële economie, belanghebbenden en vertegenwoordigers van jongeren en ngo's bij elkaar. Omdat het duidelijk is dat de klimaatuitdaging te groot is voor een overheid om alleen aan te pakken – we hebben de steun van het publiek, de industrie en het bedrijfsleven nodig om zich bij de inspanningen aan te sluiten.

Zoals u weet, had de Europese Unie een zeer positief verhaal te vertellen, dat door de voorzitter van de Europese Raad, Donald Tusk, aan de top werd meegeedeeld. De nadruk lag op de volgende drie elementen:

— Ten eerste hebben we aanzienlijke vooruitgang geboekt bij de voorbereiding en afronding van onze langetermijnstrategie voor klimaatneutraliteit tegen 2050.

— Ten tweede hebben we het bindende wetgevingskader voltooid dat ons in staat zal stellen om onze doelstelling van 40 % emissiereductie in 2030 te overtreffen, met inbegrip van mechanismen voor governance, toezicht en verificatie. Wanneer de verschillende maatregelen volledig ten uitvoer worden gelegd, zou de Europese Unie dankzij de verschillende maatregelen een emissiereductie van ongeveer 45 % kunnen bereiken ten opzichte van de niveaus van 1990.

— Ten derde gebruikt de Europese Unie haar begroting ook om ervoor te zorgen dat investeringen op elkaar worden afgestemd en actief bijdragen aan onze klimaatdoelstellingen. Dit is het geval met onze huidige begroting, en voorgesteld wordt om deze in de volgende begroting voor 2021-2027 verder te versterken.

De vele aankondigingen die op de top zijn gedaan, hebben de vooruitgang aangetoond die is geboekt bij de uitvoering of ontwikkeling van het klimaatbeleid en de bewegingen in de reële economie ter ondersteuning van de ambitieuze klimaatagenda.

We moeten echter in gedachten houden dat niet 2019, maar 2020 de uiterste datum is waarop de partijen bij de Overeenkomst van Parijs wordt verzocht hun nationaal vastgestelde bijdragen mee te delen of bij te werken en langetermijnstrategieën in te dienen.

Er zullen vervolgregelingen worden opgezet om de vooruitgang te volgen, de verantwoordingsplicht te waarborgen en de uitvoering van de voorstellen van de top te vergemakkelijken.

Daarom vormen deze top en de vele initiatieven en toezeggingen die in New York zijn aangekondigd een belangrijke opstap – niet in de laatste plaats ter voorbereiding van de COP25 in Santiago de Chile en de

les discussions accorderont une part importante à nos ambitions.

Cela m'amène aux perspectives en vue de la prochaine conférence sur le climat de l'ONU, la COP25, qui aura lieu en décembre à Santiago du Chili.

La conférence de l'année dernière à Katowice a connu un grand succès et abouti à la conclusion d'éléments-clés du *Rulebook* de Paris, nécessaires pour mettre en place l'accord.

Il reste toutefois encore beaucoup à faire, étant donné que nous ne sommes pas parvenus à conclure le chapitre sur les marchés – l'article 6 de l'Accord de Paris.

Nous ne sommes pas encore parvenus à mettre en place des règles comptables rigoureuses et le mécanisme ambitieux que nous envisageons au titre de l'Article 6.

Le principal motif de désaccord est relativement bien connu: nous ne voulions ou ne pouvions pas accepter des exemptions de la comptabilisation robuste pour le nouveau mécanisme destiné à remplacer le Mécanisme du Protocole de Kyoto, comme demandé par le Brésil.

Il nous reste également un éventail d'autres questions que nous devons résoudre avant d'avoir la certitude de parvenir à un résultat qui allie solidité, ambition et intégrité.

Dans la perspective de Santiago, un défi énorme consistera à confirmer l'accord, compte tenu de positions exprimées par certaines Parties.

À ce stade, des compromis acceptables sur des questions clés doivent encore émerger mais nous continuerons à travailler d'arrache-pied pour développer une entente commune avec d'autres et collaborer en étroite collaboration avec des pays progressifs animés par le même état d'esprit et déterminés à parvenir à des résultats solides, dont, en particulier, des pays en voie de développement importants.

En plus des négociations sur les marchés, la COP25 est supposée progresser sur le Mécanisme international de Varsovie relatif aux pertes et préjudices liés aux incidences des changements climatiques.

La présidence chilienne de la COP25 a par ailleurs souligné plusieurs problématiques qu'elle souhaite évoquer – y compris le thème des océans et du changement climatique, de la biodiversité, de l'importance de l'Antarctique pour le changement climatique, des énergies renouvelables et de l'économie circulaire.

COP26 in Glasgow, waar de discussie over ambitie een belangrijke rol zal spelen.

Dit brengt mij bij de vooruitzichten voor de volgende VN-klimaatconferentie, de COP25, die in december in Santiago de Chile zal plaatsvinden.

De conferentie van vorig jaar in Katowice was een groot succes en heeft de belangrijkste elementen van het regelboek van Parijs, die nodig zijn voor de uitvoering van de overeenkomst, met succes afgesloten.

De zaken zijn echter nog niet afgerond, omdat we er niet in geslaagd zijn het hoofdstuk over de markten – artikel 6 van de Overeenkomst van Parijs – af te sluiten.

Het is ons nog niet gelukt om de solide boekhoudregels en het ambitieuze mechanisme dat we op grond van artikel 6 voor ogen hadden, te waarborgen.

De belangrijkste reden voor het meningsverschil is relatief bekend: we zouden en konden niet instemmen met vrijstellingen van een solide boekhouding voor het nieuwe mechanisme ter vervanging van het mechanisme van het Kyoto-protocol, zoals gevraagd door Brazilië.

Er zijn nog een aantal andere kwesties die we moeten oplossen voordat we met vertrouwen een robuust, ambitieus en integer resultaat kunnen bereiken.

Met het oog op Santiago zal het, gezien de standpunten van sommige partijen, een aanzienlijke uitdaging zijn om tot een akkoord te komen.

Op dit moment moeten er nog aanvaardbare compromissen over belangrijke kwesties worden gesloten, maar we zullen hard blijven werken aan het opbouwen van een gemeenschappelijk begrip met anderen en nauw samenwerken met gelijkgestemde progressieve landen die zich inzetten voor een solide resultaat, met name met belangrijke ontwikkelingslanden.

Naast de onderhandelingen over de markten zal de COP25 naar verwachting vooruitgang boeken met betrekking tot het Internationaal mechanisme van Warschau voor verlies en schade door klimaatverandering.

Het Chileense voorzitterschap van de COP25 heeft verder een aantal thema's aangestipt die zij op de voorgrond willen plaatsen, waaronder het thema oceanen en klimaatverandering, biodiversiteit, het belang van Antarctica voor klimaatverandering, hernieuwbare energie en de circulaire economie.

Le rôle des acteurs privés, les actions par le secteur privé et la nécessité d'une participation citoyenne seront également des thèmes de prédilection.

J'ai eu l'honneur de diriger la politique en matière d'action pour le climat et d'énergie de l'Union européenne au cours des quelques dernières années et, par conséquent, je fais partie de l'effort collectif pour renforcer l'ambition climatique et accélérer l'action à la fois au niveau européen et au niveau international.

Nous avons obtenu de grands résultats mais il est clair que ce n'est pas suffisant.

Je prévois que l'Union européenne continuera à prendre des mesures audacieuses et que nous développerons, dans un avenir assez proche, le modèle d'une société et d'une économie européennes prospères, compétitives, modernes et neutres pour le climat – un modèle qui inspirera également nos partenaires dans le reste du monde.

Je vous remercie de votre soutien et espère pouvoir compter sur votre constante coopération.

B. Questions et observations des membres

M. Bert Wollants (N-VA) partage le point de vue du commissaire et estime, lui aussi, que l'Union européenne va au-devant de défis considérables et doit prendre ses responsabilités. L'intervenant estime que la meilleure attitude à adopter en l'espèce est le réalisme. À cet égard, le membre souligne qu'en ce qui concerne les émissions de CO₂, c'est essentiellement la part européenne qui est prise en compte, alors que bien d'autres parties du monde devraient être associées à ce processus. Par le passé, l'Union européenne a lié ses objectifs de réduction des émissions de CO₂ aux objectifs fixés par les pays industrialisés non européens. L'Europe continue-t-elle à effectuer cette comparaison à l'heure actuelle? Par rapport aux chiffres de 1990, l'Europe a réduit ses émissions de CO₂ de 20 % alors que ce chiffre a augmenté de 60 % à l'échelle mondiale, cette augmentation étant d'ailleurs en progression. Quelle stratégie et quels instruments l'Europe doit-elle déployer pour réduire cette tendance? Le même discours n'est en outre pas tenu partout: l'Europe parle de réduction des émissions tandis que d'autres pays évoquent essentiellement la modération de leur intensité carbone.

L'intervenant demande ensuite au commissaire quel est le meilleur conseil qu'il pourrait donner à la nouvelle présidente de la Commission européenne, Mme von der Leyen, à propos du Climat.

De rol van niet-overheidsactoren, maatregelen van de particuliere sector en de noodzaak van burgerparticipatie zullen ook in de schijnwerpers komen te staan.

Ik heb de eer om de afgelopen jaren de leiding te hebben gehad over het klimaat- en energiebeleid van de Europese Unie en daarom deel uit te maken van de collectieve inspanning om de klimaatambitie te versterken en de actie op zowel Europees als internationaal niveau te versnellen.

We hebben veel bereikt, maar het is duidelijk dat er meer nodig is.

Het is mijn verwachting dat de Europese Unie verdere gedurfde actie zal blijven ondernemen en dat we in een niet al te verre toekomst het model zullen ontwikkelen voor een klimaatneutrale, moderne, competitieve en welvarende Europese economie en maatschappij - een model dat ook onze partners in de rest van de wereld zal inspireren.

Ik dank u voor uw steun en reken op uw verdere samenwerking.

B. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bert Wollants (N-VA) verklaart de stelling van de heer commissaris te delen dat de Europese Unie voor grote uitdagingen staat en haar verantwoordelijkheid moet opnemen. De spreker is van oordeel dat men hier het best een realistische houding bij aanneemt. In dit verband wijst het lid erop dat er voor wat de CO₂-uitstoot betreft, voornamelijk wordt gekeken naar het Europese aandeel, terwijl er toch heel wat andere werelddelen zijn die ook mee in het proces moeten worden betrokken. In het verleden koppelde de Europese Unie haar doelstellingen in het kader van het verminderen van de CO₂-uitstoot aan de doelen die door de niet-Europese geïndustrialiseerde landen werden vooropgesteld. Is Europa vandaag nog bezig om ook deze vergelijking alsnog te maken? Ten opzichte van de cijfers van 1990 heeft Europa haar CO₂-uitstoot met 20 % vermindert, terwijl dit cijfer mondiaal met 60 % is gestegen. Deze stijging zet zich bovendien nog steeds door. Welke strategie en instrumenten moet Europa inzetten om deze tendens te doen afnemen? Bovendien wordt niet overal hetzelfde discours gehanteerd: Europa spreekt over emissiereductie, terwijl er in andere landen voornamelijk wordt gesproken over het milderen van de CO₂-intensiteit.

Vervolgens wenst de spreker ter vernemen wat het belangrijkste advies zou zijn dat de commissaris zou geven aan de nieuwe voorzitter van de Europese Commissie, mevrouw von der Leyen, voor het beleidsdomein klimaat.

Mme Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) se pose trois questions relatives au Plan national Énergie-Climat (PNEC) de la Belgique et aux recommandations formulées à cet égard par la Commission européenne. L'intervenante retient que le PNEC doit encore subir de nombreux ajustements. À cet égard, elle attire l'attention sur le règlement relatif à la gouvernance (UE 2018/1999). Comment sera-t-il appliqué en pratique? L'article 9.3 de ce règlement prévoit que les États membres tiennent dûment compte des recommandations éventuelles de la Commission et que toute dérogation doit être justifiée et publiée. Des sanctions seront-elles prises si un État membre ignore les recommandations de la Commission européenne? Concrètement, le PNEC belge était-il insuffisant en ce qui concerne les énergies renouvelables dès lors qu'il n'était pas pleinement conforme aux objectifs pour 2030? Quelle sera la réaction de la Commission européenne si aucune stratégie supplémentaire n'est mise en œuvre pour répondre aux recommandations de la Commission européenne? Il reste encore un peu de temps jusqu'à décembre 2019. Une concertation informelle est-elle actuellement en cours entre la Commission européenne et les autorités belges? Quelle direction prend-elle?

En ce qui concerne l'énergie, l'intervenante observe que le commissaire Cañete félicite la Belgique pour son attitude constructive au sein du Forum pentalatéral et pour le pacte énergétique conclu. Le mécanisme de rémunération de la capacité CRM est l'une des composantes du pacte énergétique belge. Comment le commissaire évalue-t-il le projet de CRM? Quelle sera l'attitude de la Commission européenne?

Mme Mélissa Hanus (PS) demande au commissaire Cañete quels sont les principaux défis climatiques pour la Belgique et pour l'Europe en général. La nouvelle Commission européenne mènera-t-elle une politique climatique transversale?

M. Michel De Maegd (MR) rappelle que l'article 6 de l'Accord de Paris concernant le mécanisme de marché a suscité de nombreuses discussions entre les États membres participants lors de la COP 24 à Katowice. Des mesures ont-elles été prises pour éviter une impasse similaire lors de la COP 25 à Santiago de Chili? Environ 25 % du montant total du cadre financier européen 2021-2027 seront alloués à la lutte contre les changements climatiques, ce qui représente un montant de 320 milliards d'euros. Ce montant sera-t-il maintenu dans le cadre de la politique de la nouvelle Commission européenne? S'agissant des recommandations de la Commission européenne à propos du PNEC présenté par la Belgique, dans le cadre duquel les différents niveaux de pouvoir belges ont chacun soumis leur propre plan,

Mevrouw Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) heeft drie vragen met betrekking tot het Belgische Nationale Energie- en Klimaatplan (NEKP) en de aanbevelingen die de Europese Commissie op dit plan formuleerde. De spreker onthoudt dat er nog wel wat bijsturing aan dit NEKP moet gebeuren. De spreker wenst in dit verband extra aandacht voor de toepassing van de Governance-verordening (EU 2018/1999). Hoe zal dit verder in de praktijk verlopen? Artikel 9.3 van deze Verordening stelt dat de lidstaten terdege rekening moeten houden met de aanbevelingen van de Europese Commissie en elke afwijking moet worden gemotiveerd en gepubliceerd. Zullen er sancties volgen indien een lidstaat de aanbevelingen van de Europese Commissie naast zich neerlegt? Concreet voldeed het Belgische NEKP niet met betrekking tot de hernieuwbare energie wegens onvoldoende conform de 2030-doelstellingen. Wat zal de reactie van de Europese Commissie zijn indien er geen bijkomend beleid zal worden gevoerd om te voldoen aan de aanbevelingen van de Europese Commissie? Er is nog tijd tot december 2019. Is er op dit ogenblik informeel overleg aan de gang tussen de Europese Commissie en de Belgische overheid? Welke richting gaat het uit?

Voor wat energie betreft, onthoudt de spreker dat commissaris Cañete België feliciteert voor de constructieve houding in het Pentalateraal forum en het afgesloten energiepact. Het capaciteitsvergoedingsmechanisme CRM maakt onderdeel uit van het Belgische energiepact. Wat is de visie van de commissaris op het CRM in ontwerp? Wat zal de houding van de Europese Commissie zijn?

Mevrouw Mélissa Hanus (PS) wenst van de commissaris Cañete te vernemen wat de belangrijkste klimaatuitdagingen zijn voor België en Europa in het algemeen. Zal de nieuwe Europese Commissie een transversaal klimaatbeleid voeren?

De heer Michel De Maegd (MR) herinnert eraan dat het artikel 6 van het Akkoord van Parijs betreffende het marktmechanisme tijdens de COP 24 in Katowice heel wat discussie tussen de deelnemende lidstaten heeft veroorzaakt. Zijn er maatregelen getroffen om een dergelijke patstelling tijdens de COP 25 in Santiago de Chili te vermijden? Het Europees Financieel kader 2021-2027 voorziet dat ongeveer 25 % is voorbehouden voor de strijd tegen de klimaatverandering. Het betreft een bedrag van 320 miljard euro. Zal dit worden aangehouden onder het beleid van de nieuwe Europese Commissie? In verband met de aanbevelingen van de Europese Commissie op het Belgische NEKP wenst de spreker nog te vernemen wat de heer Cañete vindt van het door België ingediende NEKP, waarbij de verschillende beleidsniveaus elk een

l'intervenant s'enquiert de l'opinion de M. Cañete sur ce PNEC. La Commission ne s'attend-elle pas à un PNEC coordonné pour l'ensemble de notre pays?

Mme Nawal Farih (CD&V) pose une question sur les bonnes pratiques. La Commission européenne établira-t-elle, sur la base de tous les PNEC présentés par les États membres, une liste des bonnes pratiques qui sera envoyée aux États membres pour qu'ils s'en inspirent? Il devient de plus en plus difficile d'économiser l'énergie. La Commission européenne formulera-t-elle des propositions concrètes en vue d'améliorer davantage l'utilisation rationnelle de l'énergie?

Mme Greet Daems (PVDA-PTB) fait tout d'abord sienne une question de Mme Van der Straeten: quelle sera la réaction de la Commission européenne si la Belgique ne respecte pas les recommandations? L'intervenante pose ensuite une question sur le système ETS, l'un des piliers de la politique climatique européenne. Le système ETS n'a jusqu'à présent pas permis d'atteindre les réductions escomptées d'émissions de CO₂, en raison du prix trop faible de ces émissions. En ce moment, le prix de la tonne de CO₂ est en hausse et oscille entre 20 et 25 euros, ce qui laisse place à plus d'optimisme. Les experts estiment que, pour que le système produise l'effet souhaité, le prix de la tonne de CO₂ devrait être de 80 euros. Selon le dernier rapport du GIEC, il faut réduire annuellement les émissions de CO₂ de 10 % si l'objectif est de maintenir le réchauffement climatique en dessous de 1,5 degré Celsius à l'échelle mondiale. En d'autres termes, le système ETS est trop lent, tout comme la hausse du prix de la tonne de CO₂. Dans le fond, ce système n'incite pas les entreprises à investir dans la réduction des émissions de CO₂, puisqu'elles peuvent acheter des quotas d'émission pour compenser leurs émissions de CO₂. L'intervenante est donc convaincue que le système ETS ne fonctionne pas et n'offre pas de solution. Comment le commissaire européen s'assure-t-il que l'objectif de réduire annuellement les émissions de CO₂ à hauteur de 10 % sera respecté? Enfin, l'intervenante souhaite poser une question sur l'Alliance pour l'ambition climatique. L'Union européenne a rejoint cette Alliance la semaine dernière. Comment M. Cañete envisage-t-il le rôle de l'UE au sein de cette alliance? Comment l'UE reverra-t-elle ses ambitions à la hausse et quelles en seront les conséquences pour le PNEC de la Belgique, en sachant que notre pays n'atteindra déjà pas l'objectif imposé de réduction de ses émissions de CO₂ à hauteur de 35 % d'ici 2020?

M. Kris Verduyckt (sp.a) réplique aux félicitations de M. Cañete concernant le PNEC déposé par la Belgique en indiquant que son groupe estime que les ambitions de ce plan devraient néanmoins être revues à la hausse, comme l'a écrit la Commission européenne elle-même

eigen plan indienden. Verwacht de commissie niet één gecoördineerd Belgisch NEKP?

Mevrouw Nawal Farih (CD&V) heeft een vraag over *best practices*. Zal de Europese Commissie op basis van alle door de EU-lidstaten ingediende NEKP een overzicht van *best practices* opmaken die aan de lidstaten ter inspiratie zullen worden bezorgd? Het wordt alsmaar moeilijker om te besparen op energie. Zal de Europese Commissie concrete voorstellen formuleren om het rationeel energiegebruik alsnog te kunnen verbeteren?

Mevrouw Greet Daems (PVDA-PTB) sluit zich in eerste instantie aan bij een vraag van mevrouw Van der Straeten: wat zal de reactie van de Europese Commissie zijn wanneer België de aanbevelingen niet opvolgt? Vervolgens heeft spreekster een vraag over het ETS-systeem, één van de speerpunten van het Europese klimaatbeleid. Het ETS-systeem heeft tot nog toe niet voor de verwachte CO₂-uitstootreducties geleid, omwille van de te lage prijs. Momenteel hoort men meer hoopvolle stemmen omdat de CO₂-prijs aan het stijgen is tot ongeveer 20-25 euro per ton CO₂. Experts zijn van oordeel dat de prijs zou moeten stijgen tot 80 euro per ton CO₂, wil het systeem het beoogde effect ressorteren. Volgens het meest recente IPCC-rapport is er een reductie van CO₂-uitstoot van 10 % per jaar nodig, wil men de klimaatopwarming wereldwijd onder de anderhalve graad houden. Met andere woorden, het ETS-systeem is te traag en de prijsstijging voor de CO₂ gaat te langzaam. Fundamenteel zet het ETS-systeem de bedrijven niet aan om te investeren in de CO₂-reductie aangezien zij de door hen veroorzaakte CO₂-uitstoot kunnen afkopen. De spreekster is er dan ook van overtuigd dat het ETS-systeem niet werkt en geen oplossing biedt. Hoe garandeert de EU-commissaris dat de reductie van CO₂-uitstoot ten belope van 10 % per jaar zal worden gegarandeerd? Tot slot wenst de spreekster nog een vraag te stellen met betrekking tot de *Climate ambition alliance*. Vorige week heeft de Europese Unie zich bij deze alliantie aangesloten. Hoe ziet de heer Cañete de rol van de EU in deze alliantie? Welke verhoogde ambities zal de EU stellen en wat zijn hiervan de gevolgen voor het Belgische NEKP, gezien België nu reeds niet voldoet aan de vooropgestelde norm van 35 % CO₂-reductie tegen 2020?

De heer Kris Verduyckt (sp.a) repliceert op de door de heer Cañete geuite felicitaties voor het ingediende Belgische NEKP dat zijn fractie van oordeel is dat de ambities in dit plan, zoals door de Europese Commissie zelf werd neergeschreven in de aanbevelingen van deze

dans ses recommandations de cet été. La Belgique doit intégrer les recommandations de la Commission européenne dans une version actualisée du PNEC qui devra être transmise à la Commission européenne pour la fin de cette année. Comment la Commission européenne évaluera-t-elle ce nouveau PNEC? La Commission européenne suit-elle de près les évolutions observées dans les États membres dans ce domaine? En ce qui concerne l'ambition annoncée par la nouvelle Commission européenne de viser la neutralité climatique d'ici 2050 pour l'Union européenne, l'intervenant demande ensuite si cette nouvelle ambition fera l'objet d'une décision formelle de l'Union européenne avant le Sommet climatique prévu à Santiago du Chili (COP 25).

M. Georges Dallemagne (cdH) s'associe d'abord à la dernière question de l'intervenant précédent. Que signifie concrètement cette nouvelle ambition? Quand connaîtra-t-on clairement les étapes concrètes menant à l'Union européenne neutre sur le plan climatique en 2050? Pour atteindre cet objectif, l'UE coopérera-t-elle avec des pays tiers ou bien atteindra-t-elle cet objectif de manière autonome? Actuellement, la formulation est vague à tous égards, ce qui donne à l'intervenant l'impression qu'il s'agit peut-être d'une stratégie délibérée visant à masquer les objectifs précis en matière de réduction des émissions de CO₂.

L'intervenant aborde ensuite l'affirmation de M. Cañete selon laquelle la Belgique réalise une réduction des émissions de CO₂ de 13 % pour les secteurs non-ETS. Ce chiffre tient-il déjà compte des chiffres figurant dans le projet de PNEC de décembre 2018? Ou pas encore?

Enfin, le Premier ministre belge a annoncé, au Sommet climatique de l'ONU du 23 septembre 2019 à New York, que la contribution financière de la Belgique au Fonds Vert pour le climat serait doublée. S'agit-il d'une initiative qui fait partie d'une action européenne coordonnée, ou bien d'une initiative séparée de la Belgique? Quel est le point de vue de la Commission européenne à propos de l'affectation des moyens de ce fonds?

Mme Anneleen Van Bossuyt (N-VA) demande à M. Cañete comment la Commission européenne compte s'y prendre pour réconcilier les gilets verts et les gilets jaunes dans le cadre de la poursuite de l'élaboration de la politique climatique et énergétique. L'intervenante demande ensuite que l'on accorde davantage d'attention au phénomène de la fuite de carbone. Il s'agit d'un phénomène important en Europe. Que fera-t-on pour lutter contre cette fuite?

zomer, toch moeten worden verhoogd. België moet de aanbevelingen van de Europese Commissie verwerken in een te actualiseren versie van het NEKP, dat voor het einde van dit jaar aan de Europese Commissie zal moeten worden overgemaakt. Hoe zal de Europese Commissie deze nieuwe NEKP beoordelen? Volgt de Europese Commissie de evoluties ter zake in de lidstaten nauw op? Voorts wenst de spreker, met betrekking tot de door de nieuwe Europese Commissie aangekondigde ambitie om te streven naar klimaatneutraliteit tegen 2050 voor de Europese Unie, te vernemen of deze nieuwe ambitie nog voor de Klimaatop in Santiago de Chili, COP 25, in een formele beslissing vanwege de Europese Unie zal worden vastgelegd.

De heer Georges Dallemagne (cdH) sluit zich in eerste instantie aan bij de laatste vraag van de vorige spreker. Wat betekent deze nieuwe ambitie concreet? Wanneer zal er meer duidelijkheid zijn over de concrete stappen naar deze klimaatneutrale EU in 2050? Zal de EU met dit doel samenwerken met derde landen of zal de EU dit op autonome wijze realiseren? Op dit ogenblik wordt alles in vage termen geformuleerd, wat bij de spreker de indruk doet ontstaan dat dit mogelijk een bewuste strategie is om zo de precieze doelen inzake de CO₂-uitstootreductie te verdoezelen.

Vervolgens gaat de spreker in op de stelling van de heer Cañete dat België voor de niet-ETS-sectoren uitkomt op een CO₂-uitstootreductie van 13 %. Is in dit cijfer reeds rekening gehouden met de cijfers die in het ontwerp-NEKP van december 2018 zijn opgenomen, of nog niet?

Tot slot kondigde de Belgische Eerste minister tijdens de VN-Klimaatop van 23 september 2019 in New York aan dat de Belgische financiële bijdrage aan het Groen Klimaatfonds zal worden verdubbeld. Gaat het hier om een initiatief dat deel uitmaakt van een Europees gecoördineerde actie of betreft het een afzonderlijk Belgisch initiatief? Wat is de visie van de Europese Commissie met betrekking tot de besteding van de middelen van dit fonds?

Mevrouw Anneleen Van Bossuyt (N-VA) wenst van de heer Cañete te vernemen hoe de Europese Commissie zal tewerkgaan om de groene hesjes en de gele hesjes met elkaar te verzoenen bij het verder uitwerken van het klimaat- en energiebeleid. Vervolgens vraagt de spreker extra aandacht voor het fenomeen van koolstoflekage. Dit is een belangrijk fenomeen in Europa. Wat zal er worden ondernomen om deze koolstoflekage tegen te gaan?

Mme Sarah Schlitz (Ecolo-Groen) demande à M. Cañete quelles conclusions il retient du Sommet climatique de l'ONU qui s'est tenu à New York la semaine dernière.

M. Vincent Van Quickenborne (Open Vld), président, renvoie au récent Règlement (UE) 2019/943 du Parlement européen et du Conseil du 5 juin 2019 sur le marché intérieur de l'électricité, règlement selon lequel les États membres doivent avoir épuisé tous les moyens avant de pouvoir mettre en place un CRM en vue de garantir la sécurité d'approvisionnement énergétique. Un CRM est en cours d'élaboration en Belgique. Quel est l'impact de ce nouveau règlement sur les travaux de la Belgique en la matière? La Belgique doit-elle d'abord viser l'élargissement d'une réserve stratégique, au lieu de procéder au déploiement d'un CRM?

C. Réponses de M. Miguel Arias Cañete, commissaire européen chargé de l'Action pour le climat et de l'Énergie

Les objectifs climatiques de l'Union dans un contexte mondial

Après avoir souligné que l'Union européenne fait tout ce qui est en son pouvoir pour évoluer vers une Europe neutre pour le climat, et rappelé qu'elle ne produit que 9 % des émissions de CO₂ à l'échelle mondiale, l'orateur indique que la coopération est la réponse aux questions concernant ces objectifs. Pour mettre fin au réchauffement de la Terre, il faudra que le monde soit neutre en carbone à l'horizon 2050 et que la neutralité climatique soit atteinte à l'échelle mondiale en 2070. Le dernier rapport du GIEC est on ne peut plus clair à ce sujet. C'est, du reste, également le message exprimé par M. Guterres, secrétaire général aux Nations unies, au dernier sommet de l'ONU à New York. Les décideurs du monde entier doivent être convaincus de l'importance d'enrayer le réchauffement de notre planète. La diplomatie de l'Union européenne déploie aussi de nombreux efforts pour convaincre les autres pays signataires du protocole de Kyoto de l'état d'urgence, et afin de les inciter à relever leur niveau d'ambition. D'autre part, il convient de ne pas perdre de vue les éléments suivants: le G-20 est responsable de 80 % des émissions de CO₂ au niveau mondial mais la Chine ne s'est engagée à réduire ses émissions de CO₂ qu'à partir de 2030, et pas avant. Toutefois, lors de chaque rencontre diplomatique bilatérale avec la Chine, les diplomates insistent sur le fait qu'elle devrait atteindre les objectifs fixés dès 2025, ce qui aurait un impact considérable au niveau mondial. En Inde, les émissions de CO₂ proviennent essentiellement du chauffage des maisons et de la préparation

Mevrouw Sarah Schlitz (Ecolo-Groen) zou van de heer Cañete graag vernemen welke conclusies hij onthoudt van de VN-Klimaatop in New York van vorige week.

De heer Vincent Van Quickenborne (Open Vld), voorzitter, verwijst naar de recente Verordening (EU) 2019/943 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 betreffende de interne markt voor elektriciteit, waarin wordt gesteld dat een lidstaat alle middelen moet uitputten alvorens een CRM in werking te mogen stellen met het oog op het garanderen van de energiebevoorradingszekerheid. In België wordt op dit ogenblik een CRM uitgewerkt. Welke impact heeft deze nieuwe verordening op de Belgische werkzaamheden in dit verband? Moet België eerst inzetten op het uitbreiden van een strategische reserve, eerder dan over te gaan tot het uitrollen een CRM?

C. Antwoorden van de heer Miguel Arias Cañete, EU-commissaris voor Klimaatactie en Energie

EU-klimaatdoelstellingen in een mondiale context

Op de vragen in dit verband – waarbij werd benadrukt dat de EU al het mogelijke in het werk stelt om te evolueren naar een klimaatneutraal Europa, maar dat Europa slechts goed is voor 9 % van de CO₂-emissies wereldwijd – is het antwoord samenwerking. Wil men slagen in het opzet om de opwarming van de Aarde te stoppen, dan zal de wereld in 2050 koolstofneutraal moeten zijn en zal men in 2070 de wereldwijde klimaatneutraliteit moeten bereiken. Het recentste IPCC-rapport is ter zake zeer duidelijk. Dit was ook de boodschap die VN-Secretaris-generaal Guterres uitdroeg tijdens de recentste VN-top in New York. Alle wereldleiders moeten overtuigd worden van het belang van het stoppen van de opwarming van de Aarde. Ook de EU-diplomatie draait op volle toeren om de andere landen die het Kyoto-protocol ondertekenden, te overtuigen van de *sense of urgency* en hogere ambities na te streven. Voorts mag men volgende gegevens niet uit het oog verliezen: de G-20 is goed voor 80 % van de wereldwijde CO₂-uitstoot; China verbindt zich ertoe om de CO₂-uitstoot te reduceren vanaf 2030, niet eerder. Maar bij elk bilateraal diplomatiek onderhoud met China, wordt benadrukt dat China reeds in 2025 de vooropgezette doelen zou moeten halen. Dit zou op wereldschaal een groot verschil kunnen maken. Voor India vormen voornamelijk de verwarming van de huizen en de bereiding van maaltijden een belangrijk probleem voor de CO₂-emissies. In het Afrikaanse continent moet men er bovendien rekening mee houden dat het verder zal worden geëlektrificeerd. Het is cruciaal dat

des repas. Sur le continent africain, il faut également tenir compte du fait que l'électrification se poursuit. Il est crucial que ce processus s'appuie sur des sources d'énergie vertes et non, comme cela se produit trop souvent, sur des centrales au charbon.

Outre l'importance de la diplomatie, il faut miser pleinement sur l'innovation et sur la technologie. La décarbonisation doit aller de pair avec une garantie de croissance durable. Le monde doit abandonner les combustibles fossiles au plus vite. L'enjeu est donc de se tourner, au plus tôt, vers une énergie verte et bon marché, comme l'énergie solaire. Les énergies renouvelables doivent devenir plus abordables et il faut miser davantage sur une utilisation rationnelle de l'énergie. En agissant ainsi, nous pourrions évoluer, au niveau mondial, vers une économie électrifiée mais débarrassée des combustibles fossiles. L'Union pourrait ainsi réduire de 300 milliards d'euros ses importations de combustibles fossiles et de 55 millions d'euros les subventions qu'elle accorde pour ces mêmes combustibles. Ce faisant, l'économie européenne gagnerait en compétitivité sur le marché mondial. Autrement dit, le grand défi est de faire de l'Union européenne l'une de premières économies neutres en carbone d'ici à 2050 tout en préservant le PIB et l'emploi. Ensuite, d'autres économies lui emboîteront le pas. À cet égard, l'Union occupe une position unique étant donné qu'elle est le seul marché mondial à pouvoir effectivement atteindre ces objectifs pour les raisons suivantes: toutes les mesures d'accompagnement sont entrées en vigueur, cette législation étant d'application dans les 28 États membres, indépendamment du résultat des élections nationales. L'Union mène une politique étalée sur plusieurs années, ce qui constitue un avantage, par exemple sur les États-Unis, où la législation change en fonction de l'administration qui arrive au pouvoir.

Neutralité climatique en 2050

La neutralité climatique en 2050 n'est pas une notion vague. Si cet objectif revêt une telle importance, c'est parce qu'il s'inscrit dans le droit fil des prescriptions du GIEC. En d'autres termes, la politique de l'Union s'aligne sur des données scientifiques. Il ne s'agit pas non plus d'une notion abstraite. Concrètement, elle implique ce qui suit:

— l'électrification de notre économie, plus de 85 % de notre électricité devant être produits à partir d'énergies renouvelables;

— dans certains secteurs, par exemple dans le secteur de la pétrochimie, la décarbonation sera toutefois

er bij dit proces wordt ingezet op groene energiebronnen en niet, zoals al te vaak gebeurt, op kolencentrales.

Naast het belang van diplomatie, moet er volop ingezet worden op innovatie en technologie. Decarbonisatie moet hand in hand kunnen gaan met het verzekeren van duurzame groei. De wereld moet zo snel als mogelijk af van de fossiele brandstoffen. Het komt erop aan zo snel als mogelijk te evolueren naar goedkope groene energie, zoals bijvoorbeeld zonne-energie. Hernieuwbare energie moet goedkoper worden en er moet nog veel meer ingezet worden op rationeel energiegebruik. Op deze wijze zal men wereldwijd evolueren naar een geëlektrificeerde economie, zonder fossiele brandstoffen. De EU zou zo voor een bedrag van 300 miljard euro minder moeten importeren aan fossiele brandstoffen en zou ook ten belope van 55 miljoen euro minder moeten uitgeven aan het subsidiëren van fossiele brandstof. Op deze wijze zou de Europese economie winnen aan competitiviteit op de wereldmarkt. De grote uitdaging is met andere woorden ervoor te zorgen dat de EU als één van de grote economieën klimaatneutraal is tegen 2050 én dat haar BBP en de werkgelegenheid blijft gevrijwaard, dan zullen andere economieën dit voorbeeld volgen. De EU bevindt zich in deze in een unieke positie, aangezien de EU de enige wereldmarkt is die deze doelen ook effectief kan verwezenlijken, en wel om de volgende redenen: alle flankerende wetgeving is in voege, deze wetgeving is van toepassing in de 28 lidstaten, wat ook de uitkomst is van nationale verkiezingen. De EU heeft een meerjarenbeleid. Dit voordeel heeft de EU op bijvoorbeeld de VS, waar de wetgeving verandert in functie van een nieuw verkozen bestuur.

Klimaatneutraliteit in 2050

Klimaatneutraliteit in 2050 is geen vaag begrip. De reden waarom deze doelstelling zo belangrijk is, is dat het in lijn ligt met hetgeen wordt voorgeschreven door de IPCC. Het EU-beleid volgt met andere woorden de wetenschap. Bovendien gaat het niet om een abstract begrip. Het betekent immers concreet het volgende:

— de elektrificatie van de economie en meer dan 85 % van onze elektriciteit moet met hernieuwbare energie worden opgewekt;

— sommige sectoren zullen echter heel moeilijk te decarboniseren zijn. Voor deze sectoren, zoals bijvoorbeeld

très difficile à réaliser. Dans ces secteurs, par exemple dans le secteur de la pétrochimie, des techniques de stockage du carbone devront dès lors être utilisées;

— la création d’emplois verts pour l’avenir.

Système d’échange de quotas d’émission

En réponse aux questions et aux observations relatives au bon fonctionnement ou à l’échec de ce système, M. Cañete indique que, lors de son élaboration, ce système a suscité un énorme scepticisme. Étant donné qu’initialement, ce système n’a pas fonctionné, plusieurs mesures ont été prises, de sorte que le prix du CO₂ a progressivement augmenté. Sur le terrain, les premiers effets sont déjà perceptibles, comme la fermeture de centrales au charbon devenues non rentables. En outre, le système n’est pas encore totalement entré en vigueur: ce sera pour 2020. Ajoutons que la présidente de la Commission européenne fraîchement désignée, Mme Ursula Von der Leyen, a exprimé sa volonté d’associer le secteur maritime au système, ainsi que les secteurs de la mobilité et de la construction. Elle souhaite également instaurer une taxe carbone sur des produits importés au sein de l’Union européenne afin de répondre au phénomène de la fuite de carbone. Des travaux préparatoires sont toujours en cours, en vue d’un système définitif, afin d’exclure certains effets secondaires indésirables.

Si le Conseil européen de décembre 2019 souscrit à l’objectif de la neutralité carbone de l’Union d’ici 2050 – l’Estonie, la Pologne, la Hongrie, la Tchéquie ayant toutefois déclaré dès l’an dernier qu’elles ne seraient pas prêtes –, l’Union européenne deviendra la première économie du monde à s’engager dans la neutralité climatique totale à l’horizon 2050. Cette décision n’aura pas le même impact dans tous les États membres. L’électrification de l’industrie aura toutefois des conséquences majeures. Ainsi, le développement d’un moteur à combustion nécessite beaucoup plus de pièces que le développement d’un moteur électrique. La chaîne d’approvisionnement sera dès lors, elle aussi, profondément impactée. Pour absorber des chocs trop importants dans certaines régions d’Europe, le Parlement européen a décidé qu’un fonds de transition européen devait être créé, fonds qui doit encore être élaboré par la Commission européenne. Il s’agit de l’un des points en discussion dans le contexte du cadre financier pluriannuel.

PNEC

La coordination par la Commission européenne des PNEC élaborés par les États membres est une nouveauté, et la mise en œuvre du règlement (UE) 2018/1999 du

de la pétrochimie sector, zal men technieken van koolstofopslag moeten introduceren;

— de creatie van de groene jobs voor de toekomst.

ETS-emissiehandelssysteem

Op de vragen en opmerkingen betreffende het wel of niet functioneren van dit systeem, antwoordt de heer Cañete dat er bij de uitwerking van dit systeem heel wat scepticisme bestond. Omdat dit systeem initieel niet van de grond kwam, werden een aantal maatregelen getroffen waardoor de CO₂-handelsprijs stilaan begint te stijgen. Op het terrein zijn de eerste gevolgen hiervan reeds voelbaar, want het leidt onder meer tot het sluiten van niet meer rendabele kolencentrales. Bovendien is het systeem nog niet volledig in voege: dit is pas voorzien voor 2020. Daarenboven heeft de nieuw-verkozen voorzitter van de Europese Commissie, mevrouw Ursula Von der Leyen, verklaard dat zij de maritieme sector mee in het systeem wenst te betrekken, alsook de mobiliteit- en bouwsector. Tevens wenst zij ook een koolstoftaks in te voeren voor producten die van buiten de Europese Unie zouden worden ingevoerd. Dit als antwoord op het fenomeen van koolstoflekkage. Over het definitieve systeem wordt nog voorbereidend werk verricht om een aantal ongewenste neveneffecten uit te sluiten.

Indien de Europese Raad van december 2019 het streefdoel van de klimaatneutraliteit van de EU voor 2050 zal onderschrijven – Estland, Polen, Hongarije en Tsjechië verklaarden echter reeds vorig jaar hiervoor niet klaar te zijn – dan zal de EU de eerste grote economie ter wereld zijn die voor volledige klimaatneutraliteit gaat tegen 2050. Deze beslissing zal niet overal in de lidstaten dezelfde impact hebben. De gevolgen van de elektrificatie van de industrie, zal echter grote gevolgen hebben. Voor de ontwikkeling van een verbrandingsmotor bijvoorbeeld, zijn er veel meer onderdelen nodig dan voor de ontwikkeling van een elektrische motor. Dit zal dan ook grote gevolgen hebben voor de leveringsketen. Om al te grote schokken in bepaalde Europese regio’s op te vangen, is door het Europees Parlement beslist dat er een Europees gas transitiefonds moet worden opgericht, dat nog verder door de Europese Commissie moet worden uitgewerkt. Het maakt onderdeel uit van de besprekingen in het kader van het Meerjarig Financieel Kader.

NEKP

De coördinatie door de Europese Commissie van de door de lidstaten opgestelde NEKP, is een primeur en de implementatie van de Verordening (EU) 2018/1999

11 décembre 2018 du Parlement européen et du Conseil sur la gouvernance de l'union de l'énergie et de l'action pour le climat est un exercice difficile. Étant donné que les premiers plans transmis par les États membres n'étaient pas parfaits, la Commission européenne a formulé une série de recommandations par État portant essentiellement sur l'efficacité énergétique et sur les énergies renouvelables. L'Union européenne est en effet liée par des objectifs concrets tandis que les États membres n'ont pas d'objectifs individuels obligatoires. La Commission européenne a toutefois évalué tous les plans nationaux au regard de la réalisation des objectifs européens contraignants. Au terme de son analyse, la Commission européenne a clairement indiqué que, sur la base des plans nationaux, les objectifs européens ne seraient pas atteints.

Après avoir passé en revue le PNEC de la Belgique, la Commission européenne a dès lors conclu que la Belgique devait revoir ses ambitions à la hausse en ce qui concerne l'évolution vers les énergies renouvelables. Cela doit être possible. En effet, 9 États membres de l'Union européenne vont déjà plus loin que les objectifs fixés par l'Union européenne. Or, la Commission européenne a constaté qu'en 2030, l'énergie produite en Belgique proviendrait, selon son PNEC, pour 82 %, de sources d'énergie conventionnelles. C'est insuffisant. Il faut investir davantage dans les énergies renouvelables pour le chauffage et le refroidissement, ainsi que dans le secteur des transports. Par conséquent, un renforcement des infrastructures éoliennes *offshore* en mer du Nord s'impose. La Commission européenne estime en outre que la Belgique doit lui remettre un PNEC unique et coordonné, et non trois plans distincts pour la Flandre, la Wallonie et Bruxelles. M. Cañete explique que, bien que la Commission européenne n'ait pas à prendre position sur l'organisation administrative d'un État membre, il est clair que le PNEC belge définitif doit être un plan entièrement coordonné à partir duquel la Commission européenne pourra mesurer, en toute transparence, les efforts déployés pour atteindre les objectifs européens contraignants à l'aune des formules qu'elle a mises au point. Pour l'heure, la Commission européenne se concerta avec plusieurs États membres. Cette concertation se déroule bien et la plupart des États membres suivent soigneusement les recommandations de la Commission européenne. Des discussions ont cependant lieu car tous les éléments ne sont pas clairement définis. C'est par exemple le cas de la notion d'"efficacité énergétique". Les États membres ne proposent dès lors pas suffisamment de mesures pour cette composante. Les subventions énergétiques ne sont dès lors pas suffisamment inventoriées et la précarité énergétique ne bénéficie pas d'une attention suffisante. Les recommandations adressées à la Belgique par la Commission européenne ne diffèrent guère de

van 11 december 2018 van het Europees Parlement en de Raad inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie is een ingewikkelde oefening. Aangezien de eerste door de lidstaten ingediende plannen niet perfect waren, heeft de Europese Commissie per lidstaat een aantal aanbevelingen geformuleerd die voornamelijk betrekking hebben op energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. Immers, de EU is verbonden door concrete doelen. Aan de lidstaten werden echter geen individuele doelen opgelegd. Maar de Europese Commissie heeft alle nationale plannen tegen het licht gehouden in functie van het bereiken van de bindende Europese doelen. Na die analyse ervan, heeft de Europese Commissie duidelijk gemaakt dat op basis van deze nationale plannen de Europese doelen niet worden gehaald.

Na het doornemen van het Belgische NEKP, heeft de Europese Commissie dan ook beslist dat België, voor wat de evolutie naar hernieuwbare energiebronnen betreft, ambitieuzer moet zijn. Dit moet mogelijk zijn. Het bewijs hiervan is dat er nu reeds 9 EU-lidstaten verder gaan dan wat in de EU-doelstellingen was vooropgesteld. Maar de Europese Commissie stelde vast dat de in België geproduceerde energie, op basis van het ingediende NEKP, in 2030 voor 82 % afkomstig zou zijn van conventionele energiebronnen. Dit is niet voldoende. Er moet meer ingezet worden op hernieuwbare energiebronnen voor verwarming en koeling en voor de transportsector. Verdere uitbouw van *off shore* wind vanuit de Noordzee dringt zich dan ook op. Voorts is de Europese Commissie van oordeel dat België één gecoördineerd NEKP moet indienen en geen drie afzonderlijke plannen, afkomstig van Vlaanderen, Wallonië en Brussel. De heer Cañete verklaart dat, alhoewel de Europese Commissie geen standpunt heeft in te nemen met betrekking tot de bestuurlijke organisatie van een lidstaat, het duidelijk is dat het definitieve Belgische NEKP een volledig gecoördineerd plan moet zijn waarin de Europese Commissie op transparante wijze de inspanningen kan afmeten aan de door de Europese Commissie uitgewerkte formules om de bindende Europese doelstellingen te bereiken. Op dit ogenblik is de Europese Commissie in onderhandeling met een aantal lidstaten. Deze onderhandelingen verlopen goed en de meeste lidstaten volgen de aanbevelingen van de Europese Commissie goed op. Er bestaan weliswaar wat discussies omwille van het feit dat niet alle onderdelen goed omschreven definities hebben. Dit is bijvoorbeeld het geval met het begrip "energie-efficiëntie". Er worden dan ook onvoldoende maatregelen voorgesteld door de lidstaten voor dit onderdeel. Zo worden de energiesubsidies onvoldoende opgelijst en wordt er te weinig aandacht besteed aan energiearmoede. De door de Europese Commissie geformuleerde aanbevelingen voor België verschillen niet veel van deze die aan andere lidstaten werden gericht. Over het algemeen stelt

celles qui ont été adressées à d'autres États membres. D'une manière générale, M. Cañete indique que la Commission européenne a accueilli favorablement les premiers PNEC. Ce fut un premier exercice encourageant. Il convient à présent de poursuivre sur cette voie.

CRM

En réponse aux questions portant sur le CRM, M. Cañete répond que lorsqu'elle déploiera le CRM, la Belgique devra tenir compte des dispositions du Paquet énergie propre. Aussi le commissaire recommande-t-il au gouvernement belge de collaborer étroitement avec la Commission européenne lors du développement du CRM. La Commission européenne estime que la Belgique a probablement besoin d'un CRM, mais cela signifie que le mécanisme de marché pour l'électricité de gros ne fonctionne pas correctement. Il s'agit dès lors d'examiner où se situe précisément le dysfonctionnement sur le marché et de mettre ensuite au point un CRM. Un CRM est par définition temporaire.

L'article 6 de l'Accord de Paris – COP 21 a introduit le système d'atténuation pour l'émission des gaz à effet de serre. L'application de cet article a donné lieu à de nombreuses discussions à la COP 24 tenue en 2019 à Katowice. M. Cañete estime qu'un mécanisme de marché sera de toute façon nécessaire. Il faut en tout cas éviter d'être confrontés aux mêmes problèmes que ceux survenus avec le protocole de Kyoto: le mécanisme introduit à l'époque ne reflétait pas la situation réelle. L'orateur a connu personnellement de telles situations lorsqu'il était encore ministre espagnol de l'Environnement: des projets étaient présentés en vue d'un financement, dont il était impossible de vérifier l'affectation effective. Or, il est crucial que l'article 6 de l'Accord de Paris soit mis en œuvre de manière claire, transparente et effective. Il ne s'agit pas d'un exercice aisé. Le dernier délai pour résoudre le problème est la COP 26 à Glasgow en 2020.

D. Répliques et questions complémentaires

M. Bert Wollants (N-VA) comprend bien la thèse selon laquelle l'argument de la compétitivité convaincra les États membres d'apporter leur pleine collaboration à la mise en œuvre du Règlement (UE) 2018/1999, mais il suppose qu'il s'agira d'un processus très lent. En d'autres termes, il sera très difficile pour les pays hors d'Europe de démontrer à court terme l'existence des avantages concurrentiels. La croissance européenne sera en effet toujours comparée à la croissance économique d'un certain nombre de pays qui devraient prendre le même chemin mais qui, aujourd'hui encore, connaissent une croissance économique plus forte, tels que la Chine.

de heer Cañete dat de Europese Commissie de eerste NEKP positief heeft onthaald. Het is een goede eerste oefening geweest op basis waarvan nu verder moet worden gebouwd.

CRM

Op de vragen met betrekking tot het CRM, bevestigt de heer Cañete dat België, bij de uitrol van het CRM, rekening moet houden met de bepalingen van het Clean Energy Package. De commissaris raadt de Belgische regering dan ook aan om nauw samen te werken met de diensten van de Europese Commissie bij de ontwikkeling van een CRM. De Europese Commissie is van oordeel dat een CRM voor België wellicht nodig is, maar dit betekent dat het marktmechanisme inzake de groothandel van elektriciteit niet naar behoren functioneert. Men moet dan ook goed onderzoeken waar de dysfunctie op de markt zich juist voordoet en vervolgens een CRM uitwerken. Een CRM moet per definitie tijdelijk zijn.

Artikel 6 van de Overeenkomst van Parijs – COP 21 introduceerde het mitigatiesysteem voor de emissie van broeikasgassen. Op de COP 24 in 2019 in Katowice waren er heel wat discussies met betrekking tot de toepassing van dit artikel 6. De heer Cañete is van oordeel dat er zowiezo een marktmechanisme nodig is. In elk geval moet worden vermeden dat dezelfde problemen zich zouden voordoen als met het Kyoto-protocol: het toen geïntroduceerde mechanisme gaf niet de reële situatie weer. De spreker heeft dergelijke situaties meegemaakt toen hijzelf nog Spaans minister voor leefmilieu was: er werden projecten ter financiering aangeboden waarbij men onmogelijk kon nagaan op welke wijze de middelen effectief werden ingezet. Het is nochtans cruciaal dat er op een duidelijke, transparante en werkzame wijze wordt uitvoering gegeven aan artikel 6 van de Overeenkomst van Parijs. Dit is geen evidente oefening. De uiterste *deadline* voor een oplossing ter zake is de COP 26 in Glasgow in 2020.

D. Replieken en bijkomende vragen

De heer Bert Wollants (N-VA) heeft begrip voor de stelling dat het argument van de competitiviteit de lidstaten zal overtuigen om volop mee te werken aan de uitvoering van de Verordening (EU) 2018/1999, maar hij gaat ervan uit dat het een zeer traag proces zal zijn. Het zal met andere woorden voor landen buiten Europa op korte termijn zeer moeilijk aantoonbaar zijn dat de competitiviteitsvoordelen er zijn. Immers, de Europese economische groei zal altijd worden vergeleken met de economische groei van een aantal landen die ook dezelfde richting zouden moeten inslaan, maar die tot vandaag een grotere economische groei kennen, zoals

L'orateur se demande dès lors si l'argument de la compétitivité sera suffisamment convaincant pour faire franchir le pas à des pays tiers. Il reconnaît néanmoins qu'à l'échelle mondiale, il s'agit d'un argument important, d'autant plus si le marché mondial de l'énergie se modifie à court terme.

Mme Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) estime que l'existence du Règlement (UE) 2018/1999 sur la gouvernance de l'union de l'énergie et de l'action pour le climat représente une avancée majeure pour la politique climatique européenne. La Commission européenne et le Parlement européen ont fait du bon travail à cet égard. Il faudra toutefois juger sur pièce. La membre estime qu'il subsiste de nombreuses imprécisions quant à la mise en œuvre du PNEC belge. Jusqu'à présent, le gouvernement belge n'a pas suffisamment précisé comment il tiendra compte des recommandations formulées par la Commission européenne au sujet de la première version du PNEC. Que prévoit la Commission à cet égard? Va-t-elle infliger des sanctions s'il s'avère que les recommandations n'ont pas été suffisamment prises en compte? À cet égard, Mme Van der Straeten rappelle également la promesse faite par la ministre belge compétente pour l'énergie et le climat de collaborer avec le Parlement afin d'ajuster le Plan national Énergie-Climat. M. Cañete formule-t-il des suggestions à cet égard aux députés? Quelles sont les préoccupations particulières de la Commission européenne?

Mme Mélissa Hanus (PS) souhaite que M. Cañete lui fournisse encore des précisions supplémentaires concernant la possibilité d'instaurer une taxe limite carbone européenne et un fonds de transition énergétique.

M. Michel De Maegd (MR) a noté que la Commission européenne a notamment observé concernant le PNEC belge qu'un plan coordonné doit être présenté et non pas un plan par niveau politique. La même observation a-t-elle été émise à l'intention d'autres États membres? Existe-t-il des bonnes pratiques dont la Belgique peut s'inspirer? En outre, l'intervenant souhaite savoir quel regard porte M. Cañete au sujet de la situation qui consistera à ne plus faire relever le *Green Deal* et l'Énergie de la compétence d'un seul commissaire européen, alors qu'il était lui-même chargé de l'action pour le climat et de l'énergie.

M. Thierry Warmoes (PVDA-PTB) constate que l'exposé de M. Cañete fait allusion à la Chine, à l'Inde et à l'Afrique, mais pas aux États-Unis, qui ont pourtant déclaré qu'ils ne souscriront plus à l'Accord de Paris. Les États-Unis sont en outre le deuxième plus gros pollueur du monde. Quelle est la teneur des négociations entre la Commission européenne et les États-Unis, qui

bijvoorbeeld China. De spreker vraagt zich dan ook af of het argument van de competitiviteit wel overtuigend genoeg zal zijn om derde landen over de streep te trekken. Hij erkent echter wél dat het op wereldschaal een belangrijk argument betekent, zeker als de globale energiemarkt er op korte termijn anders zou uitzien.

Mevrouw Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) is van oordeel dat het bestaan van de zogenaamde Governance-verordening (EU) 2018/1999 een grote stap vooruit betekent voor het Europese klimaatbeleid. De Europese Commissie en het Europees Parlement hebben in dit verband goed werk geleverd. Maar, de "*proof of the pudding, is in the eating*". Het lid is van oordeel dat er nog heel wat onduidelijkheden bestaan over de implementatie van het Belgische NEKP. Tot nog toe is door de Belgische regering onvoldoende duidelijk gemaakt hoe zij rekening zal houden met de door de Europese Commissie geformuleerde aanbevelingen op de eerste versie van het NEKP. Wat verwacht de Europese Commissie in dit verband? Zal de Europese Commissie sanctionerend optreden indien zou blijken dat er met de aanbevelingen onvoldoende rekening is gehouden? In dit verband herinnert mevrouw Van der Straeten nog aan de belofte van de Belgische minister voor Energie en Klimaat dat zij samen met het Parlement zou werken aan het bijsturen van het federale Energie- en Klimaatplan. Heeft de heer Cañete in dit verband suggesties voor de parlementsleden? Wat zijn de bijzondere aandachtspunten voor de Europese Commissie?

Mevrouw Mélissa Hanus (PS) wenst van de heer Cañete nog een bijkomende verduidelijking betreffende de mogelijkheid van het invoeren van een Europese koolstofgrensbelasting en een gas transitiefonds.

De heer Michel De Maegd (MR) noteerde als één van de opmerkingen van de Europese Commissie op het Belgische NEKP dat er één gecoördineerd plan moet worden voorgelegd, en niet één plan per beleidsniveau. Zijn er andere lidstaten die dezelfde opmerking kregen? Zijn er *best practices* waaraan België zich kan spiegelen? Voorts wenst de spreker te vernemen wat de visie van de heer Cañete is over de situatie dat bij de nieuwe Europese Commissie de bevoegdheden voor *Green Deal* en Energie niet meer tot de bevoegdheid van één EU-commissaris zullen behoren, terwijl de heer Cañete zelf bevoegd was voor energie en klimaatactie.

De heer Thierry Warmoes (PVDA-PTB) stelt vast dat de heer Cañete in zijn uiteenzetting wel heeft verwezen naar China, India en Afrika, maar niet naar de Verenigde Staten, die nochtans hebben verklaard de Overeenkomst van Parijs niet meer te zullen onderschrijven. De Verenigde Staten zijn daarenboven de tweede grootste vervuiler wereldwijd. Wat is de teneur van de

sont certainement toujours en cours? En outre, l'intervenant souhaite encore poser une question au sujet du système ETS. L'Union européenne ayant revu à la hausse ses ambitions climatiques et les ambitions de réduire les émissions de CO₂, qu'en résultera-t-il concernant les prix du carbone et quel impact une récession imminente aura-t-elle sur les prix pratiqués dans le système ETS?

M. Georges Dallemagne (cdH) fait siennes les questions de Mme Van der Straeten et de M. De Maegd et souhaite savoir quelles sont, parmi les faiblesses du PNEC, celles auxquelles la Commission européenne voudrait que l'on remédie certainement. La Belgique peut-elle tirer des leçons de l'exemple d'autres États membres? Que pense la Commission européenne des développements dans le domaine de l'utilisation de l'hydrogène? Quelle attitude la Commission européenne adoptera-t-elle à l'égard du gouvernement brésilien, qui, comme en témoignent le défrichement de la forêt amazonienne et le positionnement de ce pays à l'égard du Mercosur, se distancie *de facto* des engagements contractés dans le cadre de l'Accord de Paris.

M. Christian Leysen (Open Vld) rejoint le point de vue des intervenants précédents en ce qui concerne la position de la Commission européenne à l'égard du PNEC soumis par des États membres présentant une structure étatique complexe. En ce qui concerne les investissements de l'UE dans des actions en faveur du climat au cours de la période 2021-2027, l'intervenant aimerait encore savoir si le retour sur investissement a été calculé pour cette période.

Mme Greet Daems (PVDA-PTB) rappelle que l'accord de Montréal de 2007, qui visait l'arrêt de l'utilisation de substances réduisant la couche d'ozone et affectant le climat, comportait des normes contraignantes pour les parties contractantes. Pourquoi n'est-ce plus possible aujourd'hui? L'intervenante estime que le système ETS est insuffisant pour atteindre les objectifs climatiques requis. Le mécanisme des prix est en effet trop lent. C'est la raison pour laquelle l'intervenante estime qu'il y a lieu d'imposer des normes contraignantes.

M. Vincent Van Quickenborne (Open Vld), président, fait sienne la question d'un intervenant précédent concernant la position des États-Unis. Officiellement, l'administration fédérale américaine ne souscrirait plus à l'Accord de Paris. Mais, d'autre part, un grand nombre d'États et de grandes villes de ce pays font tous les efforts nécessaires afin d'atteindre la neutralité carbone. Les efforts fournis par ces États et ces grandes villes seront-ils suffisants

pour les négociations entre la Commission européenne et les États-Unis? Voorts wenst de spreker nog een vraag te stellen over het ETS-systeem. De Europese Unie heeft haar klimaatambities en de ambities tot het verminderen van de CO₂-uitstoot verhoogd, wat zal dat voor gevolg hebben voor de koolstofprijzen en wat zullen de gevolgen van een nakende recessie zijn op de prijzen die worden gehanteerd in het ETS-systeem?

De heer Georges Dallemagne (cdH) sluit zich aan bij de vragen van mevrouw Van der Straeten en de heer De Maegd en wenst te vernemen welke tekortkomingen aan het Belgische NEKP de Europese Commissie zeker wenst te zien bijgestuurd? Kan België leren uit voorbeelden van andere lidstaten? Wat is de visie van de Europese Commissie in verband met de evoluties inzake het gebruik van waterstof? Welke visie zal de Europese Commissie ontwikkelen ten aanzien van de Braziliaanse regering die – getuige daarvan de ontbossing van het Amazonewoud en de houding in het kader van Mercosur – zich *de facto* niet meer inschrijft in de verbintenissen van de Overeenkomst van Parijs.

De heer Christian Leysen (Open Vld) sluit zich aan bij de vorige sprekers voor wat betreft de visie van de Europese Commissie op de NEKP, ingediend door lidstaten met een ingewikkelde staatsstructuur. Voor wat de EU-investeringen betreft voor de klimaatactie voor de periode 2021-2027, wenst de spreker nog te vernemen of er ook een *return on investment* werd berekend voor deze periode?

Mevrouw Greet Daems (PVDA-PTB) herinnert eraan dat in het Montreal-akkoord van 2007 betreffende de stopzetting van het gebruik van stoffen die de ozonlaag en het klimaat aantasten, bindende normen voor de contracterende partijen waren opgenomen. Waarom is dit vandaag niet meer mogelijk? De spreekster is van oordeel dat het ETS-systeem onvoldoende is om de vereiste klimaatdoelstellingen te behalen. Immers, het prijsmechanisme is te traag. Daarom is de spreekster van oordeel dat er dwingende normen moeten worden opgelegd.

De heer Vincent Van Quickenborne (Open Vld), de voorzitter, sluit zich aan bij de vraag van een vorige spreker met betrekking tot de positie van de Verenigde Staten. Officieel zou de federale VS-administratie de Overeenkomst van Parijs niet meer onderschrijven, maar anderzijds zijn er heel wat Staten en grote steden die wél alle inspanningen leveren om klimaatneutraal te worden. Zullen de inspanningen van deze Staten en

pour faire en sorte que les États-Unis atteignent quand même les objectifs de l'Accord de Paris?

E. Réponses complémentaires de M. Miguel Arias Cañete, commissaire européen à l'Action pour le climat et à l'Énergie

M. Miguel Arias Cañete, commissaire européen à l'Action pour le climat et à l'Énergie, répond comme suit à la deuxième série de questions.

Efforts au niveau mondial

La Commission européenne a établi une bonne coopération avec la Chine. La Chine fournit de gros efforts pour réduire ses émissions de CO₂. Par exemple, elle travaille d'arrache-pied à la mise en place d'un marché du carbone. La Commission européenne a coopéré constructivement avec la Chine en vue de remédier systématiquement aux imperfections de ce marché. En outre, la Chine est en train de construire des centrales nucléaires. Autrement dit, la Chine est sur la bonne voie. Le problème est cependant que la Chine n'atteindra pas les objectifs pour 2030, cette échéance étant trop proche pour ce pays. Vu la part importante de la Chine dans les émissions de CO₂, le principal message à l'attention de la Chine est qu'elle doit opérer sa transition énergétique encore plus rapidement. Ce point est crucial, car si la Chine le fait, cela aura un effet positif sur les pays tiers. L'influence de la Chine dans l'ensemble du processus climatique est dès lors considérable.

La situation des États-Unis est complètement différente: les gouverneurs de 29 États et les bourgmestres des grandes villes ont conclu une alliance en vue de progresser plus rapidement dans l'Action climatique. Les choses évoluent donc beaucoup sur le terrain. En outre, un grand nombre de grandes multinationales et de petites entreprises américaines se sont engagées à atteindre les objectifs climatiques.

Les plus gros problèmes de participation à la transition énergétique se situent en Inde et sur le continent africain.

PNEC

La Commission européenne ne prend pas position sur l'organisation interne des États membres. Il est cependant crucial que chaque État membre soumette un PNEC dont la Commission européenne peut induire clairement les efforts concrets réalisés dans l'évolution vers une Europe neutre sur le plan climatique. Les plans régionaux sont autorisés, mais uniquement en tant qu'annexes informatives au plan national coordonné. Selon ses sources, il n'y a eu aucun problème digne de

grote steden volstaan opdat de Verenigde Staten alsnog de doelen van de Overeenkomst van Parijs zou halen?

E. Bijkomende antwoorden van de heer Miguel Arias Cañete, EU-commissaris voor Klimaatactie en Energie

De heer Miguel Arias Cañete, EU-commissaris voor Klimaatactie en Energie, antwoordt als volgt op de vragen uit de tweede ronde.

Wereldwijde inspanningen

De Europese commissie heeft een goede samenwerking met China opgebouwd. China doet grote inspanningen om de CO₂-uitstoot terug te dringen: zo werkt zij hard aan het uitbouwen van een koolstofhandelsmarkt. De Europese Commissie heeft met China goed kunnen samenwerken om de tekortkomingen aan deze markt stelselmatig aan te pakken. Bovendien worden er in China kerncentrales gebouwd. China is met andere woorden op de goede weg. Het probleem is echter dat China de doelen voor 2030 niet zal halen. 2030 komt te vroeg voor China. Gezien het grote aandeel van China in CO₂-uitstoot is de belangrijkste boodschap voor China dat ze nog sneller moeten overgaan tot energietransitie. Dit is cruciaal, want als China dit doet, zal dit een positief effect hebben op derde landen. De invloed van China in het hele klimaatproces is dan ook zeer belangrijk.

De situatie van de Verenigde Staten is totaal verschillend: gouverneurs van 29 staten en burgemeesters van de grote steden hebben een verbond gesloten om sneller te gaan in de Klimaatactie. Er beweegt dan ook zeer veel op het terrein. Bovendien hebben ook heel wat grote multinationals en kleine Amerikaanse bedrijven zich geëngageerd voor het behalen van de klimaatdoelen.

De grootste problemen om mee te zijn in de energietransitie, doen zich voor in India en op het Afrikaanse continent.

NEKP

De Europese Commissie neemt geen standpunt in over de interne staatsorganisatie van een lidstaat. Het is echter cruciaal dat elke lidstaat een NEKP indient op basis waarvan de Europese Commissie duidelijk kan afleiden wat de concrete inspanningen van de betreffende lidstaat zijn in de evolutie naar een klimaatneutraal Europa. Regionale plannen zijn toegelaten, maar enkel als een informatieve bijlage bij het gecoördineerde landenplan. Volgens zijn informatie hebben er zich in

ce nom en Espagne et en Allemagne lors de l'élaboration du PNEC. Cependant, la Commission européenne a formulé, à propos des PNEC de ces pays, des observations similaires à celles qu'elle a formulées au sujet du PNEC belge: ils misent trop peu sur l'efficacité énergétique et sur la sécurité d'approvisionnement; ils ne définissent pas la précarité énergétique; et ils n'énumèrent pas suffisamment les subventions énergétiques.

Ambitions de la nouvelle Commission européenne

L'orateur donne également plusieurs chiffres illustrant les ambitions de l'Europe:

Aux termes du protocole de Kyoto, l'UE devait, d'ici 2020, réduire ses émissions de CO₂ de 20 % par rapport aux niveaux de 1999. En 2018, l'UE est parvenue à réduire ses émissions de CO₂ de 23 % par rapport aux niveaux de 1999 et son PIB a augmenté de 58 % par rapport au PIB qu'elle enregistrait cette même année. En d'autres termes, il a fallu 19 ans à l'Union européenne pour atteindre l'objectif fixé par le protocole de Kyoto. L'objectif actuel de l'UE pour la période 2020-2030 est de réduire ses émissions de CO₂ de 45 % par rapport aux niveaux de 1999. Pour ce faire, toute la législation nécessaire a été élaborée. L'exercice n'était pas aisé, les travaux législatifs ayant tout de même duré trois années et demie et les échanges entre la Commission européenne, le Conseil européen et le Parlement européen ayant été nombreux. Cependant, si l'Union européenne se fixait comme objectif de réduire d'ici 2030 ses émissions de CO₂ de 55 % par rapport aux niveaux de 1999, cela signifierait que la nouvelle Commission européenne devrait relever le défi d'une réduction de 32 % de ses émissions de CO₂ en l'espace de 10 ans. La réalisation d'un tel objectif nécessiterait de nouvelles mesures législatives drastiques permettant de réorienter notre économie. Il s'agit d'un défi considérable. Les discussions ne seront pas simples, mais il est essentiel que l'UE se fixe des objectifs clairs à atteindre d'ici 2050. De cette façon, la marche à suivre pour les investisseurs sera claire. Ce qui compte au final, c'est l'objectif global de l'UE. Or, pour atteindre cet objectif, les États membres devront élaborer des PNEC plus ambitieux. Certes, ces PNEC ne seront pas parfaits, mais ils laissent chaque fois de la marge aux ajustements et aux développements. Il importe que les objectifs soient suffisamment ambitieux: c'est impératif pour parvenir à apporter les modifications nécessaires à la politique climatique concrète. Il importe que le nouveau commissaire européen en charge de l'élaboration du Pacte vert se concerte étroitement avec les États membres. Enfin, M. Cañete souligne qu'une enquête menée auprès des citoyens de l'UE a clairement montré que ceux-ci attachaient le plus d'importance aux problèmes mondiaux suivants: 1. la faim et l'eau potable, 2. les changements climatiques, 3. la pauvreté.

Spanje en Duitsland geen noemenswaardige problemen voorgedaan bij het opstellen van de NEKP. Maar ook ten aanzien van de NEKP van deze landen formuleerde de Europese Commissie gelijkaardige opmerkingen als ten aanzien van het Belgische NEKP: te weinig inzet op energie-efficiëntie, bevoorradingszekerheid, het ontbreken van een definitie van energiearmoede, en te weinig oplijsten van energiesubsidies.

Ambities voor de nieuwe Europese Commissie

Voorts geeft de spreker een aantal cijfers om aan te tonen voor welke ambitie Europa staat:

Bij het afsluiten van het Tokyo-protocol werd de EU-doelstelling geplaatst op 20 % minder CO₂-uitstoot ten opzichte van 1999 in 2020. In 2018 bereikte de EU een vermindering van de CO₂-uitstoot met 23 % en groeide het BBP met 58 %. Het heeft de Europese Unie met andere woorden 19 jaar geduurd om de doelstelling van het Tokyo-protocol te bereiken. De huidige doelstelling van de EU voor de periode 2020-2030, is om de CO₂-uitstoot met 45 % te verminderen ten opzichte van 1999. Daarvoor is alle wetgeving uitgewerkt. Dit was geen eenvoudige oefening en heeft toch een wetgevingsproces van 3,5 jaar vereist, van heel wat heen en weer tussen de Europese Commissie, de Europese Raad en het Europees Parlement. Indien de Europese Unie er echter voor zou opteren om tegen 2030 een vermindering van CO₂-uitstoot van 55 % ten opzichte van 1999, na te streven, betekent dit dat de nieuwe Europese Commissie de uitdaging moet aangaan om de doelstelling van 32 % vermindering CO₂-uitstoot binnen de 10 jaar te realiseren. Dit zal zeer ingrijpende nieuwe wetgeving vereisen om een grote omslag in de economie te kunnen realiseren. Dit betekent een enorme uitdaging. De discussies zullen niet eenvoudig zijn, maar het is cruciaal dat de EU duidelijke doelstellingen formuleert voor 2050. Op die wijze zal de marsrichting voor de investeerders duidelijk zijn. Wat uiteindelijk telt is de globale EU-doelstelling. Maar om deze te bereiken zullen de lidstaten ambitieuzere NEKP moeten opstellen. Zeker, de NEKP zullen niet perfect zijn, maar er is marge om telkens bij te sturen en verder te evolueren. Het is belangrijk dat de doelen voldoende ambitieus zijn. Dit is nodig om de nodige evolutie in het concrete klimaatbeleid te realiseren. Het is voor de nieuwe EU-commissaris, bevoegd voor de Green Deal, belangrijk dat hij nauw overlegt met de lidstaten. Tot slot onderlijnt de heer Cañete dat uit een onderzoek bij de EU-burgers duidelijk is gebleken dat voor hen de volgende wereldproblemen het belangrijkste zijn: 1. honger en drinkbaar water, 2. Klimaatverandering, 3. armoede.

Le climat et l'énergie réunis au sein d'un même portefeuille

M. Cañete indique que le prochain commissaire européen en charge de la politique climatique sera également vice-président de la Commission européenne et sera aussi responsable de la direction générale de l'action pour le climat et de l'énergie. Ces deux matières étant intrinsèquement liées, les nouveaux commissaires en charge du climat et de l'énergie devront travailler en étroite collaboration. En effet, le climat et la transition énergétique sont étroitement liés.

Budget de l'UE 2021-2027: proposition de la Commission européenne

Vingt-cinq pour cent des dépenses totales du budget européen seront alloués à la politique climatique, mais il a également été décidé qu'aucune dépense de l'ensemble du budget de l'UE ne pourra contrevenir aux objectifs climatiques de l'UE.

III. — AUDITION DE M. JOS DELBEKE, DIRECTEUR GÉNÉRAL HONORAIRE DE LA DG CLIMAT DE LA COMMISSION EUROPÉENNE ET PROFESSEUR À LA KULEUVEN ET L'EUI FIRENZE

A. Exposé introductif de M. Jos Delbeke

M. Jos Delbeke présente son exposé à l'aide d'un diaporama Power Point annexé au présent rapport. L'orateur entend distinguer, au cours de son exposé, la politique internationale de la politique européenne.

Il commence par évoquer les faits scientifiques et indique qu'ils sont suffisamment connus. Il existe un consensus scientifique selon lequel la limite du changement climatique est une hausse maximale de la température de 2 °C par rapport au niveau préindustriel. Ce critère figure également dans l'Accord de Paris.

Sur la base de mesures des émissions de CO₂ au cours de la période 1750-2017, il est apparu que les émissions ont augmenté à partir de la révolution industrielle, mais que c'est à partir des années 1950 – après la Deuxième Guerre mondiale – que les émissions ont considérablement augmenté. Les émissions s'accroissent avec chaque nouvelle industrialisation dans une certaine région du monde. La vague d'émissions la plus récente est due à l'industrialisation de la Chine. Cela ressort clairement d'un graphique des émissions de gaz à effet

Één portefeuille voor Klimaat en energie

De heer Cañete wijst erop dat de volgende EU-commissaris, bevoegd voor het klimaat, tevens vice-voorzitter is van de Europese Commissie en ook de bevoegdheid heeft over het directoraat-generaal Klimaat en Energie. Gezien de inhoudelijke verwevenheid zullen de nieuwe commissarissen voor Klimaat en voor Energie nauw moeten samenwerken. Klimaat en energietransitie zijn immers nauw met elkaar verweven.

EU-begroting 2021-2027: voorstel van de Europese Commissie

Vijfentwintig % van de totale uitgaven van de EU-begroting zijn gereserveerd voor het Klimaatbeleid, maar er is tevens beslist dat geen enkele uitgave van de gehele EU-begroting in strijd mag zijn met de EU-doelstellingen inzake het klimaat.

III. — HOORZITTING MET DE HEER JOS DELBEKE, ERE-DIRECTEUR-GENERAAL VAN DE DG KLIMAAT VAN DE EUROPESE COMMISSIE EN HOOGLERAAR KULEUVEN EN EUI FIRENZE

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Jos Delbeke

De heer Jos Delbeke houdt, aan de hand van een pptx-presentatie, die opgenomen wordt als bijlage bij het verslag, de volgende uiteenzetting. De spreker zal hierbij een cesuur maken tussen het internationale beleid en het Europese beleid.

Eerst de wetenschappelijke feiten: deze zijn genoegzaam gekend. Er bestaat een wetenschappelijke consensus over dat de grens voor klimaatverandering ligt op een maximale temperatuurstijging met 2 °C ten opzichte van het pre-industriële niveau. Dit criterium is ook opgenomen in de Overeenkomst van Parijs.

Op basis van metingen van de CO₂-uitstoot voor de periode 1750-2017 is echter gebleken dat de uitstoot van broeikasgassen is gestegen vanaf de industriële revolutie, maar vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw – na de tweede wereldoorlog – heeft de uitstoot van broeikasgassen een enorme vlucht genomen. Bij elke nieuwe industrialisatie in een bepaald werelddeel, stijgt de uitstoot. De meest recente uitstootgolf is te wijten aan de industrialisatie in China. Dit blijkt duidelijk uit een grafiek waarbij de uitstoot van de broeikasgassen voor

de serre au cours de la période 1990-2015: la Chine a enregistré, au cours de cette période, une énorme augmentation de ses émissions de CO₂, passées de moins de 10 % à plus de 30 % des émissions mondiales de CO₂. Les autres grandes économies, dont l'Union européenne, la Fédération de Russie et les États-Unis, ont maintenu leurs émissions de gaz à effet de serre à peu près au même niveau. C'est la raison pour laquelle l'Union européenne attache une telle importance à une approche multilatérale de ce problème. Cela correspond à l'approche élaborée dans le Protocole de Kyoto de 1997. L'Accord de Paris de 2015 prévoit également une approche de cette nature. Le grand intérêt de l'Accord de Paris réside dans le fait que les pays émergents ont également pris des engagements. Cet élément est crucial dès lors que les chiffres indiquent clairement que si ces pays ne s'efforcent pas de réduire leurs émissions de CO₂, aucun résultat significatif ne pourra être obtenu pour maîtriser le changement climatique global et réduire le réchauffement de la planète au niveau critique de 2 °C par rapport à la période préindustrielle.

Au cours de l'automne 2019, plusieurs initiatives mondiales ont été lancées.

Fin septembre 2019, le secrétaire général de l'ONU, M. Guterres, a convoqué à New York le sommet des Nations Unies sur l'Action pour le climat.

Lors de ce sommet, l'accent a été mis sur l'importance de prendre des mesures politiques, parmi lesquelles l'abandon progressif du charbon. Ce sommet ne s'est pas déroulé sans heurts, mais il a toutefois abouti à ce que 65 pays et économies infranationales (comme par exemple l'État de Californie) se sont engagés à atteindre la neutralité carbone d'ici à 2050. Septante pays ont en outre durci leurs plans. De nombreuses concessions ont également été réalisées par certains groupes industriels multinationaux et établissements financiers.

La préparation du prochain Sommet climatique officiel, la COP 25, au cours duquel des accords contraignants sur le plan juridique pourront être conclus, bat par ailleurs son plein. Les parties présentes y négocieront sur la concrétisation de l'article 6 de l'Accord de Paris, en ce qui concerne l'atténuation. Les pourparlers porteront notamment sur le contenu de la notion de marchés mondiaux.

Très récemment, le GIEC a également présenté son rapport sur la situation des océans, dont la conclusion est très interpellante: plus les connaissances augmentent, plus les constatations sont alarmantes.

Si l'on combine tous les plans de réduction des gaz à effet de serre, comme ceux qui ont été soumis au

de période 1990-2015 wordt weergegeven: China kent voor deze periode een enorme stijging in de CO₂-uitstoot: van minder dan 10 % naar meer dan 30 % wereldwijde CO₂-uitstoot. Bij de andere grote economieën, waaronder de EU, de Russische Federatie en de Verenigde Staten, is de uitstoot voor de broeikasgassen ongeveer gelijke gebleven. Vandaar dat de EU zoveel belang hecht aan de multilaterale benadering van het probleem. Dit is de benadering zoals ze werd uitgewerkt in het Kyoto-protocol van 1997. Ook de Overeenkomst van Parijs van 2015 voorziet in een dergelijke benadering. Het grote belang van de Overeenkomst van Parijs is dat ook de opkomende industrielanden zich geëngageerd hebben. Dit is cruciaal want uit de cijfers blijkt duidelijk dat, indien deze opkomende industrielanden geen inspanningen zouden leveren om de CO₂-uitstoot terug te dringen, er geen significante resultaten kunnen worden behaald om de mondiale klimaatverandering te beheersen en de opwarming van de Aarde tot de kritische grens van 2 °C ten opzichte van de pre-industriële periode terug te dringen.

Tijdens de herfst van 2019 worden er verschillende mondiale initiatieven genomen:

Eind september 2019 was er de VN-top voor de Klimaatactie die door de VN-secretaris-generaal, de heer Guterres werd bijeengeroepen in New York.

Op deze top werd de nadruk gelegd op het belang van het treffen van beleidsmaatregelen, waaronder het uitfasen van het gebruik van kolen. Deze top is niet van een leien dakje verlopen, maar heeft wel als resultaat dat 65 landen en subnationale economieën (zoals bijvoorbeeld de Staat California) zich ertoe hebben verbonden klimaatneutraal te zijn tegen 2050. Zeventig landen hebben bovendien hun plannen aangescherpt. Ook werden er heel wat toezeggingen gedaan door industriële multinationals en financiële instellingen.

Ook is men in volle voorbereiding naar de volgende officiële Klimaatop COP 25, waar juridisch bindende afspraken zullen kunnen worden gemaakt. Er zal daar onderhandeld worden over de concretisering van het artikel 6 van de Overeenkomst van Parijs, betreffende de mitigatie. Zo wordt er onderhandeld over de invulling van het begrip markten wereldwijd.

Ze recent werd ook het IPCC rapport over de toestand van de Oceanen voorgesteld. De conclusie van dit rapport is zeker interpellend: hoe meer we weten, des te erger de vaststellingen zijn.

Wanneer men alle plannen om de uitstoot van de broeikasgassen, zoals deze aan de Secretaris-generaal

secrétaire général des Nations Unies, on arrive tout juste à un réchauffement de la Terre de 3 °C d'ici à 2100. En d'autres termes: à l'heure actuelle, on est encore très loin de la trajectoire des 2 °C préconisée par les scientifiques du GIEC. Partout, le même débat anime dès lors la place publique: comment renforcer, dans les pays respectifs, les objectifs de réduction des gaz à effet de serre?

Il apparaît de surcroît clairement que, compte tenu de la limitation proposée du réchauffement terrestre à 2 °C, l'objectif à long terme d'atteindre la neutralité climatique d'ici 2050 n'est absolument pas réalisable. En d'autres termes, les chiffres ne cessent d'empirer et il faudra toujours en faire plus, en Europe, mais aussi dans le monde entier, pour parvenir à réduire les émissions annuelles de gaz à effet de serre.

L'Europe a un avantage majeur: elle est parvenue à dissocier la croissance économique des émissions de gaz à effet de serre. En effet, l'Europe a accru ses richesses de quelque 50 % par rapport à 1990 tout en réduisant ses émissions de gaz à effet de serre de 22 %. En d'autres termes, ceux qui prétendent qu'il est impossible de concilier la croissance économique et la réduction des émissions de gaz à effet de serre se trompent. Ce qui importe, c'est le type de croissance économique recherché. Si l'on veut évoluer dans la bonne direction, c'est-à-dire vers la neutralité des émissions, il conviendra de définir des politiques et de miser pleinement sur de nouvelles technologies. Telle est donc la stratégie politique définie par Mme Ursula Von der Leyen, future présidente de la Commission européenne:

— Une loi climat européenne préconisera la neutralité carbone à l'horizon 2050: cela signifie que l'objectif de 40 % de réduction des émissions d'ici 2030 devra être porté à 50 %, voire à 55 %.

— Au cours des 100 premiers jours du nouveau mandat de la Commission européenne, un pacte vert pour l'Europe sera élaboré: d'ici 2030, un plan d'investissement pour une Europe durable d'un montant de mille milliards d'euros sera élaboré; une partie de la Banque européenne d'investissement sera convertie en Banque européenne du climat; un Fonds pour une transition juste sera mise en place: celui-ci doit soutenir la création d'emplois alternatifs dans les régions qui, en raison de la transition énergétique, perdront des emplois dans le secteur de la production d'énergie fossile; une attention particulière sera accordée à la Recherche et à l'Innovation. L'Europe entend en effet devenir le laboratoire mondial des basses émissions de CO₂. C'est là que se trouvent en effet les opportunités d'exportation pour l'industrie européenne.

van de Verenigde Naties werden voorgesteld, bijeentelt, komt men nog maar ternauwernood tot een opwarming van de Aarde met 3 °C tegen 2100. Met andere woorden: op vandaag zitten we nog helemaal niet op het pad naar de 2 °C, zoals voorgeschreven door de wetenschappers van het IPCC-panel. Er is dan ook overal een debat gaande over hoe in de respectievelijke landen de doestellingen voor het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen kunnen worden aangescherpt.

Daarenboven is het duidelijk dat met het verlagen van de opwarming van de Aarde met de vooropgestelde 2 °C, de lange termijn doelstelling om tegen 2050 de klimaatneutraliteit te bereiken, absoluut niet haalbaar is. Met andere woorden, de cijfers worden alsmaar slechter en er zal steeds een tandje moeten worden bijgestoken, in Europa, maar ook wereldwijd, om de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen naar beneden te kunnen halen.

Europa heeft echter één groot pluspunt: zij is erin geslaagd om economische groei los te koppelen van de uitstoot van broeikasgassen: zo is Europa ongeveer 50 % rijker dan in 1990 én heeft zij de uitstoot van broeikasgassen met 22 % verminderd. Met andere woorden: zij die beweren dat een combinatie van economische groei en het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen niet mogelijk is, hebben het verkeerd voor. Belangrijk is welk type van economische groei men nastreeft. Om dit in de juiste, met name de uitstootneutrale richting te doen evolueren, is er beleid nodig en moet men volop inzetten op nieuwe technologieën. Dit is dan ook de politieke strategie die door de President-Elect van de Europese Commissie, mevrouw Ursula Von der Leyen, is uitgetekend:

— er komt een Europese Klimaatwet die een koolstofneutraliteit vooropstelt tegen 2050: dit betekent dat de doelstelling voor 2030 van 40 % uitstootvermindering moet worden opgetrokken tot 50 %, of zelfs tot 55 %;

— binnen de eerste 100 dagen van de nieuwe bestuursperiode van de Europese Commissie, zal een Green Deal voor Europa worden uitgewerkt: er wordt tegen 2030 een Investeringsplan voor een Duurzaam Europa voor een bedrag van 1 triljoen euro uitgewerkt; een deel van de Europese Investeringsbank wordt een Klimaatbank; er wordt een Fonds voor een Rechtvaardige transitie opgericht: dit moet helpen bij het creëren van alternatieve tewerkstelling in regio's waar omwille van de energietransitie banen in de sector van de fossiele energie-opwekking zullen verloren gaan; en er wordt een bijzondere nadruk gelegd op Onderzoek en Innovatie. Europa wil immers het laboratorium worden voor lage CO₂-uitstoot voor de wereld. Daar liggen immers de exportkansen voor de Europese industrie.

M. Delbeke déclare que l'on ne pourra jamais insister suffisamment sur l'importance de la politique. Il estime en effet qu'à l'heure actuelle, une attention disproportionnée est accordée à l'examen des objectifs au détriment des mesures politiques nécessaires pour atteindre ces objectifs. C'est certainement aussi le cas en Belgique.

Actuellement, la politique climatique et énergétique de l'Union européenne est axée sur les points suivants:

- Énergie et Industrie: les grands pollueurs;
- Transport, bâtiments et agriculture: les petits pollueurs.

En ce qui concerne les grands pollueurs, il importe que le marché joue un rôle, ce qui signifie qu'il faut fixer un prix pour les émissions de CO₂. L'Europe est le premier marché mondial à avoir agi de la sorte et fixé un prix par tonne d'émissions de CO₂, prix qui se situe entre 25 et 30 euros. Pendant trop longtemps, le prix appliqué dans le cadre de ce système EU ETS a été beaucoup trop bas, ce qui a conduit à un excédent de quotas sur le marché. Le marché a cependant été assaini et l'on s'attend à nouvelle une augmentation du prix de la tonne d'émissions de CO₂.

La question de savoir si les émissions de gaz à effet de serre des installations énergivores ont diminué est encore plus importante que le prix. C'est effectivement le cas. Le système EU ETS a permis de réduire les émissions de 29 % au cours des années 2005-2018. Ce système européen harmonisé couvre toutes les installations grandes consommatrices d'énergie, par exemple celles situées dans les ports d'Anvers et de Rotterdam, ou sur les sites de Ludwigshaven et de Marseille. Ces installations sont responsables de la moitié des émissions de CO₂ de toute l'Europe. Un autre instrument politique important ayant contribué à la réduction des émissions de CO₂ est la politique en matière d'énergies renouvelables. Initialement, cette technologie était très coûteuse, et encore insuffisamment développée. En outre, elle a ensuite été adoptée par la Chine et par d'autres pays asiatiques, notamment. Aujourd'hui, la situation est complètement inversée: l'énergie renouvelable est l'énergie la moins chère pour les nouveaux investissements dans la production d'électricité. L'Union européenne s'est donc fixée comme objectif de produire au moins 32 % de sa consommation totale d'énergie à partir de sources d'énergie renouvelable d'ici 2030. Pour l'électricité, cela signifie qu'à l'horizon 2030, 1 kilowattheure sur 2 sera produit à partir d'énergies renouvelables dans toute l'Europe.

De heer Delbeke verklaart het belang van beleid niet genoeg te kunnen onderschrijven. Hij is immers van oordeel dat er op vandaag disproportioneel veel aandacht gaat naar het bespreken van de doelstellingen, eerder dan aandacht te besteden aan de beleidsmaatregelen die nodig zijn om die doelstellingen te realiseren. Dit is zeker ook het geval in België.

Op vandaag is het EU- klimaat- en energiebeleid gericht op de volgende domeinen:

- Energie en Industrie: de grote vervuilers;
- Transport, gebouwen en landbouw: de kleine vervuilers.

Voor wat de grote vervuilers betreft, is het belangrijk dat de markt speelt, wat betekent dat er een prijs moet worden bepaald voor CO₂- uitstoot. Europa is de eerste wereldmarkt die dit heeft gedaan en de prijs per ton CO₂-uitstoot heeft vastgelegd die schommelt tussen de 25 en 30 euro. De prijs in dit EU ETS-systeem was voor een té lange periode veel te laag, met voor gevolg dat er een overschot aan quota op de markt aanwezig was. Maar de markt is gesaneerd en de verwachting is dat de prijs per ton CO₂-uitstoot nog zal stijgen.

Nog belangrijker dan de prijs is of de uitstoot van broeikasgassen door deze energie-intensieve installaties is afgenomen. Dit is inderdaad het geval. Door het EU ETS-systeem is voor de periode 2005-2018 de uitstoot gedaald met 29 %. Onder dit geharmoniseerd Europees systeem ressorteren alle energie- intensieve installaties, zoals bijvoorbeeld deze die gevestigd zijn in de havens van Antwerpen en Rotterdam of de sites in Ludwigshaven en Marseille. Deze installaties zijn goed voor de helft van de CO₂-uitstoot voor geheel Europa. Een ander belangrijk beleidsinstrument dat mee bijgedragen heeft tot de CO₂-uitstootreductie, is het beleid inzake hernieuwbare energie. Aanvankelijk was het zeer duur en was de technologie nog onvoldoende ontwikkeld, en werd ze bovendien vervolgens overgenomen door o.a. China en andere Aziatische landen. Vandaag is de situatie volledig omgekeerd: hernieuwbare energie is de goedkoopste energie om nieuw te investeren in elektriciteitsopwekking. De EU heeft dan ook als doelstelling vooropgesteld dat tegen 2030 tenminste 32 % van de totale energieconsumptie moet zijn opgewekt door hernieuwbare energiebronnen. In elektriciteit uitgedrukt betekent dit dat tegen 2030 1 kilowattuur op 2 in heel Europa door hernieuwbare energie zal worden geproduceerd.

Le graphique relatif aux coûts normalisés de l'électricité (*levelised cost of electricity*) figurant sur la diapositive annexée indique clairement que toutes les sources d'énergie renouvelable permettent de produire de l'électricité à un coût inférieur à celui des producteurs d'électricité conventionnels. Selon l'orateur, cela explique la réticence du secteur de l'électricité à investir pleinement dans les sources d'énergie renouvelable.

Par suite de cette évolution, un glissement considérable s'observe au niveau du mix électrique. Selon les prévisions, l'abandon des centrales à charbon et la progression des sources d'énergie renouvelable devraient se poursuivre dans l'ensemble des États membres de l'Union européenne.

Les principaux secteurs ne relevant pas du système ETS de l'Union européenne sont les bâtiments et le transport. En 2017, le secteur du transport (abstraction faite de la navigation aérienne) représentait 36 % des émissions de CO₂ des secteurs non ETS. Parmi les secteurs stationnaires non ETS, une diminution des émissions de CO₂ a été constatée au cours de la période 1990-2017, mais tel n'est pas le cas pour le secteur du transport. En d'autres termes, rien n'est résolu dans le secteur du transport. Il s'ensuit même que les efforts consentis par les grandes industries sont largement neutralisés par les résultats défaillants du secteur du transport. Aussi l'Union européenne a-t-elle décidé d'instaurer, pour les petits consommateurs, des quotas qui traduisent concrètement les objectifs nationaux pour les États membres, étant entendu qu'une variable a été introduite pour tenir compte du PIB par d'habitant. Tel est l'objet du règlement (UE) 2018/842 du Parlement européen et du Conseil du 30 mai 2018 relatif aux réductions annuelles contraignantes des émissions de gaz à effet de serre par les États membres de 2021 à 2030 contribuant à l'action pour le climat afin de respecter les engagements pris dans le cadre de l'accord de Paris et modifiant le règlement (UE) n° 525/2013 (en anglais: *Effort Sharing Regulation*). L'État membre le plus pauvre, à savoir la Bulgarie, ne doit fournir aucun effort, alors que les plus riches, c'est-à-dire le Grand-Duché de Luxembourg et la Suède, doivent réduire leurs émissions de 40 %. La Belgique, qui figure dans la moyenne des États membres riches, est tenue de réduire ses émissions de 35 % dans les secteurs non ETS. Toutefois, à politique inchangée, la Belgique n'atteindra absolument pas cet objectif: on prévoit aujourd'hui que la Belgique atteindra une réduction de 14 % à l'horizon 2030. En d'autres termes, cela signifie que, pour ce volet, la Belgique accuse un déficit de 21 % selon la politique européenne actuelle. La Belgique devra donc accroître ses efforts. Nos objectifs et notre réputation à l'échelle internationale en dépendent. Il ressort clairement des

Uit de in bijlage gevoegde slide met een grafiek over de *levelised cost of electricity*, kan men duidelijk aflezen dat alle hernieuwbare energiebronnen elektriciteit produceren tegen een kostprijs die beneden de kostprijs van conventionele elektriciteitsproducenten ligt. Dit verklaart, aldus de spreker, de terughoudendheid van de elektriciteitssector om volop te investeren in de hernieuwbare energiebronnen.

Deze evolutie heeft voor gevolg dat de EU elektriciteitsmix aanzienlijk aan het verschuiven is. De verwachtingen zijn dat de uitstap uit de kolencentrales en de toename van hernieuwbare energiebronnen zich in alle EU-lidstaten zal doorzetten.

De belangrijkste niet-ETS sectoren zijn gebouwen en transport. In 2017 was de transportsector (luchtvaart niet ingegrepen) goed voor 36 % van de CO₂-uitstoot van de niet-ETS sectoren. Bij de stationaire niet-ETS sectoren stelt men over de periode 1990-2017 een daling vast van de CO₂-uitstoot, maar dat is niet het geval voor de transportsector. Met andere woorden: voor de transportsector is er nog niets opgelost. Dit heeft zelfs voor gevolg dat de door de grote industrie geleverde inspanningen in grote mate worden geneutraliseerd door de achterwege blijvende resultaten voor de transportsector. DE EU heeft dan ook beslist om voor de kleinverbruikers quota in te voeren die de nationale doelstellingen concreet vertalen naar de lidstaten met dien verstande dat er een variatie werd ingebouwd waarbij rekening werd gehouden met het BBP/capita: de Verordening (EU) 2018/842 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013 (Eng.: *Effort Sharing Regulation*). De armste lidstaat, met name Bulgarije, hoeft niets te doen en de rijkste, met name het Groot Hertogdom Luxemburg en Zweden, moeten een reductie van 40 % halen. België heeft, als gemiddeld rijke lidstaat, de opdracht om een reductie van 35 % te halen voor de non ETS- sectoren. Bij ongewijzigd beleid haalt België deze doelstelling echter absoluut nog niet: op dit ogenblik bereikt België een reductie van 14 % tegen 2030. Dit betekent met andere woorden dat België voor dit onderdeel aankijkt tegen een deficit van 21 % op basis van het huidige EU-beleid. België zal met andere woorden de inspanningen moeten opdrijven, immers onze doelstellingen en internationale reputatie hangen ervan af. Uit de Belgische rapporten blijkt duidelijk dat de kern van het probleem zich situeert bij het transport en de gebouwen. Het probleem is genoegzaam gekend, maar het beleid moet nog worden uitgewerkt.

rapports belges que le transport et les bâtiments sont au cœur du problème. Le problème est suffisamment connu mais la politique à suivre doit encore être définie.

Afin d'aider les États membres à atteindre les objectifs européens, des mesures d'accompagnement ont été élaborées. C'est ainsi qu'une réglementation a été élaborée en matière d'efficacité énergétique, notamment pour les appareils électroménagers, par exemple pour les réfrigérateurs et les surgélateurs, et pour les voitures (de 95 gr à 59 gr d'émissions de CO₂ au kilomètre à l'horizon 2030). Les constructeurs automobiles doivent tenir compte de cette nouvelle réglementation, laquelle aidera les États membres à atteindre les objectifs nationaux. Les objectifs en matière de mobilité doivent être mis en oeuvre par les États membres au niveau local.

Chaque État membre doit présenter un Plan national énergie-climat (PNEC). La Belgique a introduit un projet de plan au début de l'année 2019. La Commission européenne a formulé des critiques fondamentales à l'égard de ce projet de plan car il est insuffisamment intégré et chiffré. Pour la fin de cette année, la Belgique doit déposer un plan définitif. Pour l'Union européenne, la Belgique est un seul État membre. Il n'est donc pas question de déposer des plans énergie-climat distincts par région. La Commission européenne attend un seul plan traduisant les objectifs climatiques en mesures visant les bâtiments, le secteur du transport, la politique d'innovation, etc.

Dans le cadre de ce système de gouvernance, le plan doit tenir compte de trois éléments: bâtiments, transport et contribution de l'énergie renouvelable. Des mesures politiques chiffrées doivent être formulées pour chacun de ces domaines d'action.

Fort de 20 ans d'expérience dans le domaine de la politique climatique européenne, M. Delbeke conclut en faisant part des expériences suivantes:

— il est important que tout le monde soit sur la même longueur d'onde: au niveau mondial, nous avons l'Accord de Paris à cet effet; à l'échelle européenne, nous avons les objectifs pour 2030 convenus par les chefs d'État et de gouvernement; il appartient à présent à la Belgique de faire le même exercice: les régions et le gouvernement fédéral doivent être sur la même longueur d'onde, sans quoi il sera très difficile de définir une politique cohérente;

— les mesures peuvent parfaitement être mises en oeuvre de manière graduelle: il importe de commencer, de relever graduellement le niveau d'ambition, mais surtout de persévérer;

Om de lidstaten te helpen om de Europese doelen te halen, is er ondersteunende wetgeving uitgewerkt. Zo werd er wetgeving uitgewerkt met betrekking tot energie efficiëntie, onder meer voor elektrische huishoudtoestellen, zoals bijvoorbeeld koelkasten en diepvriezers, voor auto's (van 95 gr CO₂-uitstoot per kilometer naar 59 gr CO₂-uitstoot per kilometer voor 2030). De autofabrikanten moeten rekening houden met deze nieuwe regelgeving. Deze regelgeving zal de lidstaten helpen om de nationale doelstellingen te halen. De mobiliteitsdoelstellingen moeten lokaal door de lidstaten worden verwezenlijkt.

Elke lidstaat moet een Energie- en Klimaatplan (NEKP) aanleveren. Begin 2019 heeft België een ontwerpplan ingediend. Dit ontwerpplan heeft van de Europese Commissie grondige kritiek gekregen wegens te weinig geïntegreerd en becijferd. België moet tegen einde van dit jaar een definitief plan indienen. Voor de EU is België één lidstaat: er mogen dan ook geen afzonderlijke energie- en klimaatplannen per gewest worden ingediend. De Europese Commissie verwacht één plan waarin de klimaatdoelstellingen worden vertaald naar maatregelen voor de gebouwen, de transportsector, het innovatiebeleid, ...

In dit *governance* systeem moet het plan met drie elementen rekening houden: gebouwen, transport en bijdrage aan hernieuwbare energie. Voor elk van deze beleidsdomeinen moeten becijferde beleidsmaatregelen worden geformuleerd.

Tot slot deelt de heer Delbeke nog de volgende ervaringen mee, na twintig jaar ervaring in het Europees klimaatbeleid:

— het is belangrijk dat alle neuzen in dezelfde richting staan: op wereldvlak hebben we hiervoor de Overeenkomst van Parijs; voor Europa hebben we de doelstellingen tot 2030 die door de Staats- en Regeringsleiders zijn afgesproken; het is nu aan België om dezelfde oefening te doen: de gewesten en de federale overheid moeten de neuzen in dezelfde richting krijgen, zo niet wordt een coherent beleid zeer moeilijk;

— een geleidelijke implementatie van maatregelen is prima: begin, voer geleidelijk het ambitieniveau op, maar hou de richting aan;

— tout le monde doit être associé à la politique menée, même les clients “difficiles”: chaque politique a un impact distributif qui doit être identifié;

— la fixation d'un prix pour le CO₂ est une mesure efficace (que ce soit au travers de l'échange de quotas d'émission ou de la fiscalité): le tout est de commencer par le potentiel à bas coût (l'objectif le plus accessible);

— l'innovation est cruciale mais doit déboucher sur des investissements (pas seulement en R&D), tant dans l'industrie (RE, CCS, hydrogène, etc.) que dans l'infrastructure.

B. Questions et observations des membres

M. Bert Wollants (N-VA) souligne si nous voulons atteindre les objectifs de l'Accord, il ne faudra pas se limiter à l'Union européenne. Il faudra aussi regarder au-delà. On songe à cet égard d'abord à la Chine, mais d'autres pays et d'autres continents sont aussi concernés. Existe-t-il, selon M. Delbeke, des méthodes efficaces pour les associer au processus de l'Accord de Paris?

Les chiffres sont connus: les émissions de CO₂ ont partiellement diminué en Europe. Toutefois, cette diminution s'explique, en partie, par le transfert de la production de l'industrie manufacturière vers des pays situés en dehors de l'Union européenne, par exemple en Chine. Ce raisonnement est-il correct? Est-il exact que, d'un point de vue climatique, ce transfert de production ne résout absolument rien?

M. Delbeke a souligné avec force l'importance des mesures politiques. En Belgique, des négociations portant sur la formation d'un nouveau gouvernement fédéral sont en cours. Quelles sont, selon M. Delbeke, les trois mesures principales que le futur gouvernement belge devra prendre en priorité?

Au sein de l'Union européenne, il a été décidé que le PIB des États membres constituait un facteur important pour déterminer l'ampleur des efforts que chaque État membre devait fournir pour réduire ses émissions de CO₂. Ce choix a pour conséquence que le rapport coût-efficacité des mesures n'est pas toujours suffisamment pris en compte. Au cours d'une audition précédente, M. Peter Wittoeck a souligné que la méthode choisie par l'Union européenne a pour conséquence que les pays dont le PIB est élevé ont les moyens de mettre en œuvre des mesures présentant un bon rapport coût-efficacité dans d'autres pays. M. Delbeke souscrit-il à ce principe ou bien est-il plutôt d'avis que les efforts

— iedereen moet betrokken worden in het beleid, ook de “moeilijke” klanten: elk beleid heeft een verdelingsimpact, die moet worden aangekaart;

— Een prijs voor CO₂ is efficiënt (door emissiehandel of fiscaliteit): het komt erop aan te beginnen met het lage kosten potentieel (*the low hanging fruit*);

— Innovatie is cruciaal, maar moet in investeringen uitmonden (niet alleen R&D), zowel in industrie (RE, CCS, waterstof, ...) in infrastructuur.

B. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bert Wollants (N-VA) wijst erop dat, wanneer men de doestellingen van de Overeenkomst wenst te behalen, het niet volstaat om naar de Europese Unie te kijken, maar ook daarbuiten. In de eerste plaats zijn de ogen dan gericht op China, maar er zijn ook nog andere landen en werelddelen. Ziet de heer Delbeke doeltreffende manieren om hen ook in de oefening van de Overeenkomst van Parijs te betrekken?

De cijfers zijn gekend: in Europa is de CO₂-uitstoot gedeeltelijk afgenomen. Dit is echter deels te wijten aan het verschuiven van de maakindustrie naar niet-EU landen, zoals bijvoorbeeld China. Klopt deze redenering? Een dergelijke productieverhuizing lost, vanuit klimaatogpunt, dan toch niets op?

De heer Delbeke beklemtoonde sterk het belang van beleidsmaatregelen. In België wordt onderhandeld over een nieuwe federale regering: wat zijn volgens de heer Delbeke de drie belangrijkste maatregelen die prioritair moeten worden getroffen door de Belgische regering?

In de EU heeft men gekozen dat het BBP van de lidstaten een belangrijke factor is bij het bepalen van de inspanningen die elke lidstaat met betrekking tot het verminderen van de CO₂-uitstoot moet leveren. Deze keuze heeft voor gevolg dat met de kostenefficiëntie van deze maatregelen niet altijd voldoende rekening wordt gehouden. Naar aanleiding van een eerdere hoorzitting wees de heer Peter Wittoeck erop dat de door de EU gekozen werkwijze voor gevolg heeft dat landen met een hoog BBP de middelen hebben om kostenefficiënte maatregelen in andere landen te realiseren. Is de heer Delbeke het hiermee eens of is hij veeleer van oordeel dat de inspanningen in de lidstaat zelf moeten

doivent être réalisés sur le territoire même de l'État membre, indépendamment du rapport coût-efficacité de la mesure envisagée?

Mme Tinne Van der Straeten, Ecolo-Groen, commence par demander que M. Delbeke fournisse plus de précisions sur le Fonds pour l'innovation du ETS de 10 milliards d'euros. La Belgique possède une industrie à forte intensité énergétique qui devra fournir des efforts de transition considérables. On ignore à ce jour si cette industrie est suffisamment prête à soumettre des projets au Fonds pour l'innovation du ETS. M. Delbeke peut-il indiquer les opportunités que ce fonds peut offrir à la Belgique, en particulier à son industrie pétrochimique, établie dans le port d'Anvers et vitale pour la prospérité économique de la Belgique?

Le membre partage l'analyse de M. Delbeke concernant l'opposition entre les objectifs et les mesures. S'agissant des objectifs, deux échéances ont été fixées: 2030 et 2050 pour la neutralité climatique de l'Europe. Où en est-on à l'égard de ces deux processus et comment pourraient-ils converger? Quelles mesures politiques pourrait-on prendre pour concilier un objectif à court et moyen terme avec un objectif à long terme? Il est en effet facile de se montrer ambitieux à l'égard du long terme, mais il faut aussi concrétiser les objectifs à court et moyen terme.

L'intervenante a retenu de l'échange de vues avec le commissaire européen Cañete qu'en ce qui concerne la réalisation des objectifs de l'Accord de Paris, ce n'est pas tant la Chine qui pose problème mais que ce sont plutôt l'Inde et le continent africain. Quel est le point de vue de M. Delbeke à propos des discussions au niveau mondial?

Mme Van der Straeten conclut son intervention en demandant si l'on observe, au sein de l'Union européenne, depuis les dernières élections, une modification des rapports de force dont il faudra également tenir compte dans le cadre du débat climatique. La Belgique peut-elle encore jouer un rôle déterminant dans ce débat? L'intervenante demande à ce propos à M. Delbeke s'il est optimiste à l'égard des évolutions des dix prochaines années.

M. Malik Ben Achour (PS) rappelle l'existence du Fonds de transition ETS. M. Delbeke a souligné l'importance du Fonds pour une transition équitable. L'intervenant retient d'exposés précédents que ce seront surtout les États membres de l'Est de l'Union européenne qui bénéficieront des ressources de ce fonds. Faudrait-il également créer un fonds de transition au niveau belge pour compenser les pertes d'emplois? Comment cela se concilie-t-il avec la thèse de M. Ed Nijpels selon

gebeuren, ongeacht de kostenefficiëntie van deze of gene maatregel?

Mevrouw Tinne Van der Straeten, Ecolo-Groen, wenst in de eerste plaats van de heer Delbeke meer te vernemen over het ETS-innovatiefonds, goed voor 10 miljard euro. België kent een energie-intensieve industrie die voor een zeer zware transitie-inspanning staat. Tot op vandaag is het nog onduidelijk of deze industrie voldoende klaar is om projecten in te dienen bij het ETS-innovatiefonds. Kan de heer Delbeke aangeven welke opportuniteiten er voor België in dit fonds zitten, en meer in het bijzonder voor de petrochemische industrie, gevestigd in de haven van Antwerpen en belangrijk voor de economische welvaart van België?

Het lid verklaart de visie te delen van de heer Delbeke met betrekking tot de stelling doelstellingen versus maatregelen. Er zijn, voor wat de doelstellingen betreft, twee horizons: 2030 en klimaatneutraliteit voor Europa in 2050. Hoe verlopen beide processen en hoe kunnen ze naar elkaar toe convergeren? Hoe kan men vanuit het beleid een korte en middellange termijn doelstelling combineren met een lange termijn doelstelling? Het is immers gemakkelijk om ambitieus te zijn op lange termijn, maar ook op korte en middellange termijn moeten de doelstellingen worden waargemaakt.

Uit de gedachtewisseling met EU-commissaris Cañete, heeft de spreker onthouden dat voor het behalen van de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs, niet zozeer China een probleem stelt, maar wel India en het Afrikaanse continent. Hoe ziet de heer Delbeke de discussies op wereldvlak?

Tot slot wenst mevrouw Van der Straeten te vernemen of er binnen de EU sedert de recente verkiezingen sprake is van gewijzigde machtsverhoudingen waarmee in het klimaatdebat ook rekening zal moeten worden gehouden. Kan België nog een sleutelrol spelen in dit debat? In dit verband wenst de spreker nog van de heer Delbeke te vernemen of hij optimistisch is over de evoluties voor de komende tien jaar.

De heer Malik Ben Achour (PS) herinnert aan het bestaan van het ETS-transitiefonds. De heer Delbeke onderlijnde het belang van het Rechtvaardig Transitiefonds. Uit eerdere uiteenzettingen onthoudt de spreker dat vooral de Oost-Europese lidstaten in aanmerking komen voor middelen uit dit fonds. Zou er ook op Belgisch niveau een dergelijk transitiefonds in het leven moeten worden geroepen om banenverlies te compenseren? Hoe rijmt dit met de stelling van de heer Ed Nijpels dat

laquelle chaque emploi perdu dans l'économie fossile sera remplacé par sept emplois dans l'économie de la transition énergétique? Peut-on y parvenir sans réaliser des investissements supplémentaires? À quel niveau est-il le plus souhaitable de réaliser ces investissements?

Le plan néerlandais pour le climat proposé par M. Nijpels prévoit une réduction de 49 % des émissions de CO₂ à l'horizon 2030 (par rapport à l'année de référence 1990). Or, selon les chiffres présentés par M. Delbeke, les Pays-Bas ne réduiront leurs émissions que de 36 %. Comment cette différence s'explique-t-elle?

En appelant la Belgique à soumettre un PNEC intégré à la Commission européenne, M. Delbeke plaide-t-il pour une révision de la répartition des compétences en matière d'environnement et de climat, ainsi que pour leur refédéralisation? Quels sont, sinon, les principaux obstacles à lever pour pouvoir mettre en place un réel dialogue interfédéral?

M. Reccino Van Lommel (VB) demande à M. Delbeke de formuler des recommandations concrètes en vue de la réduction de la consommation d'énergie des bâtiments et de la réduction des émissions de CO₂ dans le secteur de la mobilité, sans perdre de vue que le coût de ces mesures doit être supportable pour les ménages et les entreprises.

M. Michel De Maegd (MR) retient que la Belgique doit surtout intensifier ses efforts dans les secteurs des bâtiments et des transports. Il ressort des chiffres qu'à politique inchangée, le déficit de la Belgique sera de 21 % en 2030 par rapport aux objectifs de réduction des émissions de CO₂ fixés pour les secteurs non ETS. La Belgique est-elle le seul État membre de l'Union européenne dans cette situation difficile ou d'autres États membres sont-ils dans la même situation?

Après avoir lu les accords de gouvernement des régions, l'intervenant constate par ailleurs que l'on hésite fortement à formuler des objectifs climatiques ambitieux pour l'industrie en Flandre. Ces accords diffèrent assez bien entre eux. Comment pourrait-on s'y prendre, selon M. Delbeke, pour que les positions des deux régions se rapprochent?

Comment les pouvoirs publics pourraient-ils en outre accompagner les partenaires industriels dans le processus de transition énergétique en limitant les pertes d'emplois autant que possible?

Mme Nawal Farih (CD&V) s'enquiert des mesures prises au niveau international pour s'assurer que les États-Unis respecteront quand même l'Accord de Paris. Quelles conséquences le *Brexit* pourrait-il par ailleurs

elke baan die in de fossiele economie verloren gaat, zal vervangen worden door 7 banen in de economie van de energietransitie? Is dit haalbaar zonder bijkomende investeringen? Op welk niveau worden deze investeringen het best verwezenlijkt?

Het door de heer Nijpels voorgestelde Nederlandse Klimaatplan voorziet een vermindering van de CO₂-uitstoot tegen 2030 met 49 % (ten opzichte van het referentiejaar 1990); in de door de heer Delbeke voorgestelde cijfers, komt Nederland echter op een uitstootreductie met 36 %? Hoe kan dit worden verklaard?

Betekent de oproep van de heer Delbeke dat België een geïntegreerd NEKP bij de Europese Commissie moet indienen dat de bevoegdheidsverdeling inzake leefmilieu en klimaat beter zou worden herzien en geherfederaliseerd? Welke zijn anders de belangrijkste obstakels die moeten worden weggewerkt opdat een werkelijke interfederale dialoog op gang kan worden gebracht?

De heer Reccino Van Lommel (VB) wenst van de heer Delbeke te vernemen welke concrete aanbevelingen hij heeft voor het energiezuinig maken van de gebouwen en het verminderen van de CO₂-uitstoot in de mobiliteitssector zonder dat deze maatregelen de betaalbaarheid ervan voor de gezinnen en de bedrijven in het gedrang zou brengen.

De heer Michel De Maegd (MR) onthoudt dat België vooral meer inspanningen moet leveren in de sector van de gebouwen en het transport. Zo blijkt uit de cijfers dat, bij ongewijzigd beleid, België in 2030 21 % onder de vooropgestelde doelstellingen voor de vermindering van de CO₂-uitstoot voor de non-ETS-sectoren zou blijven. Bevindt België zich als enige EU-lidstaat in deze moeilijke situatie of zijn er andere EU-lidstaten die zich in dezelfde situatie bevinden?

Voorts stelt de spreker vast dat er heel wat aarzelingen zijn bij de industrie in Vlaanderen om ambitieuze klimaatdoelstellingen te formuleren. Dit stelt hij vast na lezing van de in elk gewest afgesloten regeerakkoorden. De teksten verschillen onderling nogal. Welke mogelijkheden ziet de heer Delbeke om de standpunten van de beide gewesten naar elkaar te doen toegroeien?

Hoe kan de overheid bovendien de industriële partners begeleiden in de energietransitie op een wijze dat er zo weinig mogelijk banen in het gedrang komen?

Mevrouw Nawal Farih (CD&V) vraagt welke actie er op internationaal niveau wordt ondernomen om zich ervan te vergewissen dat de Verenigde Staten toch de Overeenkomst van Parijs zou naleven. Welke zouden

avoir sur la politique climatique européenne? Des discussions sont-elles en cours à ce sujet?

M. Thierry Warmoes (PVDA-PTB) reconnaît que le secteur des transports constitue un problème majeur pour la transition énergétique en Belgique. M. Delbeke a indiqué, à juste titre, qu'il convenait d'investir beaucoup plus dans les infrastructures des transports en commun. Par exemple, un projet belge qui n'en finit pas dans ce domaine est celui du Réseau express régional autour de Bruxelles. Comment M. Delbeke concilie-t-il son appel à plus d'investissements avec la politique d'austérité imposée par l'Union européenne, politique qui empêche la Belgique de prévoir suffisamment de moyens budgétaires en vue d'investissements dans de grands projets d'infrastructures?

L'intervenant conclut en indiquant que le Bureau du Plan a calculé que, si elle souhaite, à l'horizon 2050, répondre à tous ses besoins en énergie primaire en utilisant uniquement des sources d'énergie renouvelables, la Belgique devra investir de 300 à 400 milliards d'euros.

Mme Greet Daems (PVDA-PTB) demande quelles mesures la Commission européenne pourrait prendre si la Belgique ne mettait pas en œuvre ses recommandations relatives au PNEC.

L'Alliance pour l'ambition climatique a vu le jour au récent Sommet des Nations Unies sur le climat qui s'est tenu à New York. Il s'agit d'une alliance de pays membres de l'ONU qui souhaitent revoir leurs ambitions climatiques à la hausse pour 2020. Quel est le rôle de l'Union européenne au sein de cette alliance? Dans quelle mesure l'Union européenne reverra-t-elle ses ambitions à la hausse et quelles implications cela aura-t-il pour le PNEC de la Belgique? Le PTB estime qu'il faut porter les ambitions de notre pays au-delà du plafond de 35 %.

S'agissant du système ETS l'intervenante estime que ce système n'a pas permis d'atteindre la réduction d'émissions de CO₂ escomptée dès lors que la quantité initiale de CO₂ était trop grande et que le prix des quotas d'émission était trop faible. Il est vrai que la situation s'améliore car le prix des quotas a commencé à augmenter. En commission, le commissaire européen Cañete a reconnu que, dans un premier temps, le système ETS n'a pas bien fonctionné, mais il a indiqué que cela devrait être le cas pour 2020. Cette déclaration ne rassure cependant pas l'intervenante car cela entraînera une augmentation considérable du prix des quotas. Le risque subsiste que le système ETS freine la transition énergétique. M. Delbeke peut-il garantir que le fonctionnement actuel du système ETS n'empêchera

bovendien de gevolgen kunnen zijn van de Brexit voor het Europees klimaatbeleid? Zijn er hierover gesprekken gaande?

De heer Thierry Warmoes (PVDA-PTB) erkent dat voor de Belgische energietransitie de transportsector voor een groot probleem betekent. Terecht stelde de heer Delbeke dat er veel meer moet worden geïnvesteerd in de infrastructuur van het openbaar vervoer. Een Belgisch project dat bijvoorbeeld maar niet afgerond geraakt, is het Gewestelijk Express Net rond Brussel. Hoe rijmt de heer Delbeke deze oproep tot investeringen met het door de Europese Unie opgelegde bezuinigingsbeleid waardoor België onvoldoende middelen kan voorzien in de begroting voor investeringen in grote infrastructuurprojecten?

Tot slot wijst de spreker erop dat het Planbureau berekende dat, indien België tegen 2050 alle primaire energiebehoeften wenst te voldoen met uitsluitend hernieuwbare energiebronnen, hiervoor een investering van 300 tot 400 miljard euro nodig zal zijn.

Mevrouw Greet Daems (PVDA-PTB) wenst te vernemen welke maatregelen de Europese Commissie kan treffen indien België haar aanbevelingen betreffende het NEKP niet zou volgen.

Tijdens de recente VN-Klimaatop in New York, werd de *Climate Ambition Alliance* opgericht: dit is een alliantie van VN-lidstaten die hun klimaatambities voor 2020 wensen te verhogen. Wat is de rol van de EU binnen deze alliantie? Welke verhoogde ambities zal de EU vooropstellen en wat zijn hiervoor de implicaties voor het Belgische NEKP? De PVDA is van oordeel dat de Belgische ambities moeten worden verhoogd boven de 35 %.

Voor wat het ETS-systeem betreft, is de spreekster van oordeel dat dit systeem niet voor de verwachte vermindering van de CO₂-uitstoot heeft gezorgd, aangezien er bij aanvang te veel uitstoot was en de prijs voor CO₂ te laag. Er is vandaag inderdaad beterschap aangezien de CO₂-prijs is beginnen stijgen. EU-Commissaris Cañete gaf in de commissie toe dat het ETS-systeem aanvankelijk niet goed werkte, maar dat het tegen 2020 wél goed zou werken. Het stelt de spreekster evenwel niet gerust, aangezien de CO₂ prijzen dan wel drastisch zouden moeten stijgen. Het risico blijft dat het ETS-systeem de energietransitie al te traag doet verlopen. Kan de heer Delbeke garanderen dat met de huidige werking van het ETS-systeem de doestellingen van de Overeenkomst van Parijs zullen worden gehaald? Zou

pas d'atteindre les objectifs de l'Accord de Paris? Ne serait-il pas beaucoup plus simple et efficace de fixer des normes contraignantes?

M. Kris Verduyckt (sp.a) estime, à l'instar de M. Delbeke, que les industries émergentes constituent l'une des grandes menaces pour la politique climatique. Les pays dans lesquels se développent ces industries ont-ils conscience de l'urgence, sachant qu'ils se sont également engagés dans l'Accord de Paris? Quelle est la politique menée par ces pays – en particulier la Chine – pour atteindre les objectifs de l'Accord de Paris? L'intervenant constate que l'on évoque régulièrement l'innovation et les nouvelles technologies, comme le stockage du carbone. Il ne parvient pas à se défaire de l'impression que l'on cherche ainsi à postposer le problème capital de l'émission de gaz à effet de serre. L'intervenant partage également l'analyse de M. Delbeke selon laquelle le transport est un problème majeur. Il faudrait effectivement une adaptation des comportements, mais tout le monde tient à sa liberté de mobilité. Certains États membres pourraient-ils servir d'exemple à la Belgique en la matière? Quels sont enfin, d'après M. Delbeke, les principaux obstacles auxquels la Belgique est confrontée dans la réalisation de ses objectifs climatiques? Il est bien connu que notre pays a des difficultés à présenter un plan intégré à la Commission européenne. On constate clairement à la lecture des accords de gouvernement des Régions que chacune d'elles fixe des priorités et des calendriers différents. La Belgique est-elle le seul pays dans ce cas ou existe-il encore d'autres États membres de l'UE qui appliquent des réglementations climatiques différentes selon les régions pour atteindre leurs objectifs?

Mme Anneleen Van Bossuyt (N-VA) retient de l'exposé de M. Delbeke que la croissance économique et la lutte contre le changement climatique ne sont pas inconciliables. On reproche souvent – notamment au gouvernement flamand – de manquer d'ambition en la matière. L'intervenante estime toutefois que les pouvoirs publics ne doivent pas vouloir tout réguler. Il existe à cet égard de nombreux exemples dans lesquels des entreprises et l'industrie prennent elles-mêmes des initiatives intéressantes. Quel est selon M. Delbeke l'équilibre idéal entre l'intervention des pouvoirs publics et les initiatives émanant du monde économique? L'intervenante souligne ensuite l'importance de l'efficacité énergétique. Les opportunités faciles ont sans doute déjà été exploitées à cet égard. Dans le cadre des négociations qui ont conduit à l'adoption de la directive 2012/27/UE relative à l'efficacité énergétique, la Commission européenne a réalisé une analyse d'impact des coûts et bénéfices. Le résultat initialement obtenu était de 30 %. C'est le chiffre de 32,5 % qui a finalement été retenu. On sait qu'il y a encore beaucoup de bénéfices à réaliser dans

het niet veel eenvoudiger en effectiever zijn om bindende normen te hanteren?

De heer Kris Verduyckt (sp.a) sluit zich aan bij de analyse van de heer Delbeke dat één van de grote bedreigingen voor het klimaatbeleid de nieuwe opkomende industrieën zijn. In welke mate leeft bij deze landen de *sense of urgency*, wetende dat zij zich toch ook bij de Overeenkomst van Parijs hebben aangesloten? Welk beleid wordt door de betrokken landen – en inzonderheid China – uitgewerkt om de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs te halen? De spreker stelt vast dat er veelvuldig wordt verwezen naar innovatie en nieuwe technologieën, zoals de koolstofopslag. Hij kan zich hierbij niet van de indruk ontdoen dat er op deze wijze wordt gezocht naar manieren om het grote probleem van de uitstoot van broeikasgassen vooruit te schuiven. Voorts deelt de spreker de analyse van de heer Delbeke dat transport een groot probleem betekent. Het vergt immers een gedragsaanpassing van de mensen, maar zij houden aan hun mobiliteitsvrijheid. Zijn er lidstaten die voor België als gidsland zouden kunnen dienen? Waar ziet de heer Delbeke ten slotte de grootste problemen voor België om de klimaatdoelen te behalen? Het is genoegzaam gekend dat België het moeilijk heeft om een geïntegreerd plan aan de Europese Commissie voor te leggen. Uit de regeerakkoorden van de gewesten blijkt duidelijk dat er per gewest verschillende accenten en snelheden worden gehanteerd. Is België uniek op dit vlak of zijn er ook andere EU-lidstaten die per regio verschillende klimaatmaatregelen hanteren om de vooropgestelde doelen te bereiken?

Mevrouw Anneleen Van Bossuyt (N-VA) onthoudt uit de uiteenzetting van de heer Delbeke dat economische groei en de aanpak van de klimaatverandering geen tegengestelden zijn. Vaak wordt onder meer de Vlaamse regering verweten onvoldoende ambitie aan de dag te leggen. Spreekster is echter van oordeel dat de overheid niet de ambitie moet hebben om alles te reguleren. Er bestaan in dit verband een aantal mooie voorbeelden waarbij bedrijven en de industrie zelf initiatieven nemen. Voorbeelden hiervan zijn legio. Wat is voor de heer Delbeke het juiste evenwicht tussen overheidsoptreden en initiatieven genomen door het bedrijfsleven zelf? Vervolgens onderlijnt de spreker het belang van energie-efficiëntie. Voor deze doelen is wellicht het *low hanging fruit* reeds geplukt. Naar aanleiding van de onderhandelingen bij het tot stand komen van de richtlijn 2012/27/EU betreffende energie-efficiëntie, kwam de Europese Commissie in haar impact assessment van de kosten en baten uit op 30 %, uiteindelijk werd 32,5 % weerhouden. Het is gekend dat er naar isolatie van gebouwen toe nog heel wat winst te boeken is, maar

l'isolation des bâtiments, mais cela suppose que tous les citoyens fassent des efforts en la matière. L'intervenante demande à cet égard comment concilier les gilets jaunes et les écologistes.

Mme Van Bossuyt demande enfin à M. Delbeke comment les fuites de carbone pourraient être évitées. En effet, la délocalisation de la production vers des pays non européens n'aura pas automatiquement des effets positifs sur le climat, bien au contraire.

Le Président, M. Vincent Van Quickenborne (Open Vld), souscrit pleinement à l'analyse de M. Delbeke selon laquelle le parlement belge ne doit plus se pencher sur les objectifs – qui sont fixés au niveau européen – mais sur les mesures nécessaires pour atteindre ces objectifs. Il estime également que la mesure la plus efficace est le libre marché. Le système ETS est la meilleure preuve que le libre marché fonctionne. Il s'agira de changer le comportement des gens grâce aux taxes sur le CO₂. L'intervenant a encore deux autres questions à poser: depuis les dernières élections, trois gouvernements régionaux ont été formés: la Wallonie, Bruxelles et la Flandre. Comment M. Delbeke analyse-t-il les mesures prévues dans les différents accords de gouvernement: y a-t-il suffisamment de mesures ambitieuses pour atteindre les objectifs climatiques? Les mesures proposées sont-elles réalistes?

S'agissant des objectifs européens, M. Cañete, commissaire européen, a déclaré au sein de cette commission que porter, à l'horizon 2030, l'objectif de réduction des émissions de CO₂ à 55 % par rapport à 1990 représenterait une accélération extrême, qui sera difficile à atteindre. Quel est le point de vue de M. Delbeke à ce sujet?

C. Réponses de M. Jos Delbeke

Le rôle de la Chine et d'autres acteurs mondiaux importants

Dans le débat mondial sur le changement climatique, les principaux acteurs actuels et futurs sont la Chine, l'Inde et le continent africain. En Chine, le système ETS sera introduit avec un certain nombre d'accents chinois, mais les orientations européennes seront reprises et mises en œuvre sur l'ensemble du territoire chinois. À partir de 2020, des projets pilotes seront lancés à l'échelle régionale, couvrant l'ensemble du secteur de l'électricité. La Chine utilise ce système d'échange de quotas d'émission pour accélérer le retrait du marché des installations les moins efficaces. Beaucoup d'installations et d'investissements chinois ont la technologie que nous utilisons également dans notre production d'électricité

dit vereist inspanningen van alle burgers. In dit verband wenst de spreker te vernemen hoe de gele en de groene hesjes met elkaar kunnen worden verzoend.

Tot slot wenst mevrouw Van Bossuyt te vernemen van de heer Delbeke hoe koolstoflekage zou kunnen worden vermeden. Immers, delokalisatie van productie buiten Europa zal niet automatisch leiden tot klimaatvriendelijkere productie, wel in tegendeel.

De voorzitter, de heer Vincent Van Quickenborne (Open Vld), verklaart het volledig eens te zijn met de analyse van de heer Delbeke dat het Belgisch parlement zich niet meer moet buigen over de doelstellingen – die Europees worden bepaald – maar over de maatregelen die nodig zijn om de doelstellingen te bereiken. Zijns inziens is daarenboven de meest efficiënte maatregel de vrije markt. Het ETS-systeem is het beste bewijs dat de vrije markt werkt. Het zal erop aankomen om met CO₂-heffingen het gedrag van mensen aan te passen. Voorts heeft de spreker nog de volgende twee vragen: sedert de recente verkiezingen zijn er drie gewestregeringen samengesteld: Wallonië, Brussel en Vlaanderen. Wat is de analyse van de heer Delbeke voor wat de in de verschillende regeerakkoorden geformuleerde maatregelen betreft: zijn er voldoende ambitieuze maatregelen voorzien om de klimaatdoelstellingen te bereiken? Zijn de voorgestelde maatregelen realistisch?

Voor wat de Europese doelstellingen betreft, verklaarde EU-commissaris Cañete in deze commissie dat het optrekken van de doelstelling voor 2030 naar 55 % vermindering CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990 een extreme versnelling zou betekenen, die maar moeilijk zal kunnen worden bereikt. Wat is hierover de visie van de heer Delbeke?

C. Antwoorden van de heer Jos Delbeke

De rol van China en andere belangrijke wereldspelers

In het wereldwijde debat over klimaatverandering zijn de belangrijke huidige en toekomstige spelers China, India en het Afrikaanse continent. In China zal het ETS-systeem worden ingevoerd met een aantal Chinese accenten, maar de Europese blauwdruk wordt er wel degelijk overgenomen en ingevoerd over het gehele Chinese grondgebied. Vanaf 2020 zullen regio-omvattende pilootprojecten worden opgestart, die heel de elektriciteitssector zullen omvatten. China is deze emissiehandel aan het gebruiken om de minst efficiënte installaties versneld uit de markt te duwen. Vele Chinese installaties en investeringen hebben de technologie die ook wij gebruiken in onze energie-opwekking en in onze staal- en

et dans nos entreprises sidérurgiques et chimiques. La Chine introduit très rapidement de nouvelles technologies neutres en CO₂. En d'autres termes, ceux qui plaident en faveur de la mise en place de barrières commerciales destinées à s'opposer à l'importation de marchandises non communautaires pour des raisons climatiques, ne doivent pas se bercer d'illusions. Ces barrières commerciales ne s'appliqueront sans doute pas à la Chine. Dans ce contexte, la nouvelle présidente de la Commission européenne a également déclaré qu'elle était prête à examiner de telles mesures dans le cadre de l'Organisation mondiale du commerce. M. Delbeke reconnaît le phénomène: il y a effectivement un glissement dans la production: l'Europe importe en effet davantage d'acier en provenance de Chine, ce qui fait perdre du terrain à sa propre production d'acier, mais l'orateur renvoie à cet égard aux graphiques précédemment présentés concernant les exportations: les exportations européennes sont très efficaces en termes de CO₂. L'Europe apporte ainsi une contribution mondiale à la réduction des émissions de CO₂. Des recherches plus approfondies amènent à la conclusion qu'il existe effectivement un découplage entre la croissance économique et les émissions de CO₂. Dans le débat mondial, il est important que l'accent soit mis principalement sur les pays industriels émergents. Des programmes de formation visant à exporter les technologies et des mesures politiques européennes sont mis au point dans cette optique, ainsi que le fait l'orateur à l'Université de Florence. Ces programmes s'adressent notamment à l'Afrique du Sud, à l'Inde et au Brésil.

Belgique

M. Delbeke se déclare peu optimiste quant aux plans de transport élaborés par les régions. Bon nombre des dispositions sont plutôt des vœux pieux. L'orateur plaide dès lors pour l'organisation d'un débat opérationnel entre les régions et l'autorité fédérale dans lequel le transport ferait l'objet d'un débat concret. Sinon, il craint des incidents qui pourraient paralyser les prises de décision politiques. Le transport reste un problème majeur et nous continuons à fermer les yeux. En ce qui concerne la rénovation des bâtiments face au défi climatique, il reste encore beaucoup de travail à faire et il est en effet coûteux d'améliorer l'efficacité énergétique des bâtiments. Néanmoins, l'orateur plaide, entre autres, en faveur de mesures fiscales favorisant les investissements dans le secteur de l'efficacité énergétique. Il faut faire comprendre à la population qu'une maison qui n'est pas rénovée dans les 20 ans n'aura plus beaucoup de valeur sur le marché. Les investissements destinés à améliorer l'efficacité énergétique sont des investissements qui consolident le patrimoine des gens. En outre, la fiscalité, qui peut être différente dans chaque État membre de l'UE, permet d'atténuer

chimische ondernemingen. China introduceert zeer snel nieuwe CO₂-neutrale technologieën. Diegenen die er met andere woorden voor pleiten om handelsbarrières op te werpen om de import van niet-EU goederen tegen te gaan om klimaatredenen, moeten zich geen illusies maken. Deze handelsbarrières zullen wellicht niet kunnen worden toegepast op China. In dit verband heeft ook de President Elect van de nieuwe Europese Commissie verklaard dat zij bereid is dergelijke maatregelen te bestuderen in de context van de Wereldhandelsorganisatie. De heer Delbeke erkent het fenomeen: er is inderdaad een productieveerschuiving: er is meer staalimport naar Europa vanuit China, waardoor de eigen staalproductie terrein verliest, maar in dit verband verwijst de spreker naar eerder getoonde grafieken met betrekking tot de export: de Europese export is zeer CO₂-efficiënt. Op deze wijze doet Europa een wereldwijde bijdrage om de CO₂-uitstoot te verminderen. Diepgaander onderzoek leidt tot de vaststelling dat er wel degelijk een ont koppeling is tussen economische groei en CO₂-uitstoot. In het wereldwijde debat is het belangrijk dat de focus zich voornamelijk richt op de opkomende industrielanden. Er worden hiervoor opleidingsprogramma's gericht op het exporteren van de Europese technologieën en beleidsmaatregelen ontworpen, zoals ook door de spreker aan de Universiteit van Firenze. Deze programma's richten zich onder meer op Zuid-Afrika, India en Brazilië.

België

De heer Delbeke verklaart niet optimistisch te zijn over de door de gewesten ontworpen plannen inzake transport. Heel wat bepalingen hebben veeleer weg van een "*wishfull thinking*". De spreker pleit dan ook voor een operationeel debat tussen de gewesten en de federale overheid waar concreet over transport wordt gedebatteerd. Hij vreest anders incidenten die mogelijks de politieke besluitvormingen zouden kunnen verlammen. Transport blijft een groot probleem en we blijven toch maar de andere kant opkijken. Voor wat de klimaatrenovatie van gebouwen betreft, staat er nog heel wat werk op de plank en het is inderdaad duur om gebouwen energie-efficiënt te maken. Toch pleit de spreker voor onder meer maatregelen inzake fiscaliteit, waarbij energie-efficiënte investeringen op een fiscaal vriendelijke wijze zouden worden behandeld. Er moet aan de bevolking worden duidelijk gemaakt dat een woning die niet worden gerenoveerd, binnen twintig jaar niet veel waarde meer zal hebben op de markt. Energie-investeringen zijn investeringen die het vermogen van de mensen ten goede komen. Met de fiscaliteit, die in elke EU-lidstaat verschillend mag worden ingevuld, kan men

une grande part de leur impact social. Par ailleurs, les autorités peuvent alors contribuer à la mise à disposition de logements sociaux économes en énergie.

La Belgique n'est pas le seul pays à ne pas encore disposer de son PNEC, mais la majorité des États membres de l'UE sont prêts. Plus le plan a été établi avec sérieux, plus il est important. Un plan sérieux est un plan bénéficiant d'un soutien politique. Il doit s'agir d'un plan contenant des mesures concrètes qui bénéficie d'un soutien politique. D'où l'importance de toutes les phrases qui s'y rapportent dans les accords de gouvernement. Ce doit être une liste de mesures concrètes.

Innovation

M. Delbeke est favorable à l'innovation. Il y a beaucoup de choses qui se passent dans les industries dans ce domaine, grâce non seulement au dynamisme de l'industrie elle-même mais aussi du partenariat public-privé. Ce secteur fait de l'excellent travail parce que, de toute façon, il sera encore soumis au système ETS au cours des prochaines décennies, et les prix dans le système ETS ne feront qu'augmenter. En d'autres termes, il est rentable de miser dès à présent sur l'innovation. Une fois cette innovation déployée, elle pourra également être exportée vers le reste du monde. L'innovation ne se limite pas à la recherche et au développement. Elle consiste également à investir dans des projets pilotes et à déployer des investissements normaux.

Répartition des émissions de CO₂ et modulation des coûts en fonction du PIB par habitant

Si le critère du PIB par habitant était appliqué pour la Belgique, on arriverait plutôt à 37-38 %. En d'autres termes, une correction a déjà été effectuée pour la Belgique et, en ce qui concerne la courbe des coûts marginaux, deux possibilités ont été créées pour notre pays: certains des certificats peuvent être achetés sur le marché ETS. Seuls cinq pays sont autorisés à le faire, comme les Pays-Bas, la Belgique et le Danemark. Le critère est d'être un petit pays très industrialisé. En effet, dans le cas inverse, le coût marginal serait trop élevé en termes de répartition de l'effort. Si cela ne suffisait pas, la Belgique a toujours la possibilité d'acheter des certificats CO₂ ailleurs en Europe. Il n'y a pas de sanction si, par exemple, des certificats sont achetés en Roumanie ou en Bulgarie pour financer une ligne de métro ou d'autres investissements d'utilité publique. En d'autres termes, bien qu'il n'y ait pas de sanction financière, il existe toutefois une sanction politique de "*naming and shaming*", laquelle peut donc être évitée en organisant un transfert entre États membres de l'UE. Cela existe uniquement au sein de l'Union européenne et non au sein du Protocole de Kyoto.

bovendien heel wat sociale impact afvlijen. Daarnaast kunnen overheden dan mee zorgen voor het ter beschikking stellen van energiezuinige sociale woningen.

België is niet het enige land dat niet klaar is met zijn NEKP, maar de meerderheid van de EU-lidstaten zijn wel klaar. Hoe ernstiger het plan is opgesteld, des te belangrijker het is. Een ernstig plan is een plan dat politiek is afgedekt. Het moet een plan zijn met concrete maatregelen dat politiek wordt gedragen. Daarom zijn alle zinnen ter zake in de regeerakkoorden van groot belang. Het moet gaan om een oplistening van concrete maatregelen.

Innovatie

Over innovatie is de heer Delbeke positief. Er is in de industrieën heel wat gaande op dit vlak, niet alleen omwille van de drive zelf vanwege de industrie, maar ook door de publiek-private samenwerking. Deze sector doet uitstekend werk omdat zij hoe dan ook nog de volgende decennia aan het ETS-systeem onderworpen zullen zijn, en de prijzen in het ETS-systeem alleen maar zullen stijgen. Het is met andere woorden rendabel om nu reeds in te zetten op innovatie. Eénmaal deze innovatie is uitgerold, zal ze ook naar de rest van de wereld kunnen worden geëxporteerd. Innovatie is meer dan alleen maar *research & development*. Het is investeren in pilootprojecten en het uitrollen van normale investeringen.

CO₂-verdeling en het modelleren van de kosten naar BBP per capita

Als men voor België het criterium van BBP per capita zou toepassen, komt men eerder uit op 37-38 %. Er is met andere woorden reeds een correctie toegepast voor België en voor wat de marginale kostencurve betreft, werden er voor België twee mogelijkheden gecreëerd: een aantal van de certificaten kunnen op de ETS-markt worden gekocht. Er zijn maar een vijftal landen die dat mogen, zoals Nederland, België en Denemarken. Het criterium is een klein, hooggeïndustrialiseerd land zijn. Immers, zo niet zou de marginale kost te hoog zijn in de *effort sharing*. Indien dit nog niet zou volstaan, dan is er nog de mogelijkheid voor België om elders binnen Europa CO₂-certificaten te kopen. Er is geen sanctie wanneer bijvoorbeeld certificaten in Roemenië of Bulgarije worden aangekocht om een metrolijn of een andere investering van openbaar nut te financieren. Er is met andere woorden geen financiële sanctie, maar wel een politieke sanctie van "*naming and shaming*", maar die dus kan vermeden worden door een transfer te organiseren tussen EU-lidstaten. Dit bestaat niet binnen het Kyoto-protocol, maar enkel binnen de Europese Unie.

Fonds d'innovation

Le Fonds d'innovation représente un montant de 10 milliards d'euros. Toutefois, si le prix des certificats de CO₂ continue d'augmenter, les moyens disponibles dans le Fonds augmenteront également. L'orateur a toutefois constaté que l'allocation gratuite sera remise en cause par les objectifs: s'il y a moins d'allocation gratuite, les certificats peuvent être vendus et alimenter également le Fonds d'innovation ou le Fonds de transition équitable, par exemple.

L'année prochaine, en 2020, un premier appel à projets sera lancé. Il importe d'y participer le plus vite possible. En effet, tout le monde manque de temps et la mise en place d'un bon projet prend du temps, mais au début, l'argent sera certainement disponible dans une large mesure. De bonnes idées, comme le réseau CCS des ports belges, ont certainement une chance.

Aucun portefeuille national n'est prévu en ce qui concerne le Fonds pour l'innovation, qui met des moyens à disposition sur la base des mérites du projet, quel que soit l'État membre dont il provient.

55 % d'ici à 2030?

En ce qui concerne l'intention formulée par l'Union européenne de porter l'objectif climatique à 55 %, M. Delbeke indique qu'il partage le point de vue du Commissaire européen Cañete. C'est en effet un principe économique: plus l'objectif est ambitieux, plus on se situe à un niveau élevé sur la courbe des coûts. Toutefois, si toutes les mesures énoncées par la Commission européenne pour l'objectif de 2030 sont mises en œuvre, l'on obtient déjà une réduction de 45 % des émissions pour l'Union européenne par rapport à 1990. Le passage à 50 % est alors rationnel et réaliste, mais les 55 % constitueront un défi particulier. Pour M. Delbeke, il convient donc de se concentrer sur l'application maximale des mesures, qui entraînera une réduction de 45 % et, à ce moment, le passage à 50 % sera un objectif rationnel.

S'il est décidé d'augmenter les efforts de l'Union européenne, un nouvel exercice de répartition des efforts entre les États membres s'impose.

Optimisme – réalisme

M. Delbeke se dit réaliste, dans le sens où tous les calculs réalisés par les services de la Commission européenne indiquent que nous détenons les technologies nécessaires. L'Union européenne peut le faire. Malheureusement, on omet parfois d'intégrer ces

Innovatiefonds

Het Innovatiefonds is goed voor een bedrag van 10 miljard euro. Maar als de prijs van de CO₂-certificaten nog stijgt, zullen ook de in het Fonds beschikbare middelen toenemen. De spreker heeft wel vastgesteld dat de gratis allocatie onder druk komt te staan van de doelstellingen: als er minder gratis allocatie is, kunnen de certificaten worden verkocht en kunnen zij bijvoorbeeld ook het Innovatiefonds of het Rechtvaardig Transitiefonds spijzen.

Volgend jaar, in 2020, zal er een eerste oproep naar projecten worden gelanceerd. Het is belangrijk om er zo snel als mogelijk bij te zijn. Immers, iedereen zit in tijdsnood, een goed project opzetten vraagt immers tijd, maar in het begin zal het geld zeker in ruime mate beschikbaar zijn. Goede ideeën, zoals het CCS-netwerk van de Belgische havens, maken zeker een kans.

Er is geen nationale portfolio voorzien omtrent het Innovatiefonds. Het Innovatiefonds stelt middelen ter beschikking op basis van de merites van het project, ongeacht vanuit welke lidstaat het project komt.

55 % tegen 2030?

Over de intenties om de Europese klimaatdoelstelling op te trekken naar 55 %, verklaart de heer Delbeke de visie van EU-commissaris Cañete te delen. Immers, het is een economische wetmatigheid dat hoe ambitieuzer de doelstelling, des te hoger men op de kostencurve terechtkomt. Maar, als alle maatregelen die de Europese Commissie heeft neergelegd voor de doelstellingen van 2030 ook concreet worden aangeleverd, dan komt men voor de EU reeds op 45 % CO₂-uitstootreductie ten opzichte van 1990 uit. Dan is de stap naar 50 % rationeel en doenbaar, maar de stap naar 55 % zal een bijzondere uitdaging vormen. De boodschap van de heer Delbeke is dan ook zich te concentreren op de maximale toepassing van de maatregelen, wat tot 45 % zal leiden, en dan is de opstap naar 50 % een rationele doelstelling.

Indien er beslist wordt om tot een verhoging van de EU-inspanningen te komen, zal er opnieuw een oefening van verdeling van de inspanningen tussen de lidstaten moeten geschieden.

Optimisme – realisme

De heer Delbeke verklaart realistisch te zijn in die zin dat alle berekeningen die door de diensten van de Europese Commissie werden gemaakt, aangeven dat we de technologieën in handen hebben. De EU kan het. Maar spijtig genoeg wordt soms nagelaten deze technologieën

technologies dans le paysage économique. C'est une question politique, il convient de créer des incitants pour l'utilisation de ces technologies. Pour peu que l'on développe une stratégie efficace et que l'on assure une bonne collaboration par la fixation des prix et par des incitants fiscaux, les objectifs sont réalisables. La Commission européenne a mis en place des collaborations très intensives avec diverses institutions privées et publiques, ainsi qu'avec des universités, en vue de réaliser des calculs et des enquêtes. La réussite est à portée de main, moyennant une collaboration efficace du monde politique.

Fonds de transition équitable

Il est effet digne d'intérêt de créer un tel fonds au niveau belge comme le suggère M. Ben Achour. Cependant, il ressort de toutes les études consultées par M. Delbeke que les emplois ne seront pas détruits. Des emplois seront créés. Le perfectionnement et recyclage professionnels constituent les pierres angulaires à cet égard. Un fonds belge devrait tout d'abord miser sur ce point et, en premier lieu, sur le perfectionnement et le recyclage des personnes peu qualifiées.

Pays-Bas: 49 % en 2030

L'objectif néerlandais proposé par M. Ed Nijpels, président du *Klimaatraad* néerlandais, concerne une décision propre aux Pays-Bas. Il est permis à un État membre de se fixer des objectifs plus ambitieux que ceux convenus au sein de l'UE. Toutefois, les Néerlandais sont également confrontés aux problèmes de mobilité. À la suite de la décision néerlandaise, aucune voiture à moteur thermique ne pourra être vendue à partir de 2030. À compter de cette date, l'ensemble de la mobilité néerlandaise devra avoir effectué la transition vers les voitures électriques ou à hydrogène. M. Delbeke estime que 2030 est un peu prématuré à cet égard. Les Pays-Bas ont l'ambition de servir de modèle à cet égard. L'orateur estime que c'est très ambitieux.

Refédéralisation de compétences?

M. Delbeke estime que cette piste mérite certainement d'être défendue, mais il ne souhaite pas se voiler la face au sujet de la réalité institutionnelle de la Belgique. De plus, le temps presse et un long débat institutionnel signifie dès lors une perte de temps, selon l'orateur. Il estime qu'il serait sage de tendre plutôt vers une coopération renforcée. Le leitmotiv doit être le "pragmatisme". Cela s'applique certainement à l'ensemble de la problématique de la mobilité: d'importants travaux d'infrastructure seront nécessaires; une exception pourrait éventuellement être obtenue dans le cadre du Semestre

op te nemen in het economisch landschap. Dit gaat dan over beleid, over het creëren van incentieven om deze technologieën te gebruiken. Als men een goed beleid uitwerkt en een goede samenwerking verzekert door prijssetting en fiscale stimulansen, dan zijn de doelstellingen haalbaar. De Europese Commissie heeft heel intensieve samenwerkingen opgezet met allerlei privé-instellingen, overheidsinstellingen en universiteiten om berekeningen en bevestigingen door te voeren. Het kan slagen, mits een goede medewerking vanuit het beleid.

Rechtvaardig Transitiefonds

Het is inderdaad een interessante suggestie van de heer Ben Achour om op Belgisch niveau een dergelijk fonds op te richten. Maar uit alle studies die de heer Delbeke heeft geraadpleegd, blijkt dat de jobvernietiging niet zal geschieden. Er zullen jobs worden gecreëerd. In dit verband is er slechts één sleutelwoord: professionele om- en bijscholing. Een Belgisch fonds zou hier in de eerste plaats moeten op inzetten, en in de eerste plaats voor de bij- en omscholing van de laaggeschoolden.

Nederland: 49 % in 2030

De Nederlandse doelstelling die door de heer Ed Nijpels, voorzitter van het Klimaatberaad, werd naar voren geschoven, betreft een beslissing van Nederland zelf. Het is toegestaan dat een lidstaat voor zichzelf ambitieuzere doelstellingen formuleert dan hetgeen binnen de EU is overeengekomen. Maar ook in Nederland wordt men geconfronteerd met de problemen voor het transport. Door de Nederlandse beslissing zullen er vanaf 2030 geen wagens met motoren op brandstof mogen worden verkocht. In 2030 zal het volledige Nederlandse transport moeten zijn overgeschakeld op elektrische wagens of wagens op waterstof. De heer Delbeke is van mening dat in dit verband 2030 een beetje te vroeg is. Nederland heeft ter zake de ambitie om gidsland te zijn. Dit is zeer ambitieus, zo oordeelt de spreker.

Herfederalisering van bevoegdheden?

De heer Delbeke is van oordeel dat deze piste zeker te verdedigen valt, maar hij wenst niet blind te zijn voor de institutionele realiteit van België. Bovendien dringt de tijd en een langdurend institutioneel debat betekent dan ook tijdverlies, zo oordeelt de spreker. Hij denkt dat het veeleer wijs is om een versterkte samenwerking na te streven. Het adagium moet "pragmatisme" zijn. Dit geldt bijvoorbeeld zeker voor de gehele transportproblematiek: er zullen belangrijke infrastructuurwerken nodig zijn; hiervoor kan in het kader van het Europees Semester mogelijk een uitzondering worden bekomen

européen en excluant du budget les dépenses affectées à ces investissements. Il se peut que la Banque centrale européenne y soit également favorable.

La Belgique pourrait-elle prendre exemple sur un autre État membre de l'UE?

Certains États membres de l'UE sont plus performants que la Belgique, d'autres le sont moins. La Belgique n'est pas un modèle de dynamisme en la matière. M. Delbeke espère que notre pays se montrera plus énergique dès que tous les gouvernements seront en place. L'Allemagne, la France, les pays scandinaves et les Pays-Bas constituent de bons exemples en la matière. Quant aux pays d'Europe de l'Est, ils doivent encore sortir du charbon; la situation de départ est donc totalement différente. L'Allemagne occupe une position particulière à cet égard, car si elle a beaucoup investi dans les énergies renouvelables et dans les nouvelles technologies, elle doit encore, elle aussi, sortir du charbon. Il n'y a pas encore de sources d'énergie renouvelable dans les régions qui abritent des centrales au charbon actives. Il s'ensuit que les émissions de CO₂ par habitant sont élevées en Allemagne, même par rapport à un pays comme la Pologne, par exemple. Cette dernière est même plus performante en la matière. Mais des pays comme la Grèce, l'Espagne et le Portugal, qui s'engagent pleinement dans les énergies renouvelables, constituent des exemples intéressants.

Il ressort de ce qui précède que la situation de chaque État membre est particulière et que chacun d'eux doit donc prendre les mesures qui lui correspondent le mieux.

M. Delbeke estime que la Belgique ne doit pas aujourd'hui revoir ses ambitions climatiques à la hausse. Il est préférable que ce débat soit mené au niveau de l'Union européenne et que la question de l'affectation d'une partie du budget de l'UE à la réalisation de ces objectifs soit discutée en même temps. Cela permettra de concrétiser les objectifs.

L'orateur considère qu'il est également capital de rassurer l'industrie, qui fournit déjà actuellement des efforts importants et devra continuer à en faire. Il est dès lors essentiel de continuer à insister sur le fait que l'Accord de Paris reste l'objectif à long terme et qu'il n'existe aucune alternative à l'objectif de neutralité climatique. M. Delbeke cite à cet égard le témoignage d'un chef d'entreprise du secteur sidérurgique qui a déclaré que sa société avait produit de l'acier dans le monde entier avec plus ou moins de succès et qu'il avait la ferme intention de recommencer à produire de l'acier en Europe en utilisant des nouvelles technologies propres.

om de uitgaven voor dergelijke investeringen buiten de begroting te plaatsen. Mogelijks zal ook de Europese Centrale Bank hiervoor open staan.

Andere EU-lidstaat model voor België?

Er zijn EU-lidstaten die beter doen dan België, er zijn er ook die slechter doen. België blinkt in deze aangelegenheid niet uit in daadkracht. De heer Delbeke hoopt dat, eens alle regeringen in plaats, er meer daadkracht zal worden getoond. Landen die het wel goed doen, zijn Duitsland, Frankrijk, de Scandinavische landen en Nederland. De Oost-Europese landen moeten nog weg van de steenkool, dus de vertreksituatie aldaar is zeer verschillend. Duitsland is in deze een bijzonder geval aangezien er heel wat is geïnvesteerd in hernieuwbare energie en nieuwe technologieën, maar Duitsland moet ook nog uitstappen uit de steenkool. In de regio's waar er nog kolencentrales actief zijn, zijn de hernieuwbare energiebronnen nog niet voorhanden. Dit heeft voor gevolg dat de CO₂-uitstoot per hoofd van de bevolking in Duitsland hoog is, zelfs in vergelijking tot een land als Polen bijvoorbeeld. Polen doet het in dit verband zelfs beter. Maar landen als Griekenland, Spanje en Portugal zijn mooie voorbeelden die voluit gaan voor de hernieuwbare energie.

Uit deze voorbeelden blijkt dat elke lidstaat een eigen situatie kent en dan ook voor zichzelf de meest geëigende maatregelen moet nemen.

De heer Delbeke is van oordeel dat België zelf nu geen hogere klimaatdoelstellingen moet nastreven. Dit is een debat dat het best wordt gevoerd op het niveau van de Europese Unie, waarbij dan onmiddellijk het debat kan worden gevoerd over het inzetten van het EU-budget voor deze doelstellingen. Op die wijze kunnen de doelstellingen onmiddellijk worden geconcretiseerd.

Het is zijns inziens ook belangrijk dat de industrie wordt gerustgesteld. Zij leveren momenteel reeds belangrijke inspanningen en zullen dit moeten blijven doen. Daarom is het belangrijk dat blijvend het signaal wordt gegeven dat de Overeenkomst van Parijs de lange termijn doelstelling blijft en dat er geen alternatief is voor het streven naar de klimaatneutraliteit. Spreker deelt in dit verband de getuigenis van een bedrijfsleider in de staalindustrie die verklaarde dat zijn onderneming over de hele wereld met wisselend succes staal had geproduceerd en dat hij de stellige intentie had om opnieuw in Europa staal te produceren, met nieuwe, propere technologieën.

États-Unis

Le président Trump a annoncé son intention de sortir de l'Accord de Paris, mais ce retrait ne pourra avoir lieu qu'à partir de 2020, année au cours de laquelle il tentera de se faire réélire. Il est intéressant de noter qu'aux États-Unis, le processus décisionnel en matière climatique relève principalement de la compétence des États et des grandes villes et non de l'État fédéral. La Californie et New York ont montré qu'il était possible de réduire rapidement les émissions de CO₂ en prenant les bonnes décisions politiques. On assiste par ailleurs aux États-Unis à l'élimination progressive de beaucoup de vieilles centrales au charbon, qui sont remplacées par des centrales au gaz. On peut raisonnablement considérer qu'avec ou sans M. Trump, les États-Unis atteindront les objectifs de l'Accord de Paris.

Brexit

M. Delbeke estime que le Brexit ne compromet pas non plus les objectifs climatiques de l'Accord de Paris. La Grande-Bretagne continuera sur la même voie. Les négociateurs du Brexit ont déclaré que la Grande-Bretagne avait l'intention de renoncer à la réglementation européenne en matière climatique pour y adhérer à nouveau par la suite. En d'autres termes, la Grande-Bretagne sortira d'abord du système ETS pour le rejoindre ensuite en tant que pays tiers. C'est cette solution qui a été choisie par la Suisse, par exemple. Ce processus nécessitera une concertation politique approfondie, mais M. Delbeke est convaincu qu'il sera possible de dégager un accord. En effet, la ligne européenne est plutôt pragmatique et rationnelle. Elle se fonde sur les étapes suivantes: quelles sont les technologies disponibles?; combien faut-il investir?; chaque niveau – pouvoirs locaux, villes, régions, niveau national et européen – doit apporter sa contribution. Cette approche permet en fin de compte d'atteindre les objectifs fixés, ainsi qu'il ressort des chiffres disponibles aujourd'hui, qui sont le fruit d'une politique ciblée menée aux différents niveaux.

Les chiffres du Bureau du Plan concernant les investissements en faveur des énergies renouvelables

M. Delbeke souligne que ces chiffres recouvrent l'ensemble des investissements réalisés dans le secteur énergétique et qu'ils ne portent donc pas uniquement sur les sources d'énergie renouvelable. Les investissements dans le gaz et même dans l'énergie nucléaire sont donc également visés. L'orateur estime qu'il faudra bien réfléchir avant d'investir des moyens importants pour produire la future énergie dans des centrales électriques qui ne sont pas climatiquement neutres. En effet, la prolongation de la durée de vie d'une centrale nucléaire suppose des travaux d'investissement très onéreux. Eu égard aux

Verenigde Staten

President Trump heeft aangekondigd de Overeenkomst van Parijs te zullen verlaten, maar hij zal dit pas kunnen doen vanaf 2020, het jaar waarin hij moet worden herverkozen. Maar belangrijker is dat het zwaartepunt van de besluitvorming inzake klimaat, niet tot de bevoegdheid van de federale overheid behoort, maar tot de bevoegdheid van de Staten en de grote steden. Californië en New York zijn twee voorbeelden van hoe snel de CO₂-uitstoot kan worden gereduceerd dankzij de juiste beleidsmaatregelen. Bovendien worden in de VS heel wat oude steenkoolcentrales uitgefaseerd en vervangen door gas. Het is realistisch om aan te nemen dat de VS, met of zonder de heer Trump, de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs zullen halen.

Brexit

Ook de Brexit vormt volgens de heer Delbeke geen gevaar voor de klimaatdoelen van de Overeenkomst van Parijs. Groot-Brittannië zal "on track" blijven. De Brexitonderhandelaars hebben verklaard dat Groot-Brittannië de Europese regelgeving inzake klimaat zal verlaten, om er zich vervolgens opnieuw bij aan te sluiten. Met andere woorden: Groot-Brittannië zal eerst uit het ETS – systeem stappen, om er vervolgens als afzonderlijk land opnieuw bij aan te sluiten. Dit is bijvoorbeeld ook het geval voor Zwitserland. Het zal wel heel wat politiek overleg vergen, maar de heer Delbeke is er gerust in dat een vergelijk zal worden gevonden. Immers, de Europese lijn is een vrij pragmatische, rationele lijn, die de volgende benadering hanteert: welke technologie is voorhanden, hoeveel moet geïnvesteerd worden, elk niveau – lokaal, stedelijk, gewestelijk, nationaal en Europees - moet zijn duit in het zakje doen, en uiteindelijk levert men de doelstelling aan. Dit bewijzen de cijfers vandaag. Dit is dankzij een doelgericht beleid op de verschillende niveaus.

Cijfers van het Planbureau met betrekking tot investeringen in hernieuwbare energie

De heer Delbeke wijst erop dat het Planbureau met deze cijfers gelijk welke investering in de energiesector viseert, en dus niet enkel en alleen de hernieuwbare energiebronnen. Het gaat hier ook om investeringen in gas en zelfs kernenergie. De spreker is van oordeel dat men goed moet nadenken alvorens belangrijke middelen te investeren in elektriciteitscentrales die niet klimaatneutraal zijn om de toekomstige energie op te wekken. Immers, een levensduurverlenging van een kerncentrale vergt zeer dure investeringswerken. Gezien de grote nieuwe evolutie in de energiemarkt, moet men

évolutions considérables qui traversent actuellement le marché de l'énergie, il y a lieu de se demander s'il est encore pertinent d'investir des montants de cette importance dans des sources d'énergie fossile ou nucléaire qui sont aujourd'hui dépassées.

Critique du système ETS

M. Delbeke dit comprendre les critiques formulées, notamment dues au faible prix initial du carbone, mais entre-temps la preuve a été apportée qu'il y a bien eu réduction des émissions: -29 % sur 14 ans. C'est ce qu'on peut appeler un succès. L'objectif ultime est en effet de réduire les émissions. De plus, ce n'est pas le prix qui domine tout sur un marché, mais le prix attendu. Les attentes en matière de prix évoluent certainement dans un sens positif. La perspective d'une réduction de 10 % par an suscite les craintes de l'orateur. Il ne faut pas oublier que l'appareil industriel maintient notre économie à flot. Si l'on va trop vite, on pourrait causer des dommages irréversibles à cet appareil industriel. L'orateur plaide dès lors pour que l'on ne revoie pas les objectifs à la hausse, mais plutôt pour que l'on ait d'abord un débat sur l'attribution gratuite de certificats et que l'on prenne des mesures à cet égard. Actuellement, environ 45 % des certificats sont distribués gratuitement. Ce pourcentage peut certainement être réduit.

Lorsque le marché fonctionne correctement, les autorités n'ont pas besoin de beaucoup intervenir. Le système ETS en est la meilleure preuve. Il couvre la moitié des émissions en Europe, la réglementation étant identique pour l'ensemble du territoire de l'Union européenne. Grâce à ce système, il n'est nul besoin d'une réglementation sclérosante.

Se concentrer sur les gros ou les petits consommateurs?

M. Delbeke souligne qu'il ne s'agit pas de "ou-ou", mais de "et-et". On ne peut accepter que l'industrie obtienne de bons résultats, qui sont ensuite annihilés par le transport, ou vice versa.

En résumé

En résumé, M. Delbeke conclut qu'il faut mettre davantage l'accent sur une politique concrète et pragmatique de fiscalité modulée et d'autres mesures en vue d'atteindre la réduction de 35 % des émissions de CO₂ d'ici 2030 et de relever cet objectif décidé par l'UE.

toch goed nadenken of het wel zinvol is om nog dergelijke grote bedragen te investeren in energiebronnen van het verleden, zij het fossiel, zij het nucleair.

Kritiek op het ETS-systeem

De heer Delbeke verklaart begrip te hebben voor de geformuleerde kritiek, die onder meer te wijten was aan de initiële lage koolstofprijs, maar ondertussen is bewezen dat de emissiereductie is aangeleverd: -29 % op 14 jaar tijd. Dit kan toch een succes genoemd worden. De emissiereductie is immers de uiteindelijke doelstelling. Bovendien is het niet de prijs die alles domineert in een markt, maar wel de prijsverwachting. De prijsverwachting evolueert zeker in gunstige zin. Een reductiedaling met 10 % per jaar, daarvoor houdt de spreker zijn adem in. Men mag niet vergeten dat het industriële apparaat onze economie overeind houdt. Als men te snel gaat, zou men onherroepelijke schade kunnen toebrengen aan dit industriële apparaat. De spreker pleit er dan ook voor om geen aanscherping van de doelstellingen na te streven, maar eerder om in eerste instantie een debat te hebben over de gratis allocatie van certificaten en hierin maatregelen te treffen. Momenteel wordt ongeveer 45 % gratis uitgedeeld. Dit percentage kan zeker naar beneden worden bijgesteld.

Als de markt naar behoren kan werken, hebben we niet veel overheidsingrijpen nodig. Van deze stelling is het EU-ETS-systeem het beste bewijs. De ETS dekt de helft van de uitstoot af in Europa, waarbij de reglementering dezelfde is voor het hele grondgebied van de Europese Unie. Dankzij dit systeem is er geen nood aan verstikkende reglementering.

Concentreren op grootverbruikers of op kleine verbruikers?

De heer Delbeke wijst erop dat het niet "of-of" is maar "en-en". Men kan niet hebben dat de industrie mooie resultaten behaalt, die dan worden tenietgedaan door het transport, of omgekeerd.

Samengevat

Samengevat besluit de heer Delbeke dat er meer moet worden geconcentreerd op een concreet, pragmatisch beleid inzake gemoduleerde fiscaliteit en andere maatregelen met het oog op het bereiken van de 35 % CO₂-uitstootreductie tegen 2030 en met het oog op het verhogen van deze doelstelling die de EU zal beslissen.

IV. — AUDITION DE YOUTH FOR CLIMATE ET DE LA COALITION CLIMAT

A. Exposé introductif de *Youth for Climate*

Monsieur Bram Michielsens, Youth for Climate, souligne combien il est important que le pouvoir politique écoute la voix de la jeunesse et se dit dès lors satisfait de cette invitation. Il souligne cependant que ce que revendique principalement *Youth for Climate* c'est que les dirigeants écoutent la voix des scientifiques.

Pour *M. Toon Lambrecht* l'ampleur des marches pour le climat (près de 100 000 jeunes participants pour certaines éditions) démontre l'inquiétude des jeunes face aux changements climatiques: pour la première fois depuis très longtemps, la jeune génération, qui sera aussi la première à devoir s'adapter à ces changements, vivra moins bien que la précédente. Si d'autres groupes dans la société, tels que les scientifiques, les professeurs, les grands-parents ou les travailleurs, partagent les craintes des jeunes marcheurs, *M. Lambrecht* regrette que l'attention se soit rapidement focalisée sur la forme du mouvement (les "marches du jeudi") et non sur le fond. Les changements climatiques nous concernent tous, tout autant que la sécurité, et il convient d'y accorder la même importance politique.

M. Michielsens souligne le caractère alarmant des dernières études scientifiques (comme le dernier rapport du GIEC relatif aux océans). Ces derniers mois, les catastrophes naturelles se sont multipliées (feux de forêts, ouragans, sécheresse, diminution de la biodiversité, etc.). Ces phénomènes provoqueront des mouvements migratoires importants. Il ne s'agit plus aujourd'hui d'événements lointains: la Belgique elle-même a été touchée par d'importantes vagues de chaleur et par la sécheresse, qui ont endommagé les terres agricoles et provoqué des problèmes de santé chez les enfants et les personnes âgées. Des actions doivent être rapidement entreprises à défaut de quoi l'escalade se poursuivra et débouchera sur la destruction de notre écosystème.

M. Lambrecht évoque le récent Accord de gouvernement conclu en Flandre et se dit déçu par l'insuffisance des mesures qu'il contient en matière de lutte contre les changements climatiques. Il appelle le futur gouvernement fédéral et le parlement à prendre ce problème à bras le corps. Il rappelle que *Youth for Climate* a mis à la disposition des différents partis, avant les élections, un Plan d'Action Climat, contenant des mesures pouvant être rapidement mises en œuvre en Belgique.

Pour *M. Michielsens*, nous sommes face à un choix crucial: agir ou ne pas agir. Si nous ne faisons rien, les conséquences seront dramatiques. Si nous choisissons

IV. — HOORZITTING MET YOUTH FOR CLIMATE EN DE KLIMAATCOALITIE

A. Inleidende uiteenzetting van *Youth for Climate*

De heer Bram Michielsens, Youth for Climate, benadrukt hoe belangrijk het is dat de beleidsmakers luisteren naar de stem van de jeugd. De spreker is bijgevolg ingenomen met deze uitnodiging. Hij beklemtoont evenwel dat *Youth for Climate* vooral wil dat de beleidsmakers luisteren naar hetgeen de wetenschappers vooropstellen.

Volgens *de heer Toon Lambrecht* toont de omvang van de klimaatmarsen (op sommige ervan waren bijna 100 000 jonge deelnemers aanwezig) aan hoe bezorgd de jongeren zijn over de klimaatverandering: voor het eerst in heel lange tijd zal de jonge generatie het minder goed hebben dan de voorgaande; ze is ook de eerste generatie die zich aan die veranderingen zal moeten aanpassen. Hoewel ook andere groepen uit de samenleving (zoals wetenschappers, leerkrachten, grootouders en werkenden) de vrees van de klimaatjongeren delen, betreurt *de heer Lambrecht* dat de aandacht zich al gauw ging toespitsen op de vorm van de beweging (de "donderdagmarsen") en niet op de inhoud. De klimaatverandering is net als veiligheid een zaak die ons allen aanbelangt. Daarom moet het beleid er evenveel aandacht aan besteden.

De heer Michielsens wijst op de alarmerende inhoud van de recentste wetenschappelijke studies (zoals het laatst gepubliceerde rapport van het IPCC over de oceanen). De jongste maanden vonden talrijke natuurrampen plaats (bosbranden, orkanen, droogte, afnemende biodiversiteit enzovoort). Die verschijnselen zullen niet te onderschatten migratiebewegingen in gang zetten. De gebeurtenissen spelen zich niet langer ver van ons bed af: België kreeg te maken met intense hittegolven en droogte, die schade hebben berokkend aan landbouwgronden en bij kinderen en ouderen gezondheidsproblemen hebben veroorzaakt. Als er niet snel wordt opgetreden, zal die situatie verder escaleren en tot de vernietiging van ons ecosysteem leiden.

De heer Lambrecht verwijst naar het Vlaamse regeerakkoord dat recent werd gesloten en betreurt dat het te weinig maatregelen bevat om de klimaatverandering tegen te gaan. Hij roept de toekomstige federale regering en het Parlement op dit probleem daadkrachtig aan te pakken. Hij herinnert eraan dat *Youth for Climate* vóór de verkiezingen aan alle partijen een Klimaatactieplan heeft bezorgd met maatregelen die in België snel kunnen worden geïmplementeerd.

Voor *de heer Michielsens* staan we voor een belangrijke keuze: handelen of niet handelen. Indien we niets doen, zullen de gevolgen dramatisch zijn. Kiezen we er

d'agir maintenant, nous pouvons construire un futur meilleur pour l'ensemble de notre société, plus vert, qui ne laisserait personne de côté, avec un modèle économique plus équitable: un futur durable et inclusif.

M. Lambrecht ajoute que ce défi ne peut être relevé par un seul groupe, qu'il s'agisse des activistes, des politiciens ou des dirigeants d'entreprises. Tous, de toutes les composantes de la société, et par-delà les frontières, nous devons travailler à dégager ensemble les solutions. Le débat climatique ne doit pas polariser mais rassembler. Pour l'orateur, il s'agit là de la seule manière de résoudre cette crise. *M. Michiels* souligne que *Youth for Climate* s'est engagé dans cette voie: le 20 septembre 2019, pour la première fois, les manifestations rassemblaient sous la même bannière de *United for Climate* les activistes, les Gilets Jaunes et des organisations de lutte contre la pauvreté. Trois jours plus tard, *Youth for Climate* associait à ce mouvement des organisations citoyennes dans le cadre d'une "Conférence citoyenne".

Pour *M. Lambrecht* il en est de même du monde politique: ce dernier constitue un partenaire, qui fait partie de la solution et non du problème. Pour ce faire, il doit cependant évoluer: un changement systémique s'impose: nous ne pouvons pas espérer que la solution vienne du système qui est à l'origine du problème. Il invite le monde politique à entrer réellement en dialogue avec l'ensemble des mouvements cités ci-dessus et ce de façon large et régulière, et à prendre des actions concrètes.

B. Exposé introductif de M. Nicolas Van Nuffel, CNCD-11.11.11, Président de la Coalition Climat

M. Nicolas Van Nuffel, CNCD-11.11.11, Président de la Coalition Climat, retrace tout d'abord l'historique de la Coalition Climat. Ce mouvement a été mis en place un an avant le Sommet de l'ONU sur les changements climatiques de Copenhague de 2009. L'objectif était d'unir les forces en présence dans la société civile belge afin d'informer et de sensibiliser la population de notre pays, de la mobiliser et d'alimenter la décision politique. La Coalition Climat regroupe aujourd'hui 70 organisations (ONG environnementales, actives dans la coopération au développement, syndicats, mouvements de citoyens et issus de la jeunesse) et assure une coordination au niveau national. *M. Van Nuffel* souligne que la mobilisation est très importante et dépasse la société civile organisée: elle vient de toutes les couches de la société, jeunes, travailleurs, plateformes d'entrepreneurs, etc...

daarentegen voor om nu te handelen, dan kunnen we werk maken van een betere en groenere toekomst voor de hele samenleving, een toekomst met een billijker economisch model waarbij niemand over het hoofd wordt gezien. Kortom, een duurzame en inclusieve toekomst.

De heer Lambrecht voegt eraan toe dat die uitdaging niet door slechts één groep kan worden aangegaan, of het nu gaat om activisten, politici of bedrijfsleiders. De samenleving moet in haar geheel en over alle grenzen heen samen oplossingen uitwerken. Het klimaatdebat mag niet polariseren, maar moet mensen samenbrengen. Volgens de spreker kan deze crisis alleen op die manier worden opgelost. *De heer Bram Michiels* benadrukt dat *Youth for Climate* voor die weg heeft gekozen: op de betogingen van 20 september 2019 liepen de activisten, de "gele hesjes" en de organisaties tegen armoede voor het eerst achter één en hetzelfde spandoek van *United for Climate*. Drie dagen later sloten zich in het kader van een burgerconferentie ook burgerbewegingen bij *Youth for Climate* aan.

Volgens *de heer Lambrechts* geldt hetzelfde voor de politieke wereld, een partner die deel uitmaakt van de oplossing en niet van het probleem. Daartoe moet de politiek echter veranderen; het systeem is aan vervanging toe. Er kan immers geen oplossing worden verwacht van een systeem dat zelf de oorzaak is van het probleem. De spreker roept de politieke wereld op om met alle bovenvermelde bewegingen daadwerkelijk een brede en regelmatige dialoog aan te gaan en concreet actie te ondernemen.

B. Inleidende uiteenzetting van de heer Nicolas Van Nuffel, CNCD-11.11.11, voorzitter van de Klimaatcoalitie

De heer Nicolas Van Nuffel, CNCD-11.11.11, voorzitter van de Klimaatcoalitie, schetst vooreerst de ontstaansgeschiedenis van de Klimaatcoalitie. De beweging werd opgericht één jaar voor de VN-klimaatop van 2009 in Kopenhagen. Het was de bedoeling de krachten van het Belgische middenveld te bundelen om de bevolking van ons land te informeren, bewust te maken en te mobiliseren en om te kunnen wegen op de politieke besluitvorming. De Klimaatcoalitie bestaat thans uit 70 organisaties (milieu-ngo's en ngo's voor ontwikkelings-samenwerking, vakorganisaties, burgerbewegingen en jongerenbewegingen) en zorgt voor de coördinatie op landelijk niveau. *De heer Van Nuffel* benadrukt dat de Klimaatcoalitie heel veel mensen samenbrengt, die niet alleen afkomstig zijn uit het georganiseerde middenveld, maar uit alle lagen van de samenleving: jongeren, werkkenden, ondernemersplatforms enzovoort.

M. Van Nuffel souligne les faits qui sont à l'origine de ces mouvements. Le message de la science est indiscutable. Le réchauffement climatique constitue une réalité indéniable. Il est à l'heure actuelle déjà de 1 °C depuis l'ère préindustrielle et s'accélère. Le réchauffement s'accompagne de dérèglements climatiques. L'orateur insiste sur la distinction à faire entre ces deux phénomènes: la hausse des températures (réchauffement climatique) entraîne un dérèglement de notre système hydrique. Les conséquences de ce dernier pèsent de façon particulièrement dramatique sur les pays en voie de développement. M. Van Nuffel cite à titre d'exemple l'impact de l'augmentation du niveau des mers sur les grands delta d'Asie, qui entraîne la destruction des rizières et rend les sols impropres à la culture. Les populations sont dès lors contraintes de se déplacer.

M. Van Nuffel insiste sur la nécessité d'aborder le phénomène du dérèglement climatique à partir de la notion de "budget carbone". Ce concept permet de déterminer le nombre de tonnes de CO₂ pouvant encore être émises si l'on entend limiter le réchauffement climatique à 1,5 °C, tel que le prévoit l'Accord de Paris. Le rapport du GIEC publié en octobre 2018 a calculé qu'un budget carbone mondial de 420 Gt CO₂ nous donne 66 % de chance de rester sous cette barre de 1,5 °C. Le GIEC précisait qu'il s'agit d'un objectif réalisable mais dont le succès suppose d'importants changements dans nos modes de vie individuels et collectifs. Une grande partie des réserves connues d'énergie fossile devra rester dans le sol car son extraction entraînerait un dépassement du budget carbone.

L'orateur rappelle qu'outre la crise climatique, une crise majeure de la biodiversité est en cours: il s'agit d'une extinction massive et rapide des espèces. Elle est liée au réchauffement climatique mais a également d'autres causes comme l'étalement urbain, ou nos modes de production agricole.

M. Van Nuffel revient ensuite sur les ambitions en matière de lutte contre le réchauffement climatique. L'Accord de Paris prévoit que les parties s'engagent à limiter le réchauffement bien en deçà de 2 °C. Selon les prévisions scientifiques, la somme des ambitions actuellement affichées par les États au niveau mondial nous mène à un réchauffement de 3 °C à 3,7 °C. Une telle hausse des températures met en danger la survie de l'espèce humaine: les zones équatoriales et inter-tropicales, densément peuplées (Sud de l'Inde, Indonésie) et essentielles à notre écosystème, deviendront invivables, entraînant des migrations massives forcées.

De heer Van Nuffel gaat in op de feiten die aan deze bewegingen ten grondslag liggen. De boodschap van de wetenschap staat niet ter discussie; de opwarming van de planeet is een vaststaand feit. Die opwarming bedraagt nu al 1 °C sinds het pre-industrieel tijdperk, gaat almaar sneller en gaat gepaard met een ontregeling van het klimaat. De spreker beklemtoont dat die twee verschijnselen niet door elkaar mogen worden gehaald: de temperatuurstijging (de opwarming van de aarde) ontregelt ons watersysteem. Die ontregeling heeft voor de ontwikkelingslanden heel grote gevolgen. Ter illustratie verwijst de heer Van Nuffel naar de stijging van de zeespiegel in de grote Aziatische delta's, waardoor rijstvelden teloorgaan en de landbouwgronden niet meer kunnen worden bewerkt. De bevolking moet er dan ook noodgedwongen uitwijken.

De heer Van Nuffel beklemtoont dat de klimaatontregeling moet worden benaderd op basis van het concept "koolstofbudget". Dankzij dat concept kan worden bepaald hoeveel ton CO₂ nog mag worden uitgestoten met het oog op de beperking van de opwarming van de planeet tot 1,5 °C, zoals bepaald bij de Overeenkomst van Parijs. Het IPCC berekende in zijn rapport van oktober 2018 dat er bij een wereldwijd koolstofbudget van 420 Gt aan CO₂ 66 % kans is dat die limiet van 1,5 °C niet wordt overschreden. Volgens het IPCC is die doelstelling weliswaar haalbaar, maar zal het welslagen ervan ingrijpende wijzigingen vergen van onze levenswijze, voor elk van ons en voor de gehele samenleving. Aangezien dat koolstofbudget door de ontginning van de bekende fossiele-brandstofvoorraden zou worden overschreden, zouden deze bronnen groten-deels onontgonnen moeten blijven.

De spreker wijst erop dat er naast de klimaatcrisis tevens een omvangrijke biodiversiteitscrisis aan de gang is: soorten sterven massaal en tegen een snel tempo uit. Deze crisis houdt weliswaar verband met de opwarming van de planeet, maar is tevens te wijten aan de bebouwde gebieden, of nog aan onze landbouwproductiemethoden.

Vervolgens komt de heer Van Nuffel terug op de doelstellingen inzake de bestrijding van de opwarming van de planeet. De Overeenkomst van Parijs bepaalt dat de ondertekenende Partijen zich ertoe verbinden die opwarming te beperken tot ruim onder de 2 °C. Volgens de wetenschappelijke prognoses zal de temperatuur op aarde, afgaande op de huidige gezamenlijke doelstellingen van alle landen wereldwijd, toch stijgen met 3 tot 3,7 °C. Door een dergelijke temperatuurstijging komt het overleven van de menselijke soort in het gedrang: de dichtbevolkte intertropische zones rond de evenaar (het zuiden van India, Indonesië), die van wezenlijk belang zijn voor ons ecosysteem, zullen onleefbaar worden, waardoor de bevolking van die regio er noodgedwongen massaal zal wegtrekken.

Pour l'orateur nos ambitions ne devraient plus faire débat. Nous nous dirigeons vers un changement majeur de nos modes de vie, qui va s'imposer à nous. La question qui se pose pour les politiques est de savoir si ce changement sera subi ou s'ils font le choix de le guider par des mesures concrètes. M. Van Nuffel rappelle que des pans importants de notre économie sont dépendants des énergies fossiles. Il convient d'accompagner les entreprises dans la transition et de permettre aux travailleurs de se former aux nouveaux métiers de la transition. Des études ont en outre démontré que la transition permettra de créer de très nombreux emplois (environ 80 000 emplois nets directs en Belgique, selon une étude Eurofund²).

L'orateur invite les politiques à ne plus perdre de temps et à délivrer à la population un message clair: les changements climatiques et leurs conséquences constituent une crise grave. Dans un premier temps, il faut stopper la progression de la crise, en mettant un terme aux activités qui génèrent des émissions de carbone. En parallèle, des alternatives doivent être développées en investissant dans les technologies bas carbone et en incitant des changements de comportements. La transition, même si elle peu visible, est déjà en cours à tous les niveaux (citoyens, consommateurs, travailleurs, entreprises, ...): les politiques doivent la soutenir et non la freiner. Enfin, les politiques doivent préparer la société aux changements inévitables qui l'attendent: quelles que soient les actions que nous allons entreprendre, le réchauffement a déjà des conséquences, notamment sur l'agriculture et la productivité des sols, ou sur les activités portuaires. Il convient de prendre les mesures d'accompagnement nécessaires, en tenant compte de la justice sociale.

M. Van Nuffel aborde ensuite l'agenda politique international et la situation belge.

Au niveau international, le prochain grand rendez-vous majeur sera la COP 26 en 2020.

Quant à l'Union européenne, trois initiatives sont à suivre. La prochaine commission européenne devrait annoncer en 2020 une augmentation de ambitions de l'Union en termes de réduction des émissions (pour atteindre une réduction de 55 % en 2030). M. Van Nuffel invite notre pays à sortir de son mutisme actuel et à soutenir pleinement cette proposition. L'Union a également

Volgens de spreker zouden onze klimaatdoelstellingen niet langer voer voor discussie moeten zijn. We steunen af op een ingrijpende wijziging van onze levenswijze, of we dat willen of niet. De politici moeten zich beraden op die verandering roerloos zal worden ondergaan, dan wel of zij ervoor zullen opteren die verandering met concrete maatregelen aan te sturen. De heer Van Nuffel wijst erop dat belangrijke economische sectoren afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. Bij de transitie moeten de ondernemingen worden begeleid; de werknemers moeten de kans krijgen zich om- of bij te scholen met het oog op de uitoefening van de nieuwe beroepen die door de transitie zullen ontstaan. Bovendien heeft onderzoek uitgewezen dat de transitie heel veel jobs zal creëren (volgens een onderzoek van Eurofund kan het netto-aantal rechtstreekse nieuwe banen in België oplopen tot ongeveer 80 000²).

De spreker roept de politici ertoe op geen tijd meer te verliezen en aan de bevolking klaar en duidelijk te verkondigen dat de klimaatverandering en de gevolgen ervan een ernstige crisis inluiden. In een eerste fase moet de voortgang van de crisis worden gestopt door de koolstofproducerende activiteiten te staken. Tegelijk moet werk worden gemaakt van alternatieve oplossingen door te investeren in koolstofarme technologieën, alsook door aan te zetten tot gedragswijzigingen. De transitie mag dan wel nauwelijks zichtbaar zijn, maar is wel degelijk op alle niveaus aan de gang (burgers, consumenten, werknemers, ondernemingen enzovoort); het beleid moet die transitie ondersteunen, niet afremmen. Tot slot moet het beleid de samenleving voorbereiden op de onvermijdelijke veranderingen die haar te wachten staan: ongeacht de acties die wij zullen ondernemen, heeft de klimaatverandering al gevolgen, met name voor de landbouw en de productiviteit van de landbouwgronden, of nog voor de havenactiviteiten. De nodige flankerende maatregelen moeten worden genomen, met aandacht voor de sociale rechtvaardigheid.

Vervolgens gaat de heer Van Nuffel in op de internationale politieke agenda en op de Belgische toestand.

Op internationaal vlak is de COP 26 in 2020 de volgende grote bijeenkomst.

Met betrekking tot de Europese Unie moeten drie initiatieven een vervolg krijgen. De volgende Europese Commissie zou in 2020 moeten aankondigen dat de EU haar ambities inzake de vermindering van de broeikasgasuitstoot zal aanscherpen (om tegen 2030 te komen tot een vermindering met 55 %). De heer Van Nuffel roept ons land ertoe op niet langer stilzwijgend toe te

² <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2019/energy-scenario-employment-implications-of-the-paris-climate-agreement>

² <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2019/energy-scenario-employment-implications-of-the-paris-climate-agreement>

lancé une Feuille de route pour une stratégie à long terme devant nous amener à la neutralité carbone d'ici 2050, ainsi qu'une Feuille de route pour un *European Green Deal*. Au-delà de ces discussions, le prochain budget européen constitue un enjeu majeur: des tels projets ambitieux nécessitent l'allocation de ressources à la hauteur des ambitions. M. Van Nuffel annonce en outre son soutien à l'appel lancé récemment par des scientifiques et des politiciens pour un "Pacte Finances Climat" et à la proposition qui y est faite de créer une Banque européenne du Climat.

Quant à la situation belge, M. Van Nuffel identifie trois débats importants.

Le premier chantier concerne le PNEC. L'orateur estime que la Belgique doit revoir ses ambitions à la hausse. La Belgique ne peut faire du surplace alors que l'Union européenne s'apprête à relever le niveau des ambitions. L'orateur souligne que la Wallonie s'est également engagée dans cette voie, dans le récent accord de gouvernement wallon.

M. Van Nuffel note que le PNEC mise en grande partie sur les agrocarburants pour atteindre les objectifs en matière d'énergie renouvelable. L'orateur invite les membres à la prudence en ce qui concerne la politique très favorable réservée par notre pays à ces produits. Il a été prouvé que les agrocarburants mettent en péril la sécurité alimentaire au niveau mondial. Si la recherche doit se poursuivre pour le développement des biocarburants, les agrocarburants (biocarburants de la première génération) doivent être abandonnés.

Le deuxième chantier auquel la Belgique doit s'atteler est l'amélioration de la gouvernance climatique. L'orateur rappelle que sous la précédente législature, les travaux relatifs à la loi spéciale climat n'ont pas abouti. Le législateur a favorisé la technique des accords de coopération. M. Van Nuffel invite dès lors les parties prenantes à conclure les accords nécessaires le plus rapidement possible, afin d'améliorer la gouvernance interfédérale dans le cadre institutionnel existant. Il rappelle les pistes lancées par le Conseil Fédéral du Développement Durable dans son avis, émis à l'occasion de la discussion de la loi spéciale climat³. Il invite en outre les assemblées parlementaires à poursuivre le Dialogue Interparlementaire sur le Climat. Quant à la gouvernance climatique au niveau fédéral, elle peut également être améliorée. L'orateur cite à titre d'exemple

³ CFDD, Avis relatif à une proposition de loi spéciale "Climat", approuvé par l'Assemblée générale le 3 avril 2019, disponible sur www.freddo-cfdd.be.

kijken en dat voorstel onverkort te steunen. Tevens heeft de EU een *road map* inzake een langetermijnstrategie uitgewerkt om tegen 2050 een koolstofneutrale samenleving tot stand te brengen. Daarnaast heeft ze een *road map* inzake een *European Green Deal* geredigeerd. Los van deze discussies vormt de eerstvolgende Europese begroting een belangrijk momentum: dergelijke ambitieuze projecten vergen immers middelen waarmee de ambities ook daadwerkelijk kunnen worden waargemaakt. Voorts zegt de heer Van Nuffel zijn steun toe aan de recente oproep van wetenschappers en politici om een "financieel klimaatpact" te sluiten, alsook aan het erin geformuleerde voorstel een Europese Klimaatbank op te richten.

Met betrekking tot de situatie in België ontwaart de heer Van Nuffel drie belangrijke projecten.

Het eerste project betreft het NEKP. De spreker is van mening dat België zijn ambities moet opschroeven. België mag niet ter plaatse blijven trappelen nu de Europese Unie op het punt staat haar ambities aan te scherpen. De spreker onderstreept dat Wallonië in het recente Waalse regeerakkoord diezelfde weg is ingeslagen.

De heer Van Nuffel merkt op dat het NEKP grotendeels op de agrobrandstoffen inzet om de doelstellingen inzake hernieuwbare energie te bereiken. De spreker spoort de leden tot omzichtigheid aan inzake het zeer agrobrandstoffenvriendelijke beleid dat ons land voert. Het is bewezen dat de agrobrandstoffen de voedselzekerheid wereldwijd in gevaar brengen. Onderzoek naar de ontwikkeling van biobrandstoffen moet doorgaan, maar van de agrobrandstoffen (de eerste-generatiebiobrandstoffen) moet worden afgestapt.

Het tweede project waarvan België werk moet maken, is de verbetering van het bestuurlijk beleid inzake klimaat. De spreker herinnert eraan dat de werkzaamheden inzake de bijzondere klimaatwet tijdens de vorige zittingsperiode niet werden afgerond. De wetgever heeft de voorkeur gegeven aan samenwerkingsakkoorden. De heer Van Nuffel verzoekt de betrokken actoren derhalve zo snel mogelijk de nodige overeenkomsten te sluiten, opdat de interfederale *governance* binnen het bestaande institutionele raamwerk kan worden verbeterd. Hij verwijst naar de denksporen die de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling heeft geopperd in het advies dat hij in het raam van de bespreking van de bijzondere klimaatwet heeft uitgebracht³. Bovendien roept hij de parlementaire assemblees ertoe op het Interparlementair Klimaatoverleg voort te zetten. Daarnaast is ook de klimaat*governance*

³ FRDO, Advies betreffende een voorstel van bijzondere "klimaatwet", goedgekeurd door de algemene vergadering op 3 april 2019, beschikbaar op www.freddo-cfdd.be.

la modification du décret wallon climat du 20 février 2014, visant à inclure dans les notes au gouvernement wallon un point climat. M. Van Nuffel invite à mettre en place au niveau fédéral, une obligation de vérifier la compatibilité avec l'Accord de Paris de toute nouvelle législation ou modification d'une loi existante.

Le troisième chantier concerne le financement international de la lutte contre les changements climatiques.

M. Van Nuffel note que les pays européens tirent souvent argument de la soi-disant inaction des pays émergents pour justifier leur manque d'ambition. Ce raisonnement ne tient pas la route. L'orateur cite l'exemple de la Chine qui s'est fixé un plafond maximum d'émissions de gaz à effet de serre à ne pas dépasser à l'horizon 2030, et s'est engagée par la suite à diminuer les émissions. Ce plafond est un maximum absolu qui n'est donc pas fonction de son PIB comme pour les autres pays émergents. La Chine tiendra, selon les premières évaluation, cet engagement. L'Union européenne doit agir rapidement à défaut de voir d'autres puissances émergentes prendre un avantage technologique important.

L'orateur rappelle que lors de la COP 21 les pays émergents se sont pour la première fois engagés à réduire leurs émissions de gaz à effet de serre. En contrepartie, les pays développés ont accepté de participer au financement de la transition dans les pays émergents. Ce financement passe par le Fonds Vert pour le Climat alimenté au niveau belge par des contributions fédérale et régionales. Le premier ministre a annoncé lors du Sommet de New York un doublement de la contribution belge. M. Van Nuffel invite les membres à s'assurer de la réalisation de cette promesse et à interroger le premier ministre afin qu'il précise cette déclaration: s'agit-il d'un doublement de la contribution fédérale ou de la contribution belge?

À titre de conclusion, M. Van Nuffel insiste sur les messages suivants, qu'il considère comme essentiels. Premièrement, le rehaussement du niveau d'ambition ne devrait plus faire débat: il s'impose au vu des données scientifiques, mais constitue également une obligation juridique qui trouve sa source dans l'Accord de Paris. Deuxièmement, le coût de l'inaction s'avèrera impayable pour notre société à court terme, mais surtout à long terme. L'action a elle-aussi un coût, à court terme car elle nécessite des investissements. Mais à long terme, elle sera génératrice d'emplois et de prospérité. Enfin, l'orateur invite les membres à prendre conscience de l'importance de notre responsabilité vis-à-vis des générations futures.

op fédéral niveau voor verbetering vatbaar. Bij wijze van voorbeeld verwijst de spreker naar de wijziging van het Waalse klimaatdecreet van 20 februari 2014, die ertoe strekt een klimaatpunt te doen opnemen in de nota's aan de Waalse regering. De heer Van Nuffel verzoekt op federaal niveau de verplichting in te stellen elke nieuwe wet, dan wel elke wijziging van een bestaande wet te toetsen op de verenigbaarheid ervan met de Overeenkomst van Parijs.

Het derde project betreft de internationale financiering van de strijd tegen de klimaatverandering.

De heer Van Nuffel merkt op dat de Europese landen vaak de "inertie" van de groeilanden als voorwendsel hanteren om hun gebrek aan ambities te rechtvaardigen. Een dergelijke redenering houdt geen steek. De spreker neemt China als voorbeeld: dat land heeft voor de broeikasgasuitstoot een maximum vastgelegd dat tot 2030 niet mag worden overschreden, en heeft voor de jaren daarna het engagement aangegaan de uitstoot verder te beperken. Dat maximum is absoluut en is dus niet afhankelijk van het bbp, zoals dat in de overige groeilanden wél het geval is. Uit de eerste evaluaties blijkt dat China die verbintenis zal honoreren. Als de Europese Unie niet snel handelt, zullen andere groeimachten een belangrijke technologische voorsprong uitbouwen.

De spreker herinnert eraan dat de groeilanden er zich tijdens de COP 21 voor het eerst toe hebben verbonden hun broeikasgasemissies te verminderen. In ruil daarvoor hebben de ontwikkelde landen zich bereid verklaard de transitie in de groeilanden mee te helpen financieren. Die financiering verloopt via het Groen Klimaatfonds, dat op Belgisch niveau wordt gestijfd met bijdragen van de Federale Staat en van de gewesten. Tijdens de top van New York heeft de eerste minister aangekondigd dat de Belgische bijdrage wordt verdubbeld. De heer Van Nuffel verzoekt de leden erop toe te zien dat die belofte wordt ingelost, en bij de eerste minister aan te dringen op verduidelijking: gaat het om een verdubbeling van de federale bijdrage, dan wel van de Belgische?

Tot besluit vestigt de heer Van Nuffel de aandacht op de volgende boodschappen, die volgens hem essentieel zijn. Ten eerste zou over het opschroeven van de ambities niet meer de minste twijfel mogen bestaan: in het licht van de wetenschappelijke bevindingen is er geen andere weg, maar gelet op de Overeenkomst van Parijs is het tevens een juridische verplichting. Ten tweede zal "niets doen" onze samenleving op korte termijn, maar vooral ook op lange termijn, met onbetaalbare kosten opzadelen. Hoewel ingrijpen eveneens een kostprijs heeft – op korte termijn, als gevolg van de noodzakelijke investeringen –, zal zulks op lange termijn werkgelegenheid en welvaart scheppen. Tot slot roept de spreker de

La colère des jeunes est palpable. Elle est pour l'instant canalisée en une énergie positive. Les politiques se doivent de répondre à cet appel au risque de voir ce mouvement muer vers une forme beaucoup plus dure et beaucoup plus négative.

C. Questions et observations des membres

M. Bert Wollants (N-VA) prend acte des déclarations des invités. Il souligne cependant que les politiques ne sont pas restés les bras croisés. Pour une partie des questions soulevées, le projet de PNEC ainsi que l'Accord de gouvernement flamand apportent des réponses.

De même, l'Union européenne ne peut être taxée d'inaction. Elle détient le record du plus haut niveau d'ambition en matière de réduction des émissions de gaz à effet de serre. L'orateur s'étonne que la Chine soit citée à titre d'exemple alors que le taux des émissions y est bien supérieur à celui de la France ou du Royaume-Uni: là aussi les progrès doivent être plus importants et plus rapides.

M. Wollants met en garde contre le risque de déplacement des émissions. La fermeture d'activités émettrices en Belgique risque de ne pas avoir l'effet escompté si ces activités sont délocalisées à l'étranger. Nous risquons de devenir importateurs de biens produits en méconnaissance de nos objectifs de réduction des émissions. L'opérateur appelle dès lors à la prudence: stopper les investissements dans certaines activités comme la pétrochimie ne constitue pas forcément un bon calcul.

M. Wollants émet également des réserves quant au plaidoyer pour un rehaussement des ambitions à -55 %. L'essentiel n'est pas de fixer le niveau le plus haut possible mais de calculer le niveau le plus efficace, le meilleur équilibre entre les coûts et les résultats que l'on peut obtenir.

L'orateur souligne enfin que la Chambre ne peut agir que dans les limites des compétences de l'État fédéral. Il rappelle que la matière a été transférée vers les entités fédérées précisément parce que l'État fédéral ne prenait pas les mesures nécessaires. Aujourd'hui les Régions agissent, même si leurs approches diffèrent. Si la Flandre se concentre sur l'électricité renouvelable, la Wallonie met l'accent sur la production de chaleur renouvelable, ce qui s'explique aisément par les différences de ressources naturelles disponibles dans les deux Régions. L'orateur ne peut dès lors souscrire à

leden ertoe op zich bewust te worden van het belang van onze verantwoordelijkheid jegens de toekomstige generaties. De woede van de jongeren is tastbaar, en wordt vooralsnog omgezet in positieve energie. De beleidsmakers moeten aan hun kreet gehoor geven, anders dreigt die beweging hardere en veel negatievere vormen aan te nemen.

C. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bert Wollants (N-VA) neemt akte van de betogen van de uitgenodigde sprekers. Hij beklemtoont echter dat de beleidsmakers niet werkeloos hebben toegekeken. Voor een deel van de opgeworpen problemen reiken het ontwerp-NEKP en het Vlaams regeerakkoord antwoorden aan.

Ook de Europese Unie kan geen passiviteit worden aangewreven. De EU legt de hoogste ambitie aan de dag inzake het terugdringen van de broeikasgassenuitstoot. Het bevreedt het lid dat China als voorbeeld wordt opgevoerd, terwijl de uitstoot van dat land aanmerkelijk hoger ligt dan die van Frankrijk of van het Verenigd Koninkrijk. Ook in dezen moet méér en sneller vooruitgang worden geboekt.

De heer Wollants waarschuwt voor het risico op een uitstootverschuiving. De stopzetting van de vervuulende activiteiten in België dreigen niet het verhoopte effect te sorteren als die activiteiten naar het buitenland worden overgeheveld. Wij dreigen importeur te worden van goederen die zijn vervaardigd in strijd met onze emissiereductiedoelstellingen. De spreker roept dan ook op tot behoedzaamheid: de stopzetting van investeringen in bepaalde activiteiten (bijvoorbeeld de petrochemie), is niet noodzakelijk een goede zet.

De heer Wollants maakt ook voorbehoud bij het pleidooi voor opwaarts bijgestelde ambities tot een reductie van -55 %. Het cruciale oogmerk bestaat er niet in het hoogst mogelijke niveau te bepalen, maar wel het meest doeltreffende peil te berekenen, te weten de beste balans tussen de kosten en de resultaten die kunnen worden bereikt.

Tot slot benadrukt de spreker dat de Kamer slechts kan optreden binnen de bevoegdheidslimieten van de Federale Staat. Hij herinnert eraan dat die materie naar de deelstaten is overgeheveld, net omdat de Federale Staat niet de nodige maatregelen nam. Vandaag ondernemen de gewesten wel degelijk actie, ook al verschilt hun respectieve aanpak. Terwijl Vlaanderen zich toespitst op hernieuwbare elektriciteit, legt Wallonië de klemtoon op de aanmaak van hernieuwbare warmte. De verklaring ligt voor de hand: de twee gewesten beschikken elk over andere natuurlijke hulpbronnen. Derhalve

l'idée d'une refédéralisation. Il plaide davantage pour un transfert total des compétences de manière à donner aux Régions tous les instruments nécessaires à l'exercice de celles-ci.

En ce qui concerne les biocarburants, l'on ne peut, pour M. Wollants, les exclure totalement de l'équation. Il convient d'apporter au système les corrections nécessaires et d'y inclure des critères sérieux de durabilité, mais pas de l'abandonner complètement.

Mme Sarah Schlitz (Ecolo-Groen) souligne la grande inquiétude des jeunes pour l'avenir en raison du déficit de notre politique climatique. Nous avons une responsabilité historique dans le réchauffement climatique que nous devons reconnaître. Nous devons choisir d'avancer et faire aboutir l'énergie positive insufflée par des mouvements tels que *Youth for Climate* dans des actions concrètes.

L'oratrice revient sur le travail effectué dans le cadre du Dialogue Interparlementaire pour le Climat. Il sera très difficile d'aboutir à une résolution commune en préparation de la COP 25. Quelles sont, selon les orateurs, les actions qui peuvent être entreprises à court terme en préparation de cette COP, au niveau fédéral dans le contexte des affaires courantes?

Mme Mélissa Hanus (PS) souligne le caractère historique des marches pour le climat. Il s'agit d'un mouvement sans précédent qui témoigne en outre d'une préoccupation bien plus large que le réchauffement climatique. Elle partage le sentiment de M. Van Nuffel selon lequel ce mouvement pourrait prendre une tournure de révolte. Il faut dès lors que le Parlement travaille de façon plus transparente afin de montrer les actions qui y sont entreprises. Mme Hanus propose de mettre en place un dialogue structurel entre le Parlement et la jeunesse.

Pour M. Malik Ben Achour (PS) l'urgence est telle que le législateur ne peut plus se contenter de mesures destinées à influencer les comportements. Des normes contraignantes, des lois, s'imposent pour modifier structurellement nos modes de vie. Telle est la responsabilité des parlementaires. Les citoyens portent cependant également une part de responsabilité. Sont-ils prêts à accepter ces changements et leurs impacts sur la vie quotidienne? Pour l'orateur, la réponse à cette question ne va pas de soi. Il rappelle que le mouvement des Gilets Jaunes en France est né de la farouche opposition de certains à une taxe présentée comme écologique.

kan de spreker zich niet vinden in het idee voor een herfederalisering. Veeleer pleit hij voor een algehele bevoegdheidsoverdracht, teneinde de gewesten alle instrumenten te verschaffen die zij nodig hebben om die bevoegdheden uit te oefenen.

Biobrandstoffen mogen volgens de heer Wollants niet volledig van het toneel worden geweerd. Het systeem moet weliswaar worden bijgestuurd waar nodig en worden voorzien van ernstige duurzaamheidscriteria, maar het is niet opportuun de biobrandstoffen volledig terzijde te schuiven.

Mevrouw Sarah Schlitz (Ecolo-Groen) beklemtoont dat ons tekortschietend klimaatbeleid bewerkstelligt dat de jongeren de toekomst met veel angst tegemoet zien. Wij dragen een historische verantwoordelijkheid voor de opwarming van de aarde, en die horen wij te erkennen. We moeten gaan voor vooruitgang. De positieve energie die bewegingen als *Youth for Climate* teweegbrengen, moeten we in concrete acties gieten.

De spreekster komt terug op de werkzaamheden binnen het interparlementair klimaatoverleg. Het zal zeer moeilijk zijn om tot een gezamenlijke resolutie te komen ter voorbereiding van de COP 25. Welke stappen kunnen volgens de sprekers, in tijden van een regering in lopende zaken, op korte termijn ter voorbereiding van die COP op federaal echelon worden ondernomen?

Mevrouw Mélissa Hanus (PS) onderstreept het historische karakter van de klimaatmarsen. Het betreft een beweging zonder voorgaande, die tevens getuigt van een veel ruimere bekommernis dan louter de opwarming van de planeet. Net als de heer Van Nuffel heeft zij het gevoel dat deze beweging wel eens zou kunnen omslaan in een opstand. Derhalve moet het Parlement transparanter tewerk gaan, om te laten zien welke acties de assemblee onderneemt. Mevrouw Hanus stelt voor een structurele dialoog tussen het Parlement en de jeugd op de sporen te zetten.

Volgens de heer Malik Ben Achour (PS) is de nood dermate hoog dat de wetgever niet langer genoeg mag nemen met gedragsaansturende maatregelen. Bindende normen – wetten – zijn noodzakelijk om onze levenswijze structureel bij te sturen. De verantwoordelijkheid daarvoor berust bij de parlementsleden. De burgers dragen echter ook een gedeeltelijke verantwoordelijkheid. Zijn zij bereid om die veranderingen en de impact ervan op het dagelijks leven te accepteren? Volgens de spreker ligt het antwoord op die vraag niet voor de hand. Hij herinnert eraan dat de gelehesjesbeweging in Frankrijk is ontstaan uit de hevige tegenstand van sommige mensen tegen een zogeheten "ecologische" belasting.

M. Ben Achour ajoute que notre économie est largement mondialisée. La transition doit s'inscrire dans ce contexte. Cet élément semble absent du discours des invités.

Enfin, M. Ben Achour souligne que si les agrocarburants pèsent sur la sécurité alimentaire au niveau mondial, tel est également le cas de la production de viande à l'échelle industrielle. Le modèle qui consiste à produire des tonnes de céréales pour nourrir le bétail est insensé: la quantité de nourriture dont l'on dispose en bout de chaîne (la quantité de viande) est inférieure à celle produite au départ. Cette activité, lorsqu'elle est effectuée à l'échelle industrielle, doit être remise en cause au vu de son impact sur notre environnement et sur l'économie d'autres pays.

M. Reccino Van Lommel (VB) estime que le débat sur le réchauffement climatique a déjà été largement mené. Suite notamment aux marches organisées par la jeunesse, ce thème était central dans la dernière campagne électorale. Les citoyens ont dès lors eu l'occasion de s'exprimer et de poser des choix lors des élections du 26 mai 2019. *Youth for Climate* se voit en outre offrir un forum aujourd'hui au Parlement.

L'orateur demande quelles sont les mesures concrètes et financièrement abordables que *Youth for climate* propose?

Pour M. Michel De Maegd (MR) les conséquences du réchauffement climatiques sont bel et bien visibles et palpables, pour qui a voyagé, mais également en Belgique. Il n'y a pour l'orateur "pire aveugle que celui qui ne veut pas voir, pire sourd que celui qui ne veut pas entendre". Il invite les membres à faire preuve de courage politique, de volontarisme, à dépasser nos différences de vues afin d'adopter des mesures ambitieuses. L'Union européenne nous montre le chemin: il est de notre devoir en tant que membre fondateur de l'Union, de le suivre. Nous devons assumer notre responsabilité envers les générations futures. La transition constitue une opportunité qu'il nous faut saisir. Elle n'est pour le membre en rien incompatible avec la croissance économique, le pouvoir d'achat et le bien-être.

Mme Nawal Farih (CD&V) rappelle que *Youth for Climate* a lancé il y a peu sur son site internet un forum sur lequel les citoyens étaient invités à faire des propositions de mesures pour lutter contre le réchauffement climatique. L'objectif était d'identifier 15 mesures. L'oratrice s'informe du résultat de cette initiative.

De heer Ben Achour voegt eraan toe dat onze economie in ruime mate geglobaliseerd is. De transitie moet op die context zijn ingebed. Dat element lijkt in het betoog van de genodigden niet aan bod te komen.

Tot slot beklemtoont de heer Ben Achour dat de agrobrandstoffen weliswaar een ongunstige weerslag hebben op de wereldwijde voedselzekerheid, maar dat zulks ook geldt voor de vleesproductie op industriële schaal. Het model dat erin bestaat tonnen graan te telen als voeder voor de veestapel is waanzin: de beschikbare voedselhoeveelheid aan het einde van de keten (de hoeveelheid vlees) is geringer dan aan het begin ervan. Wanneer die activiteit op industriële schaal plaatsvindt, moet zij ter discussie worden gesteld, gezien de gevolgen daarvan voor het milieu en voor de economie van andere landen.

De heer Reccino Van Lommel (VB) meent dat het debat over de opwarming van de aarde grotendeels is gevoerd. Met name ingevolge van de door de jeugd georganiseerde klimaatmarsen stond dit thema centraal in de jongste verkiezingscampagne. Bij de verkiezingen van 26 mei 2019 hebben de burgers dan ook hun mening kunnen uiten en hebben zij keuzes kunnen aangeven. Bovendien krijgt *Youth for Climate* vandaag in het Parlement de gelegenheid haar zaak te bepleiten.

De spreker vraagt welke concrete, financieel haalbare maatregelen *Youth for Climate* voorstelt.

Volgens de heer Michel De Maegd (MR) zijn de gevolgen van de klimaatverandering duidelijk zichtbaar en voelbaar, niet alleen voor wie heeft gereisd, maar ook voor wie in België is gebleven. Doch wat baten kaars en bril, als de uil niet zien wil, stelt de spreker. Hij spoort de leden ertoe aan blijk te geven van politieke moed en van voluntarisme, alsook de politieke meningsverschillen opzij te zetten, om aldus ambitieuze maatregelen te kunnen aannemen. De Europese Unie toont hoe het moet; als stichtend lid van de EU hebben wij de plicht de Europese marsrichting te volgen. Wij moeten onze verantwoordelijkheid nemen ten aanzien van de toekomstige generaties. De transitie is een kans die wij moeten grijpen. Volgens het lid staat die transitie de economische groei, de koopkracht en het welzijn geenszins in de weg.

Mevrouw Nawal Farih (CD&V) herinnert eraan dat *Youth for Climate* de burgers onlangs op zijn webstek de mogelijkheid heeft geboden maatregelen te posten ter bestrijding van de opwarming van de planeet. Het was de bedoeling 15 maatregelen te scoren. De sprekerster wil weten wat dat initiatief heeft opgeleverd.

M. Thierry Warmoes (PTB-PVDA) constate le fossé qui sépare les demandes de *Youth for Climate* et de la société civile d'une part, et les réponses apportées par le monde politique d'autre part. Il conteste vivement les critiques émises envers la Chine, rappelant que nos émissions de gaz à effet de serre restent supérieures à celle de la Chine (8,3 T de CO₂ émises par habitant en Belgique, pour un PIB de 45,5 \$ par habitant, 7,5T de CO₂ par habitant pour un PIB de 9,7 \$ par habitant en Chine). Nous ne pouvons pas nous décharger de notre responsabilité en rejetant la faute sur d'autres.

M. Bert Wollants (N-VA) répond que dans ce débat, il convient de regarder la scène internationale dans son ensemble et de ne pas se laisser guider par des sensibilités particulières.

M. Thierry Warmoes (PTB-PVDA) ne peut souscrire à l'idée selon laquelle le marché fonctionne et parviendra de lui-même à résoudre le problème. Le réchauffement climatique a été mis en évidence dès les années 80 et le marché a été jusqu'ici impuissant à l'enrayer. Les problèmes de mobilité ne sont pas résolus, les citoyens ne disposent pas des moyens nécessaires pour isoler les bâtiments... Si le système ETS a entraîné une baisse des émissions au niveau de l'Union européenne, il ne résout pas le problème de façon globale. Quant aux écotaxes, l'on ne peut raisonnablement imaginer les mettre en place sans proposer aux citoyens des alternatives, par exemple en matière de transport. Pour M. Warmoes, le temps est venu de penser des solutions au-delà du cadre existant de l'économie de marché. La lutte contre le réchauffement climatique passe nécessairement par une approche planifiée et des investissements publics importants.

M. Warmoes demande ensuite dans quelle mesure la société civile et *Youth for Climate* en particulier, ont été impliqués dans la révision du PNEC.

Il souhaite enfin connaître le point de vue des invités sur le mécanisme de rémunération de la capacité (CRM).

M. Kris Verduyckt (sp.a) remercie les orateurs pour leur engagement sans faille au cours des derniers mois.

L'orateur renvoie au memorandum publié par la Coalition Climat qui contient une série de propositions de mesures concrètes.

Il revient sur le récent Accord de gouvernement flamand, qu'il juge très pauvre sur la question du climat.

De heer Thierry Warmoes (PTB-PVDA) stelt vast dat een diepe kloof gaapt tussen de door *Youth for Climate* en het middenveld geformuleerde verzoeken eensdeels en de door de politiek aangereikte antwoorden anderdeels. Hij betwist ten stelligste de kritiek jegens China en herinnert eraan dat de broeikasgasuitstoot van onze landen nog altijd hoger is dan die van China (België, met een bbp van 45,5 \$ per inwoner, stoot 8,3 ton CO₂ per inwoner uit; China, met een bbp van 9,7 \$ per inwoner, heeft een uitstoot van 7,5 ton CO₂ per inwoner). Wij mogen onze verantwoordelijkheid niet van ons afschudden door de schuld op anderen te schuiven.

De heer Bert Wollants (N-VA) antwoordt dat in dit debat de internationale situatie als geheel moet worden bekeken en dat men zich niet mag laten leiden door bepaalde strekkingen.

De heer Thierry Warmoes (PTB-PVDA) is het er niet mee eens dat de markt zou werken en er zelf in zou slagen het probleem op te lossen. De opwarming van de aarde is al sinds de jaren '80 aangetoond, en tot dusver is de markt er niet in geslaagd ze een halt toe te roepen. De mobiliteitsproblemen blijven onopgelost, de burgers beschikken niet over de nodige middelen om de gebouwen te isoleren, enzovoort. Het EU-emissiehandelssysteem heeft weliswaar een daling van de uitstoot binnen de EU opgeleverd, maar lost het probleem op wereldvlak niet op. Het is voorts onredelijk ecotaksen in te stellen zonder de burgers alternatieven te bieden, bijvoorbeeld inzake vervoer. Volgens de heer Warmoes is het tijd om oplossingen buiten het bestaande kader van de markteconomie uit te denken. De strijd tegen de klimaatverandering vereist noodzakelijkerwijs een planmatige benadering en forse overheidsinvesteringen.

De heer Warmoes vraagt vervolgens in welke mate het middenveld, en in het bijzonder *Youth for Climate*, werd betrokken bij de herziening van het NEKP.

Tot slot vraagt hij naar het standpunt van de uitgenodigde sprekers inzake het capaciteitsvergoedingsmechanisme (CRM).

De heer Kris Verduyckt (sp.a) dankt de sprekers voor hun tomeloze inzet van de voorbije maanden.

De spreker verwijst naar het door de Klimaatcoalitie verspreide memorandum met een aantal voorstellen voor concrete maatregelen.

Hij komt terug op het recent gesloten Vlaams regeerakkoord, waarin het klimaatvraagstuk volgens hem een

Le maître mot semble y être le réalisme alors que la science nous montre qu'il faut agir vite et fort.

M. Verduyckt se dit optimiste. Il regrette cependant que certains ne tentent de polariser le débat en opposant la gauche et la droite. Cette attitude entraîne beaucoup de cynisme dans la population et mène à des dérives parfois violentes. Pour l'orateur, le thème de la lutte contre le réchauffement climatique transcende le clivage gauche-droite traditionnel. Il convient de rassembler et non de diviser.

Pour M. Malik Ben Achour (PS) l'on ne peut affirmer que ce débat ne serait ni de droite, ni de gauche. Pour faire face aux changements nous devons choisir les politiques à mener. Ces choix sont forcément connotés. L'articulation entre justice climatique, sociale et fiscale est forte. Le financement de la lutte contre le réchauffement climatique passe par des mesures fiscales. La lutte contre la fraude fiscale pourrait dégager des moyens financiers au bénéfice de la politique climatique. L'enjeu du climat n'est donc pas indépendant d'une certaine vision du monde, et de l'organisation de la vie en société: il est, en cela, hautement politique!

M. Michel De Maegd (MR) partage cette dernière analyse. Cette considération ne doit cependant pas nous empêcher de travailler de concert: le réchauffement climatique s'impose à nous et nous devons transcender nos différences pour parvenir à des accords.

M. Kris Verduyckt (sp.a) précise son propos: parmi la population le réchauffement climatique génère des craintes, en raison de ses conséquences sur notre mode de vie, de son coût pour les ménages etc. Ces inquiétudes sont récupérées par l'extrême droite pour attaquer les mouvements de lutte contre le réchauffement climatique. C'est ce phénomène que l'orateur souhaite mettre en évidence et qu'il juge préoccupant.

M. Michel De Maegd (MR) ajoute que si tout effort est louable, le niveau d'ambition actuellement affiché par la Belgique est insuffisant. Il faut en outre parvenir à parler d'une seule voix au nom de la Belgique devant les institutions de l'Union européenne.

M. Albert Vicaire (Ecolo-Groen) dit ne pas comprendre l'appel lancé par certains membres aux citoyens. Si chacun d'entre nous peut faire des efforts individuellement, il n'appartient pas aux citoyens de trouver la solution

heel povere plaats inneemt. Haalbaarheid lijkt in dat akkoord voorop te staan, terwijl de wetenschap aangeeft dat net snel en krachtig moet worden opgetreden.

De heer Verduyckt is optimistisch ingesteld, maar betreurt dat sommigen het debat trachten te polariseren door links en rechts tegen elkaar op te zetten. Dat brengt bij de bevolking veel cynisme teweeg en leidt bijwijlen tot geweld. De spreker meent dat de strijd tegen de opwarming van de planeet uitstijgt boven de klassieke tegenstelling tussen links en rechts. Niet verdeling, maar vereniging is aan de orde.

Volgens de heer Malik Ben Achour (PS) kan niet worden beweerd dat dit debat noch rechts, noch links zou zijn. Er moeten beleidslijnen worden gekozen en ten uitvoer worden gelegd om de veranderingen het hoofd te bieden. Die keuzes zijn uiteraard onderling verbonden: er bestaat een sterke wisselwerking tussen klimaat rechtvaardigheid, sociale rechtvaardigheid en fiscale rechtvaardigheid. Door middel van fiscale maatregelen wordt de strijd tegen de opwarming van de aarde gefinancierd. De bestrijding van de belastingfraude zou financiële middelen kunnen opleveren voor het klimaatbeleid. De klimaatuitdaging staat dus niet los van een bepaalde visie op de wereld en op de organisatie van de samenleving: in dat opzicht is dat vraagstuk zelfs uiterst politiek geladen!

De heer Michel De Maegd (MR) deelt die laatste analyse. Die overweging mag samenwerking echter niet in de weg staan: de opwarming van de aarde raakt ons allen en dus moeten we onze verschillen overstijgen om akkoorden te sluiten.

De heer Kris Verduyckt (sp.a) verduidelijkt zijn punt: vanwege de gevolgen voor onze manier van leven, wat het de gezinnen zal kosten enzovoort, zorgt de opwarming van de aarde voor vrees bij de bevolking. Die ongerustheid wordt door extreemrechts gerecupereerd om de klimaatbewegingen aan te vallen. Dat fenomeen wil de spreker aan de kaak stellen en vindt hij zorgwekkend.

De heer Michel De Maegd (MR) voegt eraan toe dat de Belgische ambitie thans ontoereikend is, hoe lovenswaardig elke inspanning ook is. Voorts zou België in de EU-instellingen met één stem moeten spreken.

De heer Albert Vicaire (Ecolo-Groen) begrijpt niet waartoe de burgers door sommige leden werden opgeroepen. Het komt de burgers niet toe de omvattende oplossing voor het probleem uit te werken, ook al kan

globale au problème. Cette dernière relève de la responsabilité des politiques. Il faut agir, quitte à déplaire.

Mme Anneleen Van Bossuyt (N-VA) constate que le débat actuel autour du réchauffement climatique conduit à donner une image particulièrement négative de notre société en particulier aux jeunes enfants. Nos entreprises, nos modes de transport, tout est catalogué comme mauvais, en raison de l'impact potentiel sur l'environnement, sans tenir compte des effets bénéfiques pour l'emploi, ou le bien-être. Pour l'oratrice cette vision négative doit faire la place à une autre, plus positive: nous sommes devant un défi qu'il nous faut relever tous ensemble.

Quant à l'Accord de gouvernement flamand, Mme Van Bossuyt rappelle qu'il prévoit doubler la production d'énergie éolienne et solaire d'ici 2030, ce qui est très ambitieux.

L'oratrice revient sur l'étude Eurofound, citée par M. Van Nuffel, selon laquelle de nombreux emplois pourraient être créés grâce à la transition. Une étude similaire a été évoquée par M. Nijpels lors d'une précédente audition. Mme Van Bossuyt rappelle cependant que le *Planbureau* néerlandais a réalisé sa propre étude, qui met en doute la moindre création d'emplois. Elle appelle dès lors à la prudence.

Enfin, Mme Van Bossuyt entend l'appel au dialogue lancé par les invités et se dit prête à y donner suite. Un tel processus ne pourra cependant être couronné de succès que si les parties peuvent échanger pleinement et sans tabou. Elle rappelle que les rapports du GIEC par exemple soutiennent la construction de nouvelles centrales nucléaires, ce que les associations ici invitées refusent absolument d'entendre. Le dialogue doit aller dans les deux sens.

M. Vincent Van Quickenborne (Open Vld) met en évidence le rôle des villes et communes dans ce débat. De nombreuses initiatives peuvent être prises au niveau local comme la mise en place de zones réservées aux vélos, ou en matière d'isolation des bâtiments.

D. Réponses

Si les représentants de *Youth for Climate* se disent satisfaits du forum qui leur est offert aujourd'hui, celui-ci n'est absolument pas suffisant. *Youth for Climate* continuera d'agir et de manifester jusqu'à ce que des mesures concrètes soient en place. Il est essentiel que la problématique du climat reste tout en haut de l'agenda

ieder van ons individueel inspanningen leveren. De politici dragen de verantwoordelijkheid voor oplossingen. Er moet worden gehandeld, ook als dit niet in de smaak valt.

Mevrouw Anneleen Van Bossuyt (N-VA) wijst erop dat het huidige debat over de opwarming van de aarde een bijzonder negatief beeld geeft van onze samenleving, vooral aan jonge kinderen. Onze bedrijven, onze transportmiddelen, alles wordt als slecht bestempeld vanwege de mogelijke impact op het milieu; ter zake wordt geen rekening gehouden met de gunstige effecten voor de werkgelegenheid of het welzijn. Volgens de sprekerster moet die negatieve visie plaats ruimen voor een andere, positievere kijk: we staan voor een uitdaging die we samen moeten aangaan.

Mevrouw Van Bossuyt wijst erop dat het Vlaams
regeerakkoord een verdubbeling van de productie van
wind- en zonne-energie tegen 2030 in het uitzicht stelt,
wat een heel ambitieuze doelstelling is.

De sprekerster komt terug op de door de heer Van Nuffel aangehaalde Eurofound-studie, die stelt dat de transitie talrijke banen kan opleveren; tijdens een eerdere hoorzitting verwees de heer Nijpels naar een gelijkaardig onderzoek. Mevrouw Van Bossuyt wijst er evenwel op dat ook het Nederlandse Planbureau een onderzoek heeft verricht, waarin wordt betwijfeld of er überhaupt jobs zullen worden gecreëerd. Ter zake is omzichtigheid geboden.

Ten slotte heeft mevrouw Van Bossuyt de oproep tot dialoog van de sprekers gehoord. Zij is bereid te zijn daarop in te gaan. Een dergelijk proces kan echter pas tot gunstige resultaten leiden indien de dialoog ten volle en zonder taboe kan worden gevoerd. De spreekster wijst erop dat de rapporten van het IPCC bijvoorbeeld de bouw van nieuwe kerncentrales steunen, iets waar de hier aanwezige verenigingen absoluut niet van willen weten. De dialoog moet in beide richtingen gaan.

De heer Vincent Van Quickenborne (Open Vld) onderstreept de rol van de steden en de gemeenten in dit debat. Op lokaal niveau kunnen talrijke initiatieven worden genomen, zoals het inrichten van zones die zijn voorbehouden voor fietsen, of initiatieven om gebouwen van isolatie te voorzien.

D. Antwoorden

De vertegenwoordigers van *Youth for Climate* zijn tevreden met het forum dat hun vandaag werd geboden, maar geven aan dat dit allerm minst volstaat. *Youth for Climate* zal zijn acties voortzetten en blijven betogen tot er concrete maatregelen zijn genomen. Het klimaatvraagstuk moet hoog op de politieke agenda blijven

politique. Les orateurs espèrent en outre avoir l'occasion de débattre à nouveau dans le futur avec les membres du Parlement.

Les représentants de *Youth for Climate* ajoutent que leurs actions ne se limitent pas au jeudi après-midi, et que les jeunes consacrent à cet engagement également beaucoup de leur temps libre.

Quant à des propositions de mesures concrètes, il n'appartient pas à *Youth for Climate* de les formuler. Des rapports scientifiques existent, qui mettent clairement en lumière les actions nécessaires. *Youth for Climate* renvoie les membres aux rapports du GIEC. C'est sur cette expertise qu'il convient de se baser.

Les représentants de *Youth for Climate* reviennent sur le mouvement des Gilets Jaunes. S'il est vrai que ce mouvement a débuté suite à la mise en place d'une écotaxe, le vrai problème dénoncé est surtout le manque d'alternative. Pour les orateurs, les deux mouvements ne sont pas inconciliables: nous devons travailler tous ensemble pour un modèle de société qui prend en compte les enjeux du réchauffement climatique, tout en étant plus juste. *Youth for Climate* et les Gilets Jaunes se sont rencontrés sur le terrain et le dialogue se noue. Les orateurs invitent les politiques à réaliser cette même synthèse. Le message que souhaite porter *Youth for Climate* n'est certainement pas que tout est mauvais dans notre société, mais qu'au contraire, des alternatives et un meilleur futur sont possibles.

Enfin, *Youth for Climate* ne s'est jamais prononcé en faveur ou en défaveur de l'énergie nucléaire: le mouvement ne dispose certainement pas de l'expertise nécessaire pour prendre position. Encore une fois, les orateurs renvoient les membres de la commission aux recommandations des experts et en particulier, du GIEC.

Pour M. Nicolas Van Nuffel, CNCD-11.11.11, Président de la Coalition Climat, si la Belgique n'est effectivement pas totalement inactive dans la lutte contre le réchauffement climatique, les actions entreprises sont insuffisantes. Pour l'orateur, opposer débat sur les ambitions et débat sur les mesures concrètes n'a pas de sens. Les deux vont de pair.

En ce qui concerne la Chine, l'orateur renvoie au principe dit "de responsabilité commune mais différenciée". Le CO₂ émis reste présent dans l'atmosphère pour une durée de 150 ans environ. Si le niveau d'émission de la Chine est encore élevé et le *reporting* assez peu

staant. De sprekers hopen daarenboven dat ze de kans zullen krijgen om ook in de toekomst opnieuw in debat te kunnen treden met de parlementsleden.

De vertegenwoordigers van *Youth for Climate* voegen eraan toe dat hun acties zich niet beperken tot betogen op donderdagnamiddag, en dat de jongeren ook veel vrije tijd aan dit engagement besteden.

Het is niet de taak van *Youth for Climate* om concrete voorstellen te formuleren. Er bestaan wetenschappelijke rapporten die duidelijk aangeven wat er moet gebeuren. *Youth for Climate* roept de leden op de rapporten van het IPCC te raadplegen en zich op die expertise te baseren.

De vertegenwoordigers van *Youth for Climate* komen terug op de beweging van de 'gele hesjes'. Hoewel die beweging inderdaad is ontstaan naar aanleiding van de invoering van een ecotaks, stellen die mensen eigenlijk vooral het gebrek aan alternatief aan de kaak. Volgens de sprekers zijn de beide bewegingen niet als water en vuur: allemaal samen moeten we werken aan een samenlevingsmodel dat rekening houdt met de uitdagingen van de opwarming van de planeet en dat tegelijk rechtvaardiger is. *Youth for Climate* en de 'gele hesjes' hebben elkaar ontmoet in het veld en gaan de dialoog aan. De sprekers roepen de politici ertoe op hun voorbeeld te volgen. *Youth for Climate* wil helemaal niet de boodschap uitdragen dat onze samenleving alleen maar slecht is, wel integendeel: alternatieven én een betere toekomst zijn mogelijk.

Tot slot geven de vertegenwoordigers van *Youth for Climate* aan dat de beweging zich nooit voor noch tegen kernenergie heeft uitgesproken, aangezien die beweging helemaal niet de vereiste expertise in huis heeft om een standpunt dienaangaande in te nemen. De sprekers verwijzen de commissieleden andermaal naar de aanbevelingen van de deskundigen, inzonderheid van het IPCC.

De heer Nicolas Van Nuffel, CNCD-11.11.11, voorzitter van de Klimaatcoalitie, geeft aan dat België inderdaad weliswaar niet helemaal aan de zijlijn staat inzake de bestrijding van de opwarming van de planeet, maar dat de ondernomen acties niet volstaan. Volgens hem houdt het geen steek het doelstellingendebat af te zetten tegen het debat over concrete maatregelen; het een kan niet zonder het ander.

Met betrekking tot China verwijst de spreker naar het principe inzake "gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid". Het uitgestoten CO₂ blijft ongeveer 150 jaar aanwezig in de atmosfeer. Hoewel het emissieniveau van China hoog blijft en de rapportering

transparent, la responsabilité de la Chine par rapport à la concentration actuelle de CO₂ dans l'atmosphère est bien moindre que la nôtre. Il n'en reste pas moins que la pression doit être maintenue au niveau international.

Quant à la tarification du carbone, elle pose deux problèmes fondamentaux. Cette taxe doit aller de pair avec une correction sociale et une offre alternative afin de protéger les plus précarisés. Une protection aux frontières est également nécessaire pour éviter le dumping environnemental.

M. Van Nuffel invite les membres à ne pas entrer dans le débat de la refédéralisation ou au contraire du transfert accru de compétences. L'urgence ne le permet pas. Le fédéralisme de coopération doit jouer son rôle. Quant aux agrocarburants, M. Van Nuffel insiste sur la distinction entre biocarburants de première génération, les autres biocarburants, et la biomasse. Sa mise en garde ne concerne que la première catégorie. Il renvoie à cet égard à un avis du Conseil fédéral du Développement Durable.

L'orateur partage la vision de *Youth for Climate* selon laquelle l'on ne peut simplement opposer Gilets Verts et Gilets Jaunes. Ces derniers ne sont pas opposés au mouvement en faveur de la lutte contre le réchauffement climatique mais ils refusent de voir celle-ci menée au détriment des plus précarisés. Le mouvement des Gilets Jaunes prend en outre une forme différente en France et en Belgique, où la tradition de dialogue est plus forte. Dans notre pays, les deux mouvements se parlent.

M. Van Nuffel invite les orateurs à dépasser la question des clivages gauche-droite. En l'espèce, la question n'est pas ce qu'il faut faire, mais comment on le fait. Il renvoie à la théorie dite du "donut", qui nuance l'opposition entre État et marché, et lui préfère un modèle basé sur quatre composantes: l'État, le marché, l'économie des individus et des ménages, et l'économie collective hors marché. L'orateur se dit convaincu que le marché doit pouvoir jouer, mais en suivant un certain cap que seule une intervention extérieure peut lui donner: tel est le rôle du pouvoir politique.

L'orateur se défend de faire du catastrophisme. L'on ne peut cependant occulter la réalité: la science nous prouve que la situation est grave. Le message de la Coalition Climat reste toutefois positif et il tend à montrer le chemin. M. Van Nuffel insiste également sur la nécessité de ne pas fonder tous nos espoirs sur l'innovation technologique. Si la recherche progresse à pas de géants, les

vrij ontransparant is, draagt China veel minder verantwoordelijkheid voor de huidige CO₂-concentratie in de atmosfeer dan onze landen. Dat neemt niet weg dat internationaal de druk op de ketel moet worden gehouden.

De koolstoftarifiering doet twee fundamentele problemen rijzen. Die heffing moet gepaard gaan met een sociale correctie en een alternatief aanbod, tot bescherming van de meest kwetsbaren. Tevens moeten de grenzen worden bewaakt om milieudumping te voorkomen.

De heer Van Nuffel verzoekt de commissieleden het debat inzake herfederalisering niet aan te gaan, en evenmin een verdere bevoegdheidsoverheveling te bespreken; het klimaat wacht. Aangaande de agrobrandstoffen beklemtoont de heer Van Nuffel het onderscheid tussen biobrandstoffen van de eerste generatie, de andere biobrandstoffen en biomassa. De waarschuwing heeft alleen betrekking op de eerste categorie. Hij verwijst in dat verband naar een advies van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling.

De spreker deelt de visie van *Youth for Climate* dat de groene beweging en de gelehesjesbeweging niet zomaar tegenover elkaar kunnen worden gesteld. De 'gele hesjes' zijn niet gekant tegen wie de opwarming van de planeet bestrijdt, maar willen niet dat die strijd wordt gevoerd ten koste van de meest kwetsbaren. Anders dan in Frankrijk neemt de gelehesjesbeweging overigens een specifieke vorm aan in België, waar de traditie van dialoog sterker is. In ons land praten de beide bewegingen met elkaar.

De heer Van Nuffel verzoekt de sprekers verder te kijken dan de tegenstellingen tussen links en rechts. In dit geval luidt de vraag niet wat te doen, maar hoe dat te doen. Hij verwijst naar de zogenaamde "donut-theorie", die de tegenstelling tussen de Staat en de markt nuanceert, en de voorkeur geeft aan een model op grond van vier componenten: de Staat, de markt, de economie van de huishoudens en de individuen en de collectieve niet-markteconomie. De spreker is ervan overtuigd dat de markt moet kunnen spelen, maar dan wel zo dat die een bepaalde koers volgt die alleen een externe interventie hem kan doen inslaan: dat is de rol van de politiek.

De spreker weigert aan doemdenken te doen. De realiteit mag echter niet worden verhuld: de wetenschap toont aan dat de situatie ernstig is. De boodschap van de Klimaatcoalitie blijft echter positief en toont ons de weg. De heer Van Nuffel benadrukt ook dat niet al onze hoop op technologische innovatie gevestigd mag zijn. Ofschoon de research enorme vooruitgang boekt, toch

avancées ne seront jamais assez rapides que pour que la technologie résolve à elle-seule le problème.

Quant à l'industrie, la Coalition Climat n'entend pas en faire la seule responsable de la situation, comme certains membres semblent l'affirmer. Pour l'orateur, le secteur fait cependant partie du problème, comme nous tous, et doit faire, comme nous tous partie de la solution.

V. — AUDITION DE M. PETER WITTOECK, SERVICE "CHANGEMENTS CLIMATIQUES", SPF SANTÉ PUBLIQUE, ET DE MME NANCY MAHIEU, DIRECTRICE GÉNÉRAL A.I., ET DE MME KAREN GEENS, DG ÉNERGIE, SPF ÉCONOMIE

A. Exposé introductif de M. Peter Wittoeck, Service "changements climatiques", SPF Santé publique

*M. Peter Wittoeck (Service "changements climatiques", SPF Santé publique) évoque les évolutions récentes de la politique climatique. Elles sont liées à l'Accord de Paris de 2015, qui affiche une série d'objectifs. Il est par exemple nécessaire de rester bien en-deçà d'une augmentation de deux degrés par rapport au niveau pré-industriel. Il faut même viser une augmentation inférieure à 1,5 degré. Il convient toutefois également de rendre la société soutenable d'un point de vue climatique (cf. *low greenhouse gas emission development*). Il importe par ailleurs d'harmoniser les investissements de par le monde pour atteindre les deux objectifs précités.*

Les implications du scénario basé sur une augmentation d'un degré et demi ont été étudiées. Pour y parvenir, les émissions doivent être réduites à zéro d'ici à 2050. D'ici à 2030, le niveau de 2010 doit être réduit de moitié. Dans le scénario basé sur une augmentation de deux degrés, la neutralité carbone doit être atteinte en 2075. Les ambitions nationales sont toutefois très éloignées des objectifs visés et elles se traduiront par une augmentation de trois degrés par rapport au niveau préindustriel.

Le mécanisme d'ambition prévoit que les efforts communs sont formellement évalués tous les cinq ans. Tous les deux ans après cette évaluation, les parties à l'Accord de Paris sont invitées à communiquer un nouveau plan d'action national. Pour la Belgique et l'Union européenne, cette échéance sera 2020.

Le 23 septembre 2019, un sommet climatique a été organisé à New York, à la suite duquel le secrétaire

zal zulks nooit snel genoeg gaan om louter met technologie het probleem op te lossen.

De Klimaatcoalitie stelt de industrie niet voor als enige verantwoordelijke voor de situatie, zoals sommige leden kennelijk aangeven. Volgens de spreker is de sector niet-temin een deel van het probleem, net als wij allemaal, en moet die sector, net als wij allemaal, ook een deel van de oplossing zijn.

V. — HOORZITTING MET DE HEER PETER WITTOECK, DIENST CLIMATE CHANGE, FOD VOLKSGEZONDHEID, EN MET MEVROUW NANCY MAHIEU, DIRECTEUR GÉNÉRAL A.I., EN MEVROUW KAREN GEENS, AD ENERGIE, FOD ÉCONOMIE

A. Inleidende uiteenzetting door de heer Peter Wittoeck, Dienst Climate Change, FOD Volksgezondheid

*De heer Peter Wittoeck (Dienst Climate Change, FOD Volksgezondheid) gaat in op de recente ontwikkelingen inzake klimaatbeleid. Een en ander heeft te maken met de Overeenkomst van Parijs van 2015, dat een aantal doelstellingen vooropstelt. Zo is het noodzakelijk ruim beneden de twee graden boven het pre-industriële niveau te blijven. Er dient zelfs naar te worden gestreefd om onder anderhalve graad te blijven. Het komt er echter ook op aan de samenleving klimaatweerbear te maken (cf. *low greenhouse gas emission development*). Voorts is het van belang om de investeringen wereldwijd af te stemmen op de twee voorgaande doelstellingen.*

De implicaties van het anderhalvegraadscenario werden onderzocht. Om dat waar te maken, moet de uitstoot nul bedragen in 2050. Tegen 2030 moet de helft van het niveau van 2010 worden bereikt. In het tweeградenscenario moet de uitstoot nul bedragen tegen 2075. De nationale ambities liggen echter veraf van de beoogde doelstellingen en zullen leiden tot drie graden boven het pre-industriële niveau.

Het *ambition mechanism* leidt ertoe dat de gemeenschappelijke inspanningen formeel om de vijf jaar worden geëvalueerd. Om de twee jaar na een dergelijke evaluatie worden de partijen bij de Overeenkomst van Parijs door de VN gevraagd om een nieuw nationaal actieplan mee te delen, voor België en de EU is dat in 2020.

Op 23 september 2019 vond een klimaatop plaats in New York, en in de aanloop daarvan heeft de

général des Nations unies a suggéré une série de mesures, comme un vaste glissement de la fiscalité, la fin des subventions en faveur des combustibles fossiles et l'arrêt des constructions de nouvelles centrales au charbon. Le 30 juin 2019, à Abu Dhabi, António Guterres a demandé d'élaborer des programmes visant une réduction des gaz à effet de serre de 45 % d'ici à 2030, et la neutralité carbone en 2050. Avec la présence de 65 chefs d'État et de gouvernement, le sommet peut être considéré comme un succès. Une série d'initiatives ont été annoncées, comme l'engagement de favoriser les objectifs des contributions déterminées au niveau national (*Nationally Determined Contributions-NDC*) d'ici à 2020, ou de soutenir vigoureusement les objectifs (les *NDC* sont communiquées à l'adresse suivante: <https://climateaction.unfccc.int/views/events.html>).

Une attention particulière est accordée à la transition énergétique et à l'action au niveau local. Les événements se sont succédé à un rythme accéléré, si bien que la Belgique n'a pas pu prendre position en temps voulu. En revanche, la Belgique a souscrit à une initiative dans le cadre de solutions basées sur la nature et d'adaptation et de résilience climatique. La Belgique défend également la transition juste. Par contre, le pays ne participe pas à l'initiative *clean air*.

Axée sur le long terme (2050), l'*Alliance pour l'ambition climatique* vise à lancer un signal (plans climat en 2020). Soixante-six États (y compris les États membres de l'UE), ainsi que des régions et des villes et même des entreprises ont déclaré vouloir atteindre la neutralité carbone d'ici 2050, ou développent une stratégie à long terme afin de respecter les objectifs de l'accord de Paris. Un certain nombre d'États ont par ailleurs également fait des déclarations individuelles. C'est ainsi que la France ne conclura pas d'accords commerciaux inconciliables avec l'accord de Paris. L'Allemagne s'engage à atteindre la neutralité carbone d'ici 2050. L'Inde souhaite accroître considérablement ses capacités en termes d'énergies renouvelables. On ignore encore ce qu'implique précisément la déclaration de la Chine qui désire réduire les émissions annuelles de 12 milliards de tonnes. L'UE va affecter au moins 25 % de son budget à des mesures en lien avec le climat. La Fédération de Russie indique qu'elle va ratifier l'accord de Paris. Enfin, douze États promettent de soutenir le Fonds vert pour le climat, en plus des pays qui doublent leur contribution.

Très présent, le secteur privé a annoncé qu'il affecterait des milliers de milliards aux investissements zéro carbone ou à la réalisation de l'objectif visant à limiter le réchauffement à un degré et demi.

A niveau européen, une dynamique a été lancée au cours des deux dernières années (cf. Commission

secrétaris-général van de VN een aantal maatregelen gesuggereerd, zoals een gulle belastingverschuiving, het einde van de subsidies voor fossiele brandstoffen en een bouwstop voor nieuwe steenkoolcentrales. António Guterres vroeg op 30 juni 2019 te Abu Dhabi om plannen die erop gericht zijn tegen 2030 de uitstoot van broeikasgassen met 45 % te reduceren en tegen 2050 koolstofneutraliteit te bereiken. Met de aanwezigheid van 65 staatshoofden en regeringsleiders kan de top als een succes worden beschouwd. Een aantal initiatieven komen naar voren, zoals het engagement om de doelstellingen van de *Nationally Determined Contributions* tegen 2020 te bevorderen, of de doelstellingen met kracht te ondersteunen (de *NDC* worden meegedeeld op: <https://climateaction.unfccc.int/views/events.html>).

Energietransitie en actie op lokaal niveau krijgen bijzondere aandacht. De gebeurtenissen hebben elkaar snel opgevolgd, zodat België niet tijdig een standpunt heeft kunnen ontwikkelen. België heeft wel een initiatief onderschreven rond *nature-based solutions* en inzake adaptatie en klimaatveerbaarheid. België verdedigt ook de rechtvaardige transitie en de rol van vrouwen. België komt daarentegen niet op voor het *clean air initiative*.

Het *Climate Ambition Alliance* is gericht op de lange (2050) en het geven van een signaal (klimaatplannen in 2020). Zesenzestig staten (met inbegrip van de EU-leden) en ook regio's en steden en zelfs bedrijven hebben verklaard tegen 2050 koolstofneutraal te willen zijn, of ontwikkelen een strategie op lange termijn teneinde de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs te respecteren. Een aantal staten hebben voorts nog afzonderlijke verklaringen afgelegd. Zo zal Frankrijk geen handelsovereenkomsten sluiten die niet met de Overeenkomst van Parijs kunnen worden verzoend. Duitsland verbindt zich tot koolstofneutraliteit tegen 2050. India wil haar capaciteit hernieuwbare energie aanzienlijk verhogen. Wat de Chinese verklaring behelst om de jaarlijkse uitstoot met 12 miljard ton te verminderen, is nog niet helemaal duidelijk. De EU gaat ten minste 25 % van haar begroting besteden aan klimaatgebonden maatregelen. De Russische Federatie zegt de Overeenkomst van Parijs te gaan ratificeren. Tot slot beloven twaalf staten het *Green Climate Fund* te steunen, bovenop de landen die hun bijdrage verdubbelen.

De privésector was nadrukkelijk aanwezig en heeft duizenden miljarden aangekondigd voor koolstofneutrale investeringen, of de anderhalvegraaddoelstelling te halen.

Op Europees niveau is de jongste twee jaar een dynamiek op gang gekomen (cf. Europese Commissie,

européenne, 28.11 2018, COM(2018) 773), fixant les règles qui définissent les objectifs pour 2020 et 2030. La Commission européenne, qui soutient le scénario d'un réchauffement limité à un degré et demi d'ici 2050, a fait vérifier les répercussions économiques des différents modèles d'ici cette date et il s'avère qu'elles sont relativement limitées ou inexistantes. Après la publication de la communication "Une planète propre pour tous" et compte tenu de la COP24 tenue à Katowice, le Conseil européen invite le Conseil à donner suite aux éléments exposés dans la communication (12 et 13 décembre 2018), à savoir proposer d'ici 2020 une stratégie à long terme en concordance avec l'accord de Paris. La présidence finnoise constate que certains points font l'objet d'un consensus. Il se recommande d'adopter une approche holistique assortie d'un cadre politique clair. Les opportunités pour l'économie sont de toute évidence nombreuses et les défis sont considérables. Le thème d'une transition sociale juste est très présent dans les débats. Les investissements sont indispensables et, à défaut, nous ferions face à des coûts élevés (pollution de l'aire, actifs irrécupérables, ...). Le Conseil a clarifié son message pour les conseils spécialisés. La neutralité climatique était à nouveau à l'ordre du jour du Conseil européen de juin 2019 et, pour la plupart des États membres, la neutralité climatique doit être atteinte d'ici 2050. La position de l'Estonie semble avoir évolué dans ce sens récemment, la vision hongroise n'est pas encore claire, pas plus que la vision tchèque, tandis que la Pologne constitue toujours un point d'interrogation. Que peut-on offrir à la Pologne et à d'autres membres pour rendre possible la transition juste? Il appartient aux conseils spécialisés d'y collaborer, dans les limites du cadre financier pluriannuel (2021-2027), des dispositions fiscales et budgétaires, d'une fiscalité énergétique adaptée, tout en prêtant une attention suffisante à la transition énergétique, au rôle des marchés et instruments financiers, à la compétitivité, à l'innovation, à la recherche, à la décarbonisation du secteur des transports et à la dimension sociale de la transition juste. Il va sans dire que les États membres jouent également un rôle actif, la Belgique plaidant en faveur d'une révision de la directive sur la taxation de l'énergie et réclamant des normes plus strictes pour les voitures, les camionnettes et les camions, mais aussi un renforcement du contrôle financier. La Belgique se joint à la majorité des États membres européens qui souhaitent qu'un quart du budget européen soit "intégré" dans le climat, sans que les 75 % restants aillent à l'encontre des objectifs climatiques. Les subventions qui nuisent au climat doivent être progressivement supprimées. Une part de 35 % devrait être affectée aux budgets de recherche d'Horizon Europe. Parmi les autres mesures figurent les IPCEI (*Important Projects of Common European Interest* - projets importants d'intérêt européen commun). Les orientations du Conseil européen seront finalisées les

28.11 2018, COM(2018) 773), met regelgeving waarin doelstellingen voor 2020 en 2030 worden bepaald. De Europese Commissie, die achter het anderhalvegraad-scenario voor 2050 staat, heeft laten nagaan wat de economische impact van de verschillende modellen tegen dat jaar zal zijn en die blijkt relatief beperkt tot onbestaand. Na de mededeling van "A Clean Planet for all" en rekening houdend met de COP24 in Katowice, nodigt de Europese Raad de Raad uit om gevolg te geven aan de elementen die in de mededeling worden uiteengezet (12 en 13 december 2018), namelijk tegen 2020 een langetermijnstrategie voor te leggen die in overeenstemming is met de Overeenkomst van Parijs. Het Finse voorzitterschap stelt een consensus vast rond sommige zaken. Een holistische aanpak is wenselijk met een duidelijk beleidskader. De opportuniteiten voor de economie zijn uiteraard talrijk, en de uitdagingen zijn aanzienlijk. Het thema van een rechtvaardige sociale transitie is zeer aanwezig in de debatten. Investerings zijn noodzakelijk, als die niet worden gedaan, komt men voor hoge kosten te staan (luchtverontreiniging, *stranded assets*,...). De Raad heeft zijn boodschap verduidelijkt voor de vakraden. Klimaatneutraliteit stond nog eens hoog op de agenda van de Europese Raad van juni 2019 en voor de meeste lidstaten dient klimaatneutraliteit tegen 2050 te worden bereikt. De positie van Estland lijkt recent in die zin te evolueren, de Hongaarse visie is nog niet duidelijk, net zomin als de Tsjechische, terwijl Polen een vraagteken blijft. Wat kan Polen en andere leden worden aangeboden om de *just transition* mogelijk te maken? Het is de taak van de vakraden om daaraan mee te werken, binnen de klijtlijnen van het financieel kader dat over verscheidene jaren loopt (2021-2027), de fiscale en budgettaire bepalingen, een aangepaste energiefiscaliteit, met voldoende aandacht voor energietransitie, de rol van de financiële markten en instrumenten, concurrentievermogen, innovatie, onderzoek, het koolstofvrij maken van de transportsector en de sociale dimensie van de *just transition*. De lidstaten spelen vanzelfsprekend ook een actieve rol, waarbij België een herziening van de richtlijn energiebelasting bepleit, striktere normen voor auto's, bestelwagens en vrachtwagens verzoekt, maar ook een strengere financiële controle. België sluit zich aan bij de meerderheid van de Europese lidstaten die wensen dat een kwart van het Europees budget wordt "gemainstreamd" aan klimaat, zonder dat de resterende 75 % ingaan tegen de klimaatdoelstellingen. Subsidies die het klimaat schaden moeten worden afgebouwd. 35 % dient voor de onderzoeksbudgetten van HorizonEurope te worden bestemd. Andere maatregelen betreffen de "IPCEI" (de *Important Projects of Common European Interest*). Op 12-13 december wordt de *guidance* van de Europese Raad afgerond, zodat de Europese Commissie de ontwikkeling kan aanvatten van een langetermijnstrategie om die begin 2020 aan de VN voor te leggen.

12 et 13 décembre, afin que la Commission européenne puisse entamer le développement d'une stratégie à long terme en vue de la soumettre aux Nations unies début 2020.

La question est de savoir si l'UE actualisera les CDN. Quoi qu'il en soit, le Parlement européen "invite la Commission à préparer, d'ici à la fin 2018, une stratégie européenne ambitieuse visant à atteindre la neutralité carbone d'ici à 2050 afin d'ouvrir la voie, avec un bon rapport coût-efficacité, vers la réalisation de l'objectif de neutralité carbone fixé par l'accord de Paris, ainsi qu'une économie neutre en carbone dans l'Union au plus tard en 2050, conformément à la juste part de l'Union dans le budget carbone global restant". Le Parlement lui demande également de se prononcer en faveur d'une actualisation des CDN de l'Union comportant l'adoption d'un objectif de réduction de 55 % des émissions de gaz à effet de serre européennes dans l'ensemble de l'économie d'ici à 2030 par rapport aux niveaux de 1990" (Résolution du Parlement européen du 25 octobre 2018 sur la conférence des Nations unies de 2018 sur les changements climatiques à Katowice, Pologne (COP 24)).

La nouvelle Commission européenne, qui se montre particulièrement ambitieuse en matière de politique climatique, prendra ses fonctions le 1er novembre 2019. Les déclarations de Mme Ursula von der Leyen reflètent cette ambition (voir Mon programme pour l'Europe - orientations politiques pour la prochaine Commission européenne), elle qui entend par exemple rédiger une législation européenne sur le climat, afin d'ancrer l'objectif de la neutralité climatique à l'horizon 2050 dans la loi. Dans un lettre de mission du 10 septembre 2019, le commissaire européen Frans Timmermans est invité à œuvrer à l'élaboration d'un Pacte vert européen durant les cent premiers jours du mandat de la nouvelle Commission:

"Parallèlement à nos engagements d'atteindre la neutralité climatique d'ici 2050, nous devons être plus ambitieux en ce qui concerne notre objectif de réduction des émissions à l'horizon 2030. Le pourcentage de réduction visé devrait être porté de 40 % à au minimum 50 %.

Je souhaite par ailleurs que vous meniez des négociations internationales en vue de relever le niveau d'ambition des autres grands émetteurs d'ici 2021. D'ici là, vous devriez avoir présenté un plan global visant à porter à 55 %, et d'une manière responsable, l'objectif de réduction des émissions de l'UE à l'horizon 2030." (traduction libre) (https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/mission-letter-frans-timmermans-2019_en.pdf, p. 4 et 5).

Vraag is of de EU tot nieuwe NDC zal komen. In ieder geval "verzoekt [het Europees Parlement] de Commissie tegen eind 2018 een ambitieuze nulemissiestrategie voor de EU voor het midden van de eeuw op te stellen, waarin een kostenefficiënt traject wordt uitgestippeld om uiterlijk in 2050 de doelstelling van CO₂-neutraliteit die in de Overeenkomst van Parijs is vastgesteld, te verwezenlijken en de economie in de Unie CO₂-neutraal te maken, overeenkomstig een billijk aandeel van de Unie in het resterende mondiale koolstofbudget; is voorstander van een actualisering van de NDC's van de Unie met voor de hele economie een doelstelling om de interne broeikasgasemissies tegen 2030 met 55 % te verminderen ten opzichte van het niveau van 1990." (Resolutie van het Europees Parlement van 25 oktober 2018 over de VN-klimaatconferentie in 2018 in Katowice, Polen (COP24)).

Op 1 november 2019 treedt de nieuwe Europese Commissie aan, die zich bijzonder ambitieus opstelt op het vlak van klimaat. Ursula von der Leyen heeft zich ook in die zin uitgelaten (*cf. My Agenda for Europe – political guidelines for the next European Commission*), bijvoorbeeld door klimaatwetgeving na te streven waarbij koolstofneutraliteit tegen 2050 een normatieve verankering wordt verleend. Europees Commissaris Frans Timmermans wordt in een *mission letter* van 10 september 2019 uitgenodigd tot het uitwerken van een *European Green Deal* tijdens de eerste honderd dagen van het nieuwe mandaat:

"Along with our climate-neutrality commitments for 2050, we have to be more ambitious when it comes to our 2030 emission reduction target. This should increase to at least 50 % by 2030, up from the 40 % currently agreed.

In parallel, I want you to lead international negotiations to increase the level of ambition of other major emitters by 2021. By then, you should put forward a comprehensive plan to increase the EU's target for 2030 towards 55 % in a responsible way." (https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/mission-letter-frans-timmermans-2019_en.pdf, blz. 4 en 5).

La Chambre des représentants de Belgique a, quant à elle, adopté une résolution dans laquelle elle demande au gouvernement fédéral de plaider au niveau européen pour un objectif de réduction des émissions de gaz à effet de serre de 55 % à l'horizon 2030 et de 95 % à l'horizon 2050 par rapport aux émissions de 1990 (Proposition de résolution visant à repositionner la Belgique dans le débat climatique, DOC 54 3416/008).

Le Règlement (UE) 2018/1999 du Parlement européen et du Conseil du 11 décembre 2018 sur la gouvernance de l'union de l'énergie, modifiant la directive 94/22/CE, la directive 98/70/CE, la directive 2009/31/CE, le règlement (CE) n° 663/2009, le règlement (CE) n° 715/2009, la directive 2009/73/CE, la directive 2009/119/CE du Conseil, la directive 2010/31/UE, la directive 2012/27/UE, la directive 2013/30/UE et la directive (UE) 2015/652 du Conseil, et abrogeant le règlement (UE) n° 525/2013 impose un série d'obligations aux États membres, et donc aussi à la Belgique, notamment l'obligation suivante: "1. *Au plus tard le 1er janvier 2020, et ensuite au plus tard le 1er janvier 2029, et tous les dix ans par la suite, chaque État membre établit et communique à la Commission sa stratégie à long terme, sur trente ans au minimum. Les États membres devraient, si nécessaire, mettre à jour ces stratégies tous les cinq ans.*

(...) 6. *Les plans nationaux intégrés en matière d'énergie et de climat sont compatibles avec les stratégies à long terme visées au présent article.*" (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>, JO L 328 du 21.10 2018, pages 1-77).

Il est difficile de dire à quoi ressemblerait la vision belge à long terme. Il va de soi qu'il s'agit aussi d'une matière qui relève également des entités fédérées. Sur le plan institutionnel, l'autorité fédérale et les Régions se concertent donc. Au niveau fédéral, une réflexion est en cours à propos de cette question depuis plusieurs années et des projections – par exemple en matière de facture énergétique ou d'emploi – sont non seulement élaborées, mais aussi actualisées. Plus de précisions seront certainement bientôt apportées. Ce dossier connaîtra une suite.

B. Exposé introductif de Mmes Nancy Mahieu, et Karen Geens, SPF Économie, P.M.E., Classes moyenne et Énergie, DG Énergie

Contexte

Mme Nancy Mahieu, directrice générale a.i., DG Énergie, SPF Économie, rappelle tout d'abord le contexte dans lequel le Plan National Énergie Climat (PNEC) doit être établi.

De Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers van haar kant heeft een resolutie aangenomen waarin de federale regering wordt gevraagd dat op Europees niveau wordt gestreefd naar 55 % emissievermindering tegen 2030 en 95 % tegen 2050 ten opzichte van de uitstoot in 1990 (Voorstel van resolutie tot herpositionering van België in het klimaatdebat, DOC 54 3416/008).

Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van richtlijn 94/22/EG, richtlijn 98/70/EG, richtlijn 2009/31/EG, Verordening (EG) nr. 663/2009, Verordening (EG) nr. 715/2009, richtlijn 2009/73/EG, richtlijn 2009/119/EG van de Raad, richtlijn 2010/31/EU, richtlijn 2012/27/EU, richtlijn 2013/30/EU en richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013 legt de lidstaten – en dus ook België – een aantal verplichtingen op, waaronder deze: "1. Uiterlijk op 1 januari 2020, daarna uiterlijk op 1 januari 2029, en daarna om de 10 jaar stelt elke lidstaat zijn langetermijnstrategie op, met een perspectief van minstens 30 jaar, en dient deze in bij de Commissie. De lidstaten actualiseren deze strategieën waar nodig om de vijf jaar.

(...) 6. De geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen zijn consistent met de in dit artikel bedoelde langetermijnstrategieën." (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>, PB L 328 van 21.12 2018, blz. 1-77).

Het is moeilijk te zeggen hoe een Belgische langetermijnvisie eruit zou zien. Uiteraard betreft het ook een materie die ook aan de deelstaten toekomt, dus institutioneel plegen de federale overheid en de gewesten overleg. Op federaal niveau wordt al een aantal jaren over de kwestie nagedacht en projecties uitgewerkt – bijvoorbeeld inzake de energiefactuur of werkgelegenheid –, maar ook geactualiseerd. Weldra zal allicht meer duidelijkheid komen. De zaak wordt vervolgd.

B. Inleidende uiteenzetting van de dames Nancy Mahieu en Karen Geens, FOD Economie, kmo, Middenstand en Énergie, AD Énergie

Context

Mevrouw Nancy Mahieu, directeur-generaal a.i., AD Énergie, FOD Economie, gaat allereerst in op de context waarin het Nationaal Énergie- en Klimaatplan (NEKP) tot stand moet komen.

Le PNEC trouve sa base légale dans le règlement européen sur la gouvernance⁴, qui fait lui-même partie du *Clean Energy Package* approuvé l'année dernière par la Commission européenne.

Le PNEC se conçoit comme un instrument de politique à moyen terme devant permettre aux États membres d'atteindre les objectifs fixés à l'horizon 2030. Le règlement sur la gouvernance détermine une structure commune à l'ensemble des PNEC, qui doit permettre la comparaison et assurer la cohérence des politiques. Les PNEC doivent également alimenter le débat sur les priorités de l'Union en matière de climat et d'énergie. Cinq dimensions composent le PNEC: l'efficacité énergétique, un marché de l'énergie pleinement intégré, la décarbonisation de l'économie, la sécurité, la solidarité et la confiance, et enfin la recherche, l'innovation et la compétitivité.

Les États membres ont remis à la Commission européenne leur projet de PNEC pour le 31 décembre 2018. La version finale doit être déposée pour le 31 décembre 2019. Ces PNEC couvrent une période de 10 ans. Le PNEC actuellement en projet couvrira la période 2020-2030.

Principes fondateurs du Plan National Energie Climat (PNEC) et du Plan Fédéral Energie Climat (PFEC)

Mme Mahieu expose ensuite les principes fondateurs du PNEC belge.

L'énergie et le climat relèvent des compétences partagées des Régions et de l'État fédéral. La rédaction du PNEC demande dès lors la collaboration des différentes entités de notre pays. Le dialogue se noue au sein de deux organismes permanents de concertation: CONCERE pour l'énergie et la Commission Nationale Climat (CNC), pour le climat. Afin de faire le lien entre ces thèmes, un groupe pilote spécifique CONCERE/CNC a été mis en place pour coordonner spécifiquement les travaux relatifs au PNEC et s'assurer du respect des délais, sur base d'une méthode de travail approuvée par CONCERE et CNC, avec des moments d'étalonnage différents.

Deux caractéristiques essentielles doivent être soulignées. Tout d'abord par une approche *bottom up* forte,

⁴ Règlement (UE) 2018/1999 sur la gouvernance de l'Union de l'énergie et de l'Action climatique.

Het NEKP is wettelijk gestoeld op de verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake de *governance*⁴. Deze verordening is zelf een onderdeel van het *Clean Energy Package* dat de Europese Commissie vorig jaar heeft aangenomen.

Het NEKP is opgevat als een beleidsinstrument voor de middellange termijn, dat de EU-lidstaten ertoe in staat moet stellen tegen 2030 de vooropgestelde doelen te bereiken. De verordening inzake de *governance* bepaalt dat de NEKP's van de respectieve lidstaten over dezelfde structuur moeten beschikken om een onderlinge vergelijking mogelijk te maken, alsook om de coherentie van de beleidslijnen te waarborgen. De NEKP's moeten tevens elementen aanreiken om het debat inzake de prioriteiten van de EU op het vlak van klimaat en energie te voeren. Het NEKP behelst vijf domeinen, met name energie-efficiëntie, een volledig geïntegreerde energiemarkt, het koolstofvrij maken van de economie, energiezekerheid, solidariteit en vertrouwen, alsook onderzoek, innovatie en concurrentievermogen.

De EU-lidstaten hebben hun ontwerp van Nationaal Energie- en Klimaatplan tegen 31 december 2018 ingediend bij de Europese Commissie. De definitieve tekst moet vóór 31 december 2019 worden ingediend. Deze NEKP's bestrijken een termijn van tien jaar. Het momenteel in voorbereiding zijnde NEKP zal gelden voor de periode 2020-2030.

Grondbeginselen van het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) en van het Federaal Energie- en Klimaatplan (FEKP)

Vervolgens licht mevrouw Mahieu de grondbeginselen van het Belgisch NEKP toe.

Energie en klimaat ressorteren onder de bevoegdheid van zowel de gewesten als de Federale Staat. Voor de redactie van het NEKP is dan ook de samenwerking van de diverse entiteiten van ons land vereist. De dialoog dienaangaande wordt gevoerd binnen twee vaste overlegorganen, met name ENOVER (energie) en de Nationale Klimaatcommissie (NKC) (klimaat). Met het oog op de verbinding van deze twee thema's werd een specifieke stuurgroep ENOVER/NKC opgericht, die inzonderheid de werkzaamheden inzake het NEKP moet coördineren en erop moet toezien dat de termijnen in acht worden genomen, volgens een door ENOVER en NKC goedgekeurde werkmethode met verschillende tussentijdse ijkmomenten.

In dat verband moet op twee essentiële elementen worden gewezen. Eerst en vooral wordt al van bij de

⁴ Verordening (EU) 2018/1999 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, 11 december 2018.

et ce depuis le début des travaux. Chaque entité fédérée compétente a rédigé son propre plan (plan fédéral et plans régionaux) en toute indépendance, l'objectif étant de synthétiser ces différentes visions et de les faire converger dans un plan national unique. Le PNEC se caractérise également par une volonté d'intégration, des approches des entités fédérées, mais aussi des politiques climatique et énergétique, d'autres politiques liées comme la fiscalité et la mobilité, et enfin d'intégration entre les politiques envisagées et leur impact quantifié.

Méthodologie et état de lieux

L'oratrice apporte ensuite des précisions sur le Plan Fédéral Energie Climat (PFEC), pris acte du projet le 30 novembre 2018 par le Conseil des ministres.

Le PFEC repose sur les engagements pris d'une part dans la stratégie énergétique fédérale, et d'autre part dans le Pacte énergétique interfédéral. Viennent s'y ajouter une série de mesures venant des filières suivantes: la mobilité, la fiscalité et la politique scientifique, qui contribuent à la réalisation des objectifs. Le PFEC tient également compte de la résolution interparlementaire, ainsi que des avis et input du Conseil Fédéral du Développement Durable, du CRB et du Conseil fédéral de la CREG. Le Bureau du Plan a donné son apport dans la rédaction de la partie analytique.

Quant au projet de PNEC, il a été approuvé le 19 décembre 2018 en Comité de concertation et notifié le 31 décembre 2018 à la Commission européenne. Il suit la structure imposée par le règlement sur la gouvernance, et comporte dès lors les volets cités plus haut (décarbonisation, efficacité énergétique etc.). Pour chacun de ces volets, des objectifs et mesures sont proposés. Le PNEC comporte également une seconde partie (B) qui analyse et chiffre les effets des mesures proposées en comparant des scénarios à politique inchangée ou avec les mesures proposées.

Entre le 31 décembre 2018 et la présente audition, le projet de PNEC a été soumis, comme le prévoit le règlement sur la gouvernance, à une procédure de consultation publique ainsi que des pays voisins. Durant cette période la Commission européenne réalise également une première évaluation du projet de PNEC.

Au niveau national, un groupe de travail communication a été mis en place, chargé de la confection d'un

aanvang van de werkzaamheden sterk ingezet op de bottom-upwerkwijze. Elke bevoegde deelstaat heeft, volkomen onafhankelijk, zijn eigen plan uitgewerkt (federaal plan en gewestplannen), waarbij het in de bedoeling ligt die uiteenlopende visies te bundelen en ze te doen uitmonden in één nationaal plan. Voorts wordt het NEKP gekenmerkt door het streven naar integratie, niet alleen van de benaderingswijzen van de deelstaten, maar ook van het klimaat- en energiebeleid, van andere beleidsdomeinen zoals fiscaliteit en mobiliteit, alsook van de in uitzicht gestelde beleidslijnen en van de gekwantificeerde impact ervan.

Methodologie en stand van zaken

Vervolgens verduidelijkt de sprekerster het Federaal Energie- en Klimaatplan (FEKP), waarvan op 30 november in de Ministerraad akte werd genomen van het ontwerp.

Het FEKP berust op de verbintenissen die zijn aangegaan in het kader van de federale energiestrategie eensdeels en van het Interfederaal Energiepact anderdeels. Daaraan worden een aantal maatregelen toegevoegd aangaande mobiliteit, fiscaliteit en wetenschapsbeleid, domeinen die bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen. Het FEKP houdt tevens rekening met de interparlementaire resolutie, alsook met de adviezen en met de input van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, van de CRB en de Adviesraad van de CREG. Het Federaal Planbureau had een aandeel in de opmaak van het analytische gedeelte.

Het ontwerp van NEKP werd op 19 december 2018 aangenomen in het Overlegcomité en op 31 december 2018 aan de Europese Commissie bezorgd. Het ontwerp volgt de bij de verordening inzake de *governance* opgelegde structuur en omvat derhalve de voormelde aspecten (koolstofvrij maken, energie-efficiëntie enzovoort). Voor elk van die aspecten worden doelstellingen en maatregelen voorgesteld. Het ontwerp bevat tevens een tweede deel (B) dat de gevolgen van de voorgestelde maatregelen analyseert en becijfert, door scenario's bij ongewijzigd beleid af te zetten tegen scenario's na de implementering van de voorgestelde maatregelen.

In de periode van 31 december 2018 tot de datum van deze hoorzitting werd het ontwerp van NEKP, zoals bepaald bij de verordening inzake de *governance*, onderworpen aan een publieksbevraging en aan een bevraging van de buurlanden. In de tussentijd wordt het ontwerp van NEKP tevens een eerste maal geëvalueerd door de Europese Commissie.

Op nationaal niveau werd een communicatiewerkgroep opgericht die een website inzake het NEKP moet

site internet relatif au PNEC⁵, et de la communication autour de la consultation publique nationale.

Au cours de cette période, à la demande des Régions, une liste de mesures fédérales a été établie: il s'agit de mesures qui relèvent de la compétence du fédéral mais qui viennent en appui des objectifs définis par les Régions (par exemple baisse de la TVA, mobilité, ...).

La procédure de consultation nationale s'est déroulée en plusieurs phases:

— les 10 et 30 mai, l'avis commun du CFDD, CCE, CESE Wallonie – Pôle environnement – Pôle énergie, SERV, *Minaraad*, CESRBC, CERBC, l'avis du CFDD ainsi que l'avis des conseils consultatifs stratégiques ont été reçus;

— la Commission européenne a fait part de ses recommandations le 18 juin 2019;

— une consultation publique s'est déroulée du 4 juin au 15 juillet 2019;

— une consultation régionale avec les pays du Forum Pentalatéral de l'Énergie a eu lieu le 4 septembre 2019;

— et enfin, un dialogue des stakeholders a été organisé au niveau fédéral le 13 septembre 2019.

Recommandations et avis

L'oratrice revient ensuite sur chacune de ces étapes et passe en revue les principaux enseignements à tirer des avis précités.

L'avis commun du CFDD, CCE, CESE Wallonie – Pôle environnement – Pôle énergie, SERV, *Minaraad*, CESRBC, CERBC⁶ mettait en évidence le manque d'intégration et de vision systémique du projet de plan, son manque de lisibilité, et insistait sur la nécessité de mettre en place un cadre pour la collaboration interfédérale et un véritable programme de recherche.

L'avis rendu par le CFDD⁷ se focalisait davantage sur une série de mesures transversales et sectorielles.

Quant aux mesures transversales, le CFDD met l'accent sur la nécessité de:

opzetten⁵ en die de communicatie inzake de nationale publieksbevraging moet verzorgen.

Op verzoek van de gewesten werd tijdens die periode een lijst met federale maatregelen opgesteld; die maatregelen behoren tot de bevoegdheid van de Federale Staat, maar ondersteunen de door de gewesten bepaalde doelstellingen (bijvoorbeeld: btw-vermindering, mobiliteit enzovoort).

De nationale raadplegingsprocedure kende verschillende fases:

— op 10 en 30 mei: het gemeenschappelijk advies van de FRDO, de CRB, de CESE Wallonie (*Pôle Environnement – Pôle Énergie*), de SERV, de *Minaraad*, de CESRBC en de CERBC, het advies van de FRDO en het advies van de strategische adviesraden;

— op 18 juni 2019: aanbevelingen van de Europese Commissie;

— van 4 juni tot 15 juli 2019: een openbare raadpleging;

— op 4 september 2019: een regionale raadpleging met de landen van het Pentalateraal Energieforum;

— en tot slot, op 13 september 2019 werd op federaal niveau een stakeholders-dialogo gehouden.

Aanbevelingen en adviezen

Vervolgens komt de spreekster terug op elk van die fases en bespreekt ze de belangrijkste lessen die uit de voornoemde adviezen kunnen worden getrokken.

Het gemeenschappelijk advies van de FRDO, de CRB, de CESE Wallonie (*Pôle Environnement – Pôle Énergie*), de SERV, de *Minaraad*, de CESRBC en de CERBC⁶ vestigde de aandacht op het gebrek aan integratie en aan systemische visie van het ontwerpplan, alsook op het gebrek aan bevattelijkheid ervan. Voorts drong het aan op de noodzaak van een kader voor de interfederale samenwerking en van een echt onderzoeksprogramma.

Het advies van de FRDO⁷ was meer gericht op een aantal transversale en sectorale maatregelen.

Wat de transversale maatregelen betreft, benadrukt de FRDO de noodzaak om:

⁵ <https://www.plannationalenergieclimat.be/fr>

⁶ Disponible sur le site du Conseil fédéral du développement durable www.frdo-cfdd.be

⁷ *Ibidem*.

⁵ <https://www.nationaalenergieklimaatplan.be/nl>

⁶ Te raadplegen op de website van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling www.frdo-cfdd.be

⁷ *Ibidem*.

— définir des objectifs chiffrés et de quantifier leurs effets;

— réviser la fiscalité énergétique, “afin d’intégrer progressivement la dimension environnementale et un prix carbone sur les vecteurs énergétiques”;

— développer une économie circulaire;

— disposer d’un aperçu des investissements nécessaires et de leur mode de financement.

Dans la partie de son avis consacrée aux “leviers, politiques et mesures sectoriels”, le CFDD s’est concentré sur les secteurs de l’énergie (production, transmission, stockage), de l’industrie, des bâtiments, de la mobilité et des transports, ainsi que de l’agriculture et de l’alimentation.

La Commission européenne, dans son évaluation du projet de PNEC, formule des recommandations qui ont tantôt trait aux objectifs formulés, tantôt aux mesures proposées.

Quant aux objectifs, la Commission recommande à la Belgique notamment de relever son niveau d’ambition en matière d’efficacité énergétique et d’énergies renouvelables. Les objectifs relatifs à l’innovation et au financement doivent être clarifiés, et les besoins en investissement quantifiés.

En ce qui concerne les mesures, la Commission demande des informations complémentaires sur celles relatives à la réduction des gaz à effet de serre pour le secteur non ETS, et une liste des subsides en matière d’énergie, en particulier au profit des énergies fossiles. Elle recommande également de fournir une analyse des interactions entre la qualité de l’air et les émissions. Enfin, la Commission demande de mieux intégrer au PNEC les aspects “transition juste et équitable”, ce qui renvoie à la problématique de la pauvreté énergétique.

Mme Karen Geens, DG Energie, SPF Économie, revient ensuite sur la consultation publique qui s’est déroulée pendant l’été 2019.

Mme Geens rappelle que cette consultation a été réalisée, en application de l’article 10 du règlement sur la gouvernance, par l’intermédiaire du Groupe de travail communication, et piloté sur le plan du contenu par le niveau politique. Elle présentait un caractère national, et visait donc tant les aspects fédéraux que les aspects régionaux.

Le public était invité à y participer de trois manières:

— becijferde doelstellingen te bepalen en hun impact te kwantificeren;

— de belastingen op energie te herzien “om geleidelijk de milieudimensie en een koolstofprijs op de (fossiele) energiedragers te integreren”;

— een circulaire economie te ontwikkelen;

— over een overzicht te beschikken van de noodzakelijke investeringen en van de financieringswijze ervan.

In het deel van zijn advies over de “sectoriële hefboomen, beleidslijnen en maatregelen” richtte de FRDO zijn aandacht op de sectoren energie (productie, transmissie, opslag), industrie, gebouwen, mobiliteit en vervoer, en ook landbouw en voeding.

De Europese Commissie doet in haar evaluatie van het NEKP-ontwerp aanbevelingen die nu eens betrekking hebben op de geformuleerde doelstellingen, dan weer op de voorgestelde maatregelen.

Wat de doelstellingen betreft, krijgt België van de Commissie onder meer de aanbeveling zijn ambitieniveau met betrekking tot de energie-efficiëntie en de hernieuwbare energiebronnen te verhogen. De doelstellingen voor innovatie en financiering moeten worden verduidelijkt en de investeringsbehoeften moeten worden gekwantificeerd.

Wat de maatregelen betreft, verzoekt de Commissie om aanvullende informatie over de maatregelen inzake vermindering van de broeikasgassen voor de niet-ETS-sector en om een lijst met de subsidies inzake energie, met name voor de fossiele brandstoffen. Ze doet ook de aanbeveling om de interacties tussen de luchtkwaliteit en de uitstoot te analyseren. Tot slot roept de Commissie op om de aspecten “rechtvaardige en billijke transitie” beter in het NEKP op te nemen, wat verwijst naar het probleem van de energiearmoede.

Vervolgens komt *mevrouw Karen Geens, AD Energie, FOD Economie*, terug op de openbare raadpleging die in de zomer van 2019 plaatsvond.

Mevrouw Geens wijst erop dat die raadpleging door de werkgroep Communicatie werd uitgevoerd en inhoudelijk gestuurd door het politieke niveau, overeenkomstig artikel 10 van de verordening inzake de *governance*. Het opzet van de raadpleging was nationaal en betrof dus zowel de federale als de gewestelijke aspecten.

De respondenten konden op drie manieren deelnemen.

— Par le biais d'un questionnaire en ligne reprenant une quinzaine de questions fermées sur les thèmes de la mobilité, de la fiscalité, de l'énergie et enfin des comportements individuels. Presque 61 000 personnes ont répondu, parmi lesquelles environ 85 % ont rempli la totalité du questionnaire.

— À la fin du questionnaire, les répondants se voyaient offrir la possibilité de formuler des remarques complémentaires sur le PNEC dans son ensemble par le biais d'une question ouverte. Environ 20 000 personnes ont fait usage de cette faculté.

— Les réponses pouvaient encore ensuite être affinées ou complétées par l'envoi d'un mail. Environ 400 mails ont été réceptionnés par le biais des boîtes mail fédérales et régionales.

Les résultats ont été analysés par l'administration et un bureau externe. Ils sont disponibles sur le site internet.⁸ 74 % des réponses provenaient de Flandre contre 17 % de Wallonie, 9 % de Bruxelles et 0,4 % de la Communauté germanophone. Ces chiffres sont cependant à nuancer, la Région wallonne ayant lancé simultanément une consultation publique sur le Plan wallon Air-Climat-Énergie.

Les principaux enseignements à tirer des réponses obtenues sont les suivants:

— près de 90 % des répondants estiment que les transports publics et la mobilité douce (vélo, marche, etc.) devraient être plus avantageux sur le plan fiscal que l'utilisation d'un véhicule personnel pour les trajets entre le domicile et le lieu de travail;

— pour 90 %, la poursuite du développement des énergies renouvelables est une priorité;

— 60 % sont prêts à investir dans un système de chauffage "vert" (pompe à chaleur ou réseau de chaleur, chauffe-eau solaire, etc.);

— 90 % souhaitent une réduction de la TVA pour une rénovation énergétique de leur logement;

— 54 % tiendraient compte du certificat de performance énergétique au moment de choisir un logement à louer;

— 68 % souhaiteraient être davantage impliqués dans la préparation de la politique climatique.

— Een online vragenlijst bevatte ongeveer vijftien gesloten vragen over mobiliteit, fiscaliteit, energie en individueel gedrag. Bijna 61 000 mensen namen hieraan deel; ongeveer 85 % vulde de hele vragenlijst in.

— Aan het einde van de vragenlijst konden de respondenten via een open vraag aanvullende opmerkingen over het NEKP geven. Hier maakten ongeveer 20 000 mensen gebruik van.

— De antwoorden konden vervolgens worden verfijnd of aangevuld per e-mail. Er werden ongeveer 400 e-mails ontvangen via federale en gewestelijke mailboxen.

De resultaten werden geanalyseerd door de administratieve diensten en door een extern bureau en kunnen op de website worden geraadpleegd⁸. 74 % van de antwoorden kwam uit Vlaanderen, tegenover 17 % uit Wallonië, 9 % uit Brussel en 0,4 % uit de Duitstalige gemeenschap. Die percentages moeten evenwel worden genuanceerd, aangezien het Waals Gewest op hetzelfde ogenblik een volksraadpleging had gelanceerd over het Waalse lucht-klimaat-energieplan.

Uit de antwoorden kunnen voornamelijk de volgende lessen worden getrokken:

— bijna 90 % van de respondenten meent dat voor het woon-werkverkeer het openbaar vervoer en de zachte mobiliteit (fiets, te voet enzovoort) fiscaal interessanter zouden moeten zijn dan de privéwagens;

— 90 % is van mening dat de verdere ontwikkeling van hernieuwbare energie een prioriteit is;

— 60 % is bereid te investeren in groene verwarming (warmtepomp of -net, zonneboiler enzovoort);

— 90 % wenst een btw-verlaging voor een energetische renovatie van de woning;

— 54 % zou bij de keuze van een huurwoning rekening houden met het energieprestatielabel;

— 68 % wenst meer betrokken te worden bij het uittekenen van het klimaatbeleid.

⁸ <https://www.plannationalenergieclimat.be/fr>.

⁸ <https://www.nationaalenergieklimaatplan.be/nl>.

Quant aux réponses à la question ouverte, les conclusions sont les suivantes:

— 59 % des répondants prônent une politique plus vigoureuse, mettant en avant une vision claire et réaliste ainsi qu'une planification à long terme;

— 47 % estiment qu'il faudrait renforcer et améliorer la communication et la sensibilisation, en mettant l'accent non seulement sur les économies d'énergie, mais aussi sur les comportements de consommation;

— 29 % répondent qu'il faut davantage stimuler, récompenser ou subsidier les énergies renouvelables;

— 29 % plaident pour le renforcement du principe du pollueur-payeur pour les entreprises et les industries (taxe CO₂);

— 29 % souhaitent un changement fondamental concernant la mobilité;

— 17 % ont formulé des remarques méthodologiques;

— enfin l'on note une série de remarques quant à l'aménagement du territoire, la prise en compte des personnes vulnérables, ...

Mme Nancy Mahieu évoque ensuite le *stakeholders dialog* organisé le 13 septembre 2019.

Y étaient conviés les 4 principales associations de *stakeholders*: les employeurs, les syndicats, les organisations de consommateurs et les organisations environnementales, ainsi que les différentes administrations fédérales concernées et les entités des différents niveaux de décision. Les *stakeholders* étaient invités à identifier les éventuelles lacunes du projet de PNEC ainsi qu'à formuler des propositions afin de répondre aux recommandations de la Commission européenne.

Les messages clés suivants ont pu être identifiés:

— les participants se sont montrés relativement critiques quant à la gouvernance et ont plaidé pour davantage de transparence dans la confection du PNEC ainsi que pour la mise en place d'un dialogue permanent avec les *stakeholders*;

— ils ont pointé le manque de cohérence entre les objectifs et les mesures proposées;

— ils ont souligné l'absence d'évaluation de l'impact budgétaire des mesures;

Uit de antwoorden op de open vraag kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

— 59 % van de respondenten pleit voor een strenger beleid met de nadruk op een duidelijke en realistische visie en een langetermijnplanning;

— 47 % is van oordeel dat meer werk moet worden gemaakt van communicatie en bewustmaking, waarbij de nadruk niet alleen op energiebesparing ligt, maar ook op het consumptiegedrag;

— 29 % antwoordt dat hernieuwbare energie nog meer moet worden gestimuleerd, beloond of gesubsidieerd;

— 29 % pleit voor een striktere toepassing van het beginsel "de vervuiler betaalt" voor de ondernemingen en de industrieën (CO₂-taks);

— 29 % wil een fundamentele verandering inzake mobiliteit;

— 17 % heeft opmerkingen over de methodologie;

— ten slotte waren er opmerkingen over ruimtelijke ordening, over het feit dat rekening moet worden gehouden met kwetsbare personen enzovoort.

Mevrouw Nancy Mahieu gaat vervolgens nader in op de *stakeholders*-dialoog op 13 september 2019.

De vier belangrijkste *stakeholders*koepels waren uitgenodigd: de werkgevers, de vakbonden, de consumentenorganisaties en de milieuorganisaties, alsook de verschillende betrokken federale administraties en entiteiten van verschillende beleidsniveaus. De *stakeholders* werden verzocht eventuele lacunes in het NEKP-project te identificeren en voorstellen te doen om gevolg te geven aan de aanbevelingen van de Europese Commissie.

De belangrijkste boodschappen waren de volgende:

— de deelnemers stonden vrij kritisch tegenover het beleid en pleitten voor meer transparantie over de manier waarop het NEKP tot stand komt, alsook voor het opstarten van een permanente dialoog met de *stakeholders*;

— er werd gewezen op het gebrek aan samenhang tussen de doelstellingen en de voorgestelde maatregelen;

— er werd op gewezen dat de budgettaire weerslag van de maatregelen niet werd geëvalueerd;

— enfin, certains ont plaidé pour davantage d'ambition en matière d'énergie renouvelable et d'efficacité énergétique.

Mme Mahieu ajoute qu'un *chairs summary* reprenant les conclusions de cette réunion est en cours de rédaction et sera publié prochainement sur le site dédié au PNEC.

Enfin, Mme Mahieu souligne qu'une consultation régionale sur le PNEC belge a eu lieu le 13 septembre 2019. À cette occasion, les pays du Forum Pentalatéral de l'Énergie (FPLE), i.e. les pays du Benelux, la France, l'Allemagne, l'Autriche et la Suisse se sont rencontrés. Ils pouvaient commenter et poser des questions sur le projet du PNEC belge et ont échangé des points de vue sur les matières transfrontalières sur lesquelles ils se sont engagés à travailler ensemble dans le futur dans le cadre du Forum Pentalatéral de l'Énergie.

Prochaines étapes

Afin de finaliser le projet de PNEC, certaines étapes doivent encore être franchies.

Au niveau fédéral, la DG Energie travaille actuellement – en actualisant le projet de PNEC – à l'intégration dans le projet de plan national des recommandations émanant des différentes sources citées plus haut (avis, Commission européenne, *stakeholders* etc.). Le document sera ensuite remis à la ministre de l'Énergie pour être discuté dans les intercabinets. Il devra alors être approuvé en Conseil des ministres, puis renvoyé en Comité de pilotage.

Le Comité de pilotage devrait recevoir les plans des différentes entités dans le courant du mois de novembre 2019 et les compiler.

L'objectif reste une approbation par le Comité de concertation le 18 décembre afin de remettre un plan final à la Commission européenne pour le 31 décembre 2019. Ce calendrier pour l'introduction du plan n'a pas été modifié même s'il apparaît comme très ambitieux au vu du contexte politique actuel.

Mme Mahieu rappelle ensuite que le règlement sur la gouvernance prévoit un rapportage et une évaluation intermédiaire. Le plan rendu le 31 décembre 2019 pourra donc encore être adapté pour la première fois en 2023, ce qui peut s'avérer utile si certaines questions ne peuvent être réglées ou tranchées du point de vue politique d'ici au 31 décembre.

— ten slotte werd gepleit voor meer ambitie op het vlak van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie.

Mevrouw Mahieu voegt eraan toe dat een *chairs summary* met de conclusies van deze vergadering wordt opgesteld, die binnenkort op de website over het NEKP zal worden gepubliceerd.

Tot slot wijst mevrouw Mahieu erop dat op 13 september 2019 een regionale consultatie heeft plaatsgevonden over het Belgische Nationaal Energie-Klimaatplan, waarbij de landen van het Pentalateraal Energieforum (PLEF), i.e. de Benelux-landen, Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland elkaar hebben ontmoet. Ze konden commentaren geven op en vragen stellen over het ontwerp van Belgische NEKP en van gedachten wisselen over de grensoverschrijdende aangelegenheden waarover ze zich verbinden in de toekomst te zullen samenwerken in het kader van Pentalateraal Energieforum.

Volgende stappen

Om het NEKP te kunnen voltooien, moeten bepaalde stappen nog worden gezet.

Op federaal niveau maakt de AD Energie thans werk van de integratie van de aanbevelingen van de bovengenoemde bronnen (adviezen, Europese Commissie, *stakeholders* enzovoort) in het ontwerp van nationaal plan via de actualisering van het ontwerp van NEKP. Het document zal vervolgens worden voorgelegd aan de minister van Energie om te worden besproken in de interkabinettenwerkgroepen. Daarna zal het in de Ministerraad moeten worden aangenomen om vervolgens aan de stuurgroep te worden bezorgd.

In de loop van november 2019 zouden de plannen moeten worden voorgelegd aan de stuurgroep, die ze vervolgens zal compileren.

Het blijft de bedoeling dat het overlegcomité op 18 december zijn goedkeuring geeft, opdat het uiteindelijke plan tegen 31 december 2019 aan de Europese Commissie kan worden voorgelegd. Hoewel het tijdspad voor indiening gezien de huidige politieke context heel ambitieus lijkt, werd het niet gewijzigd.

Vervolgens herinnert mevrouw Mahieu eraan dat de Governance-verordening voorziet in een verslaglegging en in een tussentijdse evaluatie. Het tegen 31 december 2019 te overhandigen plan zal een eerste keer kunnen worden aangepast in 2023, wat van pas kan komen mochten bepaalde vraagstukken tegen eind dit jaar op politiek niveau niet kunnen worden uitgeklaard of beslist.

C. Questions et observations des membres

M. Bert Wollants (N-VA) constate que les exposés des invités consistent principalement en un état des lieux de la situation actuelle. Le futur dépendra dans une large mesure de l'évolution de la situation politique.

L'orateur revient sur l'actualisation du modèle des CND présentée par M. Wittoeck. Va-t-on coupler à cette actualisation une nouvelle méthode de calcul des trajectoires (*pathway calculation*)? Il rappelle que la contribution belge est basée sur l'ancienne méthode de calcul. L'adoption d'une nouvelle méthode pourrait aider la Belgique à se focaliser davantage sur les mesures concrètes à adopter plutôt qu'à se concentrer sur le niveau d'ambition.

Quant au PNEC, l'orateur revient sur le calendrier présenté. Les intercabinets prévus pour le mois d'octobre auront-ils bien lieu? M. Wollants rappelle que si les trois gouvernements régionaux impliqués ont désormais les pleins pouvoirs, tel n'est pas le cas du gouvernement fédéral. Pour l'orateur, le volet fédéral du PNEC doit dès lors être soumis au Parlement: un gouvernement en affaires courantes ne peut, seul, prendre une telle décision.

Mme Tinne van der Straeten (Ecolo-Groen) se rallie à ce dernier point de vue.

L'oratrice rappelle que les recommandations de la Commission européennes sont claires: l'Union attend davantage de la Belgique, une meilleure intégration mais également davantage de mesures concrètes. Même s'il ressort des exposés que le travail s'intensifie autour du PNEC, le cadre reste pour l'oratrice opaque. Elle rappelle que le règlement sur la gouvernance permet aux États membres de déroger aux recommandations de la Commission moyennant une justification adéquate. Travaille-t-on actuellement à relever le niveau de nos ambitions afin de remplir les exigences de la Commission? Ou s'emploie-t-on doré et déjà à motiver les raisons pour lesquelles les objectifs qui nous sont imposés ne pourront être remplis? Cette question est cruciale pour l'oratrice. Elle rappelle que le Parlement est selon elle prêt à se montrer ambitieux comme l'ont prouvées les résolutions adoptées par le passé.

Mme Melissa Hanus (PS) partage les interrogations formulées par les orateurs précédents.

L'oratrice indique qu'elle a déposé une proposition de résolution visant à instaurer l'étiquetage environnemental

C. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bert Wollants (N-VA) stelt vast dat de genodigden in hun betogen vooral een stand van zaken van de huidige situatie opmaken. De toekomst zal in grote mate afhankelijk zijn van de ontwikkeling van de politieke toestand.

De spreker gaat in op de door de heer Wittoeck voorgestelde bijwerking van het NDC-model. Zal aan die bijwerking een nieuwe trajectberekeningsmethode (*pathway calculation*) worden gekoppeld? Hij herinnert eraan dat de Belgische contributie gebaseerd is op de oude berekeningsmethode. Mocht een nieuwe methode worden aangenomen, dan zou België zich beter kunnen toeleggen op de vereiste concrete maatregelen in plaats van zich te moeten bekommeren om het ambitieniveau.

In verband met het NEKP gaat de spreker in op het voorgenomen tijdspad. Zullen de voor oktober in uitzicht gestelde interkabinettenvergaderingen wel degelijk doorgaan? De heer Wollants herinnert eraan dat de drie betrokken gewestregeringen weliswaar met volheid van bevoegdheden regeren, maar dat zulks niet het geval is voor de federale regering. De spreker is van mening dat het federaal gedeelte van het NEKP dan ook moet worden voorgelegd aan het Parlement: een regering in lopende zaken kan een dergelijke beslissing niet in haar eentje nemen.

Mevrouw Tinne van der Straeten (Ecolo-Groen) sluit zich bij dat laatste standpunt aan.

De spreekster herinnert eraan dat de aanbevelingen van de Europese Commissie duidelijk zijn: de EU verwacht méér van België; niet alleen een betere omzetting, maar ook méér concrete maatregelen. Hoewel uit de betogen blijkt dat almaar meer wordt gewerkt rond het NEKP, blijft het raamwerk voor de spreekster onduidelijk. Zij wijst erop dat de Governance-verordening de lidstaten de mogelijkheid biedt van de aanbevelingen van de Commissie af te wijken, mits zulks passend wordt gestaafd. Worden de ambities momenteel opgeschroefd om tegemoet te komen aan de eisen van de Commissie? Of worden nu al de argumenten voorbereid om aan te tonen dat de aan ons land opgelegde doelstellingen niet zullen kunnen worden gehaald? Voor de spreekster is dat de hamvraag. Zij herinnert eraan dat het Parlement volgens haar bereid is de lat hoog te leggen, zoals de in het verleden aangenomen resoluties hebben aangetoond.

Mevrouw Melissa Hanus (PS) heeft dezelfde vragen als de vorige sprekers.

Zij geeft aan dat zij een voorstel van resolutie heeft ingediend over de invoering van milieugerelateerde en

et l'étiquetage social des services et des produits de consommation (DOC 55 0114/001). Ce texte impose aux entreprises de mieux informer les consommateurs sur l'empreinte écologique et les conditions sociales de production des produits. Une réflexion similaire est-elle en cours au niveau du SPF Économie?

M. Kurt Ravyts (VB) prend acte de la question de Mme Van der Straeten quant au cadre de travail. Il rappelle que le gouvernement flamand, qui a les pleins pouvoirs a déterminé son propre niveau d'ambitions dans son accord de gouvernement. L'on ne peut tout simplement l'ignorer. La vision qui y est défendue diffère grandement des résolutions précédemment votées par la Chambre.

M. Michel De Maegd (MR) retient des exposés que le plan se base sur une approche *bottom up*. Il faut dès lors attendre les plans des entités fédérées et le plan fédéral avant de disposer d'une vue d'ensemble. Pour l'orateur, il est essentiel que le PNEC constitue en bout de course un document intégré afin que la Belgique s'exprime d'une seule voix.

En ce qui concerne les travaux de la commission, il ne faut pas mettre la charrue avant les bœufs. Le projet devra d'abord être discuté dans les intercabinets avant que la ministre ne puisse en débattre avec les membres de la commission.

Mme Greet Daems (PTB-PvdA) partage les remarques et interrogations de Mme Van der Straeten. Les réponses concrètes aux recommandations de la Commission ne ressortent pas de l'exposé des intervenantes. La Belgique entend-elle se conformer au niveau d'ambition déterminé par l'Union européenne et si oui de quelle manière?

Mme Daems demande dans quelle mesure il a été tenu compte de l'avis de la société civile. Elle souligne les recommandations émises notamment par la Coalition Climat au cours de son audition en commission (par exemple sur les bio carburants).

En ce qui concerne le CRM, quelle est la position de la DG Énergie dans le débat entre Elia et la CREG sur le nombre de centrales au gaz à construire?

M. Kris Verduyckt (sp.a) demande quand la commission pourra disposer d'un aperçu plus détaillé du PNEC et de plus de clarté sur la politique fédérale.

M. Vincent Van Quickenborne (Open Vld) rappelle que la société civile a été consultée par le biais du CFDD.

sociale etikettering met betrekking tot diensten en consumptiegoederen (DOC 55 0114/001). Die tekst beoogt de ondernemingen ertoe te verplichten de consumenten beter in te lichten over de ecologische voetafdruk en over de sociale omstandigheden waarin producten worden vervaardigd. Vindt bij de FOD Economie een zelfde reflectie plaats?

De heer Kurt Ravyts (VB) neemt akte van de vraag van mevrouw Van der Straeten in verband met het raamwerk. Hij herinnert eraan dat de Vlaamse regering, die de volheid van bevoegdheden heeft, in haar regeerakkoord haar eigen ambitiepeil heeft bepaald. Daar kan men gewoonweg niet omheen. De daarin verdedigde visie verschilt in sterke mate van de eerder door de Kamer aangenomen resoluties.

De heer Michel De Maegd (MR) onthoudt van de uiteenzettingen dat het plan op een *bottom up*-benadering stoelt. Het is dus wachten op de plannen van de deelstaten en op het federaal plan om over een algemeen overzicht te beschikken. Voor de spreker komt het erop aan dat het NEKP uiteindelijk één geïntegreerd document vormt, waarmee België met één stem kan spreken.

Wat de werkzaamheden van de commissie betreft, moet de kar niet voor het paard worden gespannen. Het project moet eerst in de interkabinettenwerkgroepen besproken voordat de minister erover in debat kan gaan met de leden van de commissie.

Mevrouw Greet Daems (PTB-PvdA) deelt de vragen en opmerkingen van mevrouw Van der Straeten. Concrete antwoorden op de aanbevelingen van de Commissie zijn niet terug te vinden in de uiteenzettingen van de genodigden. Is België van plan het door de Europese Unie bepaalde ambitiepeil over te nemen, en zo ja, hoe?

Mevrouw Daems vraagt in hoeverre rekening is gehouden met het standpunt van het middenveld. Zij verwijst nadrukkelijk naar de aanbevelingen die met name de Klimaatcoalitie heeft geformuleerd tijdens haar hoorzitting in de commissie (bijvoorbeeld over de biobrandstoffen).

Wat is, met betrekking tot het CRM, het standpunt van de AD Énergie in het debat tussen Elia en de CREG over het aantal te bouwen gascentrales?

De heer Kris Verduyckt (sp.a) vraagt wanneer de commissie zal kunnen beschikken over een uitvoeriger overzicht van het NEKP en meer duidelijkheid zal krijgen over het federale beleid.

De heer Vincent Van Quickenborne (Open Vld) herinnert eraan dat het middenveld werd geraadpleegd via de FRDO.

Il demande aux orateurs de quelle manière la Belgique pourrait intervenir afin de faciliter les négociations à Santiago, lors de la prochaine COP, en particulier en ce qui concerne l'article 6 de l'Accord de Paris.

D. Réponses

M. Peter Wittoeck, *Service Changements climatiques, SPF Santé publique*, revient sur l'article 6 de l'Accord de Paris relatif au marché du carbone. Le principe en est le suivant: si un pays parvient à réduire ses émissions de CO₂ sur son territoire d'une tonne, il peut comptabiliser cette tonne dans son propre objectif ou la vendre (convertie en un certificat ou droit d'émission). La réduction est dans ce dernier cas comptabilisée dans les objectifs de l'acheteur.

Le Brésil défend depuis la COP 25 à Katowice une position qui mène à des doubles comptages, où les réductions sont comptabilisées dans les deux pays (acheteurs et vendeurs). Cette position est inacceptable au regard des objectifs de l'Accord de Paris. La Belgique joue depuis plusieurs COP le rôle de médiateur sur la question de l'article 6, notamment en cas de divergences de vues entre les États membres de l'Union européenne. Elle doit pour ce faire trouver un difficile équilibre entre la nécessité d'une part de mettre ces règles de marché sur les rails, et d'autre part que celles-ci n'aient pas d'effet négatif sur la réalisation des objectifs. Un débat similaire se joue avec certains pays qui disposent d'un grand surplus en vertu du Protocole de Kyoto, et souhaitent continuer à l'utiliser au-delà de 2020, mettant par là à mal leurs objectifs.

Le SPF Santé publique, la Sécurité de la Chaîne alimentaire et l'Environnement, reste très attentif à ces éléments dans le cadre de sa participation aux négociations à la COP.

En ce qui concerne la question de M. Wollants, M. Wittoeck confirme que les travaux sur un nouvel outil sont en cours, mais il ne dispose pas d'un calendrier précis quant à la date à laquelle il sera disponible.

Mme Nancy Mahieu précise que la ligne du temps présentée a un caractère indicatif. Elle a été établie au début de l'année par le Comité de pilotage afin de guider les intervenants en donnant des indications temporelles sur les étapes à franchir. Du point de vue de l'administration, Mme Mahieu assure que la DG Energie travaille afin de délivrer à temps les éléments qui lui incombent. Quant à la tenue effective des intercabinets, la décision

Hij vraagt de sprekers wat België zou kunnen doen om de onderhandelingen tijdens de volgende COP te Santiago te vergemakkelijken, in het bijzonder met betrekking tot artikel 6 van de Overeenkomst van Parijs.

D. Antwoorden

De heer Peter Wittoeck (*Dienst Klimaatverandering van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid Voedselketen en Leefmilieu*) komt terug op het aan de koolstofmarkt gewijde artikel 6 van de Overeenkomst van Parijs. Dat berust op het volgende beginsel: wanneer een land erin slaagt om op zijn grondgebied de CO₂-uitstoot met een ton te verminderen, mag het die hoeveelheid van een ton ofwel met betrekking tot zijn eigen doelstelling in rekening brengen, ofwel verkopen (na omzetting in een certificaat of uitstootrecht). In laatstgenoemd geval wordt de vermindering in rekening gebracht met betrekking tot de doelstellingen van de koper.

Sinds de COP 25 te Katowice verdedigt Brazilië een standpunt dat tot dubbele tellingen leidt en waarbij de verminderingen met betrekking tot beide landen (kopers en verkopers) in rekening worden gebracht. Met het oog op de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs is dat standpunt onaanvaardbaar. Met betrekking tot artikel 6 neemt België sinds meerdere COPs een bemiddelende rol op zich, in het bijzonder wanneer de lidstaten van de Europese Unie uiteenlopende standpunten huldigen. Daartoe moet ons land een delicate balans trachten te vinden: de markregels moeten in werking treden, maar ze mogen de verwezenlijking van de doelstellingen niet negatief beïnvloeden. Er is een gelijkaardig debat met bepaalde landen die op grond van het Kyotoprotocol over een groot overschot beschikken en die dat ten koste van hun doelstellingen na 2020 willen blijven gebruiken.

In het kader van zijn deelname aan de COP-onderhandelingen blijft de FOD Volksgezondheid, Veiligheid Voedselketen en Leefmilieu aan die aspecten grote aandacht besteden.

Wat de vraag van de heer Wollants betreft, bevestigt de heer Wittoeck dat aan een nieuw instrument wordt gewerkt; hij beschikt echter niet over een nauwkeurig tijdpad inzake de beschikbaarheid ervan.

Mevrouw Nancy Mahieu geeft aan dat het aangegeven tijdsschema indicatief is. Het werd in het begin van dit jaar door de stuurgroep vastgesteld, teneinde de betrokkenen een leidraad te bieden door aan te geven wanneer de fasen worden afgerond. Wat de administratie betreft, verzekert mevrouw Mahieu dat alles in het werk wordt gesteld om de door de AD Energie aan te leveren elementen op tijd te bezorgen. De beslissing om al dan

n'appartient pas à la DG mais aux autorités politiques concernées.

Concernant les recommandations de la Commission européenne, chaque entité travaille à l'heure actuelle afin de déterminer comment s'y conformer. Au niveau fédéral, l'on analyse actuellement dans quelle mesure l'on peut se conformer aux exigences en matière d'énergie *offshore* et de biocarburants.

Quant au CRM, il s'agit d'un autre dossier. Le débat sur les volumes nécessaires est prématuré.

Enfin, Mme Mahieu rappelle qu'il n'appartient pas à la DG Energie de trancher les questions d'ordre politique.

VI. — AUDITION DES REPRÉSENTANTS DU CONSEIL FÉDÉRAL DU DÉVELOPPEMENT DURABLE

A. Exposés introductifs

1. *M. François-Xavier de Donnea, président du Conseil fédéral du Développement durable*

M. de Donnea commente la composition et la mission du Conseil fédéral du Développement durable (CFDD). Le Conseil reflète la société de manière équilibrée. Il est scindé en plusieurs groupes de travail qui préparent les avis du CFDD et sont présidés par des représentants du monde académique.

Le CFDD a pour missions légales de:

- formuler des avis pour les autorités concernant toutes les mesures relatives à la politique fédérale en matière de développement durable et participer au dialogue politique avec les membres du gouvernement;

- être un forum d'échanges concernant le développement durable (cette mission comprend également l'organisation des dialogues avec les parties prenantes pour préparer les avis au sein des groupes de travail et forums;

- informer et sensibiliser les citoyens, les particuliers et les organisations publiques au développement durable (par des journées d'étude, le prix du développement durable pour la presse et des publications);

- proposer et (co)financer des enquêtes dans le domaine du développement durable.

niet vergaderingen tussen de kabinetten te beleggen, moet niet door de AD, maar door de betrokken politieke overheden worden genomen.

Wat de aanbevelingen van de Europese Commissie betreft, is momenteel elke entiteit aan het nagaan wat moet gebeuren om er gevolg aan te geven. Op federaal niveau wordt thans geanalyseerd hoe de eisen inzake *offshore*-energie en biobrandstoffen kunnen worden nageleefd.

Het CRM is een ander dossier. Het is te vroeg om over de vereiste volumes te debatteren.

Tot slot herinnert mevrouw Mahieu eraan dat politieke kwesties niet door de AD Energie moeten worden beslecht.

VI. — HOORZITTING MET DE VERTEGENWOORDIGERS VAN DE FEDERALE RAAD VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

A. Inleidende uiteenzettingen

1. *De heer François-Xavier de Donnea, voorzitter van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling*

De heer de Donnea licht de samenstelling en de opdracht toe van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO). De Raad is een representatieve weerspiegeling van de samenleving. Hij is opgedeeld in meerdere werkgroepen die de adviezen van de FRDO voorbereiden en die worden voorgezeten door academici.

De wettelijke opdrachten van de FRDO zijn:

- advies verlenen aan de overheid over alle maatregelen van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling en participatie aan beleidsdialogen met leden van de regering;

- een forum zijn voor dialoog over duurzame ontwikkeling (ook: stakeholderdialogen ter voorbereiding van adviezen, werkgroepen en fora);

- informeren en sensibiliseren over duurzame ontwikkeling van burgers, particulieren en openbare organisaties (studiedagen, de persprijs duurzame ontwikkeling en publicaties);

- onderzoek over duurzame ontwikkeling voorstellen en (co-)financieren.

Ces dernières années, le CFDD a joué, à diverses reprises, un rôle de coordination à l'égard des conseils consultatifs fédéraux et régionaux. Le 10 mai 2019, le CFDD a rendu, en collaboration avec six conseils régionaux, un avis sur le Plan national Énergie-Climat 2021-2030 (PNEC). Cet avis repose sur une large assise et a été approuvé par plusieurs organisations représentatives.

2. M. Romain Weikmans, vice-président du groupe de travail Énergie et Climat du Conseil fédéral du Développement durable

M. Weikmans présente les travaux de ce groupe de travail, présidé par le professeur Jean-Pascal van Ypersele, concernant, en particulier, les deux derniers avis du CFDD sur le PNEC. Il fait observer que ces dernières années, le CFDD a également appelé, à plusieurs reprises, à une meilleure coordination de la politique climatique belge sur la base d'un fédéralisme de coopération.

Les deux derniers avis du CFDD sur le Plan national Énergie-Climat (PNEC) résultent d'un compromis entre plusieurs parties et ont été approuvés à l'unanimité.

Rédigés à la demande de la CONCERE (concertation entre l'État fédéral et les régions sur l'énergie) et de la CNC (Commission nationale Climat), ces deux avis ont été approuvés par l'assemblée générale du CFDD le 10 mai 2019. Le premier avis a été rédigé en commun par le CFDD, le CCE⁹, le SERV¹⁰, le Minaraad¹¹, le CESE Wallonie¹², le CESRBC¹³ et le CERBC¹⁴. Il porte essentiellement sur des points de gouvernance. Le deuxième avis a été rédigé, dans le prolongement du premier, par le seul CFDD, et aborde une série de mesures transversales et sectorielles.

Avis commun du CFDD et de six autres conseils consultatifs sur le projet de Plan National Énergie-Climat 2030 (PNEC)

Outre qu'il formule un certain nombre d'observations générales, cet avis entend répondre à deux questions: 1) Que faut-il pour arriver à une version définitive du PNEC? et Que faut-il pour bien mettre en œuvre le PNEC?

⁹ Conseil central de l'Économie

¹⁰ Conseil économique et social de Flandre

¹¹ Conseil Environnement et Nature de Flandre

¹² Conseil économique, social et environnemental de Wallonie

¹³ Conseil économique et social de la Région de Bruxelles-Capitale

¹⁴ Conseil de l'Environnement pour la Région de Bruxelles-Capitale

De voorbije jaren heeft de FRDO meermaals een coördinerende rol gespeeld voor federale en regionale adviesraden. De FRDO heeft samen met zes gewestelijke raden op 10 mei 2019 een advies uitgebracht over het Nationaal Energie Klimaat Plan 2021-2030 (NEKP). Dit advies heeft een brede basis en werd goedgekeurd door meerdere representatieve organisaties.

2. De heer Romain Weikmans, ondervoorzitter van de werkgroep Energie en Klimaat van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling

De heer Weikmans stelt de werkzaamheden van deze werkgroep voorgezet door professor Jean-Pascal van Ypersele voor, in het bijzonder rond de twee recentste adviezen van de FRDO over het NEKP. Hij merkt daarbij op dat de FRDO de voorbije jaren ook meermaals heeft opgeroepen tot een beter gecoördineerd Belgisch klimaatbeleid gebaseerd op coöperatief federalisme.

De twee recentste adviezen van de FRDO over het Nationaal Energie-Klimaatplan (NEKP) zijn het resultaat van een compromis tussen meerdere partijen en werden unaniem goedgekeurd.

Beide adviezen werden opgesteld op vraag van ENOVER (Energieoverleg tussen de Federale Staat en de gewesten) en de NKC (Nationale Klimaatcommissie) en goedgekeurd door de algemene vergadering van FRDO op 10 mei 2019. Het eerste advies werd gezamenlijk opgesteld door de FRDO, CRB⁹, SERV¹⁰, Minaraad¹¹, CESE Wallonie¹², ESRBHG¹³ en RLBHG¹⁴. Dit advies heeft vnl. betrekking op elementen van *governance*. Het tweede advies werd aanvullend op het eerste door de FRDO alleen opgesteld en handelt over een reeks transversale en sectoriële maatregelen.

Gezamenlijk advies van de FRDO en zes andere adviesraden over het ontwerp van Nationaal Energie Klimaat Plan 2030 (NEKP)

Naast een aantal algemene opmerkingen, wil dit advies een antwoord geven op twee vragen: wat is er nodig om tot een definitief NEKP te komen en vervolgens wat is er nodig om dit op een goede manier uit te voeren?

⁹ Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

¹⁰ Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen

¹¹ Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen

¹² Conseil économique, social et environnemental de Wallonie

¹³ Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

¹⁴ Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Remarques générales

Les conseils constatent que l'élaboration, la mise en œuvre et le suivi, par les différents niveaux de gouvernement, chacun dans sa propre sphère de compétence, de la politique énergétique et climatique dans notre pays présentent encore d'importantes lacunes. La vision systémique et la coordination sont insuffisantes en ce qui concerne notamment la fiscalité environnementale, la mobilité durable, la planification des infrastructures axée sur la transition vers une société bas carbone et le financement. Il est possible d'améliorer sensiblement les choses dans le cadre institutionnel actuel. Dans sa forme actuelle, le projet de PNEC reflète ces lacunes structurelles et ne témoigne pas d'une volonté suffisante d'y remédier. Les conseils demandent instamment que le PNEC final soit amélioré à cet égard. Le projet est une juxtaposition de divers plans des gouvernements fédéral et régionaux, assortie d'une synthèse succincte de ces plans distincts. Il n'y a pas encore de véritable plan consolidé. Le statut juridique et politique de l'ensemble continue également de poser question, étant donné les différentes manières dont les gouvernements respectifs ont confirmé ces plans. L'Union européenne a d'ailleurs elle aussi des questions à ce sujet.

De quoi a-t-on besoin pour parvenir à un PNEC définitif?

Les conseils invitent instamment les gouvernements concernés (fédéral et régionaux) à procéder à une analyse approfondie des différents avis qu'ils ont émis (conjointement et individuellement) sur le projet de PNEC et à tenir compte de ces avis. Les conseils exhortent également les gouvernements concernés à examiner en détail les réactions de la Commission européenne au projet de PNEC.

Le projet de PNEC fixe un certain nombre d'objectifs sectoriels, mais n'est pas toujours suffisamment clair sur les mesures concrètes à mettre en œuvre et les ressources humaines et financières qu'ils impliquent. Dans le projet de PNEC, l'accent mis sur les cinq dimensions distinctes de l'Union de l'énergie n'est pas réparti de façon équilibrée et la cinquième dimension (recherche, innovation et compétitivité) en particulier mérite une attention accrue. Plusieurs autres aspects tels que la pauvreté énergétique, l'efficacité énergétique et l'évitement de l'utilisation inutile d'énergie et de matières premières méritent également une attention accrue. La version finale du PNEC doit également être beaucoup plus lisible afin que les citoyens et les autres parties prenantes puissent mieux comprendre les politiques que les gouvernements veulent effectivement mettre en œuvre.

Algemene opmerkingen

De raden stellen vast dat er bij de voorbereiding, uitvoering en opvolging van het energie- en klimaatbeleid in ons land, door de verschillende beleidsniveaus telkens binnen hun bevoegdheden, nog grote tekorten zijn. Er is onvoldoende systemische visie en onderlinge afstemming onder meer wat betreft milieufiscaliteit, duurzame mobiliteit, infrastructuurplanning gericht op de transitie naar een lage koolstofsamenleving en financiering. Dit kan binnen het huidige institutioneel kader veel beter. Het ontwerp-NEKP weerspiegelt in zijn huidige vorm die structurele tekorten en geeft te weinig aanzetten om deze te remediëren. De raden dringen aan om het definitieve NEKP zeker in dat opzicht te verbeteren. Het ontwerp is overigens een samenvoeging van verschillende plannen van de federale en regionale regeringen, met een beperkte synthese van die afzonderlijke plannen. Van een echt geconsolideerd plan is er nog geen sprake. Er blijven ook vragen bij het juridisch en politiek statuut van het geheel, gezien de verschillende manieren waarop de afzonderlijke regeringen die plannen hebben bevestigd. Ook de Europese Unie heeft daar trouwens vragen bij.

Wat is er nodig om tot een definitief NEKP te komen?

De raden dringen erop aan dat de betrokken regeringen (federaal en regionaal) een grondige analyse maken van de verschillende adviezen die zij (gemeenschappelijk en individueel) hebben uitgebracht over het ontwerp van NEKP en dat zij rekening houden met die adviezen. De raden dringen er tevens op aan dat de betrokken regeringen grondig de reacties van de Europese Commissie zullen bestuderen over het ontwerp-NEKP.

Het ontwerp-NEKP bepaalt een aantal sectorale doelen maar geeft niet altijd voldoende duidelijkheid over de concrete uit te voeren maatregelen en de menselijke en financiële middelen daarvoor. Binnen het ontwerp-NEKP is de aandacht voor de vijf afzonderlijke dimensies van de Energie-Unie niet evenwichtig verdeeld en met name de vijfde dimensie (Onderzoek, innovatie en concurrentievermogen) verdient meer aandacht. Ook verschillende andere aspecten zoals energiearmoede, energiezuinigheid en het vermijden van het onnodig gebruik van energie en grondstoffen, verdienen meer aandacht. De definitieve versie van het NEKP moet ook veel leesbaarder zijn zodat burgers en andere stakeholders beter kunnen begrijpen welk beleid de overheden effectief willen voeren.

Les conseils exhortent également les niveaux politiques concernés à mettre à profit le processus d'amélioration du projet de PNEC pour parvenir à un véritable agenda de coopération.

De quoi a-t-on besoin pour bien mettre en œuvre le PNEC?

La politique doit accorder une plus grande place à la convergence des domaines et niveaux politiques. Les réactions aux observations de l'UE relatives au projet de PNEC ainsi que le suivi et l'ajustement intermédiaires de la mise en œuvre du PNEC dans les années à venir constitueront un test important à cet égard. Les conseils attendent des propositions concrètes des gouvernements concernés à court terme, afin qu'ils puissent à l'avenir faire leur travail de manière pleinement opérationnelle et contribuer ainsi à l'acceptation sociale d'une politique à même d'apporter des réponses structurelles aux défis urgents.

À cette fin, les conseils appellent les différents gouvernements, dans le cadre de leur agenda de coopération, à s'intéresser en priorité aux "accélérateurs" qui peuvent stimuler la transition sur des points essentiels et qui peuvent produire des effets multiplicateurs. La fiscalité environnementale, la mobilité durable, le soutien à l'innovation, la planification intégrée des infrastructures liée à la transition vers une société bas carbone et le développement d'un réseau également intégré de gestion et d'échange de données (données ouvertes) sont des priorités à cet égard. En outre, les conseils estiment que des initiatives sont nécessaires à court terme afin de parvenir à une convergence des politiques et à une approche coordonnée des obstacles et des moteurs.

Les conseils font un certain nombre de recommandations concrètes qui peuvent contribuer à une meilleure gouvernance. Les conseils estiment qu'il est surtout nécessaire de mieux harmoniser les politiques des différentes autorités, tout en cherchant à maximiser les synergies entre les différents domaines politiques. Il est crucial d'accroître la transparence (par exemple, l'accès aux ordres du jour et aux rapports) sur le fonctionnement des diverses institutions interfédérales et/ou interministérielles travaillant sur les questions énergétiques et climatiques. En particulier, les positions prises par les représentants des différentes entités dans une négociation interfédérale doivent être rendues publiques, afin que les citoyens de chaque région ou entité puissent savoir ce qui est défendu en leur nom. Les différents gouvernements doivent coordonner encore plus étroitement leurs politiques en faveur d'une économie circulaire afin que celles-ci se renforcent mutuellement.

De raden dringen er eveneens op aan dat de betrokken beleidsniveaus van het proces van de verbetering van het ontwerp-NEKP gebruik zouden maken om te komen tot een echte samenwerkingsagenda.

Wat is er nodig om het NEKP op een goede manier uit te voeren?

Het beleid dient meer aandacht te besteden aan beleidsdomein- en beleidsniveau-overstijgende afstemming. De reactie op de EU-commentaar op het ontwerp NEKP en de tussentijdse opvolging en bijsturing van de uitvoering van het NEKP in de volgende jaren zullen in dat verband een belangrijke testcase zijn. De raden verwachten in dat verband op korte termijn concrete voorstellen van de betrokken regeringen, zodat zij in de toekomst hun werk op een volwaardige manier kunnen doen en zo kunnen bijdragen aan het maatschappelijk draagvlak voor een beleid dat in staat is structurele antwoorden te geven op de urgente uitdagingen.

De raden vragen dat de verschillende regeringen daartoe als onderdeel van hun samenwerkingsagenda in de eerste plaats kijken naar 'versnellers' die op essentiële punten de transitie kunnen stimuleren en voor multiplicatoreffecten kunnen zorgen. Milieufiscaliteit, duurzame mobiliteit, steun voor innovatie, een geïntegreerde planning van de infrastructuur verbonden met de transitie naar een lage koolstofsamenleving en het uitbouwen van een eveneens geïntegreerd netwerk van databaseer en -uitwisseling (open data) zijn daarbij prioritair. Verder zijn de raden van oordeel dat er op korte termijn initiatieven nodig zijn om te komen tot beleidsafstemming en een gecoördineerde aanpak van hinderpalen en drivers.

De raden doen een aantal concrete aanbevelingen die kunnen bijdragen aan een beter bestuur. Volgens de raden is er vooral nood aan een betere beleidsafstemming tussen de verschillende overheden, waarbij maximaal synergieën worden nagestreefd tussen verschillende beleidsdomeinen. Het is cruciaal dat er een grotere transparantie (bv. toegang tot agenda's en verslagen) komt over het functioneren van de verschillende interfederale en/of interministeriële instellingen die werken rond dossiers op het vlak van energie en klimaat. In het bijzonder dienen de standpunten ingenomen door de vertegenwoordigers van de verschillende entiteiten in een interfederale onderhandeling openbaar te worden gemaakt, zodat de burgers van elke regio of entiteit kunnen weten wat namens hen wordt verdedigd. De verschillende regeringen dienen hun beleidsplannen voor een circulaire economie nog beter op elkaar af te stemmen zodat die elkaar kunnen versterken.

Les diverses autorités ont un rôle d'exemple crédible à jouer, par exemple au niveau des bâtiments publics et dans leurs propres choix de mobilité.

Enfin, les conseils préconisent l'établissement ou le relèvement de normes de produits strictes aux niveaux européen et fédéral, en liaison et coordination avec les normes d'émission atmosphériques, les normes d'installation et le contrôle strict de l'application des normes de produits en matière d'émissions atmosphériques et de carbone au niveau régional. Les administrations chargées de ces contrôles doivent disposer de ressources suffisantes pour s'acquitter efficacement de ces missions.

Avis du CFDD sur le projet de Plan National Énergie-Climat 2030 (PNEC)

À la demande de la ministre de l'Énergie, de l'Environnement et du Développement durable, Mme Marie-Christine Marghem, le CFDD a remis un avis consensuel le 30 mai 2018 (Avis relatif à la contribution fédérale au Plan National Énergie-Climat 2030, ci-dessous avis 2018a06). Il constate et regrette que, si plusieurs recommandations de cet avis ont été intégrées dans le projet de PNEC, de nombreuses autres recommandations ne s'y retrouvent pas. En conséquence, cet avis reprend notamment une série de recommandations déjà émises dans l'avis 2018a06. Cet avis se subdivise en trois parties: principes généraux, mesures politiques et leviers transversaux et, enfin, mesures politiques et leviers sectoriels.

Principes généraux

Le CFDD estime que le PNEC doit être basé sur une série de principes fondamentaux, qui pourraient être également repris en préambule du plan. Ces principes ont été énumérés dans l'avis CFDD 2018a06.

Le conseil estime par ailleurs que l'objectif principal et essentiel d'une politique de transition vers une société bas carbone doit être de mener à une société durable, qui garantisse:

- le respect des limites environnementales et la volonté de lutter contre les changements climatiques;
- la sécurité d'approvisionnement énergétique, tant pour les consommateurs que pour le pays dans son ensemble;
- une économie performante, assurant la compétitivité de nos entreprises;

De onderscheiden overheden hebben maximaal een geloofwaardige voorbeeldrol te spelen, bijvoorbeeld bij de publieke gebouwen en in de eigen mobiliteitskeuzes.

Ten slotte pleiten de raden voor opstellen of verhogen van strenge productnormen, op Europees en federaal niveau in samenhang en coördinatie met de atmosferische emissienormen, de installatienormen en de strikte controle op de toepassing van de productnormen inzake de koolstof- en atmosferische emissies op regionaal niveau. De administraties die verantwoordelijk zijn voor deze controles dienen over voldoende middelen te beschikken om deze opdrachten effectief uit te voeren.

Advies van de FRDO over het ontwerp van Nationaal Energie-Klimaat Plan 2030 (NEKP)

Op vraag van de minister van Energie, leefmilieu en duurzame ontwikkeling, mevrouw Marie-Christine Marghem, bracht de FRDO op 30 mei 2018 al een consensueel advies uit (Advies betreffende de federale inbreng in het Nationaal Energie-Klimaat Plan 2030, hierna advies 2018a06). Hoewel verscheidene aanbevelingen van het advies 2018a06 zijn opgenomen in het ontwerp van NEKP, betreurt de FRDO dat tal van andere aanbevelingen er niet in voorkomen. Bijgevolg herhaalt dit advies onder meer een aantal aanbevelingen die reeds in het advies 2018a06 werden uitgebracht. Dit advies bevat drie onderdelen: een aantal algemene principes, politieke hefboomen en transversale maatregelen en ten slotte politieke hefboomen en sectorale maatregelen.

Algemene principes

De FRDO meent dat het NEKP gebaseerd moet zijn op een reeks fundamentele principes die eveneens in de preambule van het plan zouden kunnen worden vermeld. Deze principes werden reeds opgesomd in het FRDO-advies 2018a06.

De raad vindt voorts dat een transitiebeleid naar een koolstofarme maatschappij als belangrijkste en fundamentele doel heeft dat het moet leiden tot een duurzame maatschappij die het volgende garandeert:

- het in acht nemen van de grenzen van het leefmilieu en de wil om de klimaatveranderingen te bestrijden;
- de energiebevoorradingszekerheid, zowel voor de consumenten als voor het hele land;
- een performante economie die het concurrentievermogen van onze ondernemingen verzekert;

— la justice sociale et une transition juste, respectant les cinq piliers de celle-ci: dialogue social, création d'emplois (investissement, recherche et développement, innovation), formation et compétence, respect des droits humains¹⁵ et des droits des travailleurs et travailleuses et une protection sociale concertée et forte;

— la cohérence des politiques pour le climat et le développement durable¹⁶ veillant à ce que la transition en Belgique ne se fasse pas au détriment du développement durable des pays en développement¹⁷.

Le CFDD recommande par ailleurs de:

— résoudre et prévenir la précarité énergétique pour qu'elle ne constitue pas un frein aux mesures pour l'évolution vers une société bas carbone;

— inscrire le PNEC 2030 comme une étape vers la réalisation de la vision stratégique fédérale à long terme de développement durable prévue par l'arrêté royal du 18 juillet 2013¹⁸ (réduction des émissions belges de 80 à 95 % en 2050);

— respecter le principe de réduction intégrée des pollutions à des fins d'évitement des transferts d'un milieu vers un autre¹⁹;

— dans le cadre de la répartition des efforts ("*burden sharing*"), mettre en place une méthodologie de répartition pour tous les dossiers climatiques présents et à venir²⁰.

Mesures politiques et leviers transversaux

Le CFDD recommande une révision de la fiscalité énergétique, afin d'intégrer progressivement la dimension

— sociale rechtvaardigheid en een rechtvaardige transitie, die zich houdt aan de vijf pijlers ervan: sociale dialoog, jobcreatie (investeringen, R&D, innovatie), vorming en competenties, respect voor mensen¹⁵- en arbeidsrechten en een georganiseerde en krachtige sociale bescherming;

— de coherentie van de beleidslijnen inzake klimaat en duurzame ontwikkeling¹⁶, waarbij erop wordt toegezien dat de transitie in België niet ten koste gaat van de duurzame ontwikkeling van de ontwikkelingslanden¹⁷.

De FRDO beveelt tevens aan:

— energiearmoede op te lossen en te voorkomen zodat die de maatregelen voor de ontwikkeling naar een koolstofarme maatschappij niet afremt;

— het NEKP 2030 te beschouwen als een stap naar de verwezenlijking van de federale beleidsvisie op lange termijn inzake duurzame ontwikkeling, zoals goedgekeurd door het KB van 18 juli 2013¹⁸ (de Belgische uitstoot verminderen met 80 tot 95 % in 2050);

— het principe na te leven van geïntegreerde vermindering van vervuiling teneinde overdrachten van het ene milieu naar het andere te vermijden¹⁹;

— in het kader van de verdeling van de inspanningen ("*burden sharing*") een methode voor de verdeling van de inspanningen toe te passen voor alle huidige en toekomstige klimaatdossiers²⁰.

Politieke maatregelen en transversale hefboomen

De FRDO beveelt een herziening aan van de belastingen op energie om geleidelijk de milieudimensie en een

¹⁵ Suivant les principes énoncés dans le préambule de l'Accord de Paris: le droit à la santé, les droits des peuples autochtones, des communautés locales, des migrants, des enfants, des personnes handicapées et des personnes en situation vulnérable et le droit au développement, ainsi que la justice de genre, l'autonomisation des femmes et l'équité entre les générations.

¹⁶ Loi du 19 mars 2013 relative à la Coopération belge au Développement.

¹⁷ Concernant par exemple la nécessité de renforcer les critères de durabilité des biocarburants au niveau européen, voir le § [3] de l'Avis sur le projet d'arrêté royal établissant des normes de produits pour les carburants destinés au secteur du transport d'origine renouvelable, 2018a01.

¹⁸ Voir l'arrêté royal du 18 juillet 2013 portant fixation de la vision stratégique fédérale à long terme de développement durable.

¹⁹ Entre autres dans le cas de l'utilisation de la biomasse à des fins énergétiques ou la diminution de CO₂ en faveur des NOx. Voir à ce sujet l'avis du CFDD 2018a05 du 30/05/2018 relatif à la gouvernance en matière de qualité de l'air.

²⁰ Avis 2016a03 sur la gouvernance concernant la politique climatique, 04/07/2016, paragraphe [8].

¹⁵ Volgens de principes vermeld in de preambule van de klimaatovereenkomst van Parijs: het recht op gezondheid, de rechten van inheemse volkeren, lokale gemeenschappen, migranten, kinderen, mensen met een handicap, kwetsbare groepen, en het recht op ontwikkeling alsook de gelijkheid tussen man en vrouw, de zelfverwezenlijking voor vrouwen en de intergenerationele billijkheid.

¹⁶ Wet van 19 maart 2013 betreffende de Belgische Ontwikkelingssamenwerking.

¹⁷ Betreffende bijvoorbeeld de noodzaak om de duurzaamheidscriteria van biobrandstoffen op Europees niveau te versterken, zie § [3] van het advies over het ontwerp van koninklijk besluit houdende bepaling van productnormen voor transportbrandstoffen uit hernieuwbare bronnen, 2018a01.

¹⁸ Zie het koninklijk besluit van 18 juli 2013 houdende vaststelling van de federale beleidsvisie op lange termijn inzake duurzame ontwikkeling.

¹⁹ Onder andere bij het gebruik van biomassa voor energiedoeleinden of het verminderen van CO₂ ten voordele van stikstofoxiden. Zie hieromtrent het FRDO-advies 2018a05 van 30/5/2018 betreffende de governance inzake de luchtkwaliteit.

²⁰ Advies 2016a03 over de klimaatgovernance, 4/7/2016, paragraaf [8].

environnementale et un prix carbone sur les vecteurs énergétiques (fossiles) sans alourdir les charges pesant sur les entreprises. Il constate que, alors qu'un débat national sur la tarification du carbone a eu lieu, le gouvernement ne propose aucune mesure précise de fiscalité énergétique et environnementale dans le projet de PNEC. Le Conseil insiste sur la nécessité de développer en parallèle à ces instruments des alternatives bas carbone.

Le CFDD demande aux pouvoirs publics de veiller, pour toutes les formes d'énergie, à la transparence pour tous les types de subsides, aides et encouragements, de même que pour l'utilisation des revenus de l'ETS (système d'échange de quotas d'émission) ou de toute forme de prix carbone. Ces instruments doivent par ailleurs être mis en regard des objectifs recherchés par le PNEC.

Dans les négociations internationales, le gouvernement doit œuvrer pour qu'un prix carbone soit intégré aux secteurs du transport maritime et du transport aérien et que soient mises en place ou renforcées les normes d'émissions touchant ces secteurs. La TVA et les taxes sur les tickets devraient être intégrées dans cette réflexion.

Le Règlement sur la gouvernance de l'union de l'énergie et l'action pour le climat (UE 2018/1999²¹) demande aux États membres de fournir un état des lieux des besoins en investissements. Il demande également d'indiquer les coûts des investissements dans les secteurs de la transformation, de la fourniture, du transport et de la distribution de l'énergie. Le projet de PNEC ne répond pas à ces demandes. Le CFDD recommande donc que les niveaux de pouvoir et leurs organes compétents appuyés par la BNB et le Bureau fédéral du Plan établissent ces données afin de voir si les moyens financiers disponibles sont suffisants pour atteindre les objectifs en matière d'énergie et de climat.

Mesures politiques et leviers sectoriels

Énergie

En ce qui concerne la production, la transmission et le stockage d'énergie, le CFDD recommande de définir un cadre juridique clair du marché de l'énergie, fixant notamment le rôle et les responsabilités des acteurs du marché.

Le Conseil demande de soutenir le développement des énergies renouvelables à intégrer dans le marché, en tenant notamment compte de ses coûts et modes de financement, de l'impact sur la sécurité d'approvisionnement

²¹ <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/governance-energy-union>

koolstofprijs op de (fossiele) energiedragers te integreren zonder de lasten voor de ondernemingen te verzwaren. Hoewel er een nationaal debat over koolstoffarifiering heeft plaatsgevonden, stelt de raad vast dat de overheid in het ontwerp van NEKP geen enkele precieze maatregel inzake energie- en milieubelasting voorstelt. De raad dringt aan op de noodzaak om parallel aan deze instrumenten koolstofarme alternatieven uit te werken.

De FRDO vraagt dat de overheid, voor alle vormen van energie, zou waken over de transparantie voor alle soorten van subsidies, steun en stimulansen, alsook over het gebruik van de inkomsten uit het ETS (emissiehandelssysteem) of van elke vorm van koolstofprijs. Die instrumenten moeten overigens worden afgewogen tegenover de door het NEKP nagestreefde doelstellingen.

In de internationale onderhandelingen dient de regering te ijveren voor de invoering van een koolstofprijs in de scheepvaart- en luchtvaartsector en voor het opleggen of versterken van emissienormen voor die sectoren. De BTW en de belastingen op de vliegtuigtickets zouden moeten worden opgenomen in deze denkoefening.

De Europese verordening inzake het beheer van de energie-unie en van de klimaatactie (EU 2018/1999²¹) verzoekt de lidstaten om een overzicht te geven van de noodzakelijke investeringen. Ze vraagt eveneens om de kosten van investeringen te vermelden in sectoren voor de omzetting, levering, transmissie en distributie van energie. Het ontwerp van NEKP komt niet tegemoet aan die vragen. De FRDO beveelt de beleidsniveaus en hun bevoegde instanties daarom aan om – met de steun van de NBB en het Federaal Planbureau – die gegevens op te stellen om na te gaan of de beschikbare financiële middelen volstaan om de doelstellingen inzake energie en klimaat te behalen.

Politieke maatregelen en sectorale hefbomen

Energie

Voor wat betreft de productie, transmissie en opslag van energie, adviseert de FRDO om een duidelijk juridisch kader van de energiemarkt te creëren dat onder andere de rol en de verantwoordelijkheden van de marktspelers vastlegt.

De FRDO vraagt om de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen die in de markt moeten worden geïntegreerd te steunen, rekening houdend met o.a. de kosten en financiering ervan, de impact op de

²¹ <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/governance-energy-union>

et sur les coûts de l'énergie et de la possibilité de mettre en place des filières en Belgique et de créer de l'emploi.

Il faut adapter les capacités et l'approvisionnement du réseau électrique, dans un contexte d'électrification de plus en plus poussée de la société (véhicules, chauffage, etc.), tout comme il est nécessaire de développer des outils permettant une meilleure flexibilité et une amélioration de l'efficacité énergétique au niveau de la consommation électrique.

Industrie

La Belgique doit se doter d'une politique coordonnée permettant l'évolution et le redéploiement du tissu industriel ainsi que les investissements nécessaires dans le cadre des objectifs du PNEC et des objectifs à long terme.

Le CFDD recommande d'investir dans la recherche sur les possibilités d'améliorer l'efficacité énergétique, de faire évoluer le mix énergétique, et d'aller vers des procédés bas carbone au niveau industriel. Il demande par ailleurs de stimuler les innovations permettant d'accélérer la maturité économique des méthodes de production bas carbone et durables.

Bâtiments

Une amélioration drastique de la performance énergétique des bâtiments constitue une priorité absolue. Le Conseil estime en particulier que la réduction des besoins énergétiques des logements, et par conséquent de la facture des ménages, est un élément essentiel pour réduire la précarité énergétique. À ce propos, il est essentiel de prévoir des mesures spécifiques d'accompagnement des ménages précarisés.

Le CFDD insiste, à l'instar du Conseil central de l'économie²², pour qu'un inventaire ou cadastre énergétique de l'actif immobilier belge (public et privé) soit constitué. Cet instrument permettra d'identifier les sources d'économies d'énergie et de déterminer les priorités des interventions à réaliser en vue d'engendrer des réductions de la consommation énergétique du parc immobilier.

Le CFDD soutient également une autre recommandation formulée par le Conseil central de l'économie²³ selon laquelle le secteur public doit se doter de plans d'action de rénovation ambitieux pour ses propres bâtiments. À cet effet, il devra fixer une trajectoire en

bevoorradingsekerheid, op de energiekost en de mogelijkheid om filières op te zetten in België en nieuwe banen te creëren.

In de context van de verdere elektrificatie van de maatschappij (voertuigen, verwarming, enz.) moet de capaciteit en de bevoorrading van het elektriciteitsnetwerk worden aangepast en is het noodzakelijk om instrumenten te ontwikkelen die voor meer flexibiliteit kunnen zorgen en de energie-efficiëntie kunnen verbeteren op het gebied van het elektriciteitsverbruik.

Industrie

België moet werken aan een gecoördineerd beleid dat de evolutie en nieuwe ontplooiing van het industriële weefsel mogelijk maakt, alsook de nodige investeringen in het kader van de doelstellingen van het NEKP en van de doelstellingen op lange termijn.

De FRDO beveelt aan om te investeren in het onderzoek naar de mogelijkheden om de energie-efficiëntie te verbeteren, de energiemix te doen evolueren en naar koolstofarme procedés in de industrie te gaan. Daarnaast vraagt de raad om innovaties te stimuleren waarmee de economische maturiteit van koolstofarme en duurzame productiemethoden kan worden versneld.

Gebouwen

Een drastische verbetering van de energieprestaties van gebouwen is een absolute prioriteit. In het bijzonder is de vermindering van de energiebehoefte van woningen – en bijgevolg de lagere factuur voor de huishoudens – een essentieel element om de energiearmoede te verminderen. In dat verband is het noodzakelijk om in specifieke begeleidingsmaatregelen te voorzien voor kwetsbare gezinnen.

De FRDO dringt, net als de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven²², aan op de opmaak van een energie-inventaris of -kadaster van de Belgische onroerende activa (overheid en privésector). Dit zou toelaten na te gaan waar energie kan worden bespaard en welke interventies ter beperking van het energieverbruik van het vastgoedpark voorrang moeten krijgen.

De FRDO ondersteunt ook de aanbeveling van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven²³ dat de openbare sector ambitieuze actieplannen voor de renovatie van haar eigen gebouwen nodig heeft. Hij moet daartoe een traject uitstippelen op het vlak van isolatie, optimaal

²² Avis CCE 2018-1750 du Conseil central de l'économie " Mesures concrètes pour la partie fédérale du Plan National Energie-Climat" du 20 juin 2018.

²³ *ibidem*.

²² Advies CRB2018-1750 van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven "Concrete maatregelen voor het federale deel van het Nationaal energie-klimaatplan" van 20 juni 2018.

²³ *ibidem*.

termes d'isolation, de gestion optimale et intelligente de l'énergie, d'efficacité énergétique, de production efficace de chaleur et de froid, de stockage et de production d'énergie renouvelable. Le secteur public doit faire preuve d'exemplarité énergétique non seulement pour son parc de bâtiments mais aussi pour les bâtiments qu'il a en location. En tant que locataire, le secteur public ne pourra louer que des biens répondants à des normes PEB élevées.

Mobilité et Transports (en ce compris les infrastructures)

Le CFDD demande une vision stratégique interfédérale en matière de mobilité qui soit compatible avec le développement durable. Cette vision est nécessaire pour coordonner les politiques menées par les différents niveaux de pouvoir. À cet égard, le rail doit jouer un rôle d'axe structurant de la mobilité. Il importe d'entretenir, de mettre à niveau et de compléter les infrastructures de transport et les plates-formes intermodales.

Au niveau européen, le CFDD recommande d'œuvrer à une politique continentale en faveur du rail, permettant la mise en place de services intégrés internationalement et favorisant l'interopérabilité entre réseaux. Les mesures concrètes prévues pour le rail dans le projet de PNEC pourraient être mieux développées, planifiées dans le temps et quantifiées, en particulier en ce qui concerne les moyens dévolus à l'entretien et l'amélioration de l'infrastructure et du matériel roulant.

Le CFDD soutient une meilleure prise en compte des complémentarités entre rail et autres modes, en particulier autres transports en commun et modes actifs (marche, vélo, micro-mobilité). Le CFDD a demandé dans son avis 2018a06 d'étudier, parmi les différents outils de la fiscalité automobile, le rôle potentiel de la tarification kilométrique pour tous les véhicules en fonction de la congestion, de la pollution atmosphérique et des coûts des infrastructures, et ce afin d'atteindre les objectifs de mobilité durable. Il regrette qu'une telle étude ne soit pas prévue dans le projet de PNEC.

Le projet de PNEC vise une augmentation sans précédent du recours aux biocarburants en Belgique dans les prochaines années. Le Conseil estime que l'objectif en matière d'énergie renouvelable dans les transports doit être respecté en utilisant les flexibilités prévues dans la directive et qu'il ne faut pas aller au-delà des obligations européennes. Le CFDD demande d'exclure les biocarburants, bioliquides et combustibles issus de la biomasse, produits à partir de cultures destinées

en slim energiebeheer, energie-efficiëntie, doeltreffende verwarming en koeling, opslag en productie van hernieuwbare energie. De openbare sector moet een voorbeeldfunctie inzake energie vervullen, niet alleen voor zijn gebouwenpark, maar ook voor de gebouwen die hij huurt. De openbare sector zou alleen gebouwen mogen huren die beantwoorden aan hoge EPB-normen.

Mobiliteit en vervoer (met inbegrip van de infrastructuur)

De FRDO vraagt een interfederale strategische visie inzake mobiliteit die verenigbaar is met duurzame ontwikkeling. Deze visie is noodzakelijk om de beleidslijnen van de verschillende beleidsniveaus op elkaar af te stemmen. Het treinvervoer moet daarbij een rol van structurerende verkeersas voor de mobiliteit spelen. Het is belangrijk de vervoersinfrastructuur en intermodale platformen te onderhouden, verbeteren en vervolledigen.

Op Europees niveau beveelt de FRDO aan om te werken aan een continentaal beleid ten gunste van het treinvervoer, waarmee internationaal geïntegreerde diensten kunnen worden ingevoerd en de interoperabiliteit tussen spoorwegnetten kan worden bevorderd. De concrete maatregelen voor het spoorvervoer waarin het ontwerp van NEKP voorziet, zouden beter kunnen uitgewerkt, in de tijd gepland en gekwantificeerd worden, vooral wat de toegekende middelen betreft voor het onderhouden en verbeteren van de infrastructuur en het rollend materieel.

De FRDO steunt de grotere aandacht voor de complementariteit tussen het spoor en andere vervoerswijzen, in het bijzonder andere vormen van openbaar vervoer en actieve vervoersmodi (te voet gaan, fiets, micromobiliteit). In zijn advies 2018a06 heeft de FRDO gevraagd om onder de verschillende instrumenten van de voertuigenbelastingen de potentiële rol te onderzoeken van een kilometerheffing voor alle voertuigen naargelang van de congestie, de luchtvervuiling en de infrastructuurkosten met het oog op het behalen van de doelstellingen inzake duurzame mobiliteit. Hij betreurt dat het ontwerp van NEKP niet voorziet in een dergelijk onderzoek.

Het ontwerp van NEKP beoogt een ongeziene stijging van het gebruik van biobrandstoffen in België in de komende jaren. De raad vindt dat de doelstelling voor hernieuwbare energie in de transportsector moet worden gerespecteerd met gebruik van de in de richtlijn voorziene flexibiliteitsmechanismen en dat men niet verder moet gaan dan wat Europees wordt opgelegd. De FRDO vraagt de uitsluiting van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen geproduceerd op basis van

à l'alimentation humaine et animale, présentant un risque élevé d'induire des changements indirects dans l'affectation des sols dont la zone de production gagne nettement sur les terres présentant un important stock de carbone. Certains biocarburants émettent d'ailleurs, dans certains cas, plus de CO₂ que les carburants fossiles traditionnels, et il est par conséquent recommandé, en vue des objectifs pour 2030, d'éviter d'avoir recours à ces biocarburants dans le cadre de la poursuite des objectifs de diminution des émissions de gaz à effet de serre (GES). Le CFDD et d'autres organes d'avis²⁴ estiment qu'un objectif en termes de réduction absolue des émissions de G.E.S. à l'horizon 2030 pour le secteur des transports serait bien plus opportun qu'un objectif formulé en termes de pourcentage d'énergie renouvelable car cela ne permet pas d'agir sur les comportements.

Enfin, il faut également réduire les impacts environnementaux nocifs de la navigation intérieure.

Agriculture et alimentation

Il convient de rendre le système actuel d'importation de protéines végétales plus durable et de réorienter la consommation de protéines animales vers des protéines animales produites de manière plus durable et vers des protéines végétales elles aussi produites de manière durable. Le CFDD soutient la promotion des produits de saison et des systèmes alimentaires durables, et demande d'associer le secteur agricole en tant que partenaire de la transition énergétique et carbone.

B. Questions et observations des membres

M. Bert Wollants (N-VA) indique que les avis à l'examen nécessitent des études supplémentaires, après quoi il conviendra de déterminer comment ces avis pourraient être transposés en mesures politiques. Ces avis contiennent une multitude de propositions divergentes. Le CFDD pourrait-il exposer les mesures politiques qu'il juge absolument prioritaires?

Mme Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) salue la volonté du CFDD de parvenir à un consensus dépassant les intérêts des parties intéressées. À cet égard, le CFDD peut-il préciser la procédure d'avis? S'agit-il d'avis pleinement consensuels ou les opinions divergent-elles aussi au sein du CFDD? Quelles ont été les difficultés rencontrées au cours des discussions? Et les compromis acceptés? Il s'agit en effet d'identifier les points de

²⁴ Avis 2018a01 sur le projet d'arrêté royal établissant des normes de produits pour les carburants destinés au secteur du transport d'origine renouvelable, approuvé par le CFDD (le 14/02/2018), le Conseil central de l'Économie et le Conseil de la Consommation.

gewassen voor menselijke en dierlijke voeding, die een verhoogd risico inhouden op indirecte veranderingen in het landgebruik en waarvoor een aanzienlijke uitbreiding van het productiegebied naar land met grote koolstofvoorraden is waargenomen. Overigens stoten sommige biobrandstoffen in bepaalde gevallen meer CO₂ uit in vergelijking met traditionele fossiele brandstoffen; het is dan ook raadzaam om, met het oog op de doelstellingen voor 2030, het gebruik van die biobrandstoffen te vermijden bij het nastreven van de doelstellingen tot vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (BKG). De FRDO en andere adviesorganen²⁴ menen dat een doelstelling in termen van een absolute vermindering van de BKG-emissies tegen 2030 voor de transportsector veel gepaster zou zijn dan een doelstelling uitgedrukt in percentages aan hernieuwbare energie omdat dit niet toelaat in te grijpen op gedragingen.

Ten slotte moeten ook de schadelijke milieueffecten van de binnenscheepvaart verminderen.

Landbouw en voeding

Het huidige systeem van import van plantaardige eiwitten moet duurzamer worden, de consumptie van dierlijke eiwitten dient te verschuiven naar meer duurzaam geproduceerde dierlijke eiwitten en naar – eveneens duurzaam geproduceerde – plantaardige eiwitten. De FRDO steunt de bevordering van seizoensgebonden producten en duurzame voedingssystemen en vraagt de landbouwsector als partner te betrekken bij de energie- en koolstoftransitie.

B. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bert Wollants (N-VA) stelt dat de voorgestelde adviezen verdere studie behoeven en dat vervolgens moet bekeken worden hoe ze in beleid worden omgezet. De adviezen bevatten heel wat uiteenlopende voorstellen, maar wat zijn volgens de FRDO de absolute beleidsprioriteiten?

Mevrouw Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) waardeert het streven van de FRDO naar consensus over alle belanghebbende partijen heen. Kan de FRDO in dat verband wat meer duiding geven over de adviesprocedure? Gaat het om volledig consensuele adviezen of zijn er ook afwijkende opinies binnen de FRDO? Welke knelpunten waren er tijdens de besprekingen en waar liggen de compromissen? Het komt er immers op aan

²⁴ Advies 2018a01 over het ontwerp van koninklijk besluit houdende bepaling van productnormen voor transportbrandstoffen uit hernieuwbare bronnen, goedgekeurd door de FRDO (op 14/2/2018), de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Raad voor het Verbruik.

convergence afin d'exploiter les opportunités politiques au maximum et de ne pas laisser les différentes parties s'enliser dans des discussions sans fin.

M. Daniel Senesael (PS) estime que les avis du CFDD formulent des recommandations plutôt que des solutions concrètes. Pour le PS, le développement durable et le développement social vont de pair. Le CFDD a-t-il tenu compte, lors de la rédaction de ces avis, du financement des mesures proposées et de la question de savoir par qui ce financement sera pris en charge? A-t-il en outre été tenu compte, lors de la préparation de ces avis, de la résolution interparlementaire sur le climat adoptée à l'unanimité?

M. Michel De Maegd (MR) estime que les avis offrent bien des propositions et solutions concrètes. Comment les gouvernements ont-ils réagi à ces avis? L'intervenant souligne que la composition du CFDD est très hétérogène. Il aimerait savoir comment se déroule le processus décisionnel. Les compétences en matière climatique sont fortement morcelées en Belgique, ce qui a pour effet d'alourdir la politique climatique. Le CFDD pourrait-il formuler des recommandations en vue de faciliter le processus de décision politique?

Mme Greet Daems (PVDA-PTB) souligne que certains points, comme le niveau d'ambition nécessaire pour atteindre les objectifs de l'Accord de Paris, ne sont pas abordés dans les avis. Que pense le CFDD des ambitions belges actuelles? Estime-t-il, à l'instar des scientifiques du Groupe d'experts intergouvernemental sur l'évolution du climat (GIEC), que les émissions devront diminuer de minimum 55 % d'ici 2030?

Le CFDD insiste sur la nécessité de garantir une coordination entre les différents niveaux de pouvoir et sur l'importance de mener une politique cohérente. Le groupe de l'intervenante plaide pour la refédéralisation de la politique climatique. Comment les compétences devraient-elles, selon le CFDD, être réparties entre les différents niveaux de pouvoir? Les cinq prochaines années seront cruciales pour la mise en place d'une transition réussie vers une société bas carbone; quels sont les conseils que le CFDD voudrait donner aux représentants de la Nation pour réaliser ces objectifs? En ce qui concerne l'industrie: comment peut-on garantir que les objectifs fixés seront atteints sur la base de la politique coordonnée proposée et des feuilles de route sectorielles?

M. Kris Verduyckt (sp.a) demande quelle est cette cinquième dimension à laquelle se réfèrent les avis. La question de la précarité énergétique, des économies

de punten van overeenstemming te vinden teneinde de beleidsopportuniteiten optimaal te benutten en zich niet te verliezen in oeverloze discussies tussen de diverse partijen.

De heer Daniel Senesael (PS) vindt dat de adviezen van FRDO veeleer aanbevelingen doen dan concrete oplossingen aan te reiken. Duurzame ontwikkeling en sociale ontwikkeling gaan voor de PS hand in hand. Heeft de FRDO bij de opstelling van de adviezen rekening gehouden met de financiering van de voorgestelde maatregelen en wie daarvoor zal instaan? Werd bij de voorbereiding van deze adviezen rekening gehouden met de eenparig aangenomen interparlementaire klimaatresolutie?

De heer Michel De Maegd (MR) stelt dat de adviezen wel degelijk concrete voorstellen en oplossingen aanreiken. Hoe hebben de regeringen op deze adviezen gereageerd? De FRDO is zeer divers samengesteld, hoe verloopt de beslissingsprocedure precies? Door de sterke versnippering verloopt de klimaatpolitiek in België moeizaam, kan de FRDO aanbevelingen doen om het politieke beslissingsproces vlottere te doen verlopen?

Mevrouw Greet Daems (PVDA-PTB) wijst erop dat de adviezen een aantal punten niet behandelen, zoals het ambitieniveau dat nodig is om de objectieven van de Overeenkomst van Parijs te behalen. Wat is het standpunt van de FRDO over de huidige Belgische ambities? Is de FRDO het eens met de wetenschappers van het *Intergovernmental Panel on Climate Change* (IPCC) dat de uitstoot tegen 2030 met minimaal 55 percent moet dalen?

De FRDO benadrukt de noodzaak van coördinatie tussen de onderscheiden beleidsniveaus en het belang van coherent beleid. PVDA-PTB pleit voor de herfederalisering van het klimaatbeleid. Hoe ziet de FRDO de bevoegdheidsverdeling tussen de beleidsniveaus en wat is zijn advies daarover? De komende vijf jaar zijn cruciaal om de succesvolle transitie naar een koolstofarme samenleving in te zetten; wat adviseert de FRDO aan de volksvertegenwoordiging om deze doelen te bereiken? Wat betreft de industrie: hoe kan men garanderen dat de vooropgestelde doelstellingen worden gehaald, op basis van het voorgestelde gecoördineerd beleid en de sectorale stappenplannen?

De heer Kris Verduyckt (sp.a) vraagt wat de vijfde dimensie waarnaar de adviezen verwijzen, precies inhoudt? Komt de problematiek van energiearmoede,

d'énergie et de l'usage inapproprié de l'énergie est-elle également abordée dans les plans climat établis à l'étranger?

M. Vincent Van Quickenborne (Open Vld), président, demande à M. François-Xavier de Donnea quel est, selon lui, le degré d'urgence de ce dossier. Le CFDD préconise-t-il le recours à des modèles de financement déterminés pour mener à bien certaines mesures dans le domaine public, compte tenu des restrictions budgétaires? Que pense le CFDD de la proposition de loi concernant le verdissement du parc de voitures de société d'ici 2030 (DOC 55/0399)?

C. Réponses des orateurs

M. François-Xavier de Donnea répond que ce dossier est très urgent. L'orateur précise néanmoins qu'il sera très difficile d'atteindre les objectifs contenus dans l'Accord de Paris. Certaines mesures nécessaires suscitent des résistances importantes au sein de la société. Il est donc capital de poursuivre une transition socialement juste. Le CFDD s'est du reste attelé à la rédaction d'un avis en la matière, en tenant compte de la nécessité d'assurer une répartition équitable des coûts entre les différentes parties prenantes.

La première priorité que doit se fixer la Belgique est d'améliorer la coopération entre les différents niveaux de pouvoir, ce qui est indispensable pour atteindre un degré élevé de consensus et obtenir des résultats concrets. Les propositions contenues dans les avis du CFDD n'ont pas de véritable classement, elles sont aussi importantes et aussi urgentes les unes que les autres.

La méthode de travail utilisée par le CFDD est entièrement fondée sur le consensus entre les différentes parties; cela signifie que les avis reprennent uniquement les points au sujet desquels un accord a été trouvé et qu'il n'y a pas de notes minoritaires. Les lacunes qui entachent les avis sont donc le résultat de dissensions politiques ou techniques.

Le financement des mesures proposées est un aspect très important, d'autant qu'un financement équitable contribue à garantir une transition juste et bénéficiant d'un large soutien.

Le Parlement a toujours la possibilité de saisir le CFDD pour obtenir des avis sur certains thèmes. C'est du reste au Parlement qu'il appartient d'inviter le gouvernement à prendre des initiatives. Les avis du CFDD sont un outil utile en la matière.

M. Romain Weikmans remercie les membres pour leurs questions. Dans son exposé, l'orateur ne s'est

energíezuinigheid en het oneigenlijk gebruik van energie ook in buitenlandse klimaatplannen aan bod?

De heer Vincent Van Quickenborne (Open Vld), voorzitter, vraagt aan de heer François-Xavier de Donnea hoe hij de urgentie inschat. Heeft de FRDO bepaalde financieringsmodellen op het oog om sommige maatregelen in het publiek domein te realiseren, rekening houdend met de budgettaire krapte? Wat denkt de FRDO over het wetsvoorstel betreffende de vergroening van het bedrijfspark tegen 2030 (DOC 55/0399)?

C. Antwoorden van de sprekers

De heer François-Xavier de Donnea stelt dat de urgentie zeer groot is maar dat het ook zeer moeilijk wordt om de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs te halen. Bepaalde noodzakelijke maatregelen lokken heel wat maatschappelijke weerstand uit en het is dan ook zeer belangrijk een sociaal rechtvaardige transitie na te streven. De FRDO werkt hierover momenteel trouwens een advies uit, met de nodige aandacht voor een billijke kostenspreiding over de diverse *stakeholders*.

Voor België is de eerste prioriteit een betere samenwerking te realiseren tussen de verschillende beleidsniveaus, noodzakelijk om een hoge mate van consensus te bereiken en concrete resultaten te kunnen boeken. De voorstellen in de adviezen van de FRDO hebben geen echte rangorde, alles is even belangrijk en dringend.

De werkwijze van de FRDO is volledig gebaseerd op consensus tussen alle partijen; dit betekent dat in de adviezen enkel datgene staat waarover overeenstemming werd bereikt en dat er ook geen minderheidsnota's beschikbaar zijn. Lacunes in de adviesteksten wijzen dus op politieke of technische onenigheid op dat vlak.

De financiering van de voorgestelde maatregelen is een zeer belangrijk aandachtspunt, niet in het minst omdat een billijke financiering mee borg staat voor een rechtvaardige en gedragen transitie.

De FRDO kan steeds door het Parlement gevat worden om adviezen te geven over bepaalde onderwerpen. Het is trouwens de taak van het Parlement om de regering tot actie aan te zetten en de adviezen van de FRDO zijn daarbij geschikte instrumenten.

De heer Romain Weikmans dankt de leden voor de gestelde vragen. De spreker heeft het in zijn betoog

pas attardé spécifiquement sur les priorités du CFDD, mais celles-ci sont faciles à retrouver dans les textes examinés. Il est important de réaliser qu'il existe des possibilités d'agir dans tous les secteurs.

L'orateur rappelle que les avis du Conseil sont pris à l'unanimité. Telle est précisément la force de ces avis, qui bénéficient d'un large soutien sociétal.

Mais l'élaboration de ces avis n'a pas toujours été aisée. En effet, sept organes consultatifs différents de tous niveaux et issus de toutes les régions du pays ont participé à ce processus. Tous les conseils consultatifs ont montré leur volonté de trouver une solution ensemble. On peut regretter que le CFDD ne soit pas allé plus loin, mais il y avait une véritable volonté commune d'engranger des résultats. Le CFDD s'efforce de dégager des accords aussi concrets que possible; les avis contiennent du reste des éléments très concrets.

Le CFDD salue les résolutions interparlementaires.

Il aurait souhaité réagir à l'enquête publique menée au sujet du PNEC, mais aucune suite n'a été donnée à sa demande. L'orateur souligne qu'en ce qui concerne la refédéralisation des compétences, les travaux sont menés dans le cadre institutionnel existant. Les délais dans lesquels les avis sont rendus, sont parfois très courts. La modification du cadre institutionnel prend énormément de temps. Le CFDD a émis concernant la loi spéciale climat un avis dans lequel on peut retrouver son point de vue en la matière.

Le CFDD ne se prononce pas sur la question de savoir si les ambitions climatiques doivent être revues à la hausse. Il s'intéresse uniquement aux objectifs climatiques actuellement imposés à la Belgique. L'orateur estime que même ces objectifs seront difficiles à atteindre. Il y a donc encore beaucoup à faire.

L'orateur attire l'attention sur plusieurs autres avis rendus par le groupe de travail "financement de la transition". Il pointe en particulier celui relatif au financement de la rénovation des bâtiments publics.

M. Marc Depoortere confirme qu'il n'y a encore eu jusqu'ici aucune réaction officielle du gouvernement. La loi prévoit que les ministres sont invités à l'assemblée générale du CFDD, à l'occasion de laquelle ils peuvent donner un *feed-back*. Étant donné que l'avis date de 2019, il faudra attendre pour cela jusqu'en 2020. L'orateur souligne qu'en l'occurrence, la demande d'avis émanait non d'un ministre fédéral, mais de deux organismes interfédéraux, CONCERE et la CNC. Il n'est pas toujours facile

niet specifiek gehad over de prioriteiten voor de FRDO, maar deze zijn makkelijk terug te vinden in de besproken teksten. Het is van belang te beseffen dat er in alle sectoren opportuniteiten zijn om te handelen.

De spreker herhaalt dat de adviezen van de raad unaniem worden aangenomen. Dit is precies de sterkte van deze adviezen, ze genieten een breed maatschappelijk draagvlak.

Het was niet altijd evident om tot adviezen te komen. Er werd immers aan gewerkt door zeven verschillende adviesorganen uit alle regio's van het land en op alle niveaus. Alle adviesraden toonden de wil om samen tot een oplossing te komen. Men kan betreuren dat er niet meer gerealiseerd is, maar er was wel degelijk een gezamenlijke wil om iets te bereiken. In de FRDO probeert men te komen tot zo concreet mogelijke afspraken, in de adviezen zijn zeer concrete elementen terug te vinden.

De FRDO verwelkomt interparlementaire resoluties.

De FRDO heeft gevraagd te mogen reageren op de publieke bevraging over het NEKP maar daar is geen antwoord op gekomen. De spreker beklemtoont dat, aangaande de her-federalisering van de bevoegdheden, er gewerkt wordt in het bestaande institutionele kader. De termijnen waarbinnen adviezen worden verstrekt, zijn soms heel kort. Een wijziging van het institutionele kader is nu eenmaal enorm tijdrovend. Er is een advies van de FRDO gegeven ter gelegenheid van de bijzondere klimaatwet waarin men het standpunt van de FRDO over deze materie kan terugvinden.

De FRDO spreekt zich niet uit over verdergaande klimaatambities. De raad beperkt zich tot de huidige klimaatdoelstellingen zoals ze aan België zijn opgelegd. De spreker meent dat zelfs deze doelstellingen moeilijk haalbaar zijn. Er is dus nog heel wat werk aan de winkel.

De spreker vestigt de aandacht op een aantal andere adviezen, uitgebracht door de werkgroep financiering van de transitie. Hij wijst in het bijzonder op het advies over de financiering van de renovatie van overheidsgebouwen.

De heer Marc Depoortere bevestigt dat er tot op heden geen officiële reactie van de regering is gekomen. Op de algemene vergadering van de FRDO worden de ministers uitgenodigd, dit is wettelijk voorzien. De uitgenodigde ministers kunnen dan hun feedback geven. Dit zal pas gebeuren in 2020 aangezien het om een advies van 2019 gaat. De spreker merkt op dat de adviesvrager in dit geval geen federale minister is. Twee interfederale instellingen, ENOVER en de NKC,

de recevoir un *feed-back* dans une telle situation. Or, le CFDD souhaiterait obtenir un retour sur les deux avis.

L'orateur fournit ensuite des précisions quant à la méthode de travail concrète appliquée en la matière. Le groupe de travail disposait d'environ six semaines pour rendre son avis. Le CFDD était chargé à cette occasion d'assurer la coordination entre six autres conseils ayant chacun leur propre règlement d'ordre intérieur. Le groupe de travail a commencé par dresser une liste de points sur lesquels un consensus pourrait être trouvé dans le délai imparti. Lorsqu'on opte pour une telle approche, certains thèmes ne peuvent pas être traités. Ainsi, par exemple, lorsque la FEB défend une position au sein du groupe de travail, elle tient compte du point de vue du secteur chimique. Il s'agit bien entendu d'un exercice délicat, mais le groupe de travail est tout de même parvenu à formuler un avis consensuel. L'orateur souligne qu'il est possible d'arriver à un consensus ayant des accents clairs, un consensus qui peut être soutenu par une large constellation d'organisations, aussi bien par les employeurs que par les travailleurs, les ONG, etc.

L'orateur a conscience du fait que le Parlement souhaiterait disposer de propositions plus concrètes pour certains thèmes. Le Parlement peut demander un avis en la matière au CFDD.

La refédéralisation des compétences est un sujet délicat sur lequel le CFDD ne s'exprimera pas ici. Les travaux se déroulent dans le cadre institutionnel existant.

Le financement sera examiné au cours d'une conférence qui se tiendra le vendredi 25 octobre 2019. Les responsables des milieux financiers craignent pour l'équilibre de leurs portefeuilles financiers. L'incertitude règne quant à la future politique climatique. L'avis traite de la question des actifs ensablés (*stranded assets*). Qu'advient-il de ces actifs, qui sont détenus dans les portefeuilles de compagnies d'assurances et de fonds de pension? Ces actifs ensablés sont fortement axés sur le carbone. Cela implique un risque potentiel pour l'équilibre des portefeuilles, car ces derniers visent précisément à atteindre un certain équilibre financier à long terme. Il est possible de favoriser via ces points techniques un financement qui va au-delà de la transition carbone.

L'ajustement de la politique monétaire qui est menée actuellement sera également évoqué. En Norvège, par exemple, la politique monétaire prend davantage le chemin d'une politique d'achat active.

hebben het advies gevraagd. Het is niet altijd makkelijk om in een dergelijke casus feedback te krijgen. Het is voor de FRDO nochtans wenselijk feedback te krijgen over de twee adviezen.

De spreker verduidelijkt de manier waarop concreet gewerkt wordt. De werkgroep beschikte over ongeveer zes weken om een advies uit te brengen. De FRDO vervulde daarbij een coördinerende rol voor zes andere raden met zes verschillende huishoudelijke reglementen. De werkgroep begon met een lijst van punten samen te stellen waarover het mogelijk kon zijn een consensus te bereiken binnen de beschikbare termijn. Deze aanpak brengt met zich mee dat bepaalde items niet worden behandeld. Wanneer bijvoorbeeld het VBO een standpunt verdedigt in de werkgroep, dan zal het VBO rekening houden met het standpunt van de chemische sector. Dit is natuurlijk een moeilijke oefening, maar de werkgroep is er toch in geslaagd een consensueel advies uit te brengen. De spreker onderstreept dat een consensus mogelijk is met duidelijke klemtonen, een consensus gedragen door een brede constellatie van organisaties, zowel van werkgevers, werknemers, ngo's, enz...

De spreker beseft dat de het Parlement concretere voorstellen wenst over bepaalde thema's. Het Parlement kan hierover een advies vragen aan de FRDO.

De herfederalisering van de bevoegdheden is een heikel thema en de FRDO spreekt zich hier niet over uit. Er wordt gewerkt in het bestaand institutioneel kader.

De financiering wordt besproken op een conferentie die op vrijdag 25 oktober 2019 gehouden wordt. De verantwoordelijken van de financiële middelen vrezen voor het evenwicht van hun financiële portefeuilles. Ze zijn onzeker over de toekomstige klimaatpolitiek. In het advies wordt de problematiek van de *stranded assets* behandeld. Wat zal er gebeuren met *stranded assets* die worden aangehouden in de portefeuilles van verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen? Deze *stranded assets* zijn sterk koolstof georiënteerd. Dit is een potentieel risico voor het evenwicht van de portefeuilles want deze portefeuilles beogen juist een zeker financieel evenwicht op lange termijn. Het is mogelijk via deze technische punten te komen tot de begunstiging van een financiering die ruimer is dan de koolstoftransitie.

Ook de aanpassing van de momenteel gevoerde monetaire politiek zal besproken worden. Als we naar Noorwegen kijken, dan zien we dat daar een monetaire politiek gevoerd wordt die meer gericht is op actieve aankoop.

En matière de mobilité, une plus grande collaboration est nécessaire entre les différents niveaux de pouvoir. Les régions ne sont en effet pas des îles. Collaborer est une nécessité dans le cadre de la dimension économique, environnementale et sociale du développement durable.

L'orateur souligne l'importance de la transparence. La transparence au sein des diverses instances engagées dans les discussions sur le climat génère une pression citoyenne, dès lors que chacun peut alors voir qui fait obstacle à la conclusion d'un accord. Il est important de savoir quelles sont les positions des uns et des autres dans le débat.

L'orateur conclut en soulignant qu'il y avait autour de la table des représentants de groupes ayant des intérêts différents. Il y avait pourtant une véritable volonté de parvenir à un consensus sur certains thèmes. Il s'agit d'une nouvelle évolution, observable depuis deux ou trois ans. Il y a une prise de conscience croissante que quelque chose doit changer. C'est un message clair pour le monde politique.

D. Répliques

Mme Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) répète qu'en Belgique, la première des priorités est une meilleure collaboration entre les différents niveaux de pouvoir. M. de Donnea connaît bien la Belgique et ses institutions. Peut-il être un peu plus concret sur la manière de mettre en œuvre cette meilleure collaboration?

M. François-Xavier de Donnea indique que le CFDD peut jouer le rôle de facilitateur. Il vaut mieux travailler avec les institutions existantes, car tout est une question de volonté politique et de mentalité. De plus en plus de gens prennent conscience de l'urgence, et un changement de mentalité est déjà perceptible. Au sein du bureau du conseil, il est de plus en plus facile de prendre des décisions, alors que jusqu'à il y a trois ou quatre ans, cela paraissait impossible. L'orateur pense notamment à la problématique de la transition juste, même s'il a quand même fallu plusieurs réunions du bureau pour convaincre tout le monde d'aborder cette question. Il y a à présent un accord pour en discuter en 2020. Pourquoi cette problématique est-elle si délicate? Chacun peut avoir une conception différente de ce qui est "juste". Il y a aussi la crainte que chaque camp essaie de se rejeter mutuellement la responsabilité d'un échec. C'est donc aussi une question de confiance. Toutes les parties autour de la table doivent y siéger avec confiance. C'est là que se situe le rôle du bureau. L'orateur pense qu'il est possible de faire évoluer les mentalités. L'avis qui a été évoqué par M. Romain Weikmans est basé sur une collaboration entre six organes différents (flamands, wallons et bruxellois) et on a quand même abouti à un

Op het gebied van mobiliteit is er nood aan meer samenwerking tussen de verschillende overheidsniveaus. De gewesten zijn immers geen eilanden. Samenwerking is nodig voor de economische, ecologische en sociale dimensie van duurzame ontwikkeling.

De spreker onderstreept het belang van transparantie. Transparantie bij de verschillende instellingen die bezig zijn met de discussie rond het klimaat genereert druk vanwege de burger. Men kan immers zien wie het bereiken van een akkoord in de weg staat. Het is van belang te weten wie welk standpunt inneemt in het debat.

De spreker rond af. Rond de tafel zaten vertegenwoordigers van groepen met verschillende belangen. Er was een echte wil om tot een consensus te komen over bepaald thema's. Dit is een nieuwe evolutie die de laatste twee, drie jaar merkbaar is. Men is er zich steeds meer van bewust dat er iets moet gebeuren. Dit is een duidelijke boodschap voor het beleidsniveau.

D. Replieken

Mevrouw Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) herhaalt dat in België de eerste prioriteit een betere samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus is. De heer de Donnea kent het land en zijn instellingen goed. Kan de heer de Donnea iets concreter zijn over hoe die betere samenwerking kan gerealiseerd worden?

De heer François-Xavier de Donnea stelt dat de FRDO de rol van facilitator kan spelen. Het is beter te werken met de bestaande instellingen want alles is een kwestie van politieke wil en mentaliteit. Steeds meer mensen voelen de urgentie aan en een mentaliteitswijziging is al merkbaar. Binnen het bureau van de raad wordt het steeds makkelijker beslissingen te nemen, waar dat 3 tot 4 jaar geleden niet mogelijk bleek. De spreker denkt hier aan de problematiek van de rechtvaardige transitie. Er zijn toch een aantal vergaderingen van het bureau nodig geweest om iedereen ervan te overtuigen hierover te praten. Er is nu een akkoord om daarover te gaan spreken in 2020. Waarom ligt dit zo moeilijk? Iedereen kan een verschillende opvatting hebben over wat rechtvaardig is. Er is ook de vrees dat elk kamp elkaar de zwarte piet wil toespelen. Het is dus ook een kwestie van vertrouwen. Iedereen die rond de tafel zit moet daar met vertrouwen aanwezig zijn. Hierin ligt de rol van het bureau. De spreker denkt dat het mogelijk is om de mentaliteiten te laten evolueren. Het advies waarover de heer Romain Weikmans heeft gesproken is gebaseerd op de samenwerking tussen zes verschillende organen (Vlaamse, Waalse en Brusselse) en toch is men tot een consensus gekomen over een aantal

consensus sur un certain nombre de points délicats. L'orateur souligne que les points sur lesquels il n'y pas de consensus préalable ne font pas l'objet d'une discussion. Le CFDD est disposé à jouer le rôle de médiateur interfédéral.

M. Kris Verduyckt (sp.a) enchaîne sur la volonté croissante des parties d'aboutir à quelque chose. Il évoque le *klimaatberaad*, aux Pays-Bas, pour lequel on a travaillé avec des tables rondes thématiques sur le climat (*klimaattafels*) réparties par secteur. Une telle approche aurait-elle une chance d'aboutir en Belgique? Sachant qu'en Belgique, les compétences sont morcelées, un tel système permettrait de réunir autour d'une table des personnes travaillant sur la même thématique.

M. François-Xavier de Donnea trouve que c'est un bon exemple: il faut en effet parvenir à mettre les gens autour de la table de manière à lancer une dynamique de groupe. Une telle approche permet également de générer de la confiance. En fait, les aspects psychologiques sont beaucoup plus importants que les aspects légaux. Les dynamiques informelles pèsent plus lourd dans la balance que des lois formelles.

M. Marc Depoortere ajoute que dans l'exemple évoqué de collaboration avec six autres conseils, il n'y avait pas de règlement d'ordre intérieur commun, et que l'on a dès lors cherché, avec les collègues des régions, une solution ad hoc. Et ça a marché! Il existe donc, au sein du conseil et parmi ses membres, une volonté d'aboutir à une solution.

Mme Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) confirme que la fixation d'objectifs (et de délais pour leur réalisation) polarise. C'est pourquoi il est intéressant de trouver un espace, à l'écart des débats, où l'on peut s'employer ensemble à parvenir à une solution. L'intervenante souhaite savoir si le CFDD dispose de moyens suffisants pour jouer le rôle de facilitateur.

Il est également possible que différents parlements demandent un avis au CFDD, par exemple sur la manière de faciliter la transposition de l'exemple néerlandais des tables rondes thématiques sur le climat.

M. Marc Depoortere souligne qu'une collaboration plus étroite avec les partenaires régionaux est nécessaire. La coordination était assurée par le CFDD lui-même. Le CFDD a même développé une méthode pour aboutir à un cadre de travail. Le CFDD met l'expérience qu'il a acquise à la disposition du Parlement.

Si une commission parlementaire interfédérale demande un avis au CFDD, cela envoie un signal plus fort

délicates punten. De spreker stipt aan dat er niet wordt gesproken over de punten waarover geen consensus werd bereikt. De FRDO is bereid de rol van interfederale mediator op zich te nemen.

De heer Kris Verduyckt (sp.a) gaat in op de toenemende wil van de partijen om iets te bereiken. Hij verwijst naar het klimaatberaad in Nederland waar men werkte met klimaattafels die naar verschillende sectoren waren ingedeeld. Zou een dergelijke aanpak in België kans van slagen hebben? Er zijn nu eenmaal versnipperde bevoegdheden in België maar een klimaattafel brengt mensen samen die rond hetzelfde topic werken.

De heer François-Xavier de Donnea vindt dit een goed voorbeeld, het is inderdaad kwestie de mensen rond tafel te krijgen zodat er een groepsdynamiek tot stand gebracht wordt. Er wordt ook vertrouwen gewekt tussen de mensen die samen rond tafel zitten. Eigenlijk zijn de psychologische aspecten veel belangrijker dan de wettelijke aspecten. De informele dynamieken wegen zwaarder door dan formele wetten.

De heer Marc Depoortere vult aan dat in de samenwerking met zes andere raden er geen gemeenschappelijk huishoudelijk reglement was, men heeft dus met de gewestelijke collega's gezocht naar een ad-hocoplossing. En dat is gelukt. Er is dus bij de raad en bij de leden van de raad de wil om tot een oplossing te komen.

Mevrouw Tinne Van der Straeten (Ecolo-Groen) beaamt dat het bepalen van doelstellingen (en tegen wanneer die gehaald worden) polariseert. Daarom is het interessant een plek te vinden, buiten het debat, waar men samen kan werken om tot een oplossing te komen. De spreker wenst te weten of de FRDO over voldoende middelen beschikt om de rol van facilitator te vervullen.

Het is tevens mogelijk dat verschillende parlementen samen een advies vragen aan de FRDO om bijvoorbeeld het Nederlands voorbeeld van klimaattafels te faciliteren.

De heer Marc Depoortere benadrukt dat een grondigere samenwerking met de gewestelijke partners noodzakelijk is. De coördinatie gebeurde door de FRDO zelf. De FRDO heeft zelfs een methodiek ontwikkeld om te komen tot een kader waarbinnen gewerkt wordt. De FRDO stelt de opgedane ervaring ter beschikking van het Parlement.

Indien een interfederale parlementaire commissie een advies vraagt aan de FRDO, dan geeft dit een sterker

que si la demande émane d'un seul parlement. Dans l'exercice de ses activités, le CFDD est demandeur d'un soutien parlementaire.

Mme Greet Daems (PVDA-PTB) répète que pour le CFDD, la première priorité est une meilleure collaboration entre les différents niveaux de pouvoir. L'intervenante reconnaît que le morcellement des compétences rend une politique climatique cohérente et ambitieuse plus difficile. La Belgique compte pour l'instant quatre ministres du climat. Pendant six ans, ils ont été occupés à négocier la répartition des objectifs climatiques pour 2020. C'est du délire. Les négociations en vue de la répartition des objectifs climatiques pour 2030 n'ont même pas encore formellement commencé. Si l'on veut avancer, dans la configuration belge actuelle, le pouvoir fédéral doit, pour ses propres compétences, porter son objectif à -55 %, quoi que fassent les autres niveaux de pouvoir. Le CFDD ne se prononce pas sur la question d'une revue à la hausse des ambitions en matière de climat. L'intervenante le regrette, étant donné qu'il y a quand même une certaine urgence. Elle se demande si le CFDD ne veut pas ou s'il ne peut pas se prononcer sur les ambitions climatiques.

M. François-Xavier de Donnea indique que le CFDD est également favorable à des objectifs très ambitieux. Il répète que les avis rendus par le conseil se fondent sur le consensus. Par conséquent, le CFDD ne tient pas de propos tranchants.

**VII. — L'ÉCHANGE DE VUES AVEC
LE MINISTRE DE L'AGENDA NUMÉRIQUE,
DES TÉLÉCOMMUNICATIONS
ET DE LA POSTE, CHARGÉ DE
LA SIMPLIFICATION ADMINISTRATIVE,
DE LA LUTTE CONTRE LA FRAUDE SOCIALE,
DE LA PROTECTION DE LA VIE PRIVÉE
ET DE LA MER DU NORD**

Veuillez trouver le compte rendu de cet échange de vues sous le lien suivant vers le site internet de la Chambre des représentants:

<https://www.lachambre.be/doc/CCRI/pdf/55/ic026.pdf>.

signaal dan dat slechts één van de parlementen een advies vraagt. De FRDO kan in de werkzaamheden parlementaire steun goed gebruiken.

Greet Daems (PVDA-PTB) herhaalt dat voor de FRDO de eerste prioriteit een betere samenwerking is tussen de verschillende beleidsniveaus. De spreekster erkent dat door de versnippering van bevoegdheden, een coherent en ambitieus klimaatbeleid bemoeilijkt wordt. Er zijn momenteel vier klimaatministers die zes jaar bezig waren de verdeling van de klimaatdoelstellingen voor 2020 te onderhandelen. Dit is waanzin. De onderhandelingen voor de verdeling van de klimaatdoelstellingen 2030 zijn zelfs formeel nog niet opgestart. Om concrete stappen te zetten in de huidige Belgische constellatie moet de federale overheid voor de eigen bevoegdheden de doelstelling optrekken tot -55 %, ongeacht wat de andere beleidsniveaus doen. De FRDO spreekt zich niet uit over de verhoging van die klimaatambitie. De spreekster vindt dit jammer aangezien er toch enige urgentie is. De spreekster vraagt zich af of de FRDO zich niet wil of niet mag uitspreken over de klimaatambitie.

De heer François-Xavier de Donnea stelt dat de FRDO ook voor grote ambities is. De spreker herhaalt dat de verstrekte adviezen gebaseerd zijn op consensus. Dit heeft als gevolg dat scherpe uitspraken niet gedaan worden.

**VII. — GEDACHTEWISSELING MET
DE MINISTER VAN DIGITALE AGENDA,
TELECOMMUNICATIE EN POST,
BELAST MET ADMINISTRatieve
VEREENVOUDIGING, BESTRIJDING
VAN DE SOCIALE FRAUDE,
PRIVACY
EN NOORDZEE**

Het verslag van deze gedachtewisseling vindt u terug in onderstaande link op de website van de Kamer van volksvertegenwoordigers:

<https://www.dekamer.be/doc/CCRI/pdf/55/ic026.pdf>.

**VIII. — ÉCHANGE DE VUES AVEC LA MINISTRE
DE L'ÉNERGIE, DE L'ENVIRONNEMENT
ET DU DÉVELOPPEMENT DURABLE**

Veillez trouver le compte rendu de cet échange de vues sous le lien suivant vers le site internet de la Chambre des représentants:

<https://www.lachambre.be/doc/CCRI/pdf/55/ic038.pdf>.

Le rapporteur,

Tinne
VAN DER STRAETEN

Le président,

Vincent
VAN QUICKENBORNE

**VIII. — GEDACHTEWISSELING MET DE MINISTER
VAN ENERGIE, LEEFMILIEU EN DUURZAME
ONTWIKKELING**

Het verslag van deze gedachtewisseling vindt u terug in onderstaande link op de website van de Kamer van volksvertegenwoordigers:

<https://www.dekamer.be/doc/CCRI/pdf/55/ic038.pdf>.

De rapporteur,

Tinne
VAN DER STRAETEN

De voorzitter,

Vincent
VAN QUICKENBORNE

ANNEXES / BIJLAGEN

ANNEXE – BIJLAGE 1: M. ED NIJPELS

De opgave van de energietransitie

—
Ed Nijpels

Commissie Energie Leefmilieu en Klimaat

Kamer van Volksvertegenwoordigers

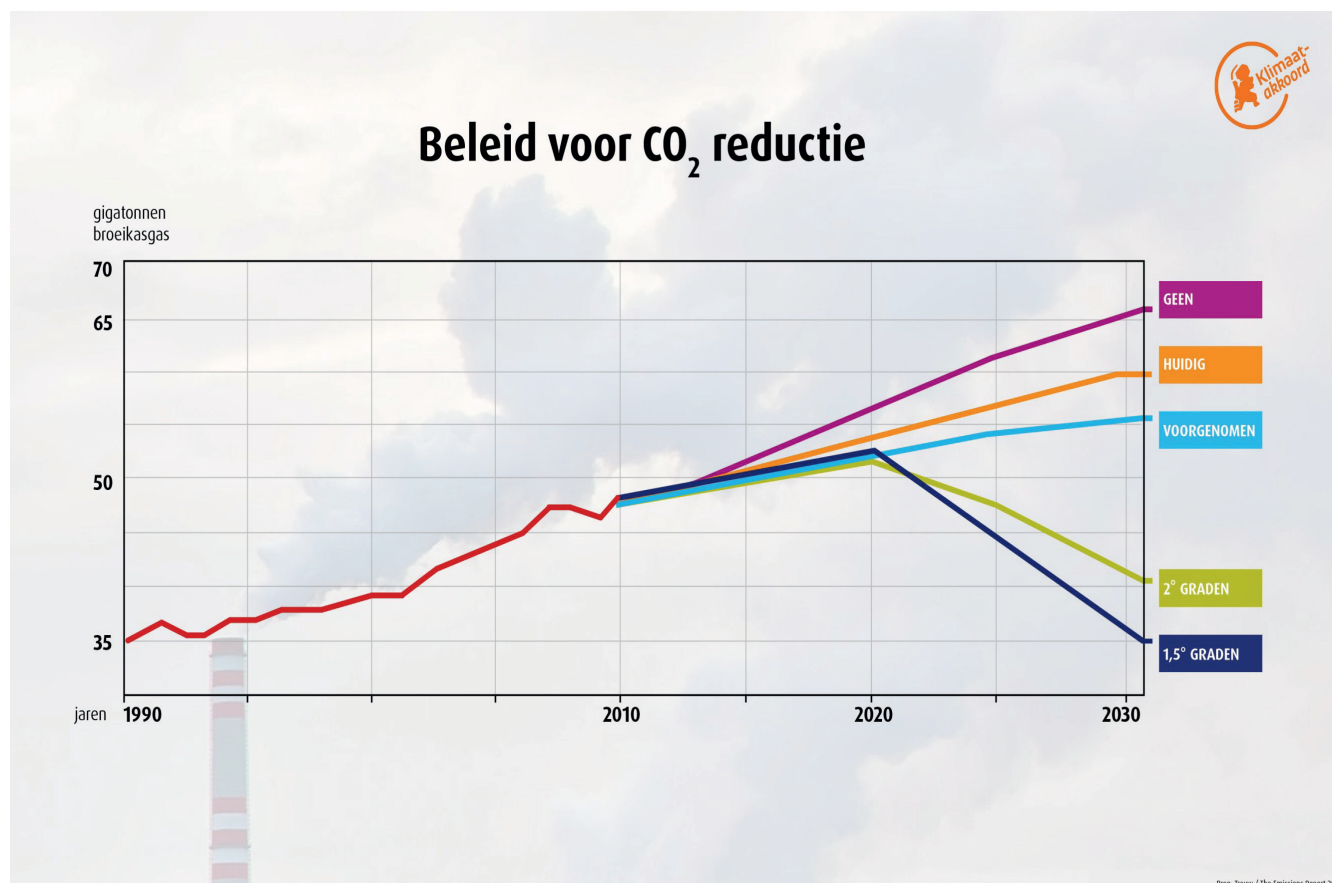
Brussel, 24 september 2019

Energieakkoord 2013

Overeenkomst met 47 partijen

- 2020: 14 procent hernieuwbare energie
- 2023: 16 procent hernieuwbare energie
- 1,5 procent jaarlijkse energiebesparing
- 100 Pj extra energiebesparing
- 15.000 full time banen elk jaar

Hoe het begon: Regeerakkoord

Reductie

- 49 % in 2030
- Streven naar 55%

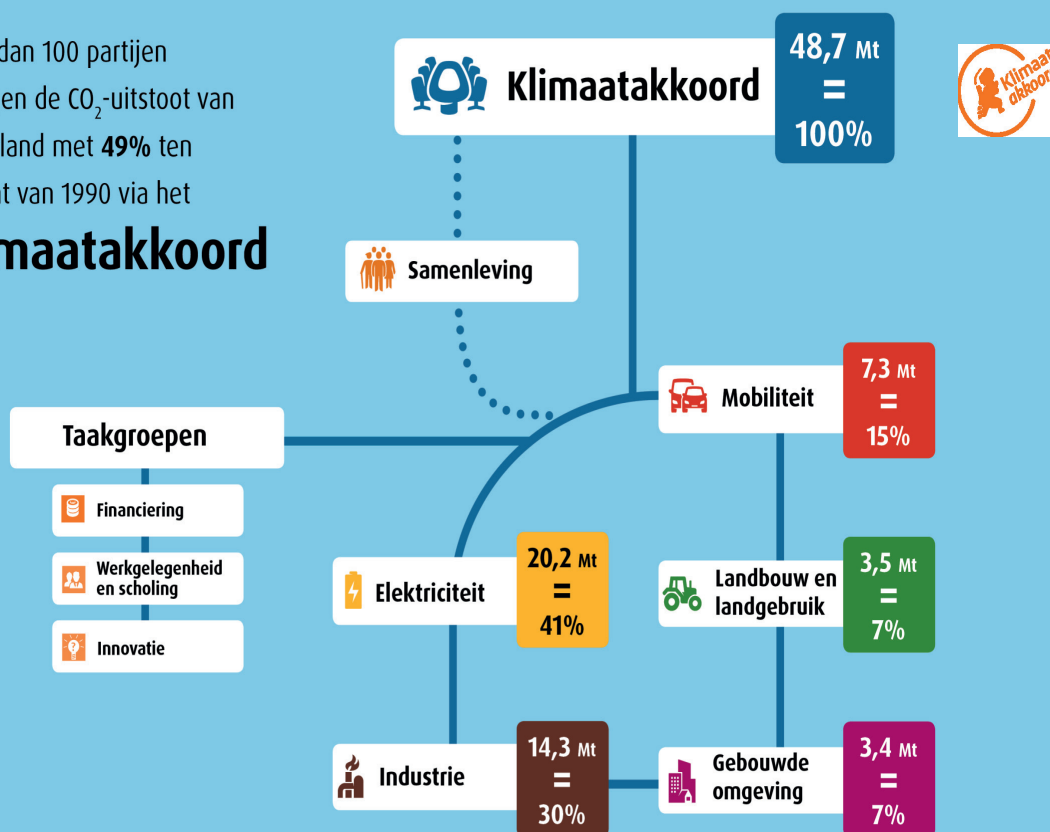
Klimaatakkoord

- Vijf tafels
- 150 partijen

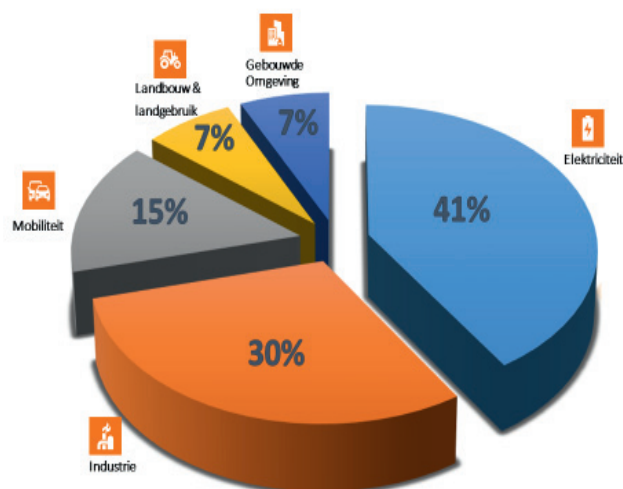
Klimaatwet

Meer dan 100 partijen
verlagen de CO₂-uitstoot van
Nederland met **49%** ten
opzicht van 1990 via het

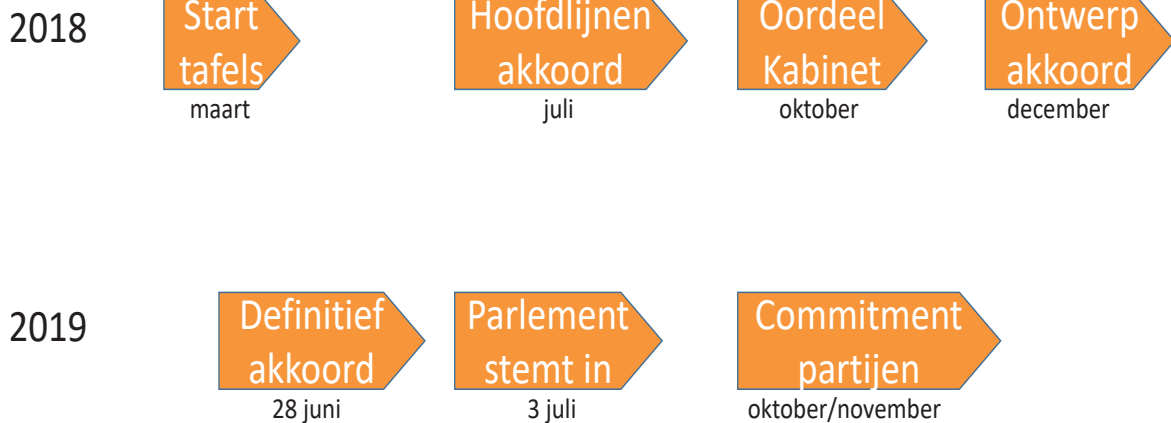
Klimaatakkoord

5 sectoren Elk hun eigen reductieopgave

Proces 2018-2019

Proces klimaatbeleid

➤ Klimaatnota en advies Raad van State	➡	Elk jaar
➤ Klimaat- en Energie Verkenning (KEV)	➡	Elk jaar
➤ Rekenkamer	➡	Permanent
➤ Klimaatdag; 4-de donderdag oktober	➡	Elk jaar
➤ Klimaatplan en advies Raad van State	➡	Elke vijf jaar
➤ INEK (Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan)	➡	Elke vijf jaar

Eerste Klimaatplan en INEK: Eind dit jaar

Wat vragen we?

- 1: Erkennen urgentie en uitdragen
- 2: Instemmen met het centrale doel van 49 % reductie
- 3: Committeren aan afspraken voor eigen organisatie

Onderzoek onder Nederlanders

96 %

Is bekend met of heeft gehoord van het Klimaatakkoord

79 %

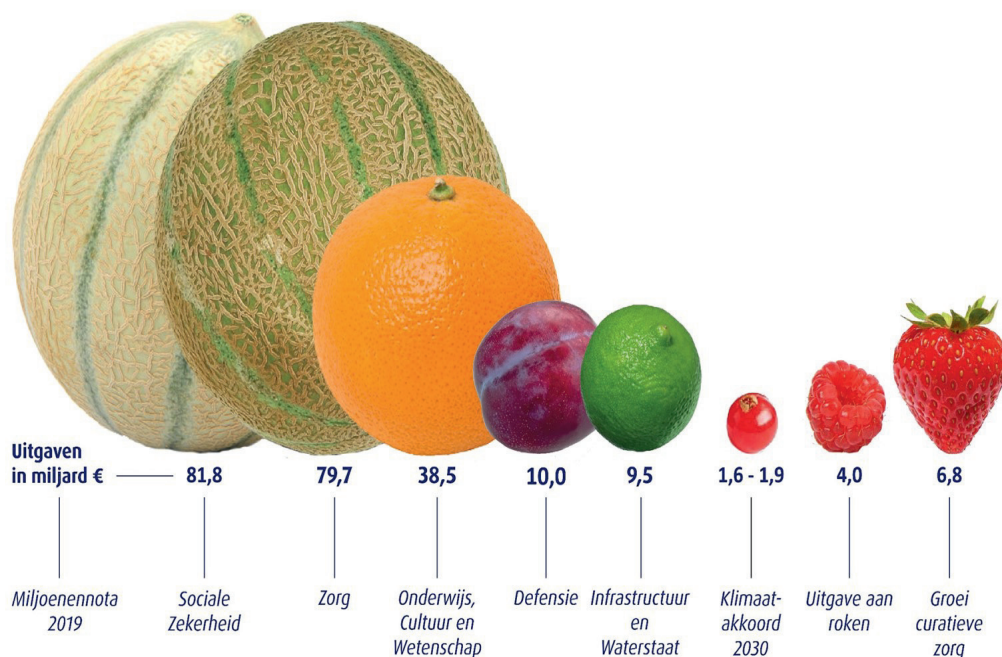
Vindt het belangrijk dat we op andere manier energie gaan opwekken

78 %

Is positief of neutraal dat Klimaatakkoord een goede eerste stap is richting verduurzaming

Bron: Onderzoek Motivation september 2019 iov NVDE

De leugen achterhaald

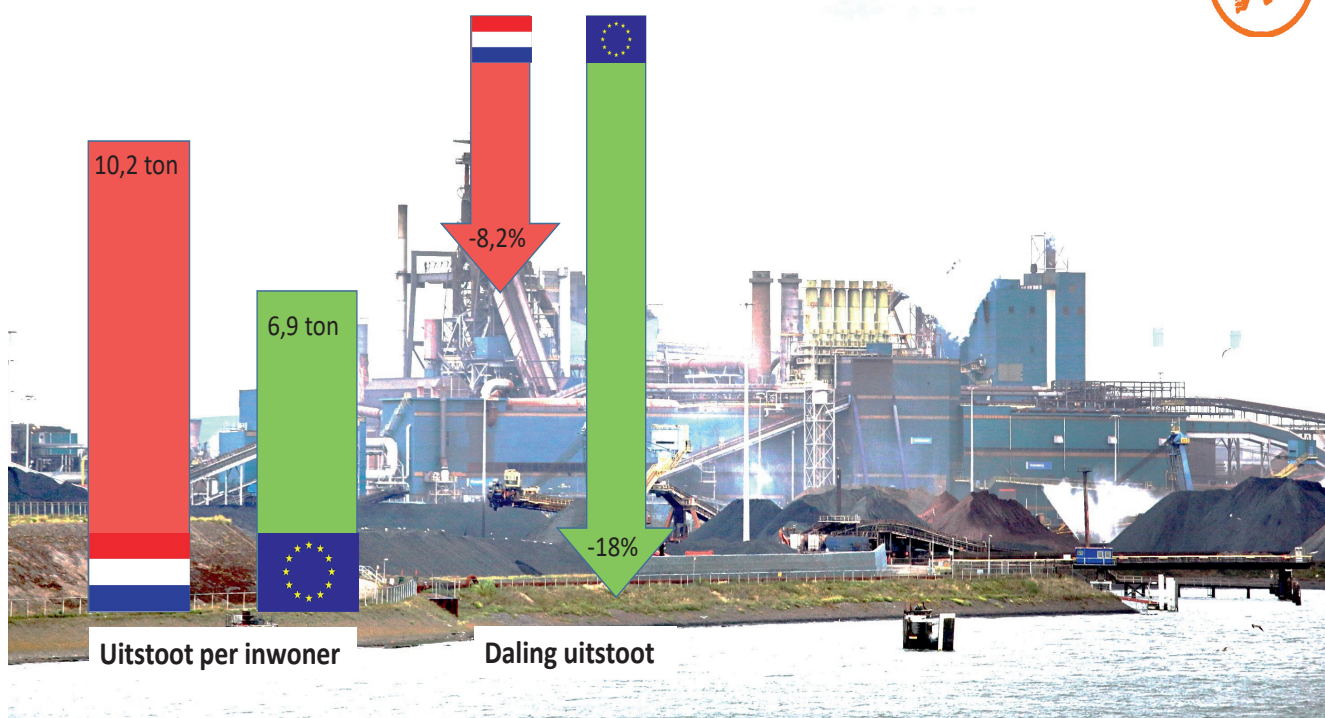

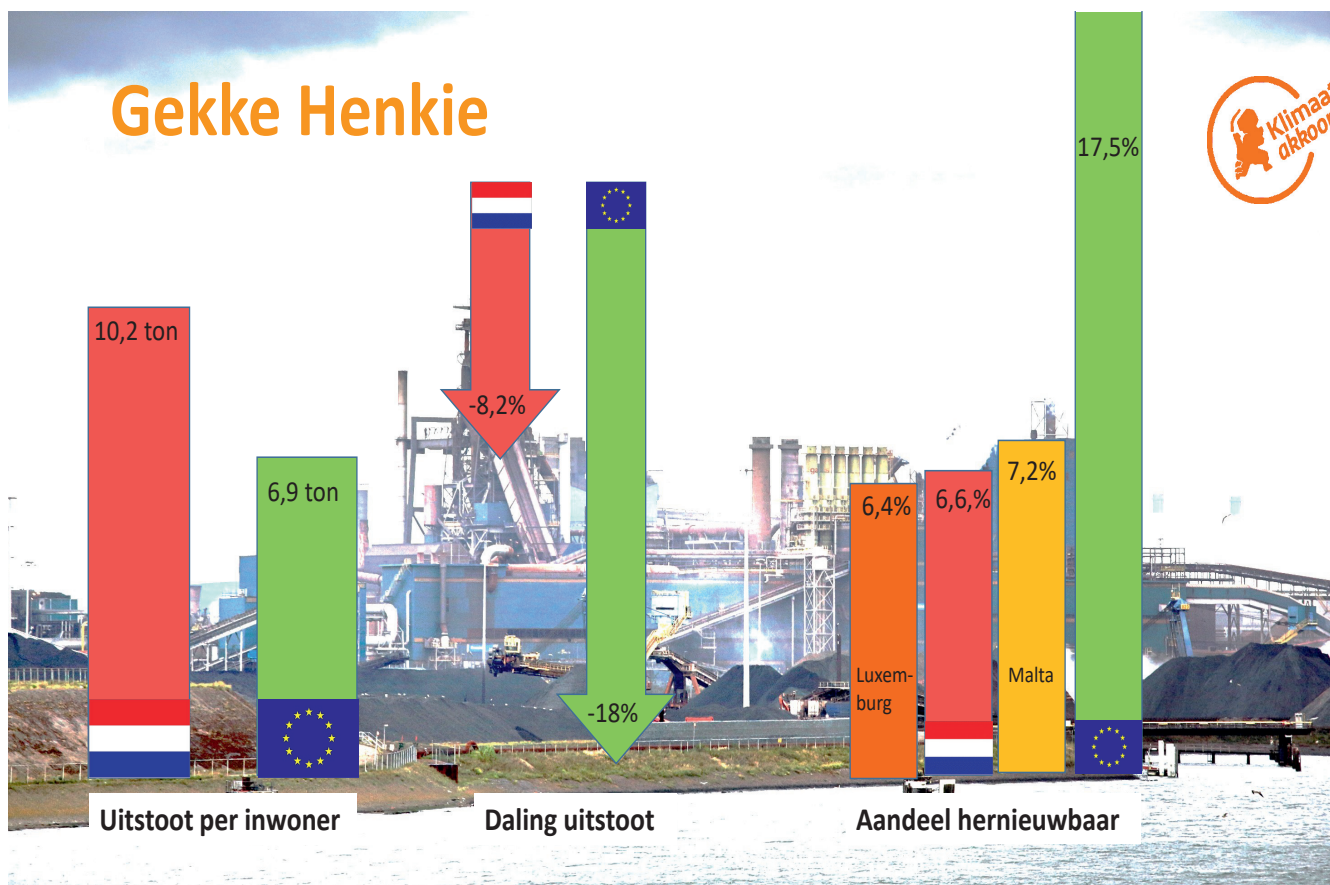
Bron Miljoenennota 2019 en Analyse PBL Klimaatakkoord september 2018. (Visualisatie [nvde](#))

Gekke Henkie

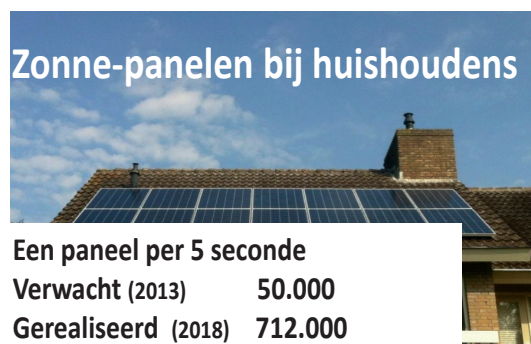

Gekke Henkie

70 procent duurzame stroom in 2030

Vijf schakels energietransitie

Opwekking

Opslag

Transport

Systeemintegratie

Gebruik

Opwekking

- Wind
- Zon
- Biobrandstof
- Groen Gas
- Geothermie
- Aquathermie
- Getijde-energie
- Ijzerpoeder
- Mierenzuur
- Kernenergie?

Transport

Systeemintegratie

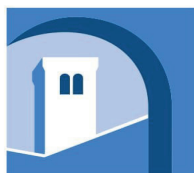
Gebruik

“De energietransitie
is onomkeerbaar”

—

ANNEXE – BIJLAGE 2: M. JOS DELBEKE

European
University
Institute

SCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

EU Klimaat en Energie Beleid voor 2030/2050

Kamer BE/Commissie voor
Energie, Leefmilieu, Klimaat
Prof Dr Jos Delbeke
EUI (Florence, Italy)/KU Leuven (Belgium)
Brussel, 2.10.2019

European
University
Institute

SCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

A. Internationale Context voor EU beleid

1. Wetenschappelijke feiten
2. De wereldwijde uitstoot
3. Multilaterale benadering: ParijsAkkoord

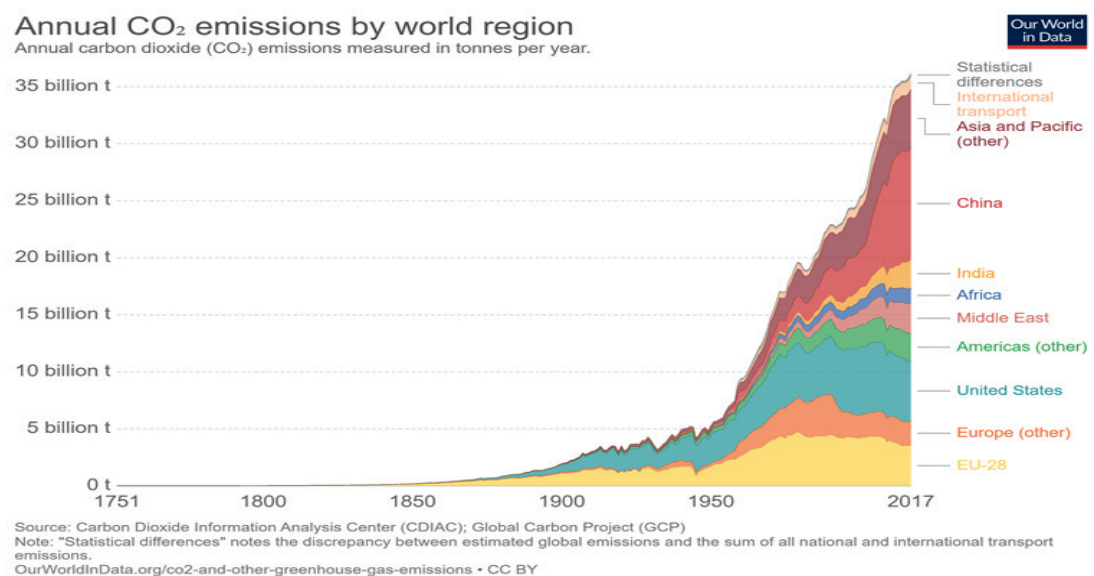

IPCC – Scientific consensus on Climate Change

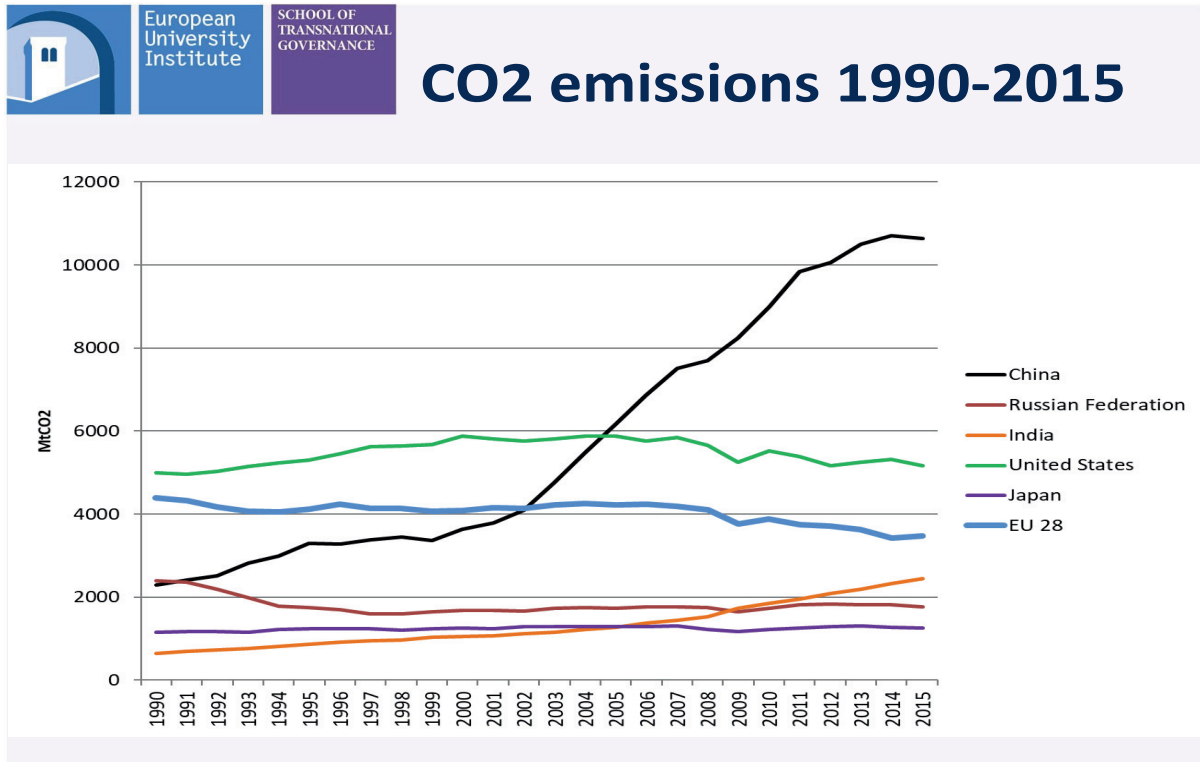
- Warming of the climate systems is unequivocal and observed changes are unprecedented on scales of decades to millennia.
- Human influence on the climate system is clear.
- Continued emissions of greenhouse gases will cause further warming and changes to the atmosphere, land and oceans in all regions of the globe.
- Limit climate change to 2°C compared to pre-industrial level

CO₂ emissions 1750-2017 (annual)

EUI ■ 4

EUI ■ 5

EU prefers a multilateral approach

- 1992 – UNFCCC
 - UN Framework Convention on Climate Change (Rio 'World Summit')
- 1997 – Kyoto Protocol
 - Only some 12% of today's global emissions would have been covered
 - Extension failed in Copenhagen in 2009
- 2015 – Paris Agreement: universal participation
 - 98% of global emissions (+/- 80% without US as of 2020)
 - Goal: max 2° global warming
 - Basic architecture: a strong bottom-up approach

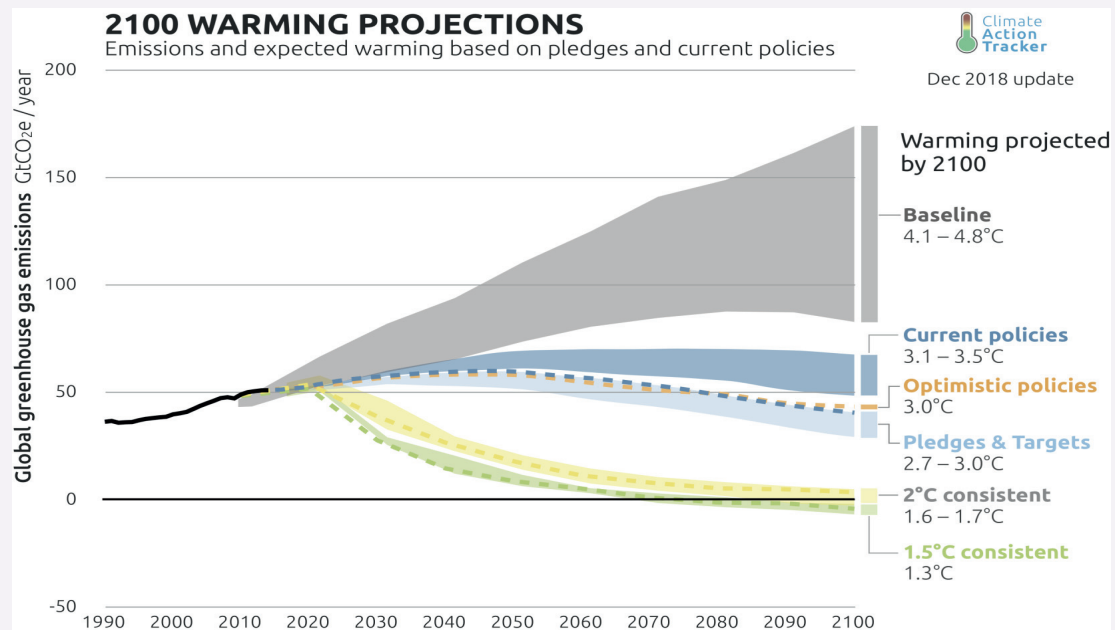

Fall 2019: SG, UNFCCC, IPCC

- UN Sec Gen Gutierrez: ‘Climate Action Summit’
 - Emphasis on policies and measures (eg phase out of coal)
 - 65 countries and sub-national economies (eg California) committed to climate neutrality by 2050
 - 70 countries boosted their national action plans
 - Many commitments by major corporations and banks
- UNFCCC/COP25
 - Negotiation on Article 6 (Markets)
- IPCC
 - Report on Oceans
 - ‘the more we know, the worse it gets’

Warming projections

EUI ■ 8

European
University
InstituteSCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

Europe's Climate Vision

Today's Climate Change is caused by the industrialised world, tomorrow's by emerging economies

- Accumulated emissions of the industrialised countries amount to 2/3 or even 3/4 of the 2°C limit

Crucial: Paris Agreement includes the whole world

- Critical to keep US on board

Europe is a laboratory

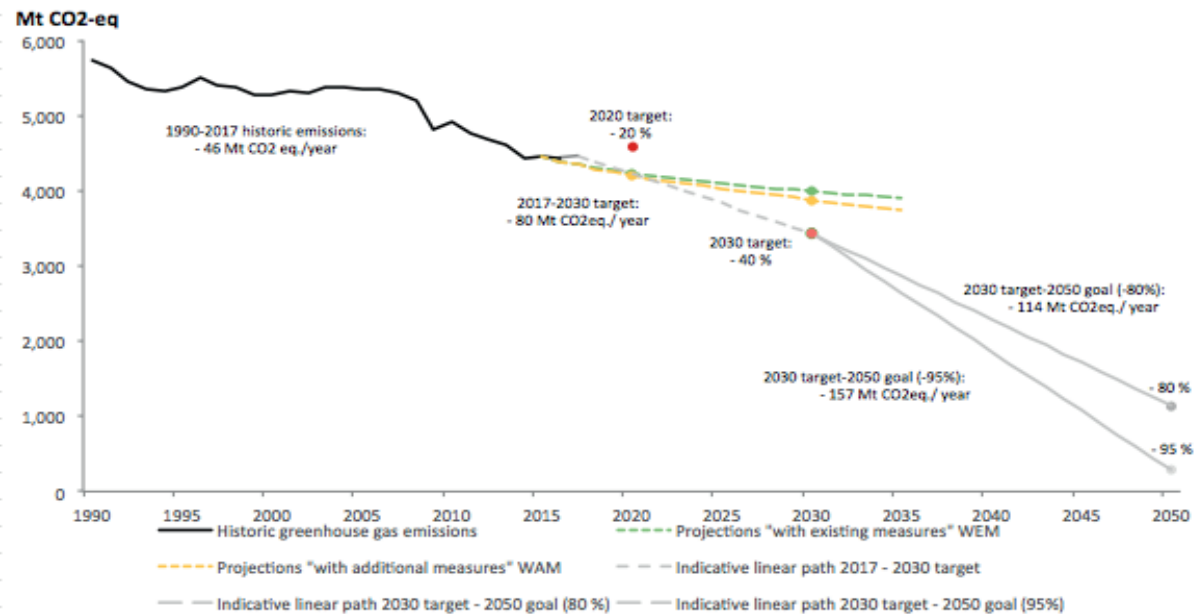
- for low-carbon technology: crucial role of innovation (eg renewables)
- For low-carbon policy: EU is very diverse, to some extent a testing ground for global policies

European
University
InstituteSCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

B. EU uitstoot van Broeikasgassen

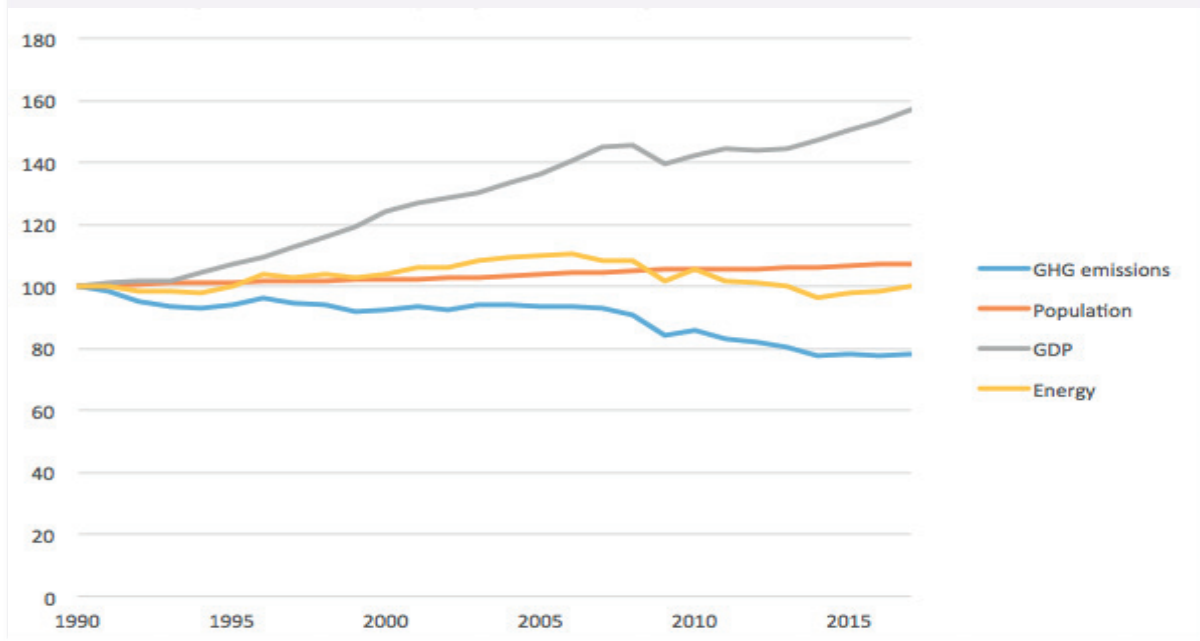
1. Overzicht van EU uitstoot sinds 1990
2. Grootste reductie: energie en industrie
3. Policy outlook: aanzienlijke versterking

EU emissions 1990-2050

EUI ■ 11

EU Decoupling, 1990-2018

EUI ■ 12

EU Commission

Policy Strategy of President-Elect Ursula Von der Leyen:

- EU Climate Law setting carbon-neutrality by 2050
 - Review target for 2030 from 40% to 50%, even 55%
 - Carbon neutral: much lower emissions plus carbon sinks
- Green Deal for Europe within the first 100 days
 - Sustainable Europe Investment Plan: €1 trillion by 2030
 - Part of European Investment Bank becomes a Climate Bank
 - Creation of a Just Transition Fund
 - Particular emphasis on Research and Innovation

C. EU Klimaat en Energie Beleid vandaag

In Energie en Industrie ('grote vervuilers'):

1. EU Emissions Trading System (ETS)
2. Hernieuwbare Energie (RES)

In Transport, Gebouwen en Landbouw ('kleine vervuilers'):

3. Effort Sharing Regulation
4. Energy efficiency
5. Cars

1. EU ETS for big companies

- Europe's key instrument to reduce emissions since 2005, following advice from economists like Noble Prize Winner W. Nordhaus and M. Weitzman
- Cap on emissions of more than 11,000 energy-intensive installations covering around 45% of EU CO₂ emissions
- Fully harmonised operation across the EU
- Steady delivery of emission reductions: 29% during 2005-2018
- Continuing emissions reductions up to 43% by 2030
- Provisions to maintain competitiveness of EU industry

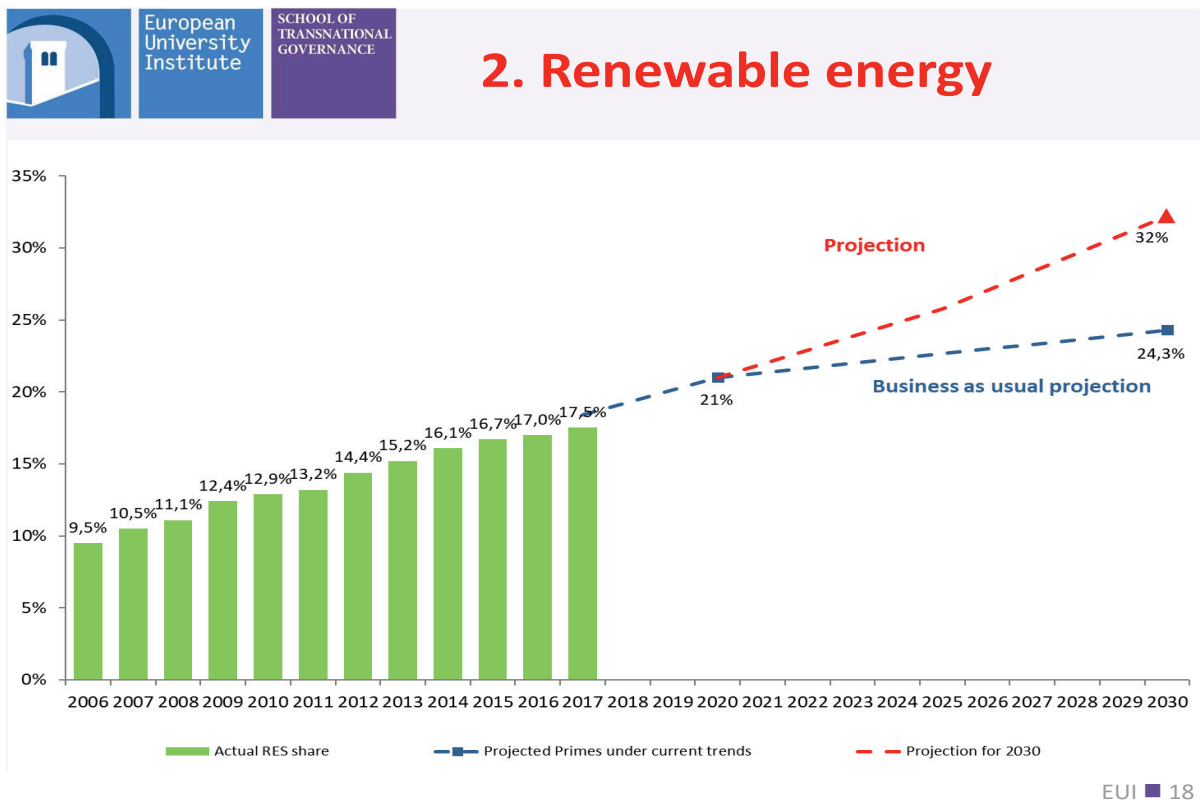
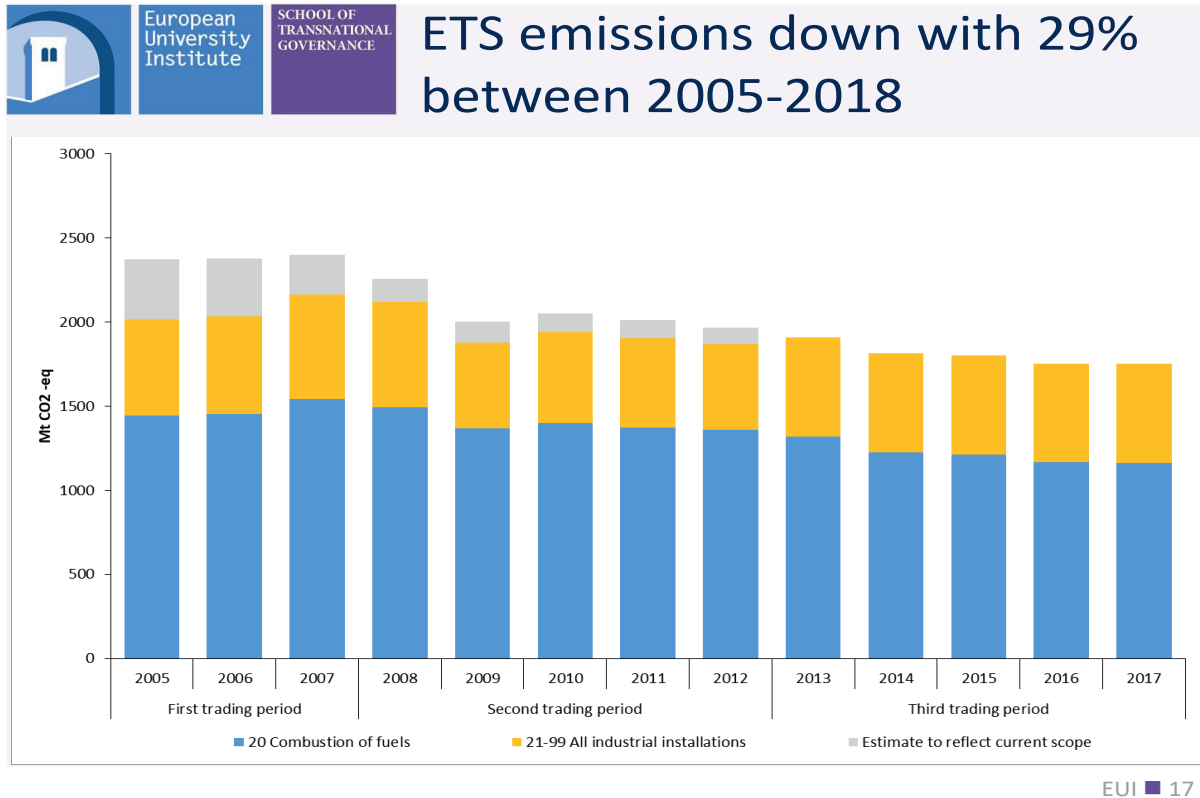
15

Today's EU ETS prices are 25-30€ per tonne of CO₂

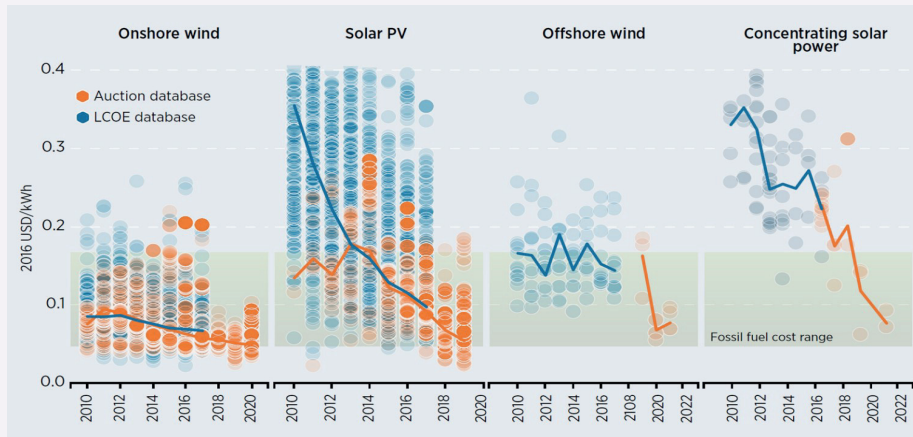

EUI ■ 16

Levelised cost of electricity

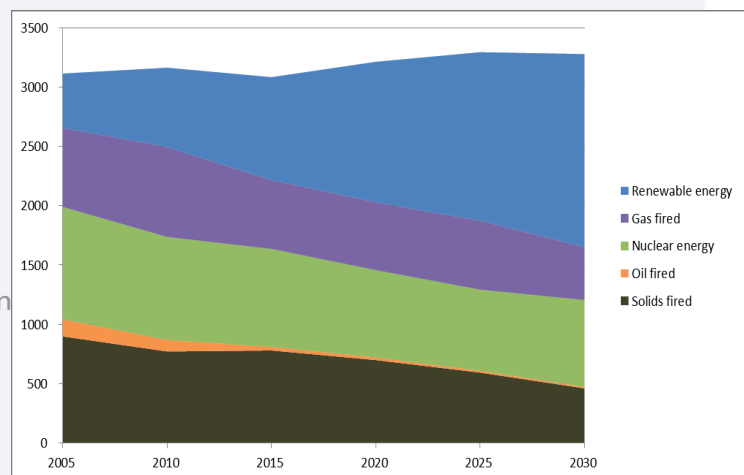
Today's strong business case for renewable power

19

Changing EU electricity mix

- Significant development of renewable energy (mostly solar and wind), reaching up to 50% share
- Significant decline of electricity generation from solid fuels
- Some decline in electricity generation from nuclear
- Gas-fired generation increases after 2020

EU power generation (net) by fuel (Twh)

Source: PRIMES modelling, NTUA, E3M-Lab

20

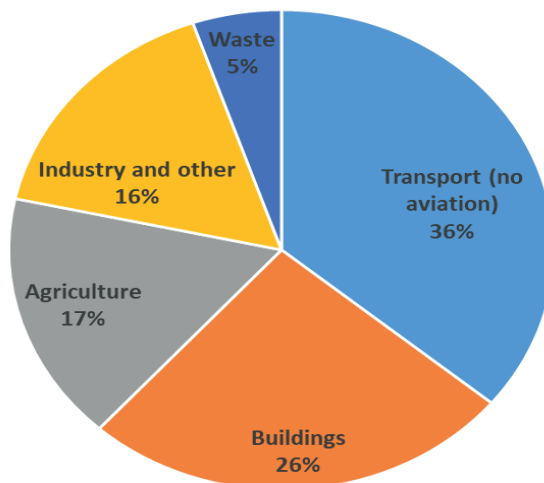

European
University
Institute

SCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

Non-ETS sectors

Non ETS emissions in 2017

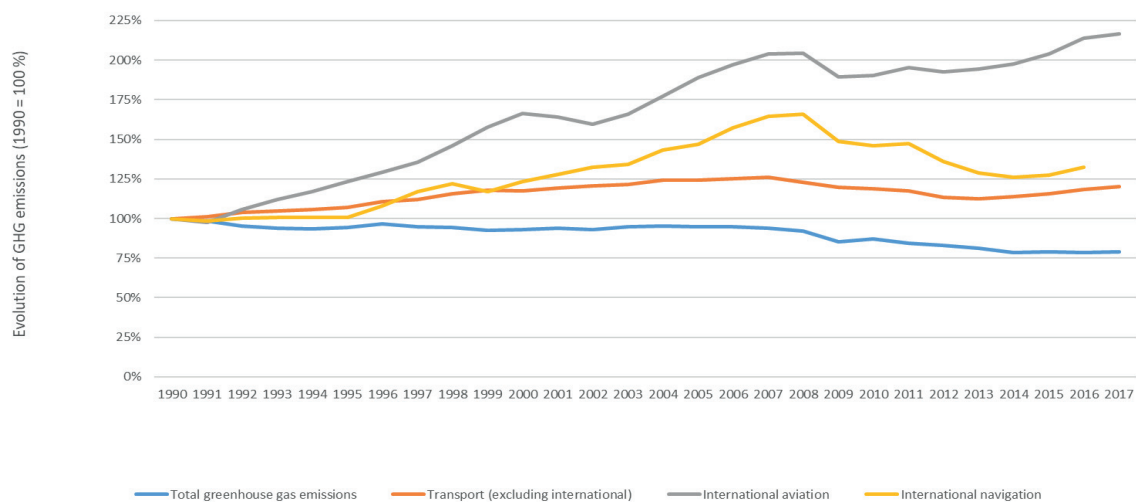
EUI ■ 21

European
University
Institute

SCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

Transport 1990-2017

EUI ■ 22

3. For small emitters: targets for Member States

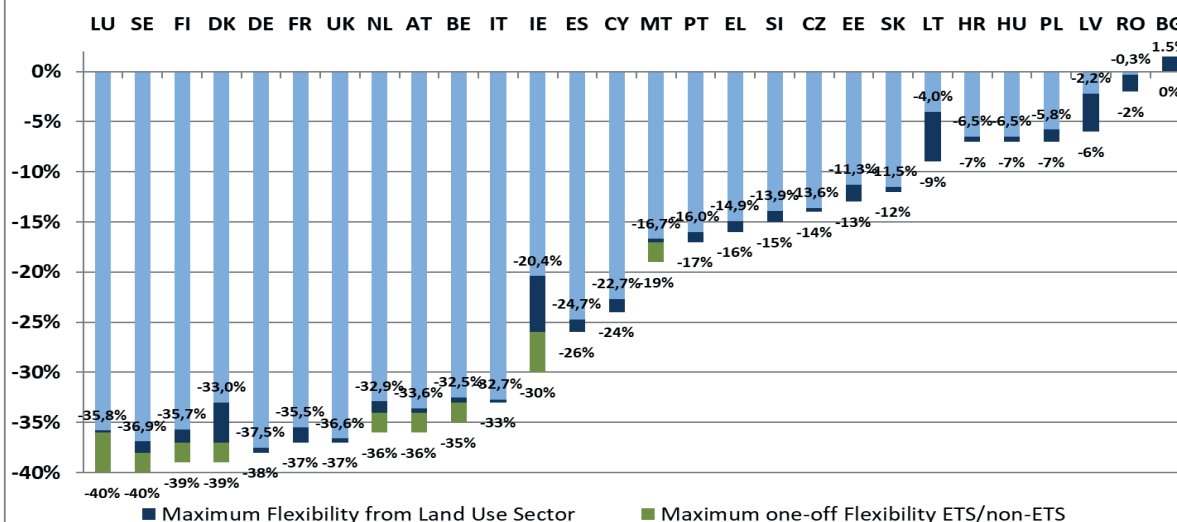
- Binding 2030 targets for Member States ranging from 0 to -40% (compared to 2005)
- Differentiated according to GDP/capita

23

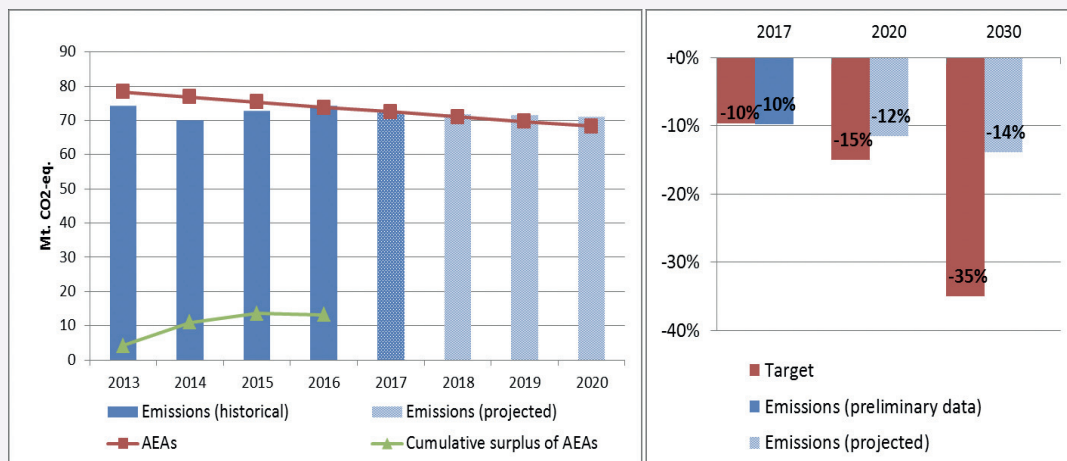
The Effort Sharing Regulation

ESR targets and maximum one-off ETS/non-ETS and land use flexibilities

EUI 24

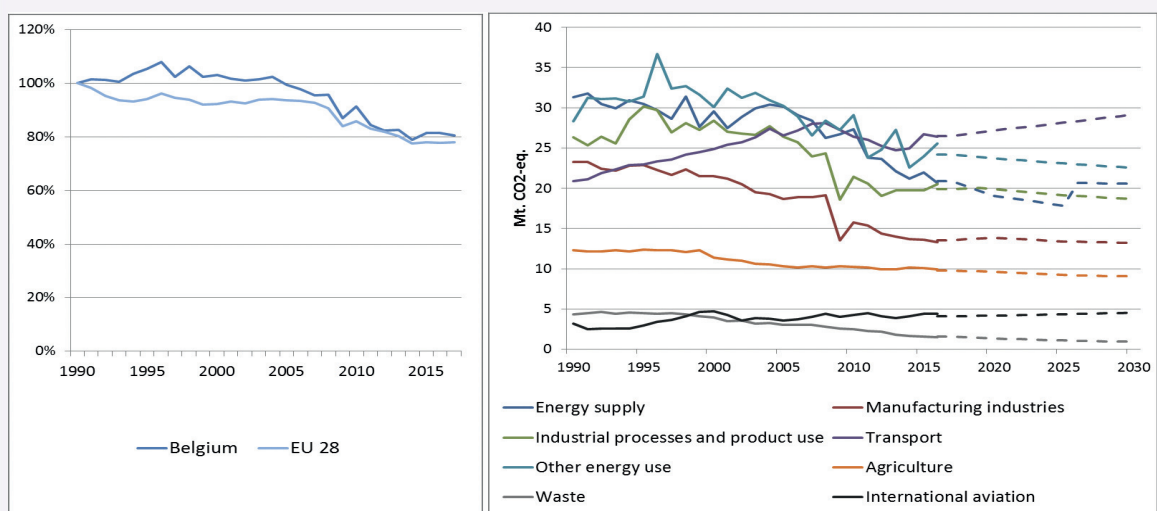
België: 21% tekort in 2030

25

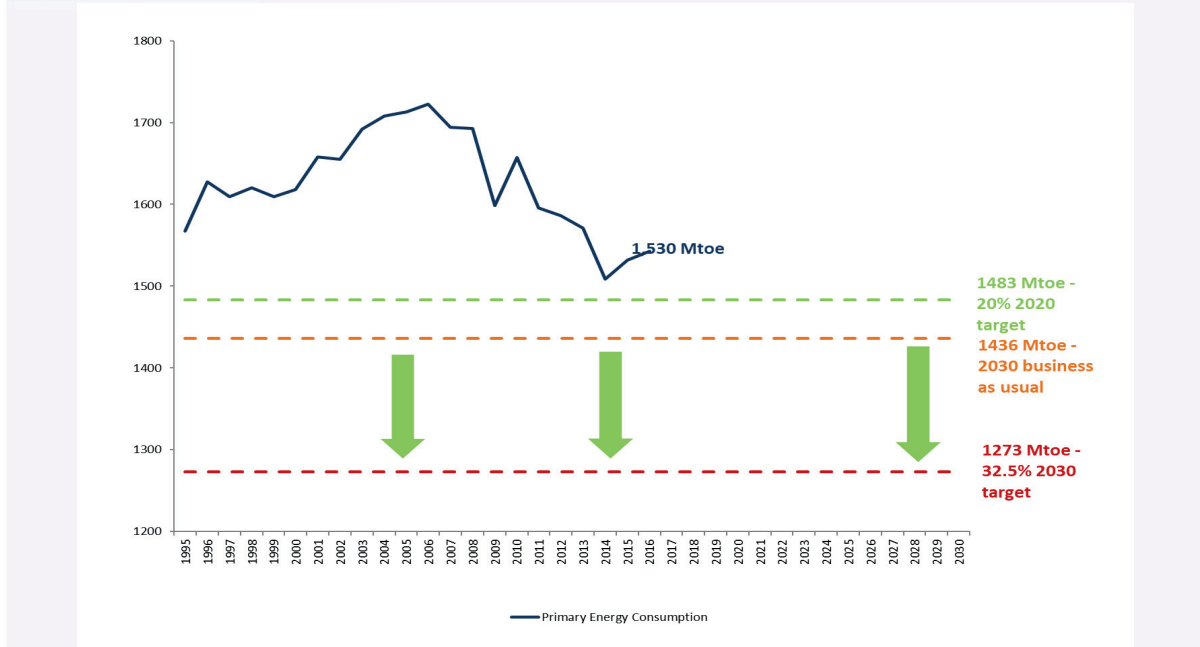
Oorzaak: transport en gebouwen

(totaal en per sector, 1990-2017, projectie van bestaand beleid tot 2030)

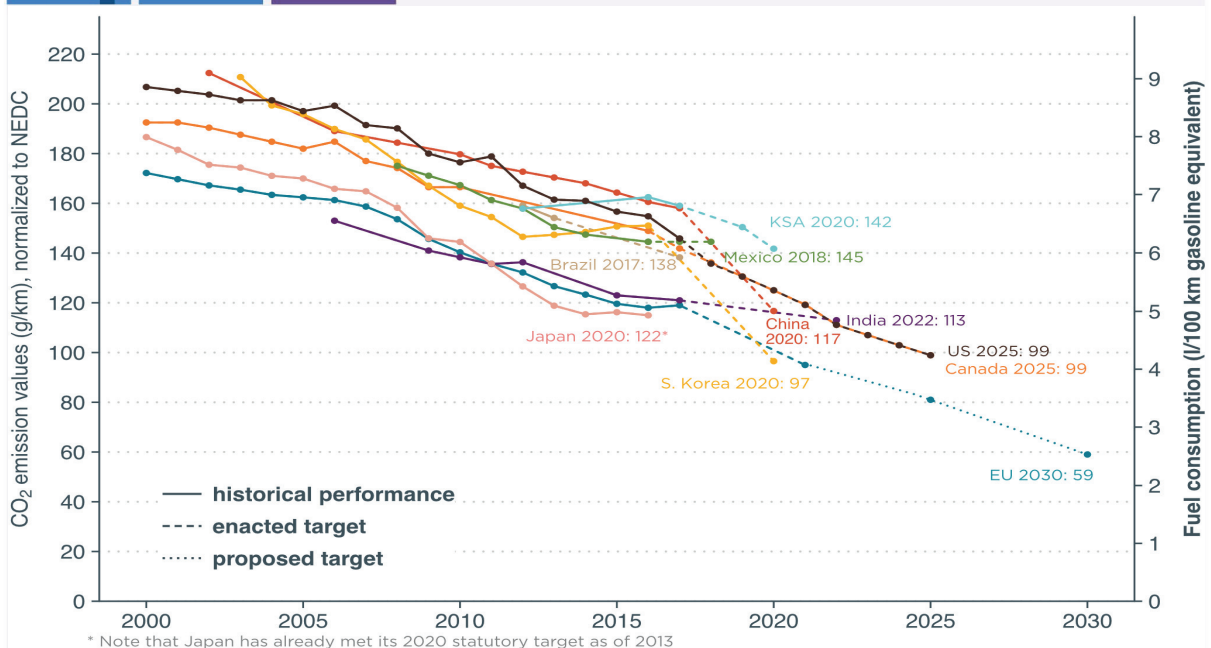
26

4. Energy efficiency

EUI ■ 27

5. Cars: CO2 standards

EUI ■ 28

European
University
Institute

SCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

EU Energy and Climate governance

- Elke lidstaat neemt een Energie en Klimaat Plan aan
 - BE Ontwerp Plan kreeg van de EU Commissie grondige kritiek, wegens te weinig ‘geïntegreerd’ en ‘becijferd’
 - Definitief Plan: einde 2019
- Procedure: vergelijkbaar aan het Europees semester (euro/begrotingsdiscipline)
- 1 coherent plan voor België (niet apart voor regio's of energie/klimaat)
- Concrete, becijferde beleidsmaatregelen
- Kern: integratie klimaat dimensie in het energie-, transport-, industrie-, en innovatiebeleid

European
University
Institute

SCHOOL OF
TRANSNATIONAL
GOVERNANCE

Ervaringen na 20 jaar EU klimaatbeleid

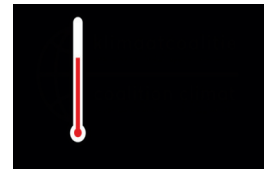
- 1. Alle neuzen in dezelfde richting
 - Wereldwijd: Parijs Akkoord
 - In EU: centrale rol van staats en regeringsleiders
 - In België: nood aan constructieve samenwerking tussen regio's
- 2. Geleidelijke invoering
 - Begin, en voer geleidelijk het ambitie niveau op, maar hou richting aan
- 3. Iedereen moet betrokken worden in het beleid, ook de moeilijke 'klanten'
 - Elk beleid heeft een verdelingsimpact, die moet aangekaart worden
- 4. Een prijs voor CO2 is efficient (door emissiehandel of fiscaliteit)
 - Beginnen met het lage kosten potentieel ('the low hanging fruit')
- 5. Innovatie is cruciaal maar moet in investeringen uitmonden (niet alleen R&D)
 - In industrie (RE, CCS, waterstof, ...)
 - In infrastructuur

ANNEXE – BIJLAGE 3: COALITION CLIMAT - KLIMAATCOALITIE

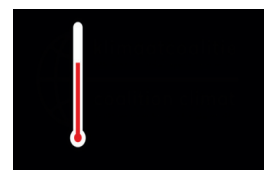
AUDITION – COMMISSION CLIMAT

02 octobre 2019, Parlement Fédéral

OVERZICHT

- » Wie zijn wij?
- » Wetenschappelijk bericht
- » Politiek agenda
- » Concrete maatregelen

QUI SOMMES NOUS?

Présentation de la Coalition Climat

Coalition climat

- » Coordination nationale
- » 11 ans d'existence
- » 70 organisations (ONG envi – ONG développement – syndicats – jeunesse – mouvements citoyens)

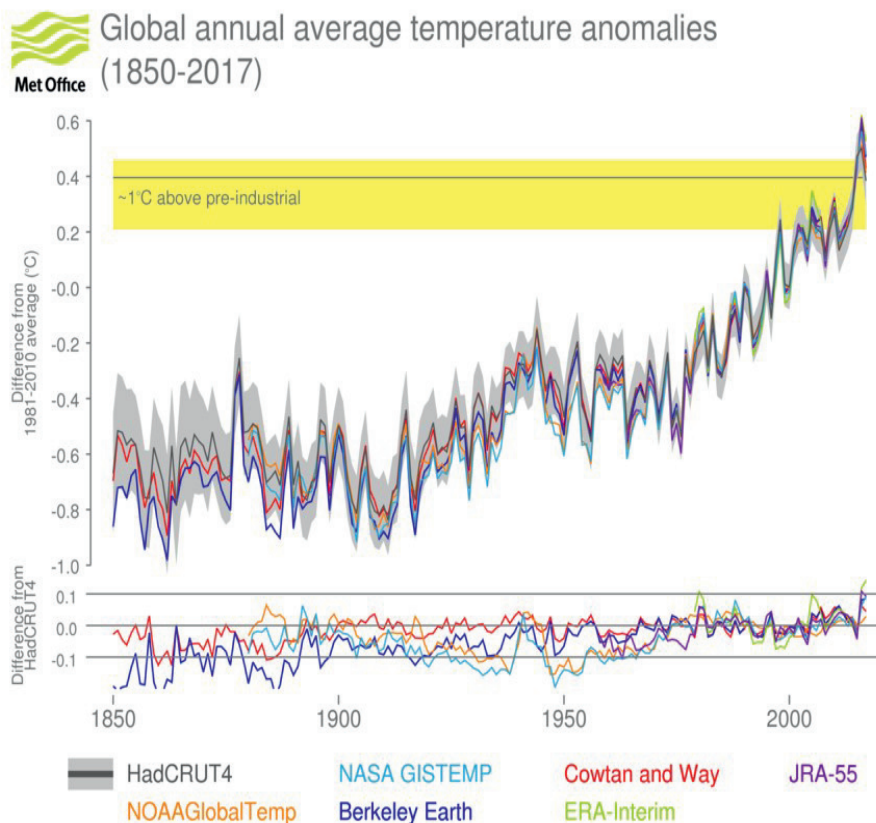
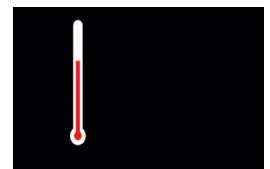
Objectifs:

- Informer/sensibiliser
- Mobiliser
- Alimenter la décision politique

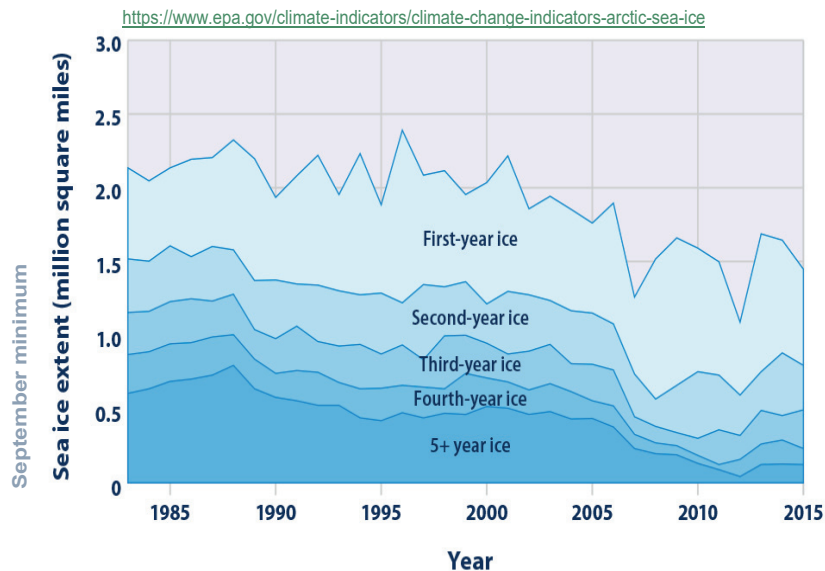

2. Urgence climatique : le message de la science

IPCC, IPBES, etc.

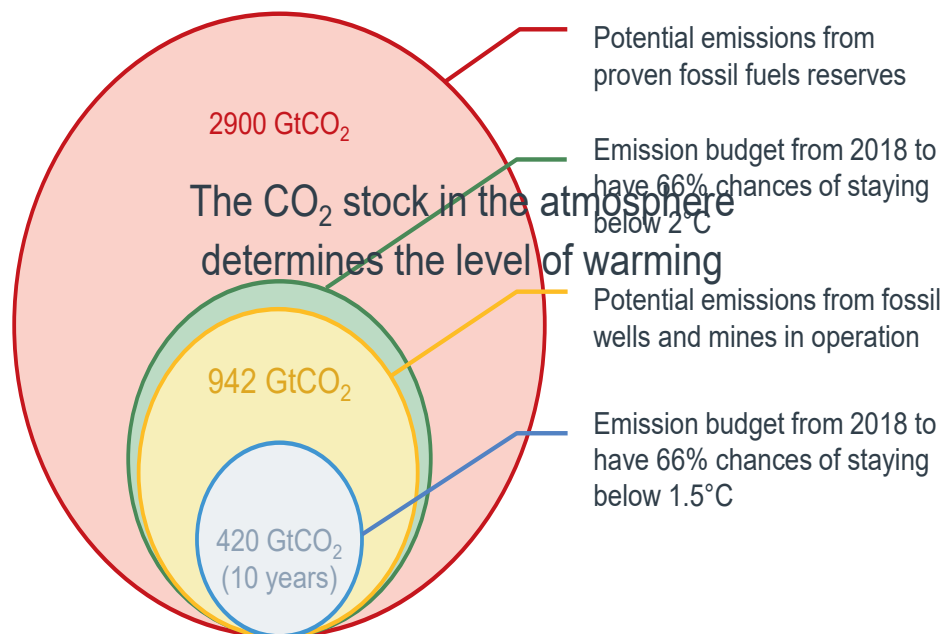
ARCTIC ICE SEA LOSS

Historical averaged
tendency:
Loss of 3 m² for 1 ton CO₂
emitted

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

CARBON BUDGET

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

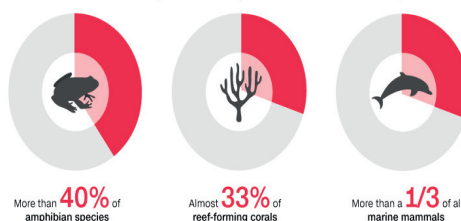
6 May 2019

Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES)

Nature's Dangerous Decline 'Unprecedented' Species Extinction Rates 'Accelerating'

*Current global response insufficient;
'Transformative changes' needed to restore and protect nature;
Opposition from vested interests can be overcome for public good*

*Most comprehensive assessment of its kind;
1,000,000 species threatened with extinction*

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

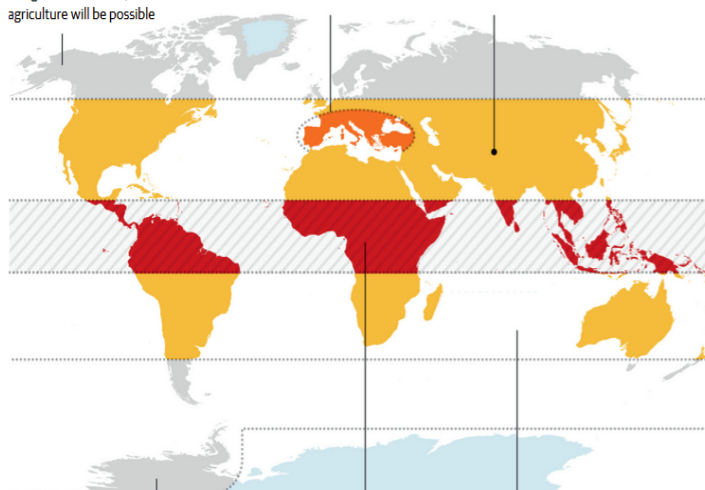
Graphic: Wafaa Ayish, CNN

A 4C rise in global average temperatures would force humans away from equatorial regions

Canada, Siberia, Scandinavia, and Alaska
The vast majority of humanity will live in high-latitude areas, where agriculture will be possible

Southern Europe
Saharan deserts will expand into southern and central Europe

Hindu Kush, Karakoram and Himalayas
Two-thirds of the glaciers that feed many of Asia's rivers will be lost

New Zealand, Tasmania, Western Antarctica and Patagonia
Some of the only habitable parts of the southern hemisphere - likely to be very densely populated

Equatorial belt
High humidity causing heat stress across tropical regions will render them uninhabitable for much of the year. To the north and south will lie belts of inhospitable desert

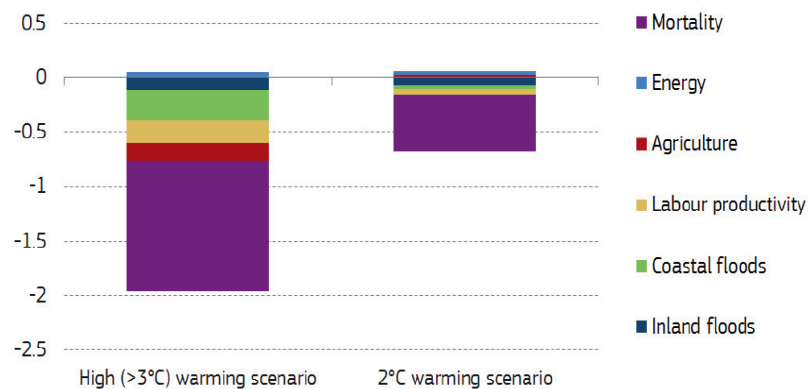
Oceanic dead zones
Coral reefs, shellfish and plankton will be wiped out by rising acidity and algae starving the oceans of oxygen. Without prey, larger sea life will decline rapidly

Guardian graphic <https://www.theguardian.com/environment/2019/may/18/climate-crisis-heat-is-on-global-heating-four-degrees-2100-change-way-we-live>

EUROPE AT RISK

EU welfare losses from climate inaction by main socio-economic impact

% of GDP. Source: European Commission, PESETA III studies, Joint Research Centre, Seville.

ESDE 2019 Report : Employment and Social Developments in Europe 2019

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

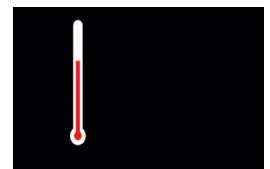
NO TIME TO WASTE

1. Speak with clarity (this is a crisis)
2. Stop digging the hole (stop emitting activities)
3. Develop alternatives (invest in low-carbon tech & behaviors)
4. Prepare society for inevitable impacts (with social justice)

3. AGENDA POLITIQUE & SITUATION BELGE

...

POLITIQUE CLIMATIQUE INTERNATIONALE: UNFCCC

Accord de Paris

- Limiter le réchauffement nettement sous 2°C, et agir pour rester sous 1,5°C
- Réduire les émissions jusqu'à atteindre la neutralité carbone (2050)
- Cycle d'ambition (5 ans)

→ ONU 'Climate Action Summit' - NY 23 septembre 2019

→ COP25 - Santiago de Chile 2-13 decembre 2019

→ COP26 - Glasgow, novembre 2020

UNION EUROPÉENNE - ENJEUX

1. Roadmap de long terme: neutralité carbone en 2050
2. Rehaussement des ambitions 2030 (-55%)
3. Budget suffisant pour le European Green Deal

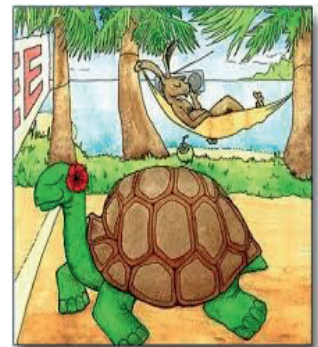
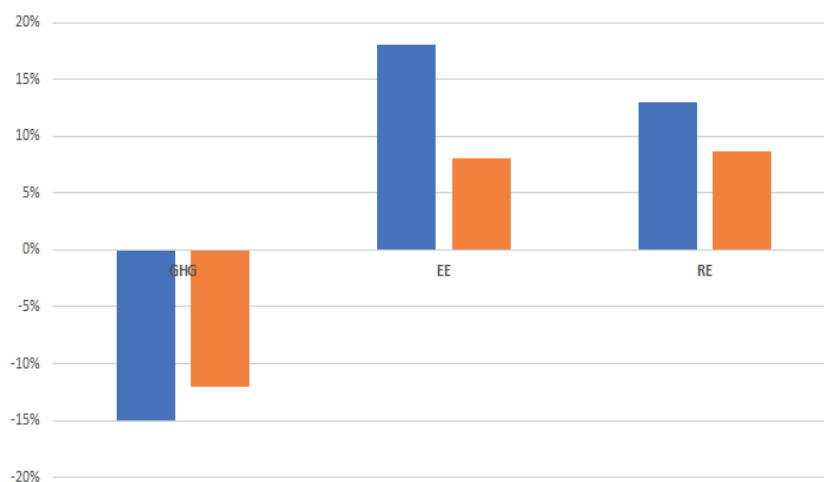
"I want Europe to be the first continent going carbon neutral"
U. Von der Leyen, Présidente de la Commission Européenne

15

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

SITUATION BELGE ACTUELLE

Objectifs vs. projections 2020

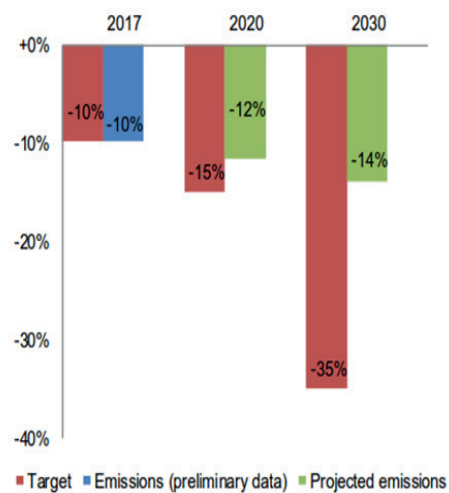

16

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

PROGRÈS OBJECTIFS BELGES 2020 VS. 2030

Graph 3.4.5: Target and emission under the effort-sharing legislation - Belgium (percentage change from 2005)

Without additional measures, Belgium is expected to miss both its 2020 and 2030 greenhouse gas emission reduction targets.

Source: European Commission

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

17

4. Mesures concrètes

CONCRETE MAATREGELEN

DRASTISCHE AANPASSING NEKP

- Algemeen ambitieniveau
- Biobrandstoffen
- Rechtvaardige transitie
- Verbeterde fiscaliteit

VERBETERING KLIMAAT- GOVERNANCE

- Effort sharing 2012-2030
- Nationale samenwerking
- Stappen van de entiteiten

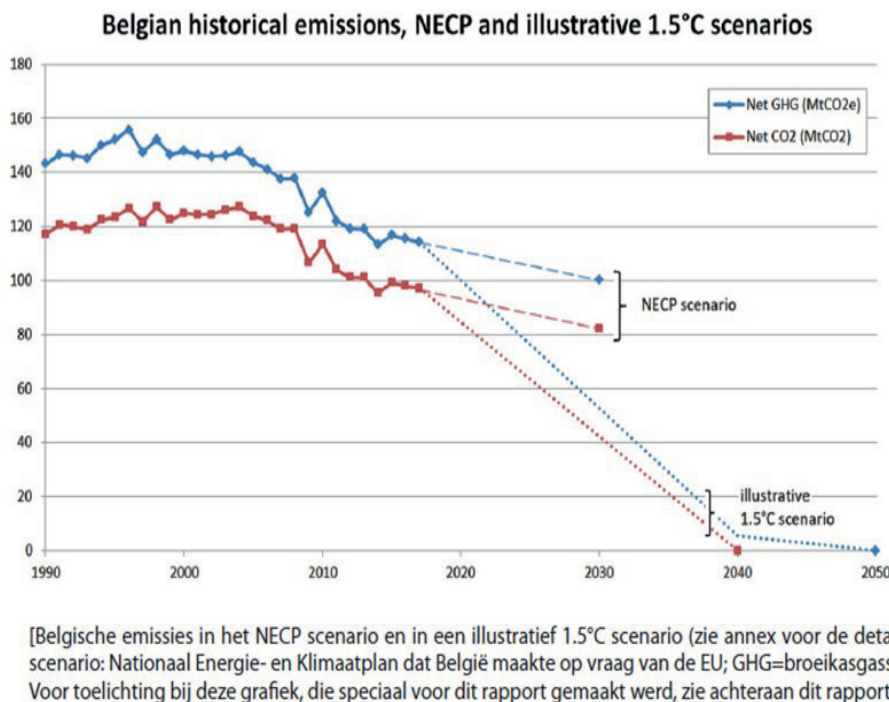
(HISTORISCHE) VERANTWOORDE- LIJKHEID NEMEN

- Bijdrage aan het Green Climate Fund

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

AJUSTEMENT DRASTIQUE DU PNEC

20

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

21

NIVEAU D'AMBITION

- Résolution interparlementaire sur le climat (2018):

“zich in te schrijven in de recent aangescherpte Europese 2030-doelstellingen op vlak van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie en op die manier, voluntaristisch, **een hogere CO2-reductiedoelstelling dan 40 % voorop te stellen tegen 2030; samen met de andere lidstaten van de Europese Unie een voortrekkersrol te blijven opnemen door op EU-niveau ernaar te streven tegen 2050 de uitstoot van broeikasgassen met 95 % te verminderen (in vergelijking met 1990).**”

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

22

AGROCARBURANTS

- Quoi?
 - (Fausse) solution pour les transports
 - Première et deuxième génération
 - Biodiesel et bioethanol
- Le problème
 - Mauvais pour le climat
 - Nourriture dans la voiture
 - Exportation des problèmes aux pays Sud

⇒ pas en ligne avec les accord internationaux sur les droits humains et les Sustainable Development Goals (SDG's)

23

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

AGROCARBURANTS

- Résolution interparlementaire sur le climat (2018):

“d’exclure, au niveau européen (directive sur les énergies renouvelables) et en Belgique, les bio-énergies qui utilisent des plantes vivrières et agricoles ou qui entraînent la déforestation”

- Demande de la Coalition Climat:
 - Réduction du volume en général
 - Exclure les agrocarburants 1eme génération
 - Critères de durabilité

24

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

RECHTVAARDIGE TRANSITIE: DRAAGVLAK

- Principes directeurs de l'OIT (2015)
- Accord de Paris (COP 21)
- Déclaration de Silésie (COP 24)
- Avis du CFDD
- Avis du CCE

25

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

EEN ALGEMENE STRATEGIE, MET COHERENTE FISCALITEIT EN INVERSTERINGEN...

Een algemene strategie van heroriëntering van de uitgaven en investeringen om een rechtvaardige transitie naar een koolstofvrije samenleving mogelijk te maken

- Desinvestering van publieke en private middelen uit fossiele brandstoffen
- Een meerjarenplan dat openbare en particuliere investeringen inzet
- Een sociaal rechtvaardige koolstofheffing op Belgisch niveau
- Een eind aan de energiearmoede door steun te bieden bij de investeringen die nodig zijn voor een doeltreffende renovatie van de woningen van gezinnen in kansarmoede en door hen te ondersteunen
- Vermindering van het aantal “salariswagen”, investering in hoogwaardig openbaar vervoer, ontwikkeling van de actieve vervoersvormen (wandelen, fietsen, micromobiliteit, enz.)

➤ ...

26

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

BELGISCHE KLIMAATGOVERNANCE: HINDERPAAL VOOR AMBITIE

- Gebrek aan transparantie van beslissingen en blokkeringen (NKC)
- Gebrek aan samenwerking en overleg
- Werken in silo's, geen transversale en systemische visie
- Geen gemeenschappelijke langetermijnvisie en tussentijdse doelstellingen
- Gebrek aan betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld of het parlement

SAMENWERKINGSAKKOORD = RISICO OP POLITIEKE STAGNATIE

De sluiting van het laatste klimaatsamenwerkingsakkoord (voor de intra-Belgische verdeling van de Europese doelstellingen 2013-2020) heeft in totaal **10 jaar geduurd**, van 2008 tot 2018.

- De vorige onderhandelingen vonden **ver van de ogen van het Parlement en dus van de burgers** plaats: dit maakte democratische controle onmogelijk
- De onderhandelingen over de verdeling van de Belgische doelstellingen moeten **vandaag** van start gaan (niet alleen de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, ook de internationale klimaatfinanciering hangt af van deze discussie)

29

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

WELKE OPLOSSINGEN?

Twee gebieden van reflectie:

(1) **Verbetering van de klimaatgovernance op nationaal niveau:**

In de bijzondere klimaatwet wordt een reeks oplossingen op dit gebied voorgesteld die moeten worden benut:

- Oprichting van een interfederaal agentschap en een interdepartementale klimaatconferentie (ter vervanging van de NKC)
- Totstandbrenging van een dialoog op verschillende niveaus om de burgers te betrekken (voorbeeld van Nederland en sectorale rondetafelconferenties)
- Comité van onafhankelijke deskundigen
- **Interparlementaire dynamiek**

30

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

WELKE OPLOSSINGEN?

Twee gebieden van reflectie:

(2) De gefedereerde entiteiten en de federale overheid kunnen gelijktijdig vooruitgang boeken:

- Een "klimaattoets" invoeren (vergelijkbaar met wat het Waalse parlement in mei vorig jaar heeft gestemd + IP resolutie)
- Oprichting van een comité van onafhankelijke deskundigen dat de impact van maatregelen moet controleren in het licht van de doelstellingen van de Akkoord van Parijs en mensenrechten.
- Een wet/order/decreet inzake klimaatverandering aannemen waarin ambitieuze doelstellingen zijn vastgelegd

31

• - ...

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

32

GREEN CLIMATE FUND

- Opgericht in COP15 in Kopenhagen om het multilaterale "megafonds" voor internationale klimaatfinanciering te worden
- Volgt de principes van het VN Klimaatverdrag
 - Bestuur: evenveel donor- als ontwikkelingslanden
 - Balans tussen financiering voor mitigatie en adaptatie
- Hoewel er ook uitdagingen zijn, is **het een belangrijk fonds voor ontwikkelingslanden en moet het ook zo erkend worden**
- Green Climate Fund is een onmiskenbaar instrument voor klimaatrechtvaardigheid

33

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

GREEN CLIMATE FUND

- **2019** = jaar van herfinanciering (24-25/10 in Parijs)
- Tegelijkertijd bereiken we de termijn van **2020**, waarin de ontwikkelde landen hebben beloofd gezamenlijk jaarlijks 100 miljard dollar voor klimaatfinanciering in te dienen
- Om dit fonds echt effectief te laten zijn, moeten de donorlanden hun bijdragen **verdubbelen**
- **Stand van zaken:**
 - Duitsland, VK, Noorwegen, Sweden, en Frankrijk: verdubbeling
 - Canada en Ierland: aanvullende bijdrage

34

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

- België heeft een plaatsvervangend zitje in het bestuur van het fonds.
= goed omdat ons land zo mee kan bouwen aan een effectieve besteding van de middelen.

Entité	Contribution initiale (2015-2018) en USD	Doublement converti en EUR (au taux de change convenu dans le cadre du CGF de 0,88793)
Fédéral	\$66.9 millions	€120 millions
Flandre	\$9.75 millions	€17.5 millions
Wallonie	\$10.9 millions	€19.5 millions
Bruxelles-Capitale	\$3.6 millions	€6.5 millions
TOTAL	\$91.15 millions	€163.5 millions

- Verdubbeling: minstens \$180m (= **160 miljoen euro**)

35

SAMEN VOOR KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

CONCLUSIONS – Messages

- » L'ambition est une obligation scientifique et juridique
- » L'inaction aura un coût impayable pour notre économie et notre société
- » L'action coûtera à court terme mais rapportera largement à long terme
- » Notre génération, y compris politique, porte une responsabilité particulière dans l'histoire: réussir la transition vers des sociétés durables.

ANNEXE 4: SPF SANTÉ PUBLIQUE, SÉCURITÉ DE LA CHAÎNE ALIMENTAIRE ET ENVIRONNEMENT
BIJLAGE 4: FOD VOLKSGEZONDHEID, VEILIGHEID VAN DE VOEDSELKETEN EN LEEFMILIEU

KLIMAATBELEID

RECENTE ONTWIKKELINGEN

2/10/2019 • KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

DIENT KLIMAATVERANDERING
 FEDERALE OVERHEIDSDIENST VOLKSGEZONDHEID, VEILIGHEID VAN DE VOEDSELKETEN EN LEEFMILIEU

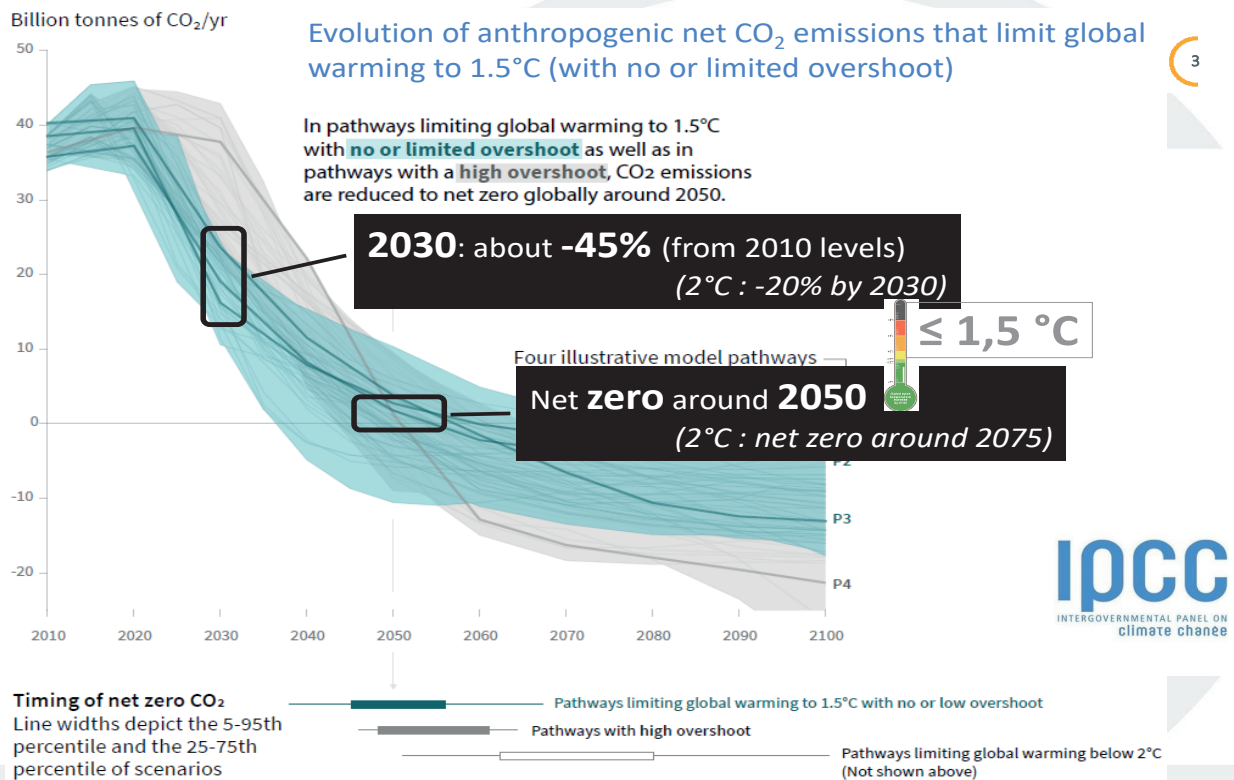

PARIS AGREEMENT:
 OBJECTIVES

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

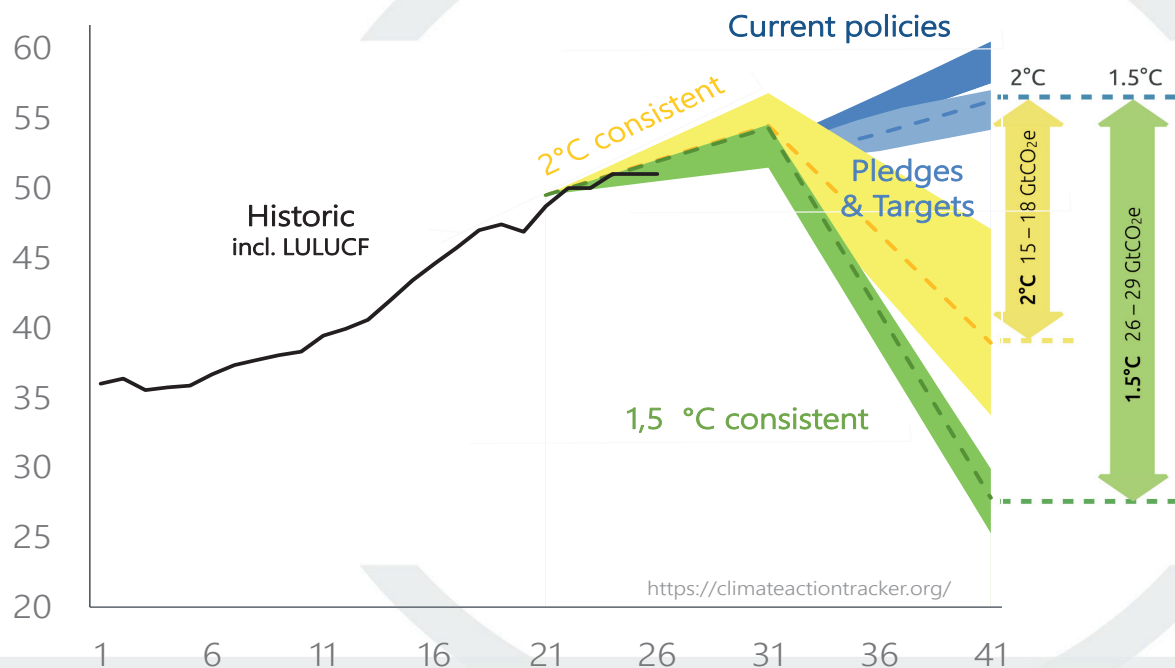

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

REALITY CHECK

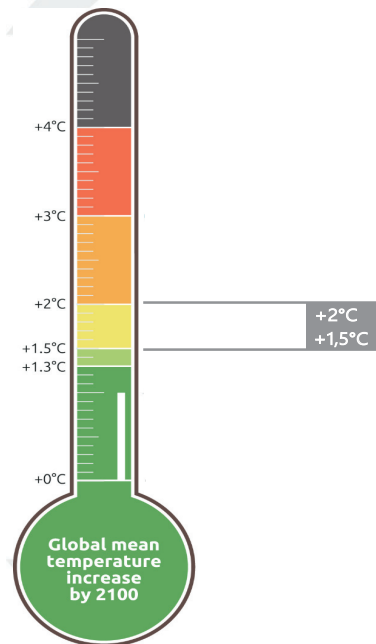

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

CURRENT NDCS ARE INSUFFICIENT

5

<https://climateactiontracker.org/>

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

AMBITION MECHANISM

6

Paris Agreement | Decision 1/CP.21

Every 5 years:

Global stocktake

Update of contributions

Progression over time, reflecting the highest possible ambition

Source: WRI

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

UN CLIMATE SUMMIT 2019

9

"I call on all leaders to come to the summit prepared to address not only their progress toward achieving their goals under the Paris Agreement, but also to outline their plans and progress toward raising their ambition."

...

[...] the summit will provide an occasion for member states to present [...] how they will be able to raise ambitions substantially to make the nationally determined contributions from 2020 onwards able to defeat climate change. Able to reverse the present trends that are leading us to a very very dramatic situation as you all know.

(A. Guterres, 4 December 2018, Katowice)

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

BRING PLANS, NOT SPEECHES

10

"My message is clear. Solutions exist.

- First let's shift taxes from salaries to carbon. We should tax pollution, not people.
- Second, stop subsidizing fossil fuels. Taxpayers' money should not be used to boost hurricanes, spread drought and heat waves, and melt glaciers.
- Third, stop building new coal plants by 2020.

I am asking all leaders, from governments and private sector, to present plans – at the summit or at the latest by December 2020 – to cut greenhouse emissions by 45 per cent by 2030 and get to carbon neutrality by 2050."

(A. Guterres, 30 June 2019, Abu Dhabi)

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

- 65 Heads of State and Government
- leaders of sub-national governments
- private sector

Thematic sessions focused on:

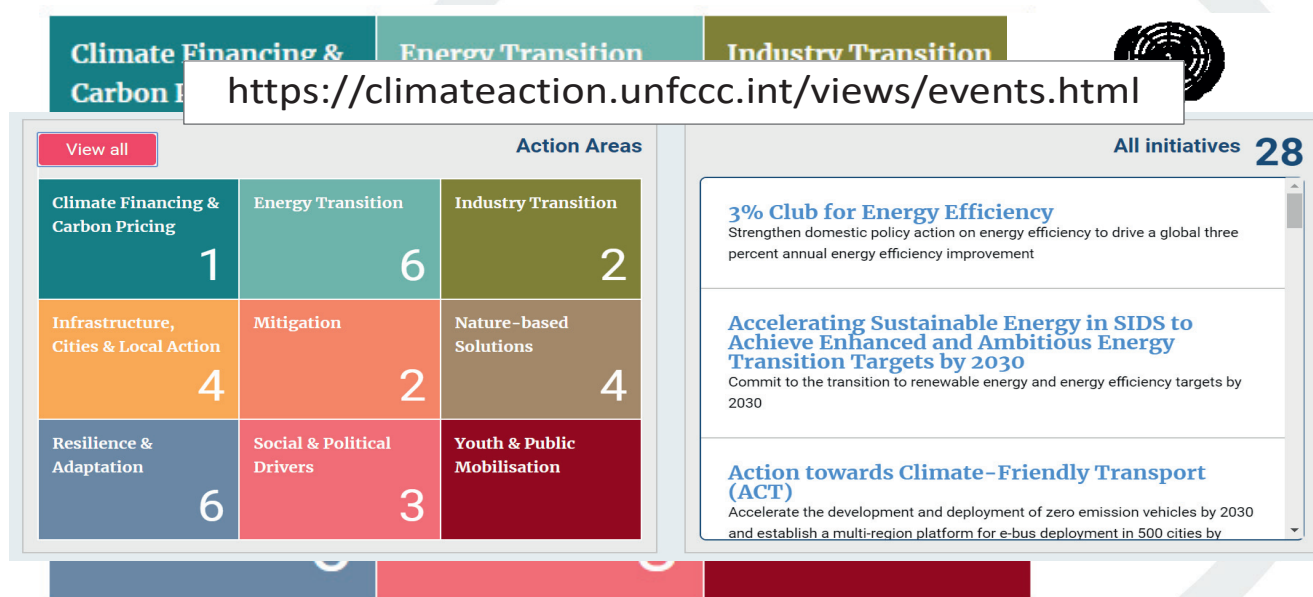
- Plans for a Carbon Neutral World;
- Climate Finance;
- Powering the Future from Coal to Clean;
- Unlocking the Potential of Nature in Climate Action;
- Towards a Resilient Future;
- Small Island Developing States;
- Live, Work and Move Green;
- Cutting GHG Emissions Now with Cooling and Energy Efficiency;
- Adapting Now:
 - Making People Safer;
 - Least Developed Countries (LDCs);
 - People Centered Action;
- Economy Moving from Grey to Green.

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

WORKSTREAMS, INITIATIVES & ANOUNCEMENTS

12

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

WORKSTREAMS, INITIATIVES & ANNOUNCEMENTS

13

- ☐ ACT – Action Towards Climate Friendly Transport
- ☐ Building resilience for the urban poor
- ☐ Leadership for urban climate investment (LUCI)
- ☐ Net zero building for all

- ☒ Just Transition initiative
- ☒ Gender initiative
- ☐ Clean Air Initiative

- ☐ Leadership Group for Industry Transition

- ☒ Climate Investment Platform
- ☒ Cool coalition
- ☒ Decarbonising shipping
- ☐ 3% Club for Energy Efficiency

- ☒ Commitment to increase and mainstream nature-based solutions in governance and climate policy-related instruments
- ☐ Call to Ocean-Based Climate Action

- ☒ Mainstreaming of Climate Risks in Investment
- ☒ LDC Initiative for Effective Adaptation and Resilience (LIFE-AR)
- ☒ African Adaptation initiative (AAI)
- ☒ InsurResilience Partnership
- ☒ Early Warning Early Action
- ☒ Supporting smallholder farmers and fostering a just rural transition

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

WORKSTREAMS, INITIATIVES & ANNOUNCEMENTS

14

Mitigation

2

- ☒ Climate Ambition Alliance: Net Zero 2050
- ☐ Climate Ambition Alliance: Enhanced National Climate Plans

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

CLIMATE AMBITION ALLIANCE ENHANCED NATIONAL CLIMATE PLANS

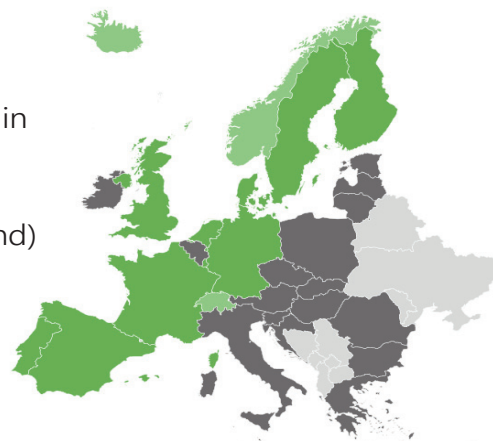
15

Mitigation

2

70 Countries

- signaling their intention to work towards **enhancing** the ambition of their **NDCs** by 2020.
- or
- that have started internal processes in their **national plans and policies to boost ambition** by 2020
(10 EU Members States + Iceland)

Powered by Bing
© GeoNames, HERE, MSFT, Wikipedia

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

CLIMATE AMBITION ALLIANCE NET ZERO 2050

16

Mitigation

2

66 countries (incl. EU)

Net zero CO2 emissions by 2050:

- as a long-term **national goal**,
- or
- **advancing consultations** on a long-term strategy for climate-neutrality in line with the Paris Agreement

+ 10 regions, 102 cities, 93 businesses, 12 investors

Powered by Bing
© GeoNames, HERE, MSFT, Wikipedia

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

OTHER MAJOR ANNOUNCEMENTS

- FR : no trade agreements counter to the Paris Agreement
- DE: committed to carbon neutrality by 2050
- India: increase renewable energy capacity to 175 GW by 2022 and further to 450GW
- China : cut emissions by over 12 billion tons annually, pursue a path of high quality growth and low carbon development.
- EU : at least 25% of next budget devoted to climate-related activities.
- Russian Federation: will ratify the Paris Agreement.
- Green Climate Fund: 12 countries made financial commitments (in addition to NO, DE, FR and UK who already doubled their contribution)
- ...

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

PRIVATE SECTOR ACTION

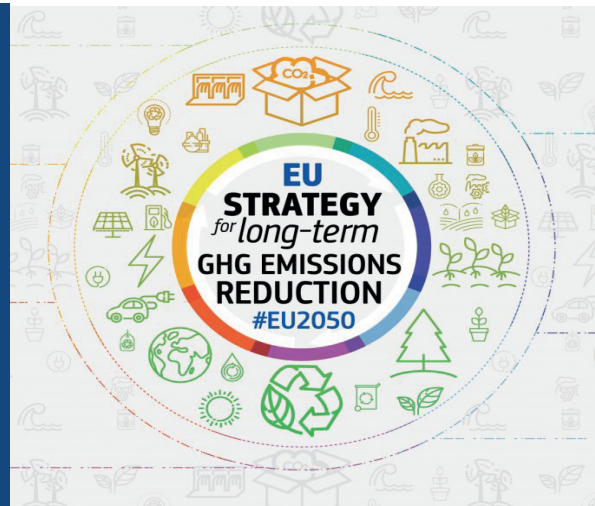
- A group of the world's largest investors (more than US\$2 trillion in investments) : move to carbon-neutral investment portfolios by 2050.
- 87 major companies (US\$ 2.3 trillion) will reduce emissions and align their businesses with what scientists say is needed to limit the worst impacts of climate change—a 1.5°C future.
- 130 banks – one-third of the global banking sector – signed up to align their businesses with the Paris agreement goals
- ...

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

19

EUROPESE UNIE

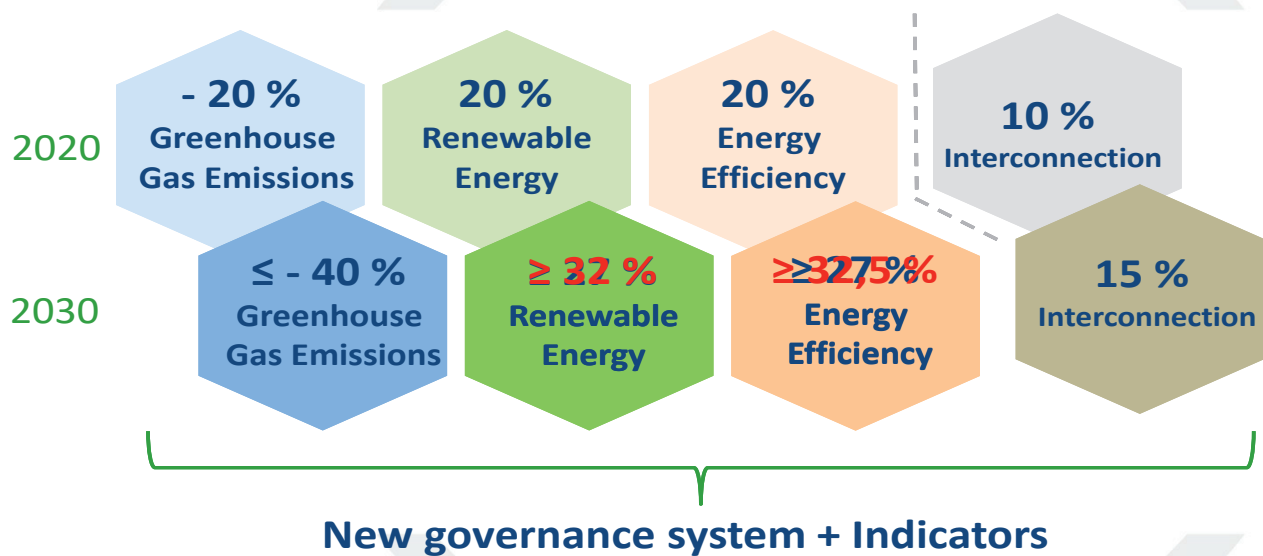

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

KLIMAAT.BE

HUIDIGE EU-WETGEVING

20

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

KLIMAAT.BE

LANGETERMIJNSTRATEGIE

21

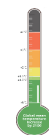
Our Vision for A Clean Planet for All

(European Commission, 28.11.2018, COM(2018) 773)

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

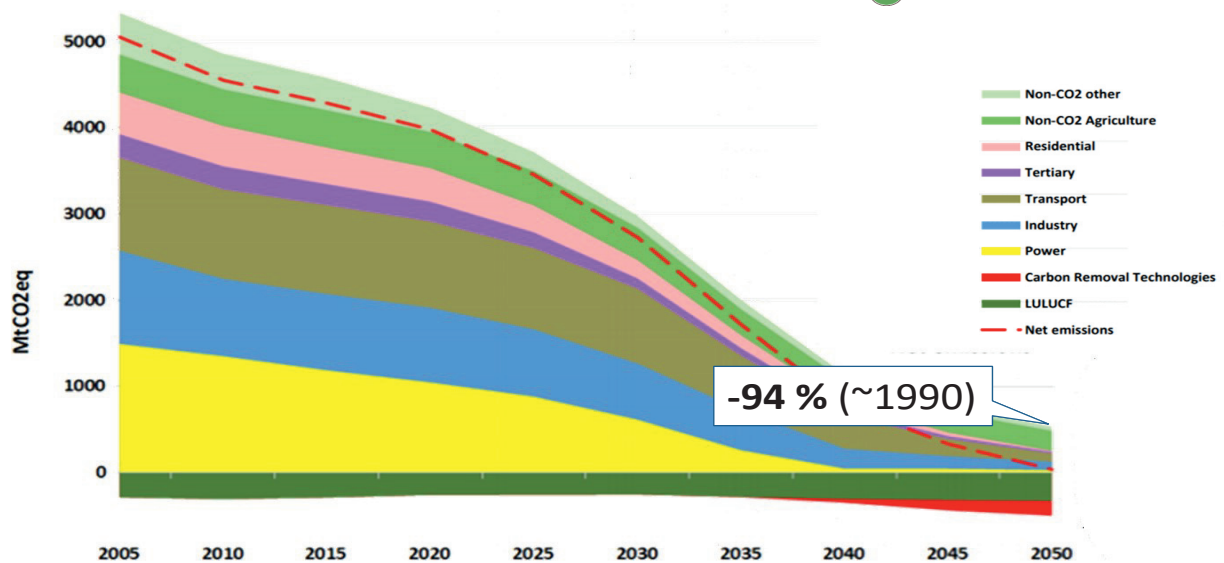

CLEAN PLANET FOR ALL

1,5 °C

22

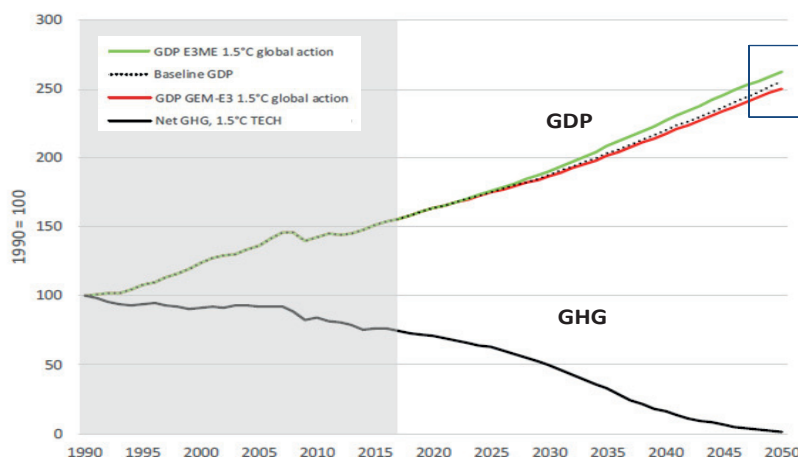

KL

CLEAN PLANET FOR ALL ECONOMISCHE IMPACT

EU LTS: Real GDP and GHG emissions 1.5 TECH scenario – E3ME vs GEM-E3 (1990=100)

Impact in 2050 - EU

(all scenarios, all models)

GDP: -1,3% to +2,2%

Jobs: +0,6 to +2,0 Mio

Source: EC (2018), Fig. 92

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE IN LINE WITH THE PARIS AGREEMENT

December 2018

- Further to the presentation of the Commission Communication "A Clean Planet for all" and taking into account the outcome of COP24 in Katowice, the European Council invites the Council to work on the elements outlined in the Communication.
- The European Council will provide guidance on the overall direction and political priorities in the first semester of 2019, to enable the European Union to submit a long term strategy by 2020 in line with the Paris Agreement.

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE

25

ENVI 5x

ENER 3x

TRANS 2x

ECOFIN 2x

COMPET 4x

EPSCO 1x

AGRIFISH 2x

“the European Council invites the Council to work on the elements outlined in the Communication”

(12-13 December 2018)

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE

26

ENVI

ENER

TRANS

ECOFIN

COMPET

EPSCO

AGRIFISH

1st Semester:

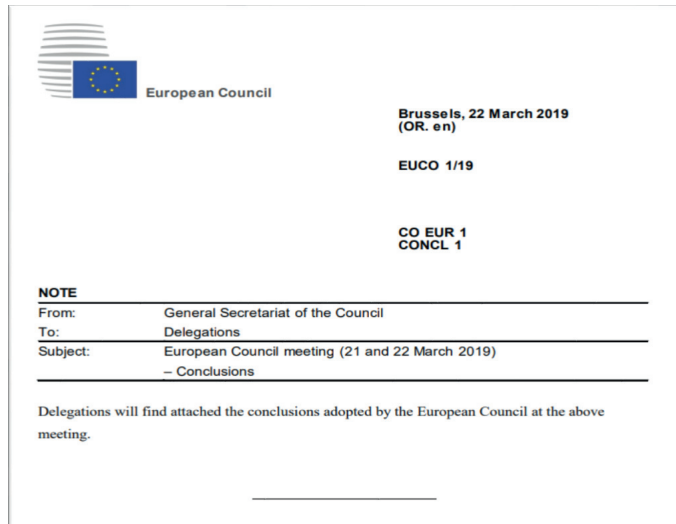
- Cross-sectoral, holistic approach
- Clear policy framework
- Many opportunities, but also significant challenges
- Ensure a just and socially balanced transition
- Sound enabling conditions
- Significant investment needed, but inaction would also entail significant costs

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE: KLIMAATNEUTRALITEIT

27

- emphasises the importance of the EU submitting an ambitious long-term strategy by 2020 striving for climate neutrality in line with the Paris Agreement, while taking into account Member States' specificities and the competitiveness of European industry;
- calls on the Council to intensify its work on a long-term climate strategy ahead of a further discussion in the European Council in June 2019.

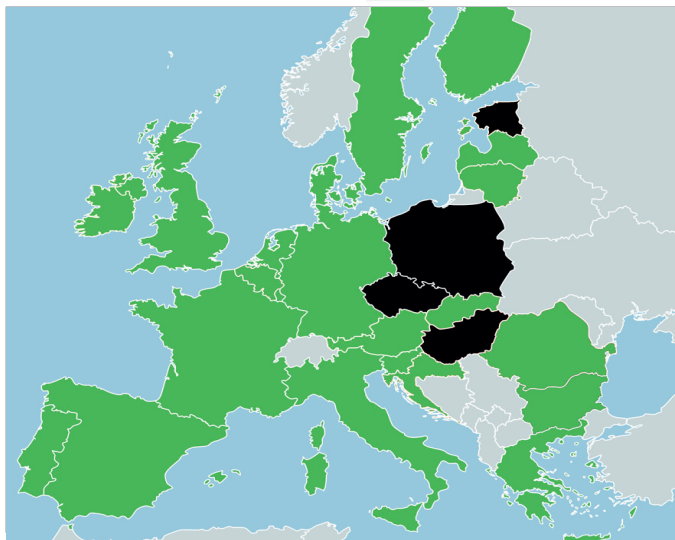
March 2019

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE: KLIMAATNEUTRALITEIT

28

the European Council invites the Council and the Commission to advance work on the conditions, the incentives and the enabling framework to be put in place so as to ensure a transition to a climate-neutral EU in line with the Paris Agreement ¹

¹ For a large majority of Member States, climate neutrality must be achieved by 2050.

June 2019

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE

29

ENVI

ENER

TRANS

ECOFIN

COMPET

EPSCO

AGRIFISH

1st Semester:

- Cross-sectoral, holistic approach
- Clear policy framework
- Many opportunities, but also significant challenges
- Ensure a just and socially balanced transition
- Sound enabling conditions
- Significant investment needed, but inaction would also entail significant costs

2nd Semester: advance work on

- **Conditions**
- **Incentives**
- **Enabling framework**

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE

30

ENVI

ENER

TRANS

ECOFIN

COMPET

EPSCO

AGRIFISH

CONDITIONS, etc...

- MFF 2021-2027
- EU fiscal & budgetary rules
- Energy taxation
- Enablers and incentives for energy transition
- Financial markets & instruments
- Sustainable growth
- Research and innovation
- Transport decarbonization
- Just transition
- ...

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE

31

ENVI

ENER

TRANS

ECOFIN

COMPET

EPSCO

AGRIFISH

EU-level measures and actions

- Energy Taxation Directive revision
- Stricter CO₂ standards for cars, vans & HDV
- Strong product standards (circular economy)
- European Financial institutions (in particular EIB) need to intensify efforts
- MFF 2021-2027: 25% climate mainstreaming, remainder climate-proof
- Flexibility in fiscal framework and state aid rules
- Phase out climate harmful subsidies
- HorizonEurope (35% earmarked)
- IPCEI (Important Projects of Common European Interest), (e.g. Hydrogen Initiative, Battery Alliance)
- Nature-based solutions
- ...

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE

32

ENVI

ENER

TRANS

ECOFIN

COMPET

EPSCO

AGRIFISH

NEXT STEPS:

- **ENVI Council: 4 October**
Policy debate about state of play
- **European Council: 12-13 December**
Conclusions, finalised guidance with a view to the adoption and submission of the EU LTS to the UNFCCC in early 2020

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

LANGETERMIJNSTRATEGIE: KLIMAATNEUTRALITEIT

33

- To help us achieve our ambition, I will propose a European Green Deal in my first 100 days in office.
- This will include the first **European Climate Law to enshrine the 2050 climate-neutrality target into law.**

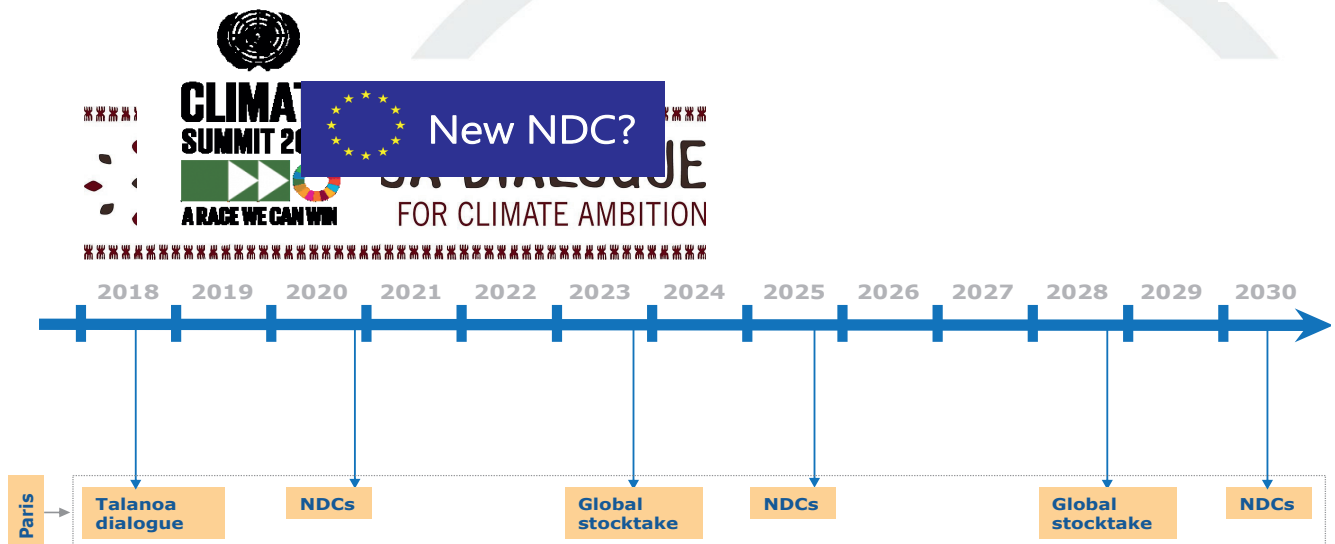

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

EN OP DE KORTERE TERMIJN?

34

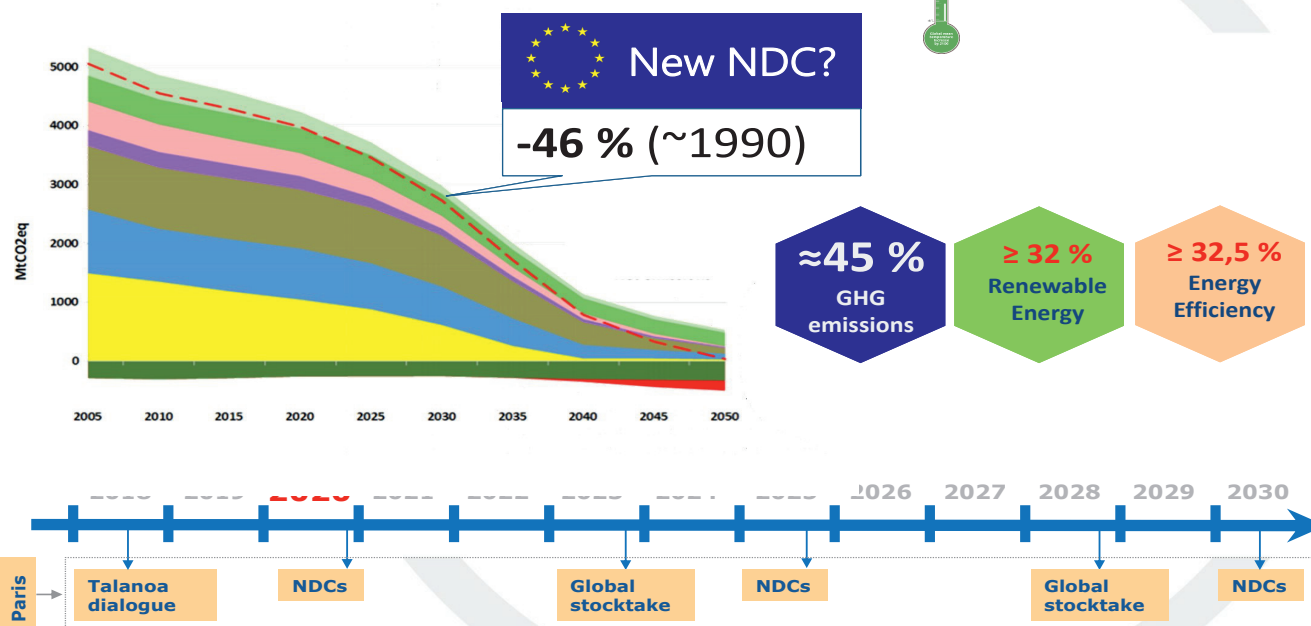

PARIS AGREEMENT AMBITION MECHANISM

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

EN OP DE KORTERE TERMIJN?

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

NEW EU NDC?

European Parliament
2014-2019

TEXTS ADOPTED
Provisional edition

P8_TA-PROV(2018)0430

2018 UN Climate Change Conference in Katowice, Poland (COP24)

European Parliament resolution of 25 October 2018 on the 2018 UN Climate Change Conference in Katowice, Poland (COP24) (2018/2598(RSP))

9. [...] calls on the Commission to prepare, by the end of 2018, an ambitious midcentury zero emissions strategy for the EU, providing a cost-efficient pathway towards reaching the net-zero emissions goal adopted in the Paris Agreement and a net-zero carbon economy in the Union by 2050 at the latest, in line with a Union fair share of the remaining global carbon budget; supports an update of the Union's NDC with **an economy-wide target of 55 % domestic GHG emission reductions by 2030** compared with 1990 levels;

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

NEW EU NDC?

37

DOC 54 3416/008

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

20 december 2018

RESOLUTIE
tot herpositionering van België
in het klimaatdebat

VERZOEKT DE FEDERALE REGERING:

1. binnen de relevante instanties en tijdens de daar aan het thema gewijde vergaderingen het standpunt te verdedigen:
 - a. dat België toetreedt tot de coalitie van de landen die pleiten voor een onmiddellijke opvoering van de Europese broeikasgas-reductiedoelstellingen tegen 2030;
 - b. dat België op Europees niveau een reductie van de broeikasgasuitstoot bepleit met **minstens 55 % tegen 2030** en **minstens 95 % tegen 2050**, ten opzichte van de uitstoot in 1990;

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

NEW EU NDC?

38

Brussels, 10 September 2019

Frans Timmermans

**Executive Vice-President-designate for the
European Green Deal**

You will lead the work on the European Green Deal, which should be presented **in the first 100 days** of our mandate.

- Along with our climate-neutrality commitments for 2050, we have to be **more ambitious** when it comes to our **2030 emission reduction** target. This should increase to **at least 50% by 2030**, up from the 40% currently agreed.
- In parallel, I want you to lead international negotiations to increase the level of ambition of **other major emitters by 2021**. By then, you should put forward a comprehensive plan to increase the **EU's target for 2030 towards 55%** in a responsible way.

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

ENABLING FRAMEWORK & MEASURES A EUROPEAN GREEN DEAL

39

- Carbon pricing, every sector and person contributing;
- Review the Energy Taxation Directive;
- Carbon Border Tax;
- New industrial strategy;
- New Just Transition Fund; cohesion Funds
- European Climate Pact;
- Strategy for green financing / Sustainable Europe Investment Plan (€1 trillion over the next decade);
- Turn (parts of) EIB into a climate bank (by 2025, at least 50% total financing);
- New Circular Economy Action Plan

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

BELGISCHE LANGETERMIJNSTRATEGIE

40

1. By 1 January 2020, and subsequently by 1 January 2029 and every 10 years thereafter, each Member State shall prepare and submit to the Commission its long-term strategy with a perspective of at least 30 years. Member States should, where necessary, update those strategies every five years.
6. The integrated national energy and climate plans shall be consistent with the long-term strategies referred to in this Article.

(Energy Union Governance regulation (EU) 2018/1999 art. 15)

"elke entiteit zal zijn eigen langetermijnstrategie ontwikkelen, die zullen worden gecompileerd tot Belgische langetermijnstrategie":

- Gemeenschappelijke Stuurgroep ENOVER-NKC
- Elke entiteit stelt zijn eigen LT strategie op, tegen einde oktober, tbc
- Politieke bespreking begin november, tbc
- Compilatie en integratie, einde november, tbc
- Politieke validatie: eind december, tbc

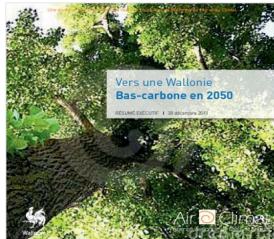
KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

TRAJECTEN NAAR EEN KOOLSTOFNEUTRALE TOEKOMST

41

Walloon region
2012

Federal level
2013

Flemish region
2014

Brussels-Capital region
(to be published)

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

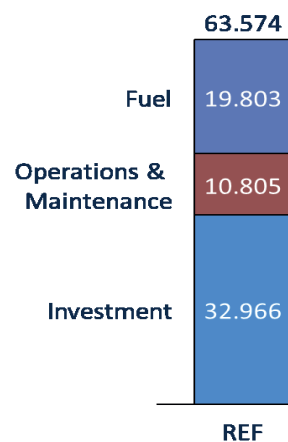

TRAJECTEN KOOLSTOFARME TOEKOMST NATIONALE ENERGIEFACTUUR DAALT

42

Average annual costs
(2010-2050, undiscounted, M€)

Source: Belgium OPEERA model (Climact, VITO)

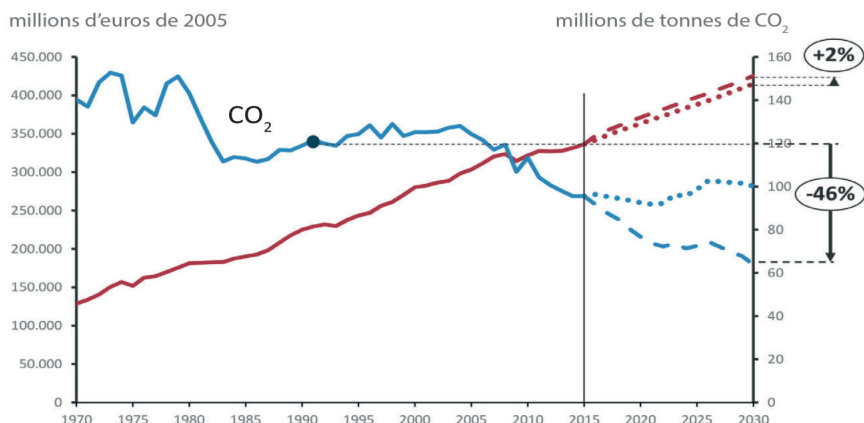
KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

TRAJECTEN KOOLSTOFARME TOEKOMST MACRO-ECONOMISCHE ANALYSE

2050 ^{be} 43

BE: Real GDP and GHG emissions 1990-2030 in -80% GHG scenario – HERMES modelling (1990=100)

Impact in 2030 - BE
GDP: up to +2%
Jobs: up to + 80 000

Source: Berger and Bossier, 2006

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

TRAJECTEN KOOLSTOFARME TOEKOMST HERZIENING 2019

44

**A set of 3 scenarios
reaching ~95% GHG
emission reduction (excl.
land use changes)**

Preliminary – work in progress

LIFESTYLE

- Assumes societal patterns change significantly, particularly on diets with new alternatives, lower transport demand or housing area per person
- The circular economy is pushed to the maximum, massively reducing material flows
- Industrial activity is driven endogenously in the model with lowering demand
- Agro-forestry practices are encouraged
- Imports of food, energy and materials are limited

**LIFESTYLE
SCENARIO
(-95%)**

**CORE
(-80%)**

This scenario reproduces the -80% GHG scenario from 2013 study

**CORE 1.5°
(-95%)**

CORE
Starting from the CORE 2013, this scenario goes further thanks to new societal paradigms & new development in technologies

**TECHNOLOGY
SCENARIO
(-95%)**

TECHNOLOGY

- Innovative technologies deploy faster in transport
- Assumes buildings energy efficiency is very deep from better technology but the rate of refurbishments not as high
- Synthetic fuels & hydrogen are available as early as possible and exploited extensively to decarbonize, biofuels are not used as much
- CCS is used extensively
- Agriculture is intensified
- Industrial activity is driven exogenously in the model with stable or higher demand

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

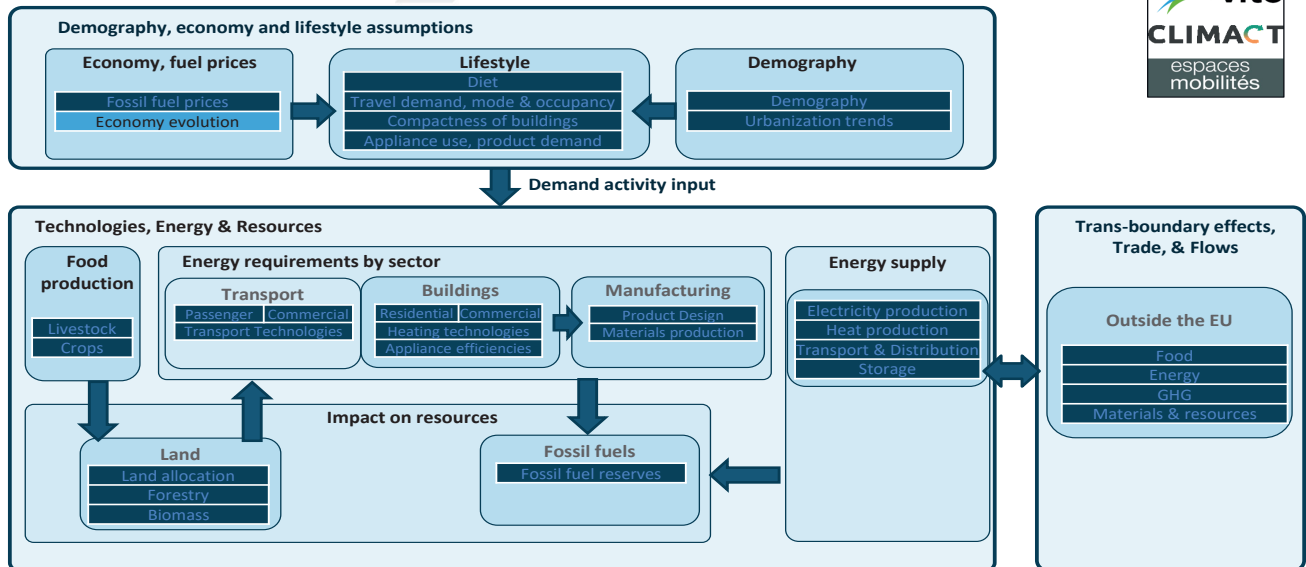

A NEW MODEL

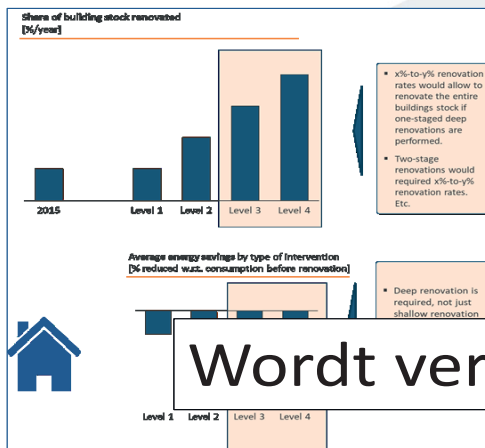
Preliminary – work in progress

45

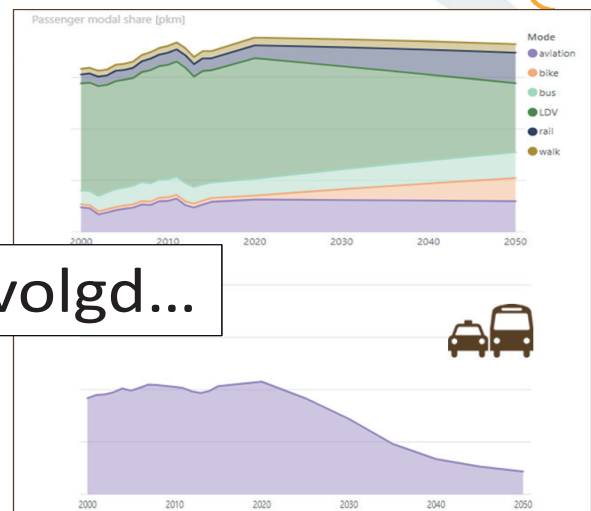

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

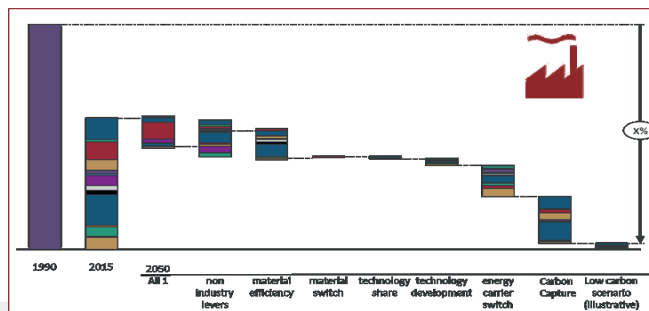

Preliminary – work in progress

46

Wordt vervolgd...

KLIMAATBELEID: RECENTE ONTWIKKELINGEN • 1/10/2019

ANNEXE – BIJLAGE 5: SPF ÉCONOMIE, DG ÉNERGIE – FOD ECONOMIE, AD ENERGIE

BE geïntegreerd Nationaal Energie- en Klimaatplan 2030: federale bijdrage

***Hoorzitting Commissie voor Energie,
leefmilieu en klimaat, 2 oktober 2019***

***FOD Economie
AD Energie***

.be

OVERZICHT

- I. Bouwstenen NEKP > FEKP
- II. Werkmethodologie Enover – NKC: stand van zaken
- III. Aanbevelingen en adviezen
- IV. Next steps
- V. Contactinfo

.be

I. BOUWSTENEN NEKP > FEKP (FEDERALE BIJDRAGE)

.be

Ontwerp NEKP, 18/12/18: een geïntegreerd plan,
op verschillende niveau's

ENOVER
CONCERE

NKC
CNC

NECP
Steering
group

.be

Bottom-up aanpak & integratie

Ontwerp van federale bijdrage (FEKP), 30/11/18

BOUWSTENEN ontwerp federale bijdrage, 30/11/18

- Federale Energiestrategie / interfederaal energiepact
- Inbreng van federale overheidsdiensten/entiteiten via Federaal Taskforce:
 - Energie
 - Gezondheid/Leefmilieu
 - Mobiliteit
 - Infrabel & NMBS
 - Regie der gebouwen
 - Defensie
 - Financiën
- Interparlementaire klimaatresoluties
- Adviezen van FRDO, CRB, consultatieve raad CREG
- Impact analyses federaal planbureau

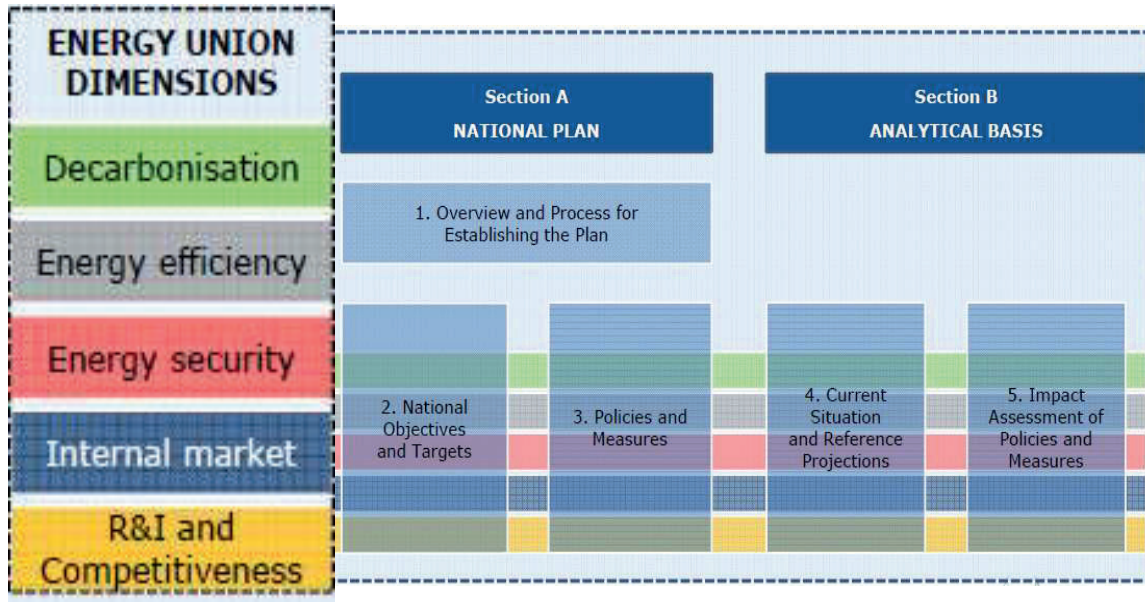
.be

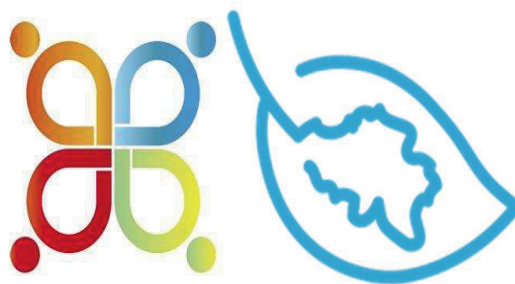
Ontwerp van Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP)

.be

.be

II. WERKMETHODOLOGIE ENOVER – NKC: STAND VAN ZAKEN

.be

Stand van zaken vanaf indiening ontwerp NEKP, 31/12/18:

NATIONAAL, FEDERAAL

- **Communicatie WG:**
 - Organisatie nationale publieksbevraging
 - Oprichting website NEKP
- **Lijst met federale maatregelen**
- **Nationaal consultatieproces (cfr. art. 10 - 11):**
 - Gemeenschappelijk advies strategische adviesraden, 30/5
 - Publieksbevraging
- **Federaal:**
 - FRDO advies, 10/5
 - Federale Stakeholdersdialoog, 13/9

EU/Regionaal:

- **EC Aanbevelingen, 18/6/19**
- **Regionale consultatie (cfr. art.12), 4/9/19**

.be

- ☐ Adviesraden: FRDO en gemeenschappelijk advies strategische adviesraden, 10/5 en 30/5
- ☐ EC aanbevelingen, 18/6
- ☐ Publieksconsultatie, 4/6 – 15/7
- ☐ Regionale consultatie, 4/9
- ☐ Federale stakeholdersdialoog, 13/9

III. AANBEVELINGEN & ADVIEZEN

.be

Gemeenschappelijk advies ontwerp NEKP

- **Proces en ontwerp:**
 - Te weinig integratie
 - Geïntegreerde systemische visie noodzakelijk
- **Te verbeteren:**
 - Moeilijk leesbaar document
 - Structurele complementaire samenwerking tussen de beleidsniveaus nodig om te komen tot een energie- en klimaatbeleid van een hogere kwaliteit
- **Noodzakelijke ontbrekende elementen:**
 - Opmaak samenwerkingsagenda
 - Meer onderzoek
 - Raden inzetten voor groter maatschappelijk draagvlak
 - SDGs als kader
 - Inzetten op “versnellers” van de transitie

Advies over het ontwerp van Nationaal Energie Klimaat Plan 2030 (NEKP)

- Advies gezamenlijk opgesteld door: FRDO, CEF, SERO, Milieuzaak, CDE Waluwe – FMR, environment – pde energie, ESRING, ALBING
- In het kader van een vraag van de voorzitters van ENOVER (Energieoverleg tussen de federale staat en de gewesten- en de NCC (Nationale Klimaatcommissie) in een brief van 12 februari 2019
- Voorbereid door de werkgroep “Energie en Klimaat”
- PRADO (Energieoverleg) door de Algemene Vergadering op 10 mei 2019 (zie Bijlage 1)
- De voorgestelde taal van dit advies is het Nederlands

1. Algemene opmerkingen over het proces en het ontwerp-NEKP

- [1] De raden danken ENOVER en de NCC voor hun vraag om een gezamenlijk advies te maken. Ze gaan graag in op deze vraag, het is weliswaar mogelijk om gezamenlijk advies te maken, maar dat is niet noodzakelijk op de elementen van governance. Voor andere reacties verwijzen de raden naar de afzonderlijke adviezen¹ die zij hebben uitgebracht of nog zullen uitbrengen. De raden willen graag op een kwalitatieve en structurele manier bij het verdere proces betrokken worden.
- [2] De raden denken vast dat er bij de voorbereiding, uitvoering en opvolging van het energie- en klimaatbeleid in ons land, door de verschillende beleidsniveaus, talloze knelpunten, nog grote behoeften zijn. De consultatieprocessen van het beleid worden door sommige beleidsniveaus te weinig gebruikt en samen met de beleidsplanning dienen zij rekening te houden met bestaand wetenschappelijk onderzoek. De doelstellingen en maatregelen van de verschillende beleidsniveaus krijgen vaak nog te weinig een goed geïntegreerde systemische visie en zijn te weinig op elkaar afgestemd, onder meer op het vlak van de volgende domeinen: milieufuik, duurzame mobiliteit, infrastructuurplanning gericht op de transitie naar een laagkoolstof-economie en financiering. Binnen het huidige institutioneel kader is het mogelijk veel beter te doen. Het ontwerp-NEKP weerspiegelt in zijn huidige vorm die structurele tekorten en geeft te weinig aanpak om die te remediëren. De raden dringen aan om het definitieve NEKP nauw in dit opzicht te verbeteren.
- [3] Het ontwerp is een samenstelling van verschillende plannen van de federale en regionale regeringen, met een beperkte synthese van de afzonderlijke plannen. Van een echt gezamenlijk plan is er nog geen sprake. Voor de raden blijven er vragen bij het juridisch en politiek statuut van het geheel, ook in zijn huidige vorm, gezien de verschillende manier waarop de afzonderlijke regeringen de plannen hebben bevestigd. Zeker als in de reactie van de Commissie blijkt dat er ook van EU kant hiervoor vragen zijn en

¹ CDE – Centrale Raad voor het Bestuur
² SERO – Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
³ Milieuzaak – Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
⁴ CDE Waluwe – Centrale Raad voor het Bestuur, sociaal en environmenteel de Waluwe
⁵ ESRING – Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
⁶ ALBING – Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
⁷ PRADO – Energieoverleg tussen de federale staat en de gewesten
⁸ NCC – Nationale Klimaatcommissie
⁹ Algemeen Besluit Milieuzaken, Advies- en Overlegcommissie Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Advies 2018, Advies 1919

Krijtlijnen FRDO advies,
10/05/19 (1)

- Gericht op **transversale en sectoriële maatregelen (30)**

➔ Verwijzing naar eerdere advies van 30 mei 2018

- **Algemene principes:**
 - Duurzame maatschappij met aandacht voor gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid, energiebevoorradingszekerheid, performante economie die concurrentievermogen van ondernemingen verzekert, sociale rechtvaardigheid en rechtvaardige transitie
 - Coherentie beleidslijnen klimaat en duurzame ontwikkeling
 - Mondiale aanpak > level playing field voor bedrijven en brede strategische aanpak voor alle beleidsniveaus is BE
 - Betaalbaarheid voor iedereen

Krijtlijnen FRDO advies, 10/05/19 (2)

Transversale hefboomen, beleidslijnen en maatregelen:

- Gekwantificeerde doelstellingen en effecten
- Herziening belastingen op energie en invoering koolstofprijs
- Circulaire economie
- Overzicht noodzakelijke investeringen en financiering

Sectorale hefboomen, beleidslijnen en maatregelen

- Energie (productie, transmissie, opslag)
- Industrie
 - *Bvb. op EU niveau ecologische, sociale en economische verschil tussen de EU en handelspartners te evalueren en op te volgen*
- Gebouwen
 - *Robuust initiatief om de energetische renovatie van federale gebouwen te versnellen*
- Mobiliteit en vervoer (incl. infrastructuur)
 - *Doelstelling RES-T gebruik maken flexibiliteitsmechanismen en niet verder gaan dan wat Europees wordt opgelegd*
 - *Potentiële rol onderzoeken van kilometerheffing voor alle voertuigen naargelang van de congestie, de luchtvervuiling en de infrastructuurkosten*
- Landbouw en voeding

.be

EC aanbevelingen ontwerp NEKP (1)

Doelstellingen

- Meer EE > eindverbruik verlagen
- Meer HEB > 25% + indicatief traject
- Verduidelijkingen doelstellingen innovatie en financiering
- Kwantificering investeringsbehoeften beoordeling financieringsbehoeften

Maatregelen

- Aanvullende info mbt BKG emissies voor non-ETS sectoren
- Lijst energiesubsidies
- Analyse interacties luchtkwaliteit en emissies
- Betere integratie van rechtvaardige en billijke transitie-aspecten

.be

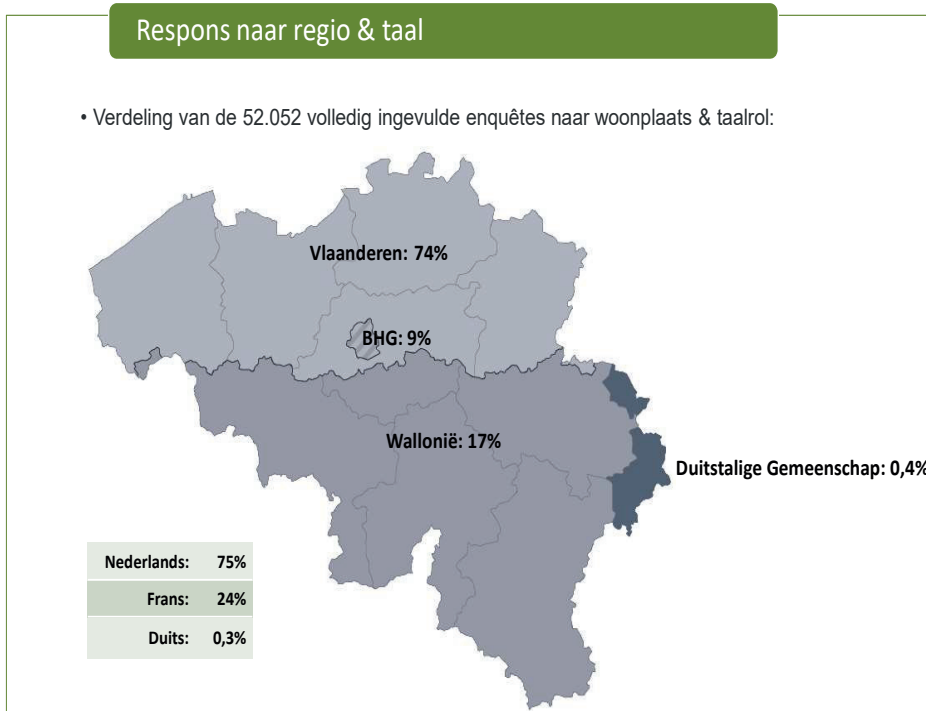

Nationale publieksconsultatie: ALGEMEEN OPZET

- Uitvoering van art. 10 governance verordening
- Algemene opzet/toelichting: 3 manieren om deel te nemen
 1. Vragenlijst > +/- 61.000 deelnemers
 2. Open vraag > +/- 20.000 antwoorden
 3. Mail > +/- 400
- # respondenten: bijna 61.000 deelnemers, waarvan 85% volledig ingevuld
- Resultaten beschikbaar op NEKP website:
<https://www.nationaalenergieklimaatplan.be/nl>

.be

Nationale publieksbevraging ontwerp NEKP:

M.A.S. [Markstudies op maat]

18

Nationale publieksconsultatie (3): highlights gesloten vragen

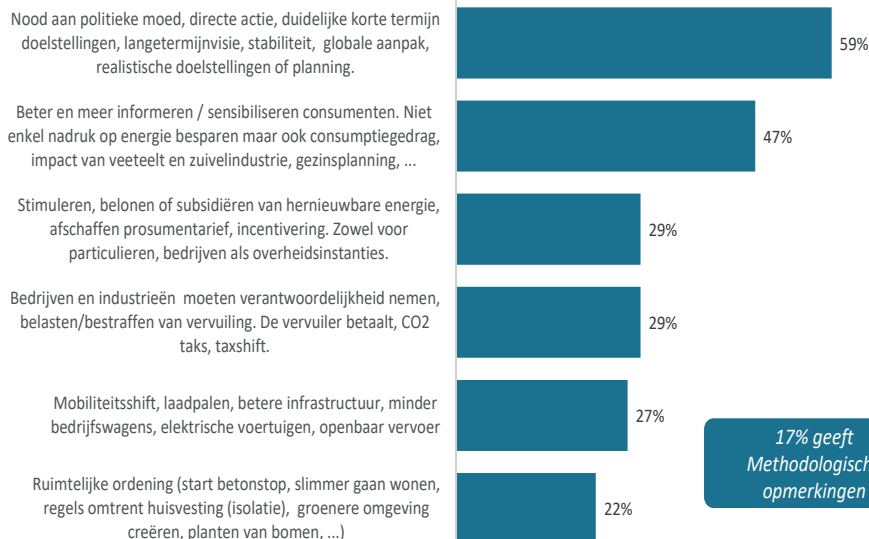
- Bijna **90%** van diegenen die de enquête invulden, meent dat voor het woon-werkverkeer het openbaar vervoer en de zachte mobiliteit (fiets, te voet,...) fiscaal interessanter moeten zijn dan de privéwagen.
- Voor **90%** is de verdere ontwikkeling van hernieuwbare energie een prioriteit.
- **60%** is bereid in te zetten op groene verwarming (warmtepomp of –net, zonneboiler,...).
- **90%** wenst een BTW-verlaging voor een energetische renovatie van de woning.
- **54%** zou bij de keuze van een huurwoning rekening houden met het energieprestatielabel.
- **68%** wenst meer betrokken te worden bij het uittekenen van het klimaatbeleid.

.be

Slotbemerkingen

Heeft u nog **bemerkingen** in verband met het Nationaal Energie- en Klimaatplan in het algemeen en de realisatie ervan, alsook over de verschillende thema's die in deze vragenlijst aan bod zijn gekomen?

42% geeft bemerkingen. N=20 310 antwoorden

17% geeft
Methodologische
opmerkingen

Voor 59% is er een nood aan politieke moed, 47% geeft aan dat de consument meer en betere informatie nodig heeft. Deze informatie nood overstijgt energie als beleidsdomein (transversaal beleid nodig). 30% geeft aan dat hernieuwbare energie gestimuleerd moet worden. 29% geeft aan dat bedrijven verantwoordelijkheid moeten nemen. Voor 27% moet ingezet worden op een mobiliteitsshift. 22% geeft ruimtelijke ordening aan.

M.A.S. [Markstudies of Indiville – Make a difference]

20

Slotbemerkingen

Heeft u nog bemerkingen in verband met het Nationaal Energie- en Klimaatplan in het algemeen en de realisatie ervan, alsook over de verschillende thema's die in deze vragenlijst aan bod zijn gekomen?

42% geeft bemerkingen. N=20 310 antwoorden

M.A.S. [Markstudies op Indiville – Make a difference]

21

Federale
Stakeholderdialoog, 13/09

OPZET

- **Doel:** voorstelling **standpunten grote stakeholdersgroepen energie en klimaat** met het oog op het bekomen van **convergente gemeenschappelijke boodschappen** die zich direct kunnen vertalen in het FEKP
- **Doelpubliek:** De energie- en klimaatstakeholders hun standpunten laten uiteenzetten betreffende het federale energie- en klimaatplan en het faciliteren van de dialoog hierover.
- **Wettelijke verplichting:** Met deze oefening tegemoet komen aan **artikel 11** van de governance verordening 2018/1999, dat voorziet in de opzet van een **multilaterale dialoog**

DELIVERABLE

- **“Chairs’ summary”**, welke zal toegevoegd worden als bijlage van het FEKP
- Algemene opmerkingen:
 - Proces en governance aspecten
 - Pleidooi voor permanente dialoog
 - Onduidelijkheid tussen doelstellingen en maatregelen
 - Gebrek aan impact analyse (budgettaire)
 - Gebrek aan ambitie, vnl. mbt 1,5 – 2° C traject (Akkoord van Parijs), HEB en EE

.be

Bilaterale consultaties

- FR, 1/3/19
- DE, 9/4/19
- NL, 25/9/19

→ BE comments overgemaakt,
gecoördineerd via de Enover-NKC
SG

BE consultatie ontwerp NEKP, 4/9

- Deelnemers: experten Pentalanden, zijnde NL, LUX, FR, DE, AT, CH + EC
- Specifieke focus op grensoverschrijdende aspecten

Basis regionale dialoog energie en klimaat = **Benelux Verklaring, 11/6/18 onder BE VZP** uitgemond in **Penta Verklaring 4/3/19**

.be

- ☐ Volgende stappen FEKP en NEKP
- ☐ Wat na indiening finaal NEKP?

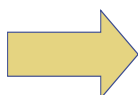
IV. NEXT STEPS

.be

finalisering FEKP/NEKP (volgens werkmethode)

FEKP

- Aanpassingen ontwerp FEKP obv:
 - Technische correcties
 - Aanbevelingen en adviezen
- Goedkeuring door MR
- Overhandiging aan SG

NEKP

- 1/10: Aanpassing entiteitspecifieke plannen en voorstellen aanpassingen ontwerp NEKP
- 1ste week oktober: Interfederaal IKW
- Week 3/11: Aanpassing ontwerp NEKP door SG
- 18/12: overlegcomité ter goedkeuring finaal NEKP

Dit betreft richtdata afgesproken begin 2019 met oog op tijdige indiening bij de EC tegen 31/12/19

.be

Voortgang- en rapporteringsverplichtingen

Actualisering & voortgangsrapport

- **Art. 14:** Uiterlijk op **30 juni 2023**, daarna uiterlijk op 1 januari 2033 ontwerp van geactualiseerd plan; Uiterlijk op **30 juni 2024**, daarna uiterlijk op 1 januari 2034, en daarna om de tien jaar, een finale actualisering van zijn laatst ingediende plan
- **Art. 17:** uiterlijk op **15 maart 2023**, en vervolgens om de twee jaar stand van de tenuitvoerlegging door middel van een **geïntegreerd nationaal voortgangsverslag** inzake energie en klimaat dat betrekking heeft op alle vijf dimensies van de energie-unie.

Rapporteringen

- **Art. 26: jaarlijkse rapporteringen broeikasgasemissies**
 - Uiterlijk op 31 juli 2021: geschatte broeikasgasinventarissen (jaar X-1)
 - Vanaf 2023 uiterlijk op 15 maart van elk jaar (jaar X) definitieve gegevens
 - uiterlijk op 15 januari van de jaren 2027 en 2032: kennisgeving voorlopige nationale inventarisgegevens en uiterlijk op 15 maart van de jaren 2027 en 2032 van de definitieve nationale inventarisgegevens LULUCF
- **Art. 27:** Rapportering streefcijfers 2020 inzake HEB
 - Uiterlijk op 30 april 2022

.be

ANNEXE – BIJLAGE 6: CFDD – FRDO

Nationaal Energie Klimaat Plan 2030 (NEKP)

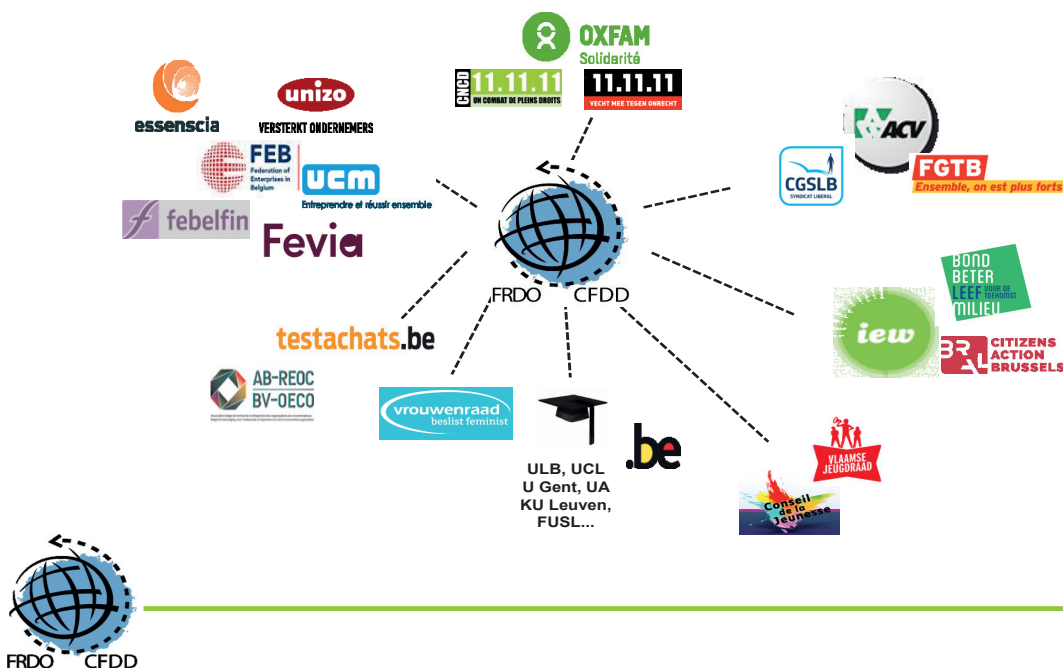
Aanbevelingen van de FRDO

Federaal Parlement
09/10/2019

François Xavier de Donnea, Voorzitter FRDO
Romain Weikmans, Ondervoorzitter WG Energie & Klimaat

FRDO : wie zijn we ?

1. Samenstelling van de Raad

- **1 erevoorzitter, 1 voorzitter, 3 ondervoorzitters**
- **Werkgevers (6 leden)** : VBO, Essenscia, FEVIA, UCM, UNIZO, FWA
- **Werknemers (6 leden)** : ACV, ABVV, ACLVB
- **NGO's (6 leden)** : BBL, BRAL, IEW, CNCD, Oxfam, 11.11.11
- **Jeugdorganisaties (2 leden)**
- **Wetenschappers (6 leden)**
- **Consumenten (2 leden)**
- **Vrouwenorganisaties (1 lid)**
- **en vertegenwoordiger van elk van de federale minister of staatssecretaris**
- **een vertegenwoordiger voor elk Gewest of elke Gemeenschap**
- **Anderen : FIDO, Plan bureau, CRB, gewestelijke raden**

2. Wettelijke opdracht van de FRDO

- **advies verlenen aan de overheid** over alle maatregelen van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling en participatie aan beleidsdialogen met leden van de regering
- een **forum** zijn voor dialoog over duurzame ontwikkeling (ook: stakeholderdialogen ter voorbereiding van adviezen, werkgroepen en fora)
- **informer en sensibiliseren** over duurzame ontwikkeling van burgers, particulieren en openbare organisaties (studiedagen, de persprijs duurzame ontwikkeling en publicaties)
- **onderzoek** voorstellen over duurzame ontwikkeling.

Advies van 2016 over klimaatgovernance

- Een daadwerkelijke politieke wil om de Nationale Klimaatcommissie te doen functioneren

Advies van 2017 over de financiering van de energetische renovatie van gebouwen gebruikt voor de publieke diensten

- Geloofwaardige financiële strategie

Advies van 2018 betreffende de governance inzake luchtkwaliteit

- Extra inspanningen voor luchtkwaliteit
- Integratie in NEKP

Adviezen NEKP door WG Energie en klimaat

- Vóór het NEKP-ontwerp: Advies betreffende de federale inbreng in het Nationaal Energie Klimaat Plan 2030, 30/05/2018
- Samen met de gewestelijke raden: Advies over het ontwerp van Nationaal Energie Klimaat Plan 2030 (NEKP), 10/05/2019 (7 adviesraden)
- Na het NEKP-ontwerp: Advies van de FRDO over het ontwerp van Nationaal Energie Klimaat Plan 2030 (NEKP), 10/05/2019

➔ 3 consensuele adviezen

Gemeenschappelijk advies 2019

Gaat over governance en interfederale aspecten

- Algemene opmerkingen
- Wat is er nodig om tot een definitief NEKP te komen ?
- Wat is er nodig om het NEKP op een goede manier uit te voeren?

Gemeenschappelijk advies 2019

[2] Grote tekorten. Te weinig geïntegreerde systemische visie

[3] Het ontwerp is een samenvoeging van verschillende plannen van de federale en regionale regeringen, met een beperkte synthese van die afzonderlijke plannen. Van een echt geconsolideerd plan is er nog geen sprake. Voor de raden blijven er vragen bij het juridisch en politiek statuut van het geheel

Gemeenschappelijk advies 2019

[4-5] Rekening houden met de verschillende adviezen en reacties van de Commissie.

[6] Onvoldoende duidelijkheid over de concrete uit te voeren maatregelen en de menselijke en financiële middelen.

Meer aandacht voor Onderzoek, innovatie en concurrentievermogen

Energiearmoede, energiezuinigheid, vermijden van het onnodig gebruik van energie en grondstoffen

Gemeenschappelijk advies 2019

[6] Een meer leesbaar document

[7] Het NEKP-proces kan een belangrijke hefboom worden om de structurele tekorten in het beleid rond energie en klimaat weg te werken

Gemeenschappelijk advies 2019

[8] De raden vragen dat de betrokken regeringen op basis van hun voorstellen concrete interfederale afspraken maken om tot een samenwerkingsagenda te komen

[10] Er is meer aandacht nodig voor beleidsdomein- en beleidsniveau-overstijgende afstemming

Gemeenschappelijk advies 2019

[12] De raden vragen dat de verschillende regeringen daartoe als onderdeel van hun samenwerkingsagenda in de eerste plaats kijken naar 'versnellers' die op essentiële punten de transitie kunnen stimuleren en voor multiplicatoreffecten kunnen zorgen

Gemeenschappelijk advies 2019

[14]

- een grotere transparantie (bv. toegang tot agenda's en verslagen) over het functioneren van de verschillende interfederale en/of interministeriële instellingen
- de raden vragen dat de verschillende regeringen hun beleidsplannen voor een circulaire economie nog beter op elkaar afstemmen zodat die elkaar kunnen versterken.

Gemeenschappelijk advies 2019

[14]

- Geloofwaardige voorbeeldrol
- Strengere productnormen, op Europees en federaal niveau moet gebeuren in samenhang en coördinatie met de atmosferische emissienormen, de installatienormen en de strikte controle op de toepassing van de productnormen

Advies FRDO 2019

1. Algemene principes
2. Transversale hefboomen, beleidslijnen en maatregelen
3. Sectoriële hefboomen, beleidslijnen en maatregelen

Advies FRDO 2019

[4-5] principes:

- grenzen van het leefmilieu, principe van de gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid
- energiebevoorradingszekerheid
- sociale rechtvaardigheid en rechtvaardige transitie
- coherentie van de beleidslijnen inzake klimaat en duurzame ontwikkeling

Advies FRDO 2019

[9]

- energiearmoede
- stap naar de verwezenlijking van de federale beleidsvisie op lange termijn inzake duurzame ontwikkeling (-80 tot 95% in 2050)
- systemische visie
- geïntegreerde vermindering van vervuiling
- methode voor de verdeling van de inspanningen
- overeenstemming met de mechanismen om het ambitieniveau te herzien

Advies FRDO 2019

[14] herziening aan van de belastingen op energie om geleidelijk de milieudimensie en een koolstofprijs op de (fossiele) energiedragers te integreren

[15] transparantie voor alle soorten van subsidies

Advies FRDO 2019

[17] in de internationale onderhandelingen, ijveren voor de invoering van een koolstofprijs in de scheepvaart- en luchtvaartsector en voor het opleggen of versterken van emissienormen

[19] overzicht van de noodzakelijke investeringen; *“investment gap”*

Advies FRDO 2019 - energie

[21] duidelijk juridisch kader van de energiemarkt om onder andere de rol en verantwoordelijkheden van de marktspelers vast te leggen

[22] ontwikkeling steunen van hernieuwbare energiebronnen die in de markt moeten worden geïntegreerd

Advies FRDO 2019 - energie

[23]

- in de context van de elektrificatie van de maatschappij, de capaciteit en de bevoorrading van het elektriciteitsnetwerk aanpassen
- instrumenten ontwikkelen die voor meer flexibiliteit kunnen zorgen en de energie-efficiëntie kunnen verbeteren

Advies FRDO 2019 - industrie

[25] gecoördineerd beleid dat de evolutie en herontplooiing van het industriële weefsel mogelijk maakt + nodige investeringen

[29] investeren in het onderzoek om de energie-efficiëntie te verbeteren, de energiemix te doen evolueren en naar koolstofarme procedés in de industrie te gaan

Advies FRDO 2019 - gebouwen

[30] drastische verbetering van de energieprestaties van gebouwen

[31] vermindering van de energiebehoefte van woningen

[33] (CRB): een energie-inventaris van de Belgische onroerende activa

[34] (CRB): de openbare sector heeft ambitieuze actieplannen voor de renovatie van haar eigen gebouwen nodig

Advies FRDO 2019 - mobiliteit

[36] interfederale strategische visie inzake mobiliteit

[37]

- treinvervoer: rol van structurerende verkeersas
- op Europees niveau beveelt de raad aan om te werken aan een continentaal beleid ten gunste van het treinvervoer

[40] Voor wat het spoor betreft: de concrete maatregelen kunnen beter uitgewerkt, in de tijd gepland en gekwantificeerd worden

Advies FRDO 2019 - mobiliteit

[41] complementariteit tussen het spoor en andere vervoerswijzen, vooral andere vormen van openbaar vervoer en actieve vervoersmodi

[42] rol onderzoeken van een kilometerheffing voor alle voertuigen

[44] ongeziene stijging van het gebruik van biobrandstoffen

[46] gebruik van de flexibiliteitsmechanismen, niet verder gaan dan wat Europees wordt opgelegd

Advies FRDO 2019 - mobiliteit

[45]

- sommige vormen van hernieuwbare energie duidelijk uitsluiten
- doelstelling in termen van een absolute vermindering vs. percentage

[49] de milieueffecten van de binnenscheepvaart verminderen

Advies FRDO 2019 – landbouw en voeding

[50]

- het huidige systeem van import van plantaardige eiwitten moet duurzamer worden
- de consumptie van dierlijke eiwitten verschuiven naar meer duurzaam geproduceerde dierlijke eiwitten en naar – eveneens duurzaam geproduceerde – plantaardige eiwitten
- steun geven aan seizoensgebonden producten en duurzame voedingssystemen

Advies FRDO 2019 – landbouw en voeding

[51]

- de landbouwsector als partner van de energie- en koolstoftransitie

ANNEXE – BIJLAGE 7: DISCOURS – TOESPRAAK M. M. A. Cañete

Speech

Chairman, Honourable Members,

- It is a pleasure to be here today for an exchange of views on the state of play of EU climate and energy policies and our contribution to international climate action.
- This meeting comes at an important moment, just after the United Nations Climate Action Summit in New York and the latest climate marches, with millions of people in more than 150 countries going to the streets – including around 15,000 here in Brussels.
- This worldwide movement – supported by youth, families, scientists, businesses, people from all parts of society – is a call to action for all of us. And Europe is answering this call.
- Over the past years, the EU has built an impressive track record on climate policy and ambition. Now is the time to build on our achievements so far and work together to speed up our efforts.
- Today, I would like to give you an update:
 - First, on important ongoing processes at the EU level – the National Energy and Climate Plans and the deliberations on the EU's long-term strategy, and
 - Second, on the developments at international stage, following last week's UN Climate Action summit and looking ahead towards COP25 in December.

(National Energy and Climate Plans)

- Let me start with the National Energy and Climate Plans.
- As you all know, the transition ahead of us will require substantial effort from all economic sectors and society at large.
- During the Juncker Commission, we have put in place a comprehensive legislative framework under the umbrella of the Energy Union to ensure we achieve our 2030 targets on greenhouse gas emissions reductions, renewable energy and energy efficiency.
- The National Energy and Climate Plans agreed upon under the Governance Regulation play a crucial role in this respect, by setting out the targets, policies and measures for the next decade.
- The plans offer the first integrated approach to achieve our energy and climate goals. By integrated we mean notably to integrate climate and energy policies, but also in a broader sense, by integrating policies such as economic, fiscal, transport and environment.
- This is not a bureaucratic exercise:
 - Firstly, the plans will provide investors with the long-term policy certainty and predictability they need, if they are sufficiently robust and detailed. They could become a new tool that Member States could use to attract and channel private capital towards their national climate and energy goals.

- Secondly, the process of preparing the plans gives our Member States the opportunity to involve closely the civil society and financial community in shaping the plans, ensuring that the priorities of the energy transition are fully shared.
 - Thirdly, the plans offer untapped potential to scale up sustainable projects and improve further synergies with other policy areas. They can help achieve better coordination between governments, financial market participants and multi-national companies on specific large-scale projects or specific technologies and sectors.
 - Fourthly, the National Energy and Climate Plans could represent the right vehicle for Member States to secure EU funds in the next programming period. In our proposal for the next multiannual financial framework, cohesion policy funds should take into account national and regional needs identified in the national energy and climate plans.
- Member States have done an exceptional work in putting together the draft Plans in relatively short time.
 - In June, we published a Communication and Commission Recommendations to assess the draft plans and to support the Member States, in finalising the plans by the end of this year.
 - The overall assessment is positive – but there is still clearly room and need for improvement, as is to be expected in this learning-by-doing process.

- The good news is that the overall greenhouse gas reduction for the Union by 2030 is estimated already to be in line with our –40% greenhouse gas emission reduction target compared to 1990.
- However, we are not quite there yet for the sectors outside the Emissions Trading System, where emissions will reduce by 28% by 2030 compared to 2005, rather than 30% as specified in legislation.
- We also see a gap in terms of ambition with regard to both the EU renewables target of at least 32% of final energy consumption, and the EU energy efficiency target of at least 32.5%.
- For renewables, the gap is relatively small: it could be around 1.6 percentage points.
- For energy efficiency, the gap is substantial: it could be as big as 6 percentage points. In this area, most Member States need to scale up their game.
- The national levels of ambition need to be raised quickly before the final submission of the plans. Our common goal is to ensure that the sum of the national contributions would correspond to at least the level of the agreed EU targets.
- There is also a need to further specify concrete measures to reach national objectives. This is of equal importance to the actual level of ambition. National plans need to be able to explain the “how” and the “with what”, notably investment plans. The low carbon and clean energy transition is first and foremost an investment challenge.

- Belgium notified its draft plan on time to the Commission, and I would like to reiterate my thanks for the efforts done so far. Our main recommendations on Belgium's draft plan include the necessity to complement and give more details on the policies and measures to be implemented to assess whether they will achieve the set ambitions.
- On **greenhouse gas emissions**, Belgium's 2030 target for emissions that are not covered by the EU Emissions Trading System (non-ETS) is –35% compared to 2005. The adopted policies would only lead to a 13% reduction, so the final plan would benefit from outlining additional measures, notably in the building and transport sectors.
- More information would also be needed on the specific policies and measures related to agriculture and land use, land use change and forestry.
- With regard to **renewable energy**, Belgium proposed to raise its share to 18.3% of gross final energy consumption in 2030 and I hope you will look into doing more as this is significantly below the 25% share that results from the Governance Regulation
- I want to highlight that the European legislation foresees ample opportunities for Belgium to address this potential also beyond its borders, either through cooperation with other Member States in joint projects or through statistical transfers.
- We have also recommended that Belgium increases its ambition in terms of final **energy efficiency** [where the draft plan proposes to consume more in 2030 than in 2020].

- Of course, the National Plans are about more than setting the right ambition.
- To realise their potential, the final National Energy and Climate Plans will have to be **solid, robust, detailed and credible**.
- I am confident that we can build on the great collaboration we have had up to now to achieve this.
- I would like to congratulate Belgium on its efforts in promoting **regional cooperation and consultation**, notably within the framework of the Pentilateral forum. Strengthening regional cooperation will be essential in the years to come. The Inter-federal Energy Pact represents a step in the right direction, towards an integrated national vision.
- In moving forward, let me also underline the importance of involving the society at large in all these efforts.
- With the full implementation of the Clean Energy for All Europeans package, citizens can already move from being passive consumers to being active participants in the energy transition. In that context, citizens, co-operatives, civic energy movements and local energy and renewable energy communities will play an increased role in the energy transition.
- They should also be closely involved in the planning and the delivery of the transition.
- I welcome the efforts of the Belgian authorities to undertake a broad **stakeholder consultation** on the draft National Plan, and the more

than 50.000 responses received. This is a step in the good direction, but it is important to sustain this effort through continuous dialogues that accompany the transition effort.

(Long-term strategy)

- Alongside the work towards 2030, we are of course looking further ahead, gearing up for the European Union long-term strategy.
- The Commission's proposal to make Europe climate-neutral by 2050 is about a profound transformation of our economy and society – not only to protect our environment but also to modernise the EU economy for a sustainable future, increase investment in the most competitive technologies, and to give our citizens a better quality of life.
- Discussions on the Commission's vision and its objective to reach climate neutrality by 2050 have been ongoing throughout the year at European Union level, national levels and with stakeholders throughout Europe.
- I welcome the active engagement and the support our vision has received.
- I hope that an agreement on an ambitious European Union long-term strategy can be reached this year. This would enable the timely submission of the strategy to the United Nations Framework Convention on Climate Change by 2020, in line with the Paris Agreement.
- It is indeed in our common interest to agree on the 2050 climate neutrality objective with consensus this year. It would also facilitate any

subsequent discussions on how to reflect this into a European Union Climate Law next year.

- Following the elections to the European Parliament and the political guidelines of Commission President-elect, it is very clear that the European Union will continue on the path of ambitious climate action.
- The transition to climate-neutrality is a huge challenge but also a great opportunity to shape a modern, competitive and prosperous European economy and society.
- In this context, ensuring a just transition is of utmost importance. There are clear differences in the depth and scale of the transformation challenges faced by various European regions and countries. We should avoid any impression that climate policy is a policy that leaves parts of Europe behind.
- Therefore, potential adverse impacts should be recognised and addressed.
- I am interested to hear what your reflections are. We appreciate any outreach and constructive engagement on this matter between Member States.

(UN Climate Action Summit)

- Let me now turn to the international context.
- Last week's Climate Action Summit came at an important moment, both in terms of international climate action and the European Union's own story of domestic action and further commitments.
- The aim of the United Nations Secretary General in hosting this Summit was to boost global ambition and accelerate rapidly action to implement the Paris Agreement.
- He brought together governments and the real economy, stakeholders and representatives of youth and NGOs. Because it is clear that the climate challenge is too big for any government to tackle on its own – we need the support of the public, and industry and businesses to join the efforts.
- As you know, the European Union had a very positive story to tell, which was communicated to the Summit by European Council President Donald Tusk. It focused on the following three elements:
 - First, we have made very significant progress in preparing and finalising our long-term strategy for climate neutrality by 2050.
 - Second, we have completed the binding legislative framework that will allow us to over-deliver on our 40% emission reduction target for 2030, including mechanisms for governance, monitoring and verification. When fully implemented,

the different measures would enable the European Union to achieve around 45% emissions reductions compared to 1990 levels.

- Third, the European Union is also using its budget to ensure that investments are aligned and actively contributing to our climate goals. This is the case with our current budget, and proposed to be further strengthened in the next budget for 2021-2017.
- The multiple announcements made at the Summit demonstrated the progress made in implementing or developing climate policies and the movements in the real economy in support of ambitious climate agenda.
- We need to keep in mind however that not 2019, but 2020 is the deadline, when Parties to the Paris Agreement are requested to communicate or update their Nationally Determined Contributions and to submit long-term strategies.
- Follow-up arrangements will be put in place to track progress, ensure accountability and facilitate implementation of the Summit proposals.
- Hence this Summit and the many initiatives and commitments announced in New York are an important stepping stone – not least in preparation of COP25 in Santiago de Chile and the COP26 in Glasgow, where the discussion on ambition will play an important role.

(Preparations for COP25)

- This brings me to the outlook towards the next UN climate conference, COP25, which will take place in December in Santiago de Chile.
- Last year's conference in Katowice was a great success concluding key elements of the Paris rulebook, necessary to implement the agreement.
- There is unfinished business however, as we did not manage to conclude the chapter on markets – Article 6 of the Paris Agreement.
- We did not succeed yet in securing the robust accounting rules and the ambitious mechanism we envisaged under Article 6.
- The main reason for disagreement is relatively well known: we would and could not agree to exemptions from robust accounting for the new mechanism to replace the Kyoto Protocol Mechanism, as demanded by Brazil.
- There are also a range of other issues that we need to resolve before we can be confident to deliver an outcome that is robust, delivers high ambition and high integrity.
- Looking forward to Santiago, it will be a considerable challenge to secure agreement, given the stated positions of some Parties.
- At this point acceptable compromises on key issues have yet to emerge, but we will continue to work hard to build a common understanding with others, and work closely with likeminded progressive

countries dedicated to a robust outcome, including particularly with key developing countries.

- In addition to the negotiations on markets, COP25 is expected to make progress on the Warsaw International Mechanism on Loss and Damage from the impacts of climate change.
- The Chilean presidency of COP25 has further highlighted a number of issues they wish to bring to the fore – including the topic of Oceans and Climate Change, Biodiversity, Antarctica's importance for Climate Change, Renewable Energies and Circular Economy.
- The role of non-state actors, action by the private sector and the need for citizens' participation will also be in the spotlight.

(Conclusion)

Chairman, Honourable Members,

- I have had the honour of being in charge of the European Union climate action and energy policy for the past few years, and therefore part of the collective effort to strengthen climate ambition and speed up action both at the European and international level.
- We have achieved a lot, but it is clear that more is needed.
- My expectation is that the European Union will continue to take further bold actions and that we will develop, in a not too distant future, the model for a climate-neutral, modern, competitive and prosperous European economy and society – a model that will also inspire our partners in the rest of the world.
- I thank you for your support and count on your continued cooperation.